

POPÜLİST SOSYALİZMİN ESKİ BİR MODELİ TDKP Eleştirisi

B.BARKAL

Devrimci Proletarya

**POPÜLİST SOSYALİZMİN ESKİ BİR MODELİ
TDKP Eleştirisi**

B. BARKAL

Birinci Baskı: Şubat 1991

DEVİRİMCİ PROLETARYA

Babıralı Cad. Sıhhiye Apt. No: 19/ 11-2

Cağaloğlu - İSTANBUL

TEL: 511 18 01

Basım Yeri Aydınlar Matbaacılık

**POPÜLİST SOSYALİZMİN ESKİ BİR MODELİ
TDKP Eleştirisi**

B. BARKAL

DEVRİMCİ PROLETARYA YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ	7
Bölüm I	
"SİYASETTE DÜRÜSTLÜK GÜÇLÜLÜĞÜN, İKİYÜZLÜLÜK İSE ZAYIFLIĞIN ÜRÜNÜDÜR"	31
Bölüm II	
EMPERYALİZMİN KÜÇÜK BURJUVA YORUM TARZI	45
Tekelci Kapitalizm ve Üretici Güçler	45
Emperyalizm Feodalizme Bir Geri Dönüş müdür?	53
Çarpık Bir Finans Kapital Tanımı	60
Sermaye İhracının Kautskici Yorumu	67
Bölüm III	
OPORTÜNİZMİN TEORİK TEMELLERİ YA DA BAZI HAREKET NOKTALARI	71
Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı Konusundaki Polemikler Üzerine	71
Yöntem Sorunu	74
Sosyo-Ekonomik Yapı Analizinden Çıkarılması Gereken Sonuçlar Üzerine	78
Bölüm IV	
MAOCU "İKİ TÜR KAPİTALİZM TEORİSİ"	80
Bölüm V	
PARTİ BAYRAĞI KAPİTALİZMİN EGEMEN ÜRETİM BİÇİMİ OLMASINDAN NEYİ ANLIYOR?.....	101

Bölüm VI

İŞBİRLİKÇİ TEKELCİ BURJUVAZİ Mİ, YOKSA "KOMİSYONCU" İŞLEVİ GÖREN "KOMPRADOR BURJUVAZİ" Mİ?	117
--	-----

Bölüm VII

BIÇAK ALTINA YATIRILAN MARKSİST EKONOMİ POLİTİK	130
Kişisel Bağımlılık	130
"Yepyeni ve Çürütülemez" Bir Rant Teorisi	145

Bölüm VIII

TÜRKİYE'DE FEODALİZMİN KALINTILARI VE TARIMDA KAPİTALİZM	150
Feodal İktisadi Sistem ve Osmanlı Devletinde Feodalizm	151
Günümüz Türkiye'sinde Toprak Ağalığı Ekonomisi ve Feodal Kalıntılar	155
Modern Kapitalist Tarım İşletmeleri	167

Bölüm IX

KÖYLÜLÜĞÜN FARKLILAŞMASI, MÜLKSÜZLEŞME VE PROLETARYANIN DEVRİMCİ NİTELİĞİ	171
Köylülüğün Farklılaşması ve Maocu Bakış Açısı	171
Küçük Üreticilerin Yıkımı ve Yedek Sanayi Ordusu	181
Proletaryanın Devrimci Gücü Nereden Geliyor?	186

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ

Elinizdeki kitap, 1977-1980 yılları arasında TDKP'ye karşı yürüttüğümüz polemiklerin bir parçasıdır. Okuyacağınız bölümler 1979 yılının sonu ile 1980'in başında yazıldı ve, o zamanki teorik yayın organımız "*İhtilalci Komünist*"'in 5. ve 6. sayılarında yayınlandı. Aslında yazı dizisine başlanırken TDKP'nin genel çizgisinin baştan aşağı eleştirilmesi düşünülmüştü. Fakat o günlerde sınıf mücadelesinin bir kreşendo gibi durmaksızın yükselmesi ve 12 Eylül darbesinin elinin kulağında olması yazının tamamlanmasını engelledi. Bundan dolayı, TDKP'nin programı, strateji ve taktikleri, örgütlenme ve silahlı eylem çizgisi gibi birçok önemli konu ele alınamadan kaldı. Ama öte yandan bunların önemli bir kısmı zaten parça parça da olsa başka yazılarda eleştirilmişti.

Sözün burasında, aradan 11 yıl gibi uzun bir zaman geçtikten sonra yeni bir baskıya neden gerek duyulduğu sorulabilir. Tarihsel bir belge niteliği kazanmış bulunan kitabın yeniden basımının bir değil, birkaç nedeni olduğunu hemen belirtelim.

Bunlardan ilki, 1977 ortalarındaki bölünmenin ve aramızdaki görüş ayrılıklarının TDKP tarafından hâlâ çarpıtılıyor olmasıdır. Mesela bundan bir yıl önce yayınlanan TDKP konferans belgelerinde söylenenler buna çarpıcı bir örnektir. Söz konusu belgede bu şöyle anlatılıyor: " '*Tırmanan Faşizm*' teorisiyle örgütün Marksizm-Leninizm yolunda ilerlemesine karşı direnişe giren küçük burjuva revizyonist teorisyenler bir hizip kurarak örgütten ayrıldılar". "Konferans Hazretleri", bir taşla iki kuş birden vurmuş oluyor böylelikle: Bir yandan TİKB hakkında artık "karşıdevrimci" demediğini ima ederek özeleştiri zahmetinden kurtuluyor, öte yandan da eski tahrifatçılığını olduğu gibi sürdürüyor.

Buna cevap vermeden önce biraz eski yıllara dönelim. Elinizdeki kitabın yazıldığı aylarda TDKP'nin hareketimize yönelik

fiili saldırıları doruğuna varmış, ayrıca pusuya düşürülen iki yoldaşımız da öldürülmüştü. Bu saldırıları eleştirirken, aleyhimizde TDKP yayın organlarında çıkan iftira ve yalanları kastederek, Lenin'in şu sözlerini aktarmıştık: "*Herkesin bir şeyi vardır. Her toplumsal katmanın kendine özgü yaşantısı, kendi alışkanlıkları ve eğilimleri vardır. Her böceğin kendine ait bir silahı vardır. Bazı böcekler kötü kokulu bir sıvı yayarak savaşır.*" Ne yazık ki aradan geçen bunca yıldan ve acı dersten sonra TDKP önderlerinin eski kötü huy ve alışkanlıklarının pek değişmediğini görüyoruz.

Zira aramızdaki bölünmeyle ilgili olarak konferans belgesinde söylenenler baştan sona yalandır. Bölünmeye neden olan ayrılıkların "Tırmanan Faşizm" teorisiyle bir ilgisi olmadığını o döneme tanık olan herkes bilir. Ayrılıkların bir kısmı THKO ile birleşme öncesine dayanıyordu. Diğer kısmı ise birleşmeden bir yıl kadar sonra merkez hizbinin "Üç Dünya Teorisi"ni savunmaya devam etmesi üzerine, bu karşıdevrimci "terori"ye muhalefet ekseninde başladı. Ve THKO'nun gevşek ve yasal örgütlenmesi, kendiliğindenciliği, popülizmi, sağcılığı ve "UDHD" teorisi gibi birçok konuyu kapsayarak gelişti. Şimdi bütün bunları unutan hafızaya ne demek gerekir? Böyle bir yalanın, TDKP'nin en yetkili organı tarafından onaylanarak resmileştirilmesi, yenilgi yıllarının yarattığı malum "unutkanlık"tan ve tasfiyeci çarpıklıktan da öte, psiko-patolojik bir vakıa olsa gerektir.

Ama TDKP'nin tarihi neden böyle pervasızca çarpıttığını anlamak hiç de zor değildir. Asıl mesele, bölünmeden bu yana geçen zamanın onun kendine vehmettiği kuruntuları silip süpürmesinde, iyice açığa çıkarmasında yatmaktadır. Zira son on yıl yalnızca TDKP'nin revizyonist çizgisini delik deşik etmekle kalmamış, aynı zamanda TLKB'nin eleştiri ve öngörülerini de doğrulamıştır. İşte, tarih çarpıtcılığının perde gerisinde yatan ana neden budur.

Bugün, "Niğde Gurubu"ndan her nasılsa ayakta kalabilmiş bir-iki kişi yakalarına "*Partimizin teorisini yapan yoldaşlar*" rozetini takmayı ve o günkü çizgilerinin "*Marksist-Leninist*" olduğunu yinelemeyi pek seviyorlar. Ne tuhaftır ki, bu pek saygıdeğer teo-

risyenler kendilerini kastederek "bir grup yoldaş tarafından geliştirildiği"ni söyledikleri "Marksist-Leninist ideolojik- siyasi çizgi"nin 1977'de "hizip" tarafından engellendiğini ve bu çizginin ancak "hizbin ayrılmasıyla" "örgüt görüşü" haline gelebildiğini söyleyerek, akıllarınca kendilerine bundan bir övünme payı çıkarıyorlar. Ayrılmadan önce "Niğde Grubu"nun görüşlerinin THKO'nun resmi görüşü haline gelmesinin önünde engel olduğumuz doğrudur. Bu görüşlerin, ancak biz ayrıldıktan sonra "UDHD" broşürü ve *Parti Bayrağı* aracılığıyla resmiyet kazandığı da doğrudur. Ne var ki bizim önünde engel olduğumuz bu çizginin "yarı feodal Türkiye", "toprak devrimi", "İki Tür Kapitalizm Teorisi", "Uzun Süreli Halk Savaşı" vb. gibi koyu oportünist tezler olduğu **daha da doğrudur**. TDKP yazarları iş buraya gelince geçiştiriyorlar, tek söz etmiyorlar bundan. Gerçi siyasetlerinin üzerine "*bütünlüklü Marksist-Leninist çizgi*" ve "*yepyeni ve çürütülemez bir çizgi*" türünden parlak etiketler yapıştırmışlardı. Ama bu etiketler, onun çürüyüp eskimesini olsun, paramparça olmasını olsun önlemeye yetmedi ne yazık ki!

TDKP'nin bugüne kadar süregelen TİKB düşmanlığı nereden geliyor? Bunun köklerini aramızdaki ideolojik ayrılıklarda aramak gerekir. O yıllarda popülist sosyalist çizgisini teşhir etmemiz ve karşısında militan bir alternatif oluşturmamız önemli bir etkendi. Bütün dünyanın "anti-parti blok" etrafında kenetlenip, kendisine karşı komplolar peşinde koştuğu gibi psikolojik bir hastalıktan muzdarip TDKP önderleri bunu hazmedemediler. Bu, kendine güvensizlik ve tabandaki ideolojik kargaşa ile de birleşince, eleştirilerimizi boğmak için yalan, iftira ve fiili saldırı dahil olmak üzere bütün mezhepçi yöntemleri kullandılar. TİKB hakkında "*karşıdevrimci revizyonist hizip*", "*MİT ve Kontr-gerilla ajanları*", "*faşist çete*" ve "*provokatörler*" gibi kirli bir ağız kullanılmasının ve işin yoldaşlarımızın öldürülmesine kadar vardırılmasının başka bir açıklama tarzı olamaz.

Ama günün birinde TDKP'nin arkasına gizlendiği "kızıl maskesi"nin düşeceğini biliyorduk. Gerçekten de tarih bizi yanıltmadı: Bu saldırıların ardından bir yıl bile geçmeden Eylül rejiminin iki operasyonunda çökertildi. Önderlerinin çoğu poliste çözüldü.

Geride kalanlarsa, örgütü tasfiye edip yurtdışına kaçtılar. Yedi yıllık tasfiye süreci TDKP'nin kendisi hakkında söyledikleri ile gerçek durumu arasındaki uçurumu bütün çıplaklığıyla gözler önüne serecekti. Bu arada, sadece "*bütünlüklü Marksist-Leninist çizgi*"si değil, örgütsel yapısı da paramparça oldu. Şimdi eski çizgisini tam da bizim eleştirdiğimiz noktalardan düzeltme çabasında. Bunu, dürüstçe bir özeleştiri yapmak yerine, paragraf aralarına yerleştirdiği cümlelerle yapıyor.

Burada, TDKP'nin "karşıdevrimci" dediği TİKB'nin Eylül yıllarında nasıl bir sınav verdiğini anlatmayacağız. Ancak TİKB önderliği hakkında kullanılan "*küçük burjuva revizyonist teorisyenler*" tabiri karşısında söyleyeceğimiz bir çift sözümüz var: Eğer kafanız birazcık çalışıyorsa, önderliği içinden Osman Yaşar Yol-daşcan'ları, Mehmet Fatih Öktülmüş'leri ve İsmail Cüneyt'leri çıkarmış bir örgüt karşısında; Genel Sekreteri poliste bülbül gibi şakılamakla yetinmeyip dışarı çıkınca ticarete atılmış, önderlerinin kimi polis işbirlikçisi -kendileri söylüyorlar- çıkmış, kimi düzene geri dönmüş, kimi de feminist ya da Troçkist olmuş bir örgüt olarak, boyunuzdan büyük laflar etmek yerine susmanız daha akıllıca bir iş olur.

Asıl anlaşılmasın olan, TDKP'nin geçmişte TİKB'ye yönelttiği "'karşı devrimci" iftirasının özeleştirisini yapmaktan ısrarla kaçması, üstelik eski yalan söyleme huyunu sürdürerek alındaki bu kara lekeyi büyötmeye devam etmesidir. Bu durumda, bizim için elinizdeki kitap gibi tarihsel belgelerin tanıklığına başvurmak tek çıkar yol olmaktadır.

Bu kitabı yeniden yayınlamamızın bir başka nedeni işe, *Ekim* ve *Seçenek* gibi dergilerin bundan 10-13 yıl önce söylenmiş gerçekleri bugün bilmezden gelmeleridir.

Ekim çevresini alalım. TDKP'den fazla değil daha üç yıl önce kopan bu grup, çünkü örgütünü küçük burjuva sosyalizmi, popölizm ve legalizm ile suçluyor. "Yarı feodal Türkiye", "Toprak devrimi" ve diğer Maocu tezlerinden ötürü onu kıyasıya eleştiriyor. Proletaryanın rolünü kavrayamadığını, 12 Eylül'den sonra tasfiyeciliğe ve teslimiyetçiliğe düştüğünü, önderlerinin yozlaşmış çürüdüğünü söylüyor vs., vs...

Burada şu soruyu sormak gerekiyor: Kendilerinden on yıl önce, üstelik zamanında bunların çok daha fazlası söylenirken bu arkadaşlar acaba neredeydiler? Bildiğimiz kadarıyla *Ekim* yazarlarının bir kısmı ya bizzat TDKP önderliği içinde yer alıyorlardı, ya da üst kademelerde bulunuyorlardı. Bizim neden ayrıldığımızı, hangi eleştirileri yönelttiğimizi ve ne olduğumuzu da biliyorlardı üstelik. Ama buna rağmen bugün bir teki bile ayakta kalamamış o günkü THKO merkez hizbinin ve onların savunukları oportünist çizginin yanında saf tuttukları bir gerçektir. TDKP'nin oportünist günahlarına ve TİKB'ye karşı işlediği suçlara ortak olmalarıysa, sorunun başka bir cephesidir.

Buna rağmen *Ekim* yazarları bütün bunları hiç olmamış farz ediyor ve on yıl önce söylenmiş şeyleri ilk kez keşfetmenin heyecanı ile ısıtıp ısıtıp yeniden piyasaya sürüyorlar. En az bunun kadar dikkat çeken bir özellikleri de, TDKP'den kalma "bilmezden gelme" taktiğini halen sürdürmeleridir. Mesela, TDKP'den "sağlıksız bir şekilde" koptuğumuzu ve TDKP'ye yönelttikleri eleştirilerin bizim için de geçerli olduğunu iddia etmeleri bunu gösteriyor.

Oysa Marksizm-Leninizmin tarihinde şu iki nokta daima önemli olagelmıştır: Birincisi zamanında tavır almak, ikincisiye doğru ve sağlam bir mevzide bulunmak. *Ekim* ikisini de başaramamıştır. Önce TDKP'nin revizyonizmine ortak olmuş ve altındaki geminin bataklıkta yüzdüğünü söyleyenlere kulaklarını tıkamıştır. Ve ancak gemi karaya oturduktan, geminin kaptanları bile bunu itiraf ettikten sonra durumun farkına varmıştır. Sonra TDKP'nin çıkmazını ve hastalıklarını görmüşler; ama onu yadsırken diyalektik yadsımanın değil, kısır yadsımanın yolunu seçmişlerdir. Zaman zaman sağdan eleştiriler yapmak, popülist sosyalizmi yanlış mevzilerden ve şurdan burdan ödünç alınmış görüşlerle eleştirmek, eleştiriye tarihin itici gücü sanmak, örgütlenme ve pratik alanında hasmını aşamamak, mültecilikten ve dergicilikten kurtulamamak gibi.

Seçeneke'e gelince, o hâlâ popülist sosyalizm eleştirisini "Troçkizm" sanacak kadar geri ve ilkelidir. Bu bakımdan, TİKB'yi bazen "proleter sosyalist" kardeşleriyle aynı çizginin izleyicisi

sanmasına ve onun tarihini çarpıtmasına, bazen de "Troçkizm" ile suçlamasına hiç şaşırıyoruz. Bu kitapta zamanında kendine de yöneltmiş eleştirilerin farkında bile değildir o. Farkında olsa, İ. Kaypakkaya platformuna dayanmaya ve popülist sosyalizmi programlaştırmaya kalkmazdı.

Sonuncu olarak, bu kitap kendi tarihimizde küçük burjuva sosyalizminden kopuşu gösteren kilometre taşlarından biridir. Bütün acemiliklere ve kabuk halinde üstünde taşıdığı bazı eski görüşlere rağmen, hem kendi geçmişimizle, hem de Türkiye tarihinde derin ve eski kökleri olan küçük burjuva sosyalizminin popülist çeşidiyle bir hesaplaşmadır. Bu yönüyle, TDKP eleştirisinin ötesinde bir değere sahiptir.

Popülizmin dünyadaki ve Türkiye'deki çeşitlerine şöyle bir göz attığımızda kitabı yerli yerine oturtmamız daha kolay olacaktır.

* *
*

Marx-öncesi sosyalizmde olduğu gibi, devrimci hareketle yeni tanışan ülkelerde de ilk sosyalizm çeşidi genellikle proleter sosyalizmi olmamıştır. Bu yüzden, Lenin'in de sık sık işaret ettiği üzere, Marksizmin öğretilerine dayanan bilimsel sosyalizm yolunu açmak ve zafer kazanmak için, Blankizm, Proudhonculuk, anarşizm, Narodnizm gibi küçük burjuva sosyalizmi çeşitlerine karşı uzun mücadeleler vermek zorunda kalmıştır. Bu, ekonomik bakımdan fazla gelişmemiş, proletarya ile burjuvazi arasındaki kutuplaşmanın yeterince derinleşmediği ülkeler bakımından özellikle geçerlidir. Engels'in ütöpik sosyalistler için söylediği gibi, adeta bir kaçınılmazlıkmişçesine, "*Eksik kapitalist üretim koşulları ve eksik sınıf koşulları*" çoğu kez "*eksik teorilerle*" karşılanagelmıştır. İşte bu akımların görece geri ülkelerde en sık rastlanan biçimlerinin başında *halkçı sosyalizm* gelir.

Öncelikle belirtelim ki, popülizm kavramı altında toplayabileceğimiz bu akımların, ne ortak temellere dayanan bir tutarlılıkları vardır, ne de tek bir kalıba sığdırılabilecek bir homojenlikleri

söz konusudur. Tersine, bunların savundukları teoriler çağın niteliğine ya da her ülkenin koşullarına göre değişip durmuştur. Bir örnek vermek gerekirse, geçen yüzyılın Narodnik sosyalizmi az çok kendi ayakları üzerinde yürüyebilirken, çağdaş popülist akımlar daha çok renklerini Marksizm-Leninizme uydurmaya çalıştılar. Ama, ister açık ya da gizli olsunlar, isterse şu ya da bu revizyonizm türünün içine saklanmış olsunlar, aralarındaki tüm çeşitliliklere karşın bunların her birinin politik, ideolojik ve örgütsel çizgilerinde ortak yanlar ve karakteristik benzerlikler bulmak mümkündür. Bu akımlar, her şeyden evvel köylülerin ve genel olarak küçük üreticilerin sınıf çıkarlarını sosyalizm kılıfı altında ifade etmeleriyle teşhis edilirler.

Popülizmin karakteristiklerini yakalayabilmek bakımından, ona isim babalığı yapmakla kalmamış, Çarlık Rusya'sında uzun yıllar egemen olmuş ve Lenin'i de bir hayli uğraştırmış Narodnik sosyalizm modeli üzerinde durmak öğretici olacaktır.

Popülizm ya da Narodnizm politik bir akım olarak 19. yüzyılın son yarısında Rusya'da ortaya çıktı. İlk 1861'de serfliğinin ilga edilmesinin ardından devrimci bir örgüt olan Zemlya i Volya (Toprak ve Özgürlük) kuruldu. *Toprak ve Özgürlük*, Dekabristlerin ayaklanmasından ve Herzen, Çernişevski, Bakunin ve Lavrov'dan esinleniyordu. 1870'li yıllarda Rus köylüsünün doğuştan sosyalist olduğuna inanan binlerce demokrat genç aydın, köylülüğü Çarlığa karşı ayaklandırmak üzere kırlara akın etmişlerdi. Fakat bunlar köylülerin tepkisiyle karşılaşp umduklarını bulamamakla kalmadılar, Rus jandarması tarafından da haislere dolduruldu. Halkı ayaklandırma umudunun kaybedilmesi bu örgüt içinde bölünme yarattı. Ve çözümü kahramanca düzenlenmiş bireysel terörizmde arayanlar ılımlılardan ayrılarak, 1879'da Narodnaya Volya'yı (Halkın İradesi) kurdular. *Halkın İradesi*, 1880'lerde parçalanıp egemenliği Marksizme terk edinceye kadar, bir dizi suikast eylemi gerçekleştirecektir.

Rus popülistlerinin karakteristik özelliklerinin başında, sosyalizm ve proletarya arasında bağ kuramamaları gelir. Onlara göre geleceği elinde tutan sınıf proletarya değil, köylüler idi. Devrim, aydınların ateşlediği köylüler tarafından sosyalizmin çe-

kirdeği sayılan köy komünleri temelinde yapılacaktı. Popülistler, "her sınıfın rolünün ve öneminin ayırddedilmesindeki yeteneksizlikleri" sonucu, halk kavramını homojen bir şeymiş gibi görüyorlardı. Örneğin, Rusya'yı, bir tarafta çarlık öbür tarafta halk olmak üzere iki kampa ayırmışlardı. Ve işçiler, köylüler, zanaatkarlar, öğrenciler, aydınlar arasında hiçbir ayırım yapmıyor; hepsini de aynı kefeye koyuyorlardı. Bunun, proletaryanın devrimdeki önderliğini reddetmekten başka bir anlamı yoktu.

Narodnikler, materyalist tarih görüşünü sadece proletarya ile burjuvazi arasındaki modern sınıf savaşımına değil, toplumsal sisteme ve tarihin tümüne uygulamakta da idealisttiler. Örneğin Herzen tarihin önceden saptanmış bir yolu olabileceği görüşüne karşı çıkarak, insanlığın önüne çıkan birçok yoldan birini seçebileceğini öne sürüyor ve tarihin nesnel karakterli yasaları olabileceğini reddediyordu. Popülizmin bir başka teorisyeni olan Lavrov, "*öznel sosyoloji*"sinde ahlak ölçütlerini öne çıkarmakla kalmayıp, insan iradesinin ve bilincinin tarihin yatağını değiştirebileceğini savunuyordu. Liberal Narodniklerden biri olan Mihaylovski ise feodalizme ve kapitalizme karşı çıkarken, bunu ortaçağ komününü ve loncaları, hatta kabile toplumunu idealize etme temelinde yaptı. Legal popülist Vorontsov daha da ileri giderek, Rusya'da kapitalizmin egemen üretim biçimi haline geleceğini öne sürdü. Avrupa'da tarihsel bir gereklilik olan kapitalizm Rusya'da "*ölü doğmuş bir girişim*"den, "*tarihin piç çocuğu*"ndan başka bir şey değildi. Kapitalizm Rusya'da birtakım modern üretim adacıkları yaratsa bile, ne üretimi sosyalleştirebilir, ne de yıkıma uğrattığı küçük üreticilere iş olanağı sağlayabilirdi. Hatta, İngiltere dışındaki Avrupa ülkelerinin tarımsal üretimde kapitalist yöntemlerden vazgeçerek eskiye döndüklerini öne sürüyordu.

Narodnizmin iradeci subjektivizmi politik mücadele alanına halk yığınlarından kopuk bireysel terör eylemleri şeklinde yansımıştır. Narodnikler tarihin itici gücü olarak halkın ve sınıfın tarihsel girişkenliklerini değil, olağanüstü bireylerin, kahraman devrimcilerin eylemlerini aldılar. Temel toplumsal sınıflardan birine ya da birkaçına dayanmadan, bir avuç süper devrimcinin sui-

kast eylemleriyle arlığı yıkabileceklerini sanıyorlardı. Ama öte yandan Narodnik gelenekten gelip, ekonomik liberalizmi, devlet eliyle sanayileşmeyi ve liberal bir siyasi sistemi savunan popülist kanatlar da söz konusuydu.

Bütün bunlara rağmen Lenin, Narodnaya Volya örgütü üyelerinin arlığa karşı yürüttükleri yiğit mücadeleye büyük saygı duydu ve onların geride bıraktıkları devrimci geleneklere ve olumlu mirasa sahip çıktı. Lenin'e göre Narodnizm küçük üreticinin feodalizmin baskısına ve kapitalizmin çökertici sonuçlarına karşı duyduğu tepkinin ifadesinden başka bir şey değildi. Programlarındaki temel talepler sosyalizmin değil, devrimci demokrasinin talepleriydi. Köy komününe ve köylülere dayanarak sosyalizmi kurabileceklerini sanmakla ütöpik ve gericiydiler. Ama feodalizme karşı köylü yığınlarının kararlı ve militan demokrasisini temsil ettikleri için de tarihsel olarak ilericiydiler. Bu yüzden Lenin, Narodnikleri, *"bir yüzüyle geçmişe, öteki yüzüyle geleceğe bakan bir Janus"*a benzetti.

1890'lara doğru önce Plehanov'un, sonra Lenin'in mücadelesiyle -kuşkusuz kapitalizmin ve işçi hareketinin gelişmesinin de yardımı olmuştur- Marksizm egemen akım haline geldi. Ama ne var ki Narodnizmin yenilmesi, onun büsbütün sahneden çekilmesi anlamına gelmiyordu. Zira, 20. yüzyılın başında kabaran köylü hareketinden de güç alan dağınık Narodnik gruplar bir araya gelerek, Sosyalist Devrimciler adıyla yeni bir parti kuracaklardır. Ancak Narodnizm bu kez eski temellerini koruyup sürdürmekle birlikte, kendini son moda Bernsteincilik aşısıyla yeniliyor ve revizyonizmin bir türü olarak ortaya çıkıyordu. Yeni Narodnikler kendilerine ne kadar sosyalist derlerse desinler, programları kapitalizmin gelişmesi için gerekli şartları yaratmanın ötesine geçmeyen küçük burjuva eşitlikçi bir öze sahipti. Onlar da tıpkı öncülleri gibi proletaryanın önder rolünü yadsıyor; "sömürülenler", "emekçiler", "sömürülenler sınıfı" ve "işçi sınıfı" türünden kavramları, "aralarında hiçbir ayırım gözetmeksizin" birbirlerinin yerine geçecek tarzda kullanıyorlardı. Bu, onların köylülüğü homojen bir kitle olarak görmelerinin ve, proletarya ile köylüler, tarım proleterleri ile zengin köylüler arasındaki sınıf

farklılıklarını ve karşıtlıkları örtbas etmelerinin doğal bir sonucuydu.

Lenin, devrimin mevcut aşamasında tarihsel açıdan köylü yığınlarının demokratik hareketini temsil etmelerini ve ilerici yönlerini dikkate alarak, Sosyalist Devrimcileri proletaryanın müttefik güçleri arasında saydı. Ancak onların büyüyen ve gelişen belli bir toplumsal güce dayanmayan ütöpik görüşlerini, programlarını ve terörist taktiklerini şiddetle eleştirdi. En başta da köylü sorunundaki ve tarım programlarındaki küçük burjuva hayallerinin oportünist içeriğini ortaya çıkardı. Sosyalist Devrimciler, köylü hareketini sosyalist bir hareket olarak görüyor; işçi ve köylü hareketinin *"iki ayrı ve farklı toplumsal savaş"* olduklarını kavrayamıyor; ve yığınların hem sosyalist hem de demokratik bilinçlerini yozlaştırıp bulandırıyorlardı. Sonraki yıllarda, söz konusu küçük burjuva sosyalist akımın sağ kanadı Şubat Devrimi'nden itibaren, *"sol"* kanadı ise Ekim Devrimi'nin ardından açıkça karşıdevrimin safına geçerek, misyonunu tamamlayacaktır.

Ekim Devrimi uluslararası revizyonizmin bütün çeşitleri üzerinde kazanılmış bir zafer oldu. Bu zafer, bir yandan uluslararası komünist harekete büyük bir itilim ve prestij kazandırırken, öte yandan küçük burjuva sosyalist akımları kendilerine Marksizm-Leninizm süsü vermeye zorladı. Bunun hangi biçimlere büründüğünü, Narodnik sosyalizmden birçok şey miras alan II. Dünya Savaşı sonrası yıllarda yükselen ulusal-demokratik hareketlerde net olarak görebiliyoruz. Aynı zamanda uluslararası bir kimlik kazanan bu akımların başında Titoculuk, Maoculuk ve Castroculuk gelir. Birbirlerinden farklı yanları da olmakla beraber, bunlar görece geri, köylü ve genelde küçük burjuva nüfusun ağır bastığı, ulusal ve demokratik görevlerin özel bir ağırlık taşıdığı ülkelerde ortaya çıkmışlardır. Maoculuğun ve Castroculuğun ortak yanı, sosyalizmi, anti emperyalizme ve anti feodalizme indirgemeleri, yarı sömürge ülkelerdeki kır ve kent küçük burjuvalarının sınıf çıkarlarını temsil etmeleridir. Her birinde farklı tarzda tezahür eden iradeciliğin, silahlı devrim anlayışının, devrimde proletaryanın önderliğine yaklaşımın, küçük burjuva dünya görüşünün, halkçı söylemin (vb.) Narodnik sosyalizmle oldukça fazla ortak yanı vardır.

Ufku daha çok ulusal bağımsızlık ve toprak devrimiyle sınırlı popülist sosyalizm Asya'da, Latin Amerika'da ve Afrika'da geniş bir taraftar kitlesi bulmuştur. Hatta bu ulusal-devrimci halkçı akım Maoculuk, Castroculuk ya da Guevaracılığın ötesinde, "Afrika sosyalizmi", "Üçüncü Dünyacılık" ve "Fanonculuk" gibi Marksizm'den oldukça uzak ve alabildiğine sınıf-dışı biçimlere bürünmüştür.

★ ★
★

Türkiye'ye gelince, solun tarihinde görülen bütün popülist akımları ve bunun etkilerini ayrıntılı olarak incelemek niyetinde değiliz, ama popülizmin köklerine ve büründüğü biçimlere kuşbakışı bir göz atabiliriz. Hemen belirtelim ki, Rus Narodnizminin aynısını Türkiye solunun tarihinde arayıp bulmak gibi mekanik bir anlayışımız yok. Önce de belirttiğimiz üzere, tersi bir yaklaşım çağ ve ülke farklılıkları kadar, uluslararası revizyonist akımların belirleyici etkilerini de dikkate almamak olur.

Türkiye 1920'li yıllarda popülizmin ortaya çıkması için elverişli bir iklime sahipti. Bu uygun iklimin faktörleri arasında ülkenin iktisadi geriliğini, küçük burjuva unsurun ağır basmasını, köklü bir komünist geleneğin olmamasını ve ulusal kurtuluş mücadelesi evresinden geçilmesini sayabiliriz. Nitekim ulusal savaş yıllarında çıkarılmaya başlanan *Aydınlık* dergisi bu bakımdan tipik özellikler gösterir.

Şefik Hüsnü ve çevresi tarafından legal olarak çıkarılan *Aydınlık* klasik anlamda popülist bir akım sayılmazsa da, legal ve liberal popülist tonları güçlü olarak üzerinde taşır. Bu, Kemalistlerin önderliğinde kazanılmış siyasi bağımsızlığı iktisadi bağımsızlıkla tamamlama fikrinde kendini özellikle gösterir. Zira, Ş. Hüsnü'nün büyük liman şehirlerinde mevzilenmiş "mali sermayedarlığa" karşı, Anadolu'da mevzilenmiş "sınai sermayedarlık"tan ve onun politik temsilcisi olarak düşündüğü Kemalist hükümetten önemli beklentileri vardır. Kemalist burjuvazinin emperyalizmi geriletebileceği, hatta feodal kalıntıları tasfiye edeceği umudu çeşitli tahlillerine açıkça yansır. Bu anlayışının bir

sonucu olarak Aydınlik'da yabancı kapitalizme karşı ulusal kapitalizmin gelişmesini destekleyen makaleler yazmıştır. Zira ulusal kapitalizmin emperyalizmin radikal bir karşıtı olduğuna ve aynı zamanda üretici güçleri geliştirerek sosyalizme geçişi kolaylaştıracağına inanmaktadır. Bu yönüyle, "yapay kapitalizm"e karşı "halk sanayi"ni destekleyen Rus popülistleriyle aynı noktada buluşur. Ş. Hüsnü'nün bu görüşü M. Belli ve D. Perinçek aracılığıyla uzun süre yaşatılmış; elinizdeki kitapta göreceğiniz gibi TDKP, Halkın Yolu ve Halkın Birliği'nin devrim anlayışlarına damgasını vurmuştur.

Türkiye koşullarında kendini ulusal kurtuluşçuluk ve anti feodalizm şeklinde gösteren küçük burjuva sosyalizmini besleyen kaynaklardan birinin de Kemalist ideolojinin etkileri olduğuna kuşku yoktur. Bir yandan bizzat M. Kemal ulusal kurtuluşçu, halkçı ve anti-kapitalist sloganları sık sık kullanmıştır. Öte yandan, Kemalist aydınlar bu yanıltıcı demagojilere teorik bir biçim vermeye çalışmışlardır. V. Nedim Tör ve Ş. Süreyya Aydemir gibi TKP döneği ile, Y. Kadri benzeri burjuva aydınlarının 1930'ların başında çıkardıkları *Kadro* dergisi buna bir örnektir. Türkiye toplumunun "sınıfsız kaynaşmış bir kitle" olduğu demagojisini gayet ustaca pazarlayan Kadrocular, iç uzlaşmaz karşıtlıkları gözden gizleyerek, çerçevesini emperyalizm ile mazlum milletler arasındaki çelişkinin oluşturduğu sahte teoriler ortaya atmışlardır. Böylelikle, Kemalizme tutarlı bir ulusal kurtuluşçuluk misyonu yüklemenin yanında, iktisadi kurtuluş yolu olarak da devlet kapitalizmi gösterilmiş oluyordu. Dolayısıyla, Kadro hareketi, sahte ulusal kurtuluşçulukla cilalanmış bir liberal popülistmi Kemalist aydınlar eliyle Türkiye soluna aktaran kanallardan biri olarak çıkar karşımıza.

Türkiye soluna yukarıdan aşağı Kemalizm ve popülizm enjekte eden bir başka kanal ise CHP Hükümeti tarafından 1940 yılında açılıp bir süre sonra kapatılan Köy Enstitüleridir. Gerçek amacı burjuvazinin gereksinimlerine uygun kadrolar yetiştirmek olan Köy Enstitüleri, sonradan sosyalist eğitimin nüvesi olarak yorumlanmaya başlanacaktır. Elbette bu, söz konusu okullardan mezun olmuş bazı yazarların legal bir popülistmin propa-

gandacıları haline gelmelerinden kaynaklanıyordu. Bu yazarlar, yazdıkları roman ve öykülerde köylülerin yoksulluğunu, eğitim-sizliğini, yolsuzluğunu vs. anlatıyorlardı. Yalnız bu popülist edebiyatta ne Herzen'in derinliği vardır, ne de Çernişevski'nin radikalliği... Bunlar daha çok Kemalizmin etkisini taşımışlar, kırsal alanlardaki sınıf çelişkilerini örtbas eden kaba ve duygusal bir popülizmin ötesine geçememişlerdir. Bununla birlikte, Marksist literatürün uzun yıllar yasak olduğu Türkiye'nin genç kuşakları üzerinde önemli bir ideolojik etki sağladıkları da bir gerçektir.

Türkiye solu 1960 sonrasında bir bakıma yeniden dirilirken, sırtında benzer kamburlar taşıyarak dünyaya gelecektir. Gözü yeni açılmakta olan genç kuşağın önünde sağlam bir komünist gelenek dışında hemen her şey vardır: "Sol" Kemalizm, popülizm, mültecilik, reformizm... Üstelik dünya çapındaki gelişmeler de bu süreci derinden etkileyecekti: Bir yandan Kore ve Küba'dan başlayıp Vietnam Devrimi'ne kadar uzanan geniş bir anti emperyalist devrimler ve mücadeleler dalgası; öte yandan Kruşçevçiler tarafından yaratılan modern revizyonist kargaşa. Uzun lafın kısıası, yaşlı kıtayı derinden sarsan 68 dalgası gelmezden önce Türkiye solu bu halde bulunuyordu.

27 Mayıs darbesinin hemen ardından ortaya çıkan sol akımlardan biri, sendikacılar tarafından kurulup önce M. A. Aybar, sonraysa B. Boran kliklerinin yönetimine geçen TİP'tir. TİP'in kurulması gelişen işçi sınıfı hareketinin bir habercisiydi. Ama Aybar'dan Boran'a uzanan süreç, bu yasal partinin parlamentarist, reformcu ve uvrierist niteliğini yeterince açığa çıkaracaktır. TİP'in programı ve mücadele taktikleri sosyal demokrat burjuva işçi partilerinden bir adım ileride değildir. Bazılarınca iddia edildiği gibi TİP'in Boran kanadının yönetimine geçmesinin, Marksizme yönelmekle bir ilgisi yoktur. Tersine, Boran çizgisi, Kruşçev revizyonizminin yörüngesindeki parlamentarist ve reformist bir akımı temsil eder. Bu parti, şiddete dayanan devrimi ve proleterya diktatörlüğünü açıktan açığa reddetmiştir. Örgütlenmesi Leninist parti modelini yadsıyan, burjuvazinin icazet sınırları dışına kesinlikle taşmayan ve bütün faaliyetini burjuva seçim takvimine bağlayan bir öz taşıır. Bu bakımdan, ona MDD/ sosyalist devrim

tartışmalarında ileriye temsil etme misyonu yüklemek saçmadır. Zira, sadece feodal kalıntıları ve emperyalizme karşı mücadelesinin önemini görmemekle kalmamış, zamansız tespit ettiği "sosyalist devrimi" de burjuva parlamentosu eliyle yapılacak demokratik reformlar düzeyine indirgemıştır.

68 Devrimci kuşağı henüz sahneye çıkmadan önce, ona yolunu saptıracak raylar düşeyen bir diğer akım da *Yön*'dür. D. Avcıoğlu'nun başını çektiği *Yön* dergisi, Kemalizmin "sol" yorumu ile ne idüğü belirsiz bir "Türk sosyalizmi"ni birleştirmeye çalışmış, bu yönüyle Kruşçevcilerin ortaya attıkları "kapitalist olmayan kalkınma yolu"nun Türkiye versiyonu olmaya aday olmuştur. Emperyalizme ve feodal kalıntılara karşı öne sürdüğü talepler zayıf bir anti emperyalizmin ve liberal popülizmin fazla ötesinde değildir. Programını gerçekleştirme yöntemi olarak bula bula yukarıdan aşağı tezgahlanacak bir ordu darbesini bulmuştu.

D. Avcıoğlu'na göre toplumun esas devrimci gücü ve öncüsü, Kemalist aydınlardan ve ordunun "sol" kanadından oluşan "zinde kuvvetler" idi. Bu bakımdan *Yön* çizgisi, varlığını sınıf mücadelesinin geri düzeyine ve komünist bir alternatif olmamasına borçlu, Dekabrist/liberal popülist karışımı milliyetçi bir akım olmanın ötesine geçememiş ve devrimci hareketin gelişmesiyle de sahneden kaybolmuştur.

Bütün bunlara karşın politika sahnesine Türkiye tarihinde görülmemiş bir hızla çıkan devrimci gençliği en çok M. Belli'nin başını çektiği oportünist akım etkileyecektir. Eski TKP geleneğinden gelen M. Belli, çizgisinin bellibaşlı unsurlarını Ş. Hüs-nü'den, *Yön*'den ve Mao'dan almıştı. Uluslararası saflaşmada Kruşçevci revizyonizme oldukça yakın bir "ortayolculuğu" benimsemekteydi. Örgütlenme alanında yasalıcı, ideolojik motiflerinde alabildiğine ulusalcı ve popülistti.

M. Belli sözde sosyo-ekonomik tespitlerinde kapitalist gelişme düzeyini geri gösterirken, feodal kalıntıları abartmıştır. Ona göre, "yarı feodal, yarı sömürge Türkiye'de emperyalizmin "*piç çocuğu*" ve "*ölü doğmuş bir girişim*"i olan "*komprador kapitalizm*" egemen hale gelemezdi. "Komprador burjuvazi", emper-

yalistlerin "*kırıntılara beslenen*", "*montajcılık*" ve "*acentacılık*" işleriyle uğraşan "*komisyoncu*" bir sınıftı. Kırsal alanlar "*feodal mütegalibe*"nin egemenliği altındaydı ve her yerden feodalizm yeşeriyordu. Bütün bunlar, toplumdaki sınıf uzlaşmazlıklarının üstünü kapatmak demektir. Nitekim, sadece halk kavramını çarpıtmakla kalmayıp, Narodnikler gibi halk içindeki farklı sınıfları da görmezden gelmiştir. Bu bakış açısı gereği, toplumu bir yanda "*gayri- milli sınıflar*", öbür yanda "*millici sınıflar*" olarak kaba- ca iki kampa ayıracaktır. M. Belli'nin "*millici sınıflar*" dediği kampa, Türkiye proletaryası bir süs ve kuyruk gibi dururken, milli burjuvazi ve D. Avcıoğlu'ndan esinlenerek formüle ettiği "*asker-sivil aydın zümre*" özel bir yer tutuyordu.

M. Belli'nin MDD çizgisi baştan sona eklektiktir. Mao'nun bazı tezlerini alır, ama "*Uzun Süreli Halk Savaşı*" stratejisini dışta bırakır. Bazı tezlerini Brejnev'den, bazılarını M. Kemal'den, Ş. Hüsnü'den ya da D. Avcıoğlu'ndan alır. Gençliği etkilemek için radikal görünür ama gerçekte hiç de öyle değildir. MDD çizgisi, bağımsızlık ve demokrasi talebini bir adım aşmaz. M. Belli'ye göre sosyalizm uzak geleceğin işidir; sosyalizmden ve sosyalist görevlerden söz edip halkın kafasını karıştırmamak gerekir. Buna karşılık, 12 Mart öncesinin "*sol cuntacılar*"ı ile kur yapacak, Kemalizm hayranlığını körükleyecek ve gençliği ılımlı bir çizgide tutmaya çalışacaktır.

Devrimci gençlik hareketi, dünyada ve Türkiye'de yükselmekte olan devrimci dalgaya paralel olarak ortaya çıkmıştır. Kendini önce FKF ve TİP içinde ifade etmişse de, TİP'in burjuva reformist ve pasifist özünü fark ederek, hızla M. Belli'nin MDD çizgisinin yanında saf tutmuştur. Devrimci gençliğin değişik fraksiyonlarını içinde barındıran *Dev-Genç*, emperyalizme ve faşizme karşı sürekli militan bir eylemlilik içinde olacaktır. Bu bakımdan, atılım yapma ve yığinsallaşma dinamiklerini içinde taşımaktaydı. Fakat hem sınıfsal zaafı, hem de toyluğu ve teorik geriliği sonucu; sosyalizm adına popülizmi, ulusal kurtuluşçuluğu, devletçiliği, Kemalist slogan ve marşları benimsemekten de kaçınamayacaktır. MDD çizgisinin etkisi altındaki gençlik hareketinin 1967-1970 arası döneminde popülist sosyalizmin he-

men bütün belirtileri görülür. Hatta, bu dönemin Narodniklerin "halka gidiş" kampanyasına benzer birçok yanı olduğunu söylemek bile mümkündür. Örneğin Dev-Genç üyesi öğrencilerin gruplar halinde köy çalışmaları yapmaları, üretici mitingleri düzenlemeleri ve toprak işgallerine katılmaları bu kampanyayı andırır. Aynı şekilde büyük kentlerde sık sık anti-Amerikan, anti-faşist gösteriler düzenlenmiş, halka devrim çağrıları yapılmıştır. Zira halkın hızla devrime yöneleceğine inanılmaktadır. Ama ne zaman ki umduklarını bulamamakla kalmayıp, bir yandan devletin öbür yandan sivil faşistlerin saldırılarıyla karşılaşmışlardır; işte o zaman sabırsızlık zamanı gelip çatmıştır. "Sabırsızlık zamanı", MDD kampındaki bölünmeleri, ılımlılar ile radikaller arasındaki ayrışmayı da beraberinde getirecektir.

MDD blokunun parçalanması bir kaçınılmazlıktı. Zira devrimci gençlik içinde taşıdığı dinamizm gereği değişime ve dıştan gelen radikal etkilere açıktı. En azından M. Belli, H. Kıvılcımlı ve D. Perinçek gibi oturmuş ve sistemleşmiş bir oportünizme çakılıp kalmamıştı. Dünya çapında esen radikal rüzgarlardan kuvvetle etkileniyordu. Genç yaştaki önderler -ki bu aynı zamanda zaaflarının kaynaklarından biriydi- Mao'nun ve Çaru Mazumdar'ın, Che'nin ve Castro'nun, Giap'ın ve Lin Biao'nun, Carlos Marighella'nın ve D. Bravo'nun kitaplarını yutarcasına okudular. İşte M. Belli, H. Kıvılcımlı ve D. Perinçek'i bir tarafa; THKP-C, THKO ve TKP-ML'yi öbür tarafa ayırıştıran süreç bu ve benzer etkiler ortasında gerçekleşti. Genç devrimci kanat bu süreçte bazı liberal tezleri terk etti ve giderek devrimci harekete yeraltı örgütlenmesi, profesyonel devrimcilik ve silahlı eylem gibi yeni öğeler kattı. Bu, aynı zamanda yasalıcı, barışçı ve liberal oportünistler ile radikal devrimci demokratlar arasındaki bir kopuştu.

Bütün bunlara rağmen her iki kanadın ideolojik-politik platformları arasında kalın hatlar bulmak güçtür. Zira tam bir kopuş ancak Marksizm-Leninizme dayanılarak yürütülen ciddi bir hesaplaşma ile sağlanabilirdi. Örneğin THKP-C, THKO ve TKP-ML'nin platformları incelendiğinde bunların MDD teorisinin dışına fazla çıkamadıkları, modern revizyonizmin ve Kemalizmin etkilerini sürdürdükleri görülür. Bu örgütler, birbirlerinden belki de

Latin Amerika tipi devrimci demokrasiden mi yoksa Asya tipi devrimci demokrasiden mi fazla etkilendikleri, ya da kent küçük burjuvazisine mi kır küçük burjuvazisine mi dayandıkları ile daha kolay ayırtedilebilirler. Ama teori ve pratiklerinde Narodnizmin damarlarını ortak olarak taşıdıkları kesindir. Bunu; (1) tarihe ve toplumsal sisteme yaklaşımlarındaki "özel sosyoloji"lerinde, (2) sosyalizm ile proletarya arasındaki kopmaz bağı kavrayamayıp, kent ve köy küçük burjuvazisine fiili önderlik rolü yüklemelerinde, (3) halk ya da ulus içindeki sınıf çelişmelerini ve sınıf farklarını yeterince dikkate almamalarında, (4) "*iki farklı toplumsal gücün iki farklı savaşımını*" ayırt edememelerinde ve sosyalist görevlere uzak duruşlarında ve, (5) silahlı mücadele anlayışlarında "öncü savaşı"na dayanan "volontarizm"lerinde görebiliriz. Bununla birlikte, yine de devrimci harekete olumlu bir miras bırakmışlardır.

1971 direnişinin yenilgisini izleyen dönemde küçük burjuva sosyalizmi ile köklü ve derin bir hesaplaşmaya girilmedi. Gerçi dönemin örgütlerini "Narodnizm"le ya da "goşizm"le suçlayıp eleştirenler yok değildi. Ama bunların kimi aynı hareket içinden gelen, ama yılgınlığa düşerek kendi geçmişini sağdan eleştirenlerdi. Kimileriye devrimci demokrasiyi modern revizyonizmin mevzilerinden eleştirmeye kalkışıp, onu zayıflatacağı yerde güçlendirenlerdi. Zira modern revizyonizmin yerli türevlerinin öne sürdüğü alternatifler ileriye değil, geriye ve devrimden vazgeçmeyi temsil ediyordu.

Sonuç olarak, 1974-1980 süreci, popülist sosyalizmin revizyonizmin şu ya da bu biçimiyle kaynaşarak, sağ ya da "sol" biçimlerde varlığını koruduğu bir dönem olmuştur. Ancak, 12 Eylül yenilgisi, küçük burjuva sosyalizminin eski radikal mevzilerinde direnemediğini, tersine bazen davayı terke, bazen liberalizme, bazen de Troçkizme nasıl hızla dönüştüğünü göstererek, onun her zaman zıddını içinde taşıyan çelişkili bir karaktere sahip olduğunu bir kez daha sergilemiştir.

★ ★
★

1990'lı yıllara girerken popülist sosyalizmin öznel alanı değilse bile, dayandığı nesnel temel gittikçe daralma eğilimi gösteriyor.

Kapitalizmin gelişmesinin derinleştirdiği sınıf çelişmeleri olsun, bunun dolaylı bir ifadesi olan işçi hareketindeki şimdiye dek misli görülmemiş gelişme olsun kaçınılmaz olarak bu sonucu doğuracaktır. Artık günümüz koşullarında, "*Türkiye yarı feodaldır*" ya da "*baş çelişme feodalizmle halk yığınları arasındadır*" gibi görüşleri savunmak ve bunun üzerine programlar oluşturmak sahibini herhalde Don Kişot'un durumuna düşürür. Zaten bu tür "teori"lerin harareti savuncuları olan M. Belli, Aydınlık, TDKP, Komün vb. içine düştükleri çıkmazı fark ederek, çoktan yön değiştirmiş bulunuyorlar. Şimdilerde artık sosyalist görevler, halk içindeki sınıf ve tabaka farklılıkları, ve proletarya merkezli politik çalışma daha fazla telaffuz ediliyor. Dün proletarya içindeki çalışmayı "ekonomizm"le suçlayanlar, bugün tam da ekonomist bir anlayışla güçleri proletarya içine yığma gereğinden söz ediyorlar.

1980'den önce popülist bakış açısının ayrılmaz bir bileşeni olarak-halen de öyle- ülkenin sosyo-ekonomik yapısını, toplumsal sınıfları ve bunlar arasındaki ilişkileri çözümüleme geleneği yoktu. Bunun yerine Mao'dan veya başkalarından ezberlenmiş tekerlemeler özetlenir; ülke gerçekliğine uyup uymadıklarına bakılmaksızın bu kalıplar üzerine programlar ve stratejiler inşa edilirdi. Hatta toplumun tarihsel evrimi ve mevcut sosyo-ekonomik sistemi hakkında bir şeyler söylemiş olma gereğinin, genellikle darbeleri izleyen toplu savunmalarda hatırlanması oldukça ilginçtir. Ama daha ilginç, bunların çoğu kez D. Avcıoğlu'nun "*Türkiye'nin Düzeni*"nin kaba özetlerinin fazla ötesine geçmemesidir. Söz konusu kitabın uzun yıllar "MDD" teorisinin sosyo-ekonomik izdüşümü olarak benimsenmesi devrimci hareketimizin tipik bir özelliğini yansıtır. Oysa izleyeceği yolu, ülkedeki üretim ilişkilerinin ve onun üzerinde yükselen sınıflar arasındaki çelişki ve ilişkilerin somut analizi ile aydınlatmayan bir siyasal hareketin, bir kutuptan ötekine mekik dokuyup duracağı besbellidir. Zaten Türkiye solunun gerilik sembolü Maocu şablonlar ile,

onun ters kutbunda yer alan Kuvvâcılı ve Troçkist abartıcılık arasında salınıp durması tesadüf değildir.

Bugün Türkiye'de kapitalizmin mi, yoksa feodalizmin mi egemen olduğu tartışması -bir-iki antika grubu saymazsak- artık büyük ölçüde miadını doldurmuştur. Kapitalizmin yarı sömürge ülkelerde egemen olamayacağını iddia edip durmuş olan Türk Narodnizminin bu cephedeki savaşı çoktan kaybettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Kentsel nüfusun kırsal nüfusa ağır bastığı, tekeli burjuvazinin ülke ekonomisine hükmettiği, büyük toprak sahiplerinin önemli ölçüde burjuvalaştıkları ve kalabalık bir proletarya ordusunun yanı başında geniş bir yarı proleterler kitlesinin oluştuğu bir ülkede, başka türlü de olamazdı zaten. Buna rağmen eğer birileri ortaya çıkıp da, Türk sanayinin "*montajcılık*" ve "*ambalajcılık*"tan ibaret olduğunu, yanı sıra tarıma "feodal mütegalibe"nin hükmettiğini iddia etmeye kalkışır, herhalde kimseyi ikna edemez. Şimdi artık tartışılması gündemde olan kapitalist gelişmenin düzeyi, tekeli sermayenin organik yapısı, modern çiftliklerin tarımdaki yeri, küçük üretimin durumu, ve elbette bütün bunların program üzerindeki yansımaları olsa gerektir. Bu, "komprador burjuvazi"/ "finans kapital" kavramlarında dile gelen zıt kutuplu öznelci teorilerle etkili bir ideolojik mücadele yürütebilmek için de zorunludur.

Diğer şeyleri bir tarafa bıraksak bile, tekeli burjuvazinin son otuz yıllık evriminin MDD patentli "*komprador burjuvazi*" kavramı kadar, birbirinden kopartılmış "*sanayi sermayesi*", "*banka sermayesi*" ve "*ticaret sermayesi*" ayrımlarına dayanan burjuvazi tahlillerini de eskittiğini görürüz. Önce yerli tekeli sermayenin emperyalizme bağımlı olması, onun hiç evrim geçirmediğinin, bir başka deyişle bu yüzyılın başındaki aracı ticaret burjuvazisi olarak kalmaya devam ettiğinin kanıtı sayılmaz. Sonra en az yüz yılı kapsayan bir evrimi olan tekeli sermaye, sanayi ve ticaret sermayesi ile banka sermayesini önemli ölçüde kaynaştırmıştır. Her ne kadar büyük sermaye gruplarının en irileri dışındakiler hâlâ kendi bankalarına sahip değillerse de, bu, sürecin gelişme yönünü ortadan kaldırmaz. Tekeli sermayenin başlıca örgütlenme biçimi olan holdinglerin sanayiden bankacılı-

ğa, dış ticaretten nakliyatçılığa, müteahhitlikten turizme kadar bir dizi kuruluşu bünyelerinde topladıkları gözle görülür bir gerçektir. Dolayısıyla, burjuvazinin temel gruplarını "tekelci sanayi sermayesi" ve "tekelci banka sermayesi" diye ikiye bölmek, sonra da bunları aralarında "çok ciddi çatışmalar" olan "iki rakip" olarak karşı karşıya getirmek -örneğin B. Boran ve K. Boratav'ın yaptığı budur- sürecin gelişen yönünü kavramamak demektir.

Feodalizmin kalıntılarına gelince, onu büsbütün gündemden kalkmış gibi göstermek saçma olur elbette. Ne var ki pre-kapitalist ilişkilerin Türk tarımındaki önemi sönmeye yüz tutarken, bunun daha çok Kürdistan'da yoğunlaştığı da bir gerçektir. Ne zaman tarımda Prusya tipi kapitalist gelişmeden söz edilse, Nuh nebiden kalma köylü devrimcilerinin ayağa fırlayıp, "*devrimden kaçış*" diye çılgınlıklar atmaları gerçek yaşamda varolan olguları değiştirmez. Zira büyük toprak sahiplerinin burjuvalaşmaları süreci Türk bölgelerde hemen hemen tamamlanırken, Kürdistan'da da önemli bir mesafe kaydetmiştir. Eğer sorun hâlâ Prusya tipi gelişmenin mümkün olup olmadığını tartışmak olarak görülüyorsa, bunun varlığının zaten kanıtlanmış olduğunu hatırlatmak gerekiyor.

Tekrar başa dönersek, ne kapitalist gelişme düzeyini aslına sadık bir şekilde tespit etmenin, ne de işçi sınıfı hareketinde görülen sıçramaların kimseyi popülist sosyalizm tehlikesine karşı sigorta etmeyeceğini de belirtelim. Tersini düşünmek insanı doğrudan kaba indirgemeciliğe, mekanik materyalizme götürür. Her şeyden önce, Türkiye'de popülizmi besleyen küçük burjuva temelin fazlasıyla güçlü olduğunu unutmamak gerekiyor. Kaldı ki mevcut kapitalist gelişme düzeyini hiç de geri göstermedikleri halde, halkçılığa geleneksel bir düşkünlüğü olan gruplar söz konusudur. Öte yandan, revizyonist kamptaki son gelişmelerden sonra ideolojik gıdasını modern revizyonizmin mutfağından alan yeni popülist eğilimlerin ortaya çıkması da bu tehlikeyi artıran bir başka faktördür.

Kısaca buna da değinelim. Bugün modern revizyonistler Stalin'den başlayıp Lenin'e ve Marks'a kadar uzattıkları eleştirilerini, Marx-öncesi sosyalizme dönerek tamamlıyorlar. Daha 12

Eylül'ün şokundan sıyrılmadan revizyonist sistemin çöküşünün yarattığı yeni bir şok dalgasıyla karşılaşan bu akımların, "*yenileşme*" sloganı altında birtakım liberal sosyalizm teorileri ortaya attıkları biliniyor. "*Siyasal çoğulculuk*", "*aydınlanma çağı*", "*bireyselleşme*" ve "*sivil toplumculuk*" bunlardan yalnızca bazılarıdır. Sınıfın ve sömürülenlerin yerine her sınıfı kapsayan soyut "*insan*"ın ve "*sivil toplum*"un, proletarya diktatörlüğünün yerine çoğulcu "*saf demokrasi*"nin, sınıf mücadelesinin asli görevlerinin yerine "*global sorunlar*"ın geçirilmesi, popülizmin en geri, en liberal biçimi değil midir? Bu akımların, güçten düşmüş popülizmin eski çeşitlerine yeni kuvvet aşıları zerk ettikleri ve onları iyice liberalleştirmeye çalıştıkları bir gerçektir. Yani modern revizyonizmle devrimci demokrasinin alaşımından yeni bir popülizm türü ortaya çıkmakta olduğunu görmek gerekiyor. Eğer bugün bazıları komünist idealleri unutmak pahasına en zor şeyin "*demokrat*"lık olduğunu söylüyorlarsa bunun başka bir açıklaması olamaz.

* *
*

Önsözler genellikle kısa tutulur. Ama biz, biraz da kitaba konu olan tartışmaların kendi tarihsel çerçevesine oturtulabilmesini kolaylaştırmak amacıyla bilerek uzun tuttuk. Umarız, onun hangi tarihsel evrede, neyi hedefleyerek yazıldığının anlaşılmasını kolaylaştırır bu önsöz.

Son olarak, elinizdeki kitabın bugün artık aşılmış olan hatalı ve eksik yanlarına işaret ederek sözümüzü noktalamak istiyoruz.

Bu kitap, başta da belirttiğimiz gibi, bundan on bir yıl kadar önce yazıldı. Aradan geçen zaman zarfında devrimci hareketin hem bazı kusurları ortaya çıkmış, hem de teorik kavrayış düzeyi görece yükselmiştir. Bu dikkate alındığında, kitapta yazılanların zamanla belli bir fire vermesi ve bazı eksikliklerinin ortaya çıkması normaldir. Buna, kitabın yazarının o zamanlar genç ve tecrübesiz olması yanında, sınıf mücadelesinin hızlı seyreden koşulları karşısında elini çabuk tutmak zorunda kalmasını da

ekleyebiliriz. Ama her şeye rağmen bütün bunlar kitabın popülist sosyalizme karşı Marksizm-Leninizmin bir savunusu olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Gelişmekte olan yeninin, eskinin bazı lekelerini üstünde taşıması bizzat diyalektik gelişmenin doğasından kaynaklanır.

Okuduğunuzda göreceğiniz üzere kitapta yer yer "feodalizmin kalıntıları, kapitalizm egemen hale gelmesine rağmen ülkede belirleyici bir role sahiptir" veya "tarımda kapitalist büyük tarım işletmeleri oldukça az ve istisnai durumdadır" gibi, aslında savunulan görüşlerin genel mantığına ters düşen ifadelere rastlanmaktadır. Bu tür ürkek ifadelerin önde gelen nedeni, o yıllarda tarımsal yapıyla ilgili araştırmaların son derece az olmasıdır. Üstelik olanlar da on-yirmi yıl öncesine ait verilere dayanılarak yazılmışlardı. Dolayısıyla modern tarım çiftlikleriyle ilgili kaynaklar yok denecek kadar azdı. Bu, çoğu kez olageldiği üzere, karşı tarafın suçlamalarını önlemeyi amaçlayan savunma mekanizmaları oluşturma temkinliliğiyle birleşince benzer durumlara yol açmıştır.

Bir başka eksikliği de, orta burjuvaziyle ilgili tespitlerdeki titreklikte görüyoruz. Burada hemen belirtelim ki, içinden geldiğimiz Mao Zedung etkisindeki kanadın milli burjuvazi hakkındaki kuyrukçu tezlerine karşı 1978'den itibaren radikal eleştiriler yönelttik. Mesela hiçbir zaman "dört sınıfın iktidar bloku" vb. gibi teorileri savunmadık. Zira orta burjuvaziyi genelde karşı devrim kampında yer alan bir sınıf olarak görüyor; bu sınıfın bazı alt tabakaları ile ittifakın ancak *belli* koşullarda, *belli* taktik evrelerde gündeme gelebileceğini öngörüydük. Buna rağmen bir yandan eskinin gölgesinden tamamen sıyrılamamak, daha önemlisi sorunu çoğu kez yarı sömürge ülkeler bütünlüğü bazında düşünmek bugün artık benimseyemeyeceğimiz muğlak ve kusurlu ifadelerle neden olmuştur.

Yeri gelmişken yeni basım sırasında eski metin üzerinde yaptığımız bazı düzenlemelere de değinelim. İlk teksir baskıda kısmen dizgiden, ama esas olarak da yazarın kendisinden kaynaklanan ifade bozuklukları mevcuttu. Yine, dönemin bir hastalığı olarak bazı bölümler gereğinden uzun tutulmuştu. Metnin

özünü zedelememeye dikkat ederek bazı anlatım bozukluklarını düzelttik; eleştiri alanının dışına çıkıp imalat sanayinin tarihi evrimini ve tarımdaki kapitalist gelişmeyi istatistiklerle uzun uzun kanıtlamaya çalışan kısımları da çıkarttık. Yanı sıra, bölümler arasında yer değiştirme veya bir bölümden diğerine parça kaydırma gibi birkaç ufak değişiklik de yapıldı.

Bundan amacımız okuyucuyu sıkmamak ve istatistikler içinde boğmamaktı. Bununla birlikte, anlatım bozukluklarına bile fazla müdahaleden kaçındığımızı belirtelim. Özellikle metnin özüne ve düzeyine dokunulmadı, başta kusurlu gördüğümüz kısımlar olmak üzere çoğu yer olduğu gibi bırakıldı. Zira böyle bir polemik yazısına müdahale edip onu eski düzeyinden bugüne doğru yükselten düzeltmeler yapmak, karşı tarafa yapılmış bir haksızlık olacaktı.

*TDKP*nin, aramızdaki eski görüş ayrılıklarını çarpıtmasına gelince, kitap okunduğunda bu daha iyi görülecektir. Bu belgenin yayınlanması, tarih çarpıtıcılarının aynı suçu tekrar işlemelelerine belki engel olur. Ek olarak, o zamanlar eleştiri konusu yapıp savunduğumuz görüşlerin bugün karşı tarafça -sessizce ve yüzeysel de olsa- benimsenmesi, hem emeğimizin boşa gitmemesi, hem de haklılığımızı doğrulaması bakımından ayrıca hoşnutluk vericidir.

Ocak 1991

Bölüm I

"SİYASETTE DÜRÜSTLÜK GÜÇLÜLÜĞÜN, İKİYÜZLÜLÜK İSE ZAYIFLIĞIN ÜRÜNÜDÜR"

"Mao Zedung yoldaş tüm dünya proletaryasına ve dünyanın sömürge ve yarı-sömürge halklarına önderlik etmekte ve onların yolunu aydınlatmaya devam etmektedir. Mao Zedung yoldaş bizim de yolumuzu aydınlatmıştır ve aydınlatıyor. Bu yoldan sapsak bize lanet olsun.

YAŞAŞIN MARKSİZM-LENİNİZM VE MAO ZEDUNG FİKİRLERİ!
YAŞASIN ŞANLI BÜYÜK VE DOĞRU ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ!"
(*Halkın Kurtuluşu*, sf. 23)

"Ulusal Demokratik Halk Devrimi'nin tarihi çizgisi kısaca yukarıda açıklandığı gibidir. O, ancak Mark, Engels, Lenin, Stalin ve Mao Zedung'un Kızıl düşüncelerinden bir an vazgeçilmeksizin son hedefi olan komünizme ulaştırılabilir. "

"Ondan vazgeçmek demek, Mao Zedung'un kızıl yolunu terk etmek, Kruşçev'in karayüzlü dönemliğini benimsemek demektir."
(*Ulusal Demokratik Halk Devrimi*, sf. 38, 41)

Parti Bayrağı dergisinin 15. sayısında, "Emperyalizm ve Devrim Dünya Marksist-Leninistlerinin Elinde Güçlü Bir Silah" başlıklı bir makale yayınlandı. Görünüşe bakılırsa bu makale, Enver Hoca'nın *Emperyalizm ve Devrim* adlı eserinin Türkçede yayınlanması üzerine kaleme alınmış bir tanıtma yazısını andırıyordu. Ancak okunduğunda bunun bir tanıtma yazısı değil, yıllardır rehber edinilen "Mao Zedung Düşüncesi"nin çöküşü üzerine sessizce düzenlenmiş acıklı bir cenaze merasimi olduğu görülyordu. Daha düne kadar Çin revizyonizminin sandalyesi

üzerinde oturan *Parti Bayrağı* ve *Halkın Kurtuluşu* önderleri, Maocu sandalyenin ayaklarının çatırdamaya başlaması üzerine yeni bir reforma ihtiyaç duysalar gerektir. Çünkü adı geçen makalede bir yandan "*Emperyalizm ve Devrim*" bölüm bölüm tanıtılırken, diğer yandan "*Mao Zedung Düşüncesi*"nin revizyonist olduğu ilan ediliyor. Ama ne var ki, bugüne kadar savunageldikleri Maocu çizgi hakkında tek bir özeleştiri yoktur. Sanki Mao'nun Türkiye'deki önde gelen bayraktarlarından birisi onlar değilmiş gibi. Bizce bunun anlamı, Marks'ın özlü bir şekilde ifade ettiği şu cümleyle özetlenebilir:

"Eskiyen şey, yeni edindiği biçim içerisinde, kendisini onarmaya ve varlığını sürdürmeye çalışır."

Makale öyle bir havada yazılmış ki, sanki Enver Hoca *Emperyalizm ve Devrim* adlı eserini *Parti Bayrağı*'nın "bütünlüklü Marksist-Leninist çizgi"sini doğrulamak için kaleme almış sanırsınız. *Emperyalizm ve Devrim*'i tanıtmaya yazısının bir manevra aracı olarak kullanılması, *Parti Bayrağı* yazarlarının sahte özeleştiri klaslarını bir kez daha konuşturduklarını ve bunda kimse onlarla yarışamayacağını gösteriyor. Yeni bir manevrayla dünya komünist hareketini kendi revizyonizmine siper edinen böylesine bir tutumun, birçok devrimci unsuru kandırmayı amaçladığına kuşku yoktur.

Biz adı geçen yazının, *Parti Bayrağı* revizyonizminin en karakteristik yönlerinden birisinin kavranabilmesi bakımından yeni bir fırsat olduğu kanısındayız. Çünkü şimdiye kadar çeşitli defalar sahneye konmuş olan aynı oyun bir kez daha tekrarlanıyor. Bizzat bu akımın çizgisini savunan tabandaki devrimcileri konu üzerine ciddiyetle eğilmeye çağırıyoruz. En azından geçmişe ait belgeleri incelemeli, dün savunulanlarla bugün söylenenler arasındaki zıtlığı kendi gözleriyle görmelidirler.

Halkın Kurtuluşu ve *Parti Bayrağı* önderleri, 1971 dönemindeki küçük burjuva devrimcisi çizgilerini terkederlerken de aynı taktiği uygulamışlardı. 1975'te bir yandan çizgi değiştirirken, bir yandan da geçmişlerini aklayarak, "revizyonist tezleri bilinçli bir çabayla kendimize teorik temel edinmekten, özel olarak bunları özümleyip kendimize mal etmekten kurtulduk" gibi şeyler

söylüyorlardı. Sıra, foyası ortaya çıkan "Üç Dünya Teorisi"nin terkedilmesine geldiğinde de aynı yöntemi kullandılar. Sözde özeleştirici adına söyledikleri aşağıdaki gibi mazeret beyanlarından ibaretti!

"Biz aslında 'ÜDT'yi savunmadık, çünkü tezlerimiz bu teoriyle taban tabana zıttı... Bu teoriyi Uluslararası Komünist Hareketin çizgisine sadık kalmanın(!) bir gereği olarak savunduk... Uluslararası devrimci literatürü takip edemedik... 'Sol'dan kaçarken istemeden sağa düştük... İmkanlarımız yetersizdi... Gençtik, amatör olduk... 'ÜDT' çizgimizde süs gibi duruyordu... "

"Mao Zedung Düşüncesi" terkedilirken söylenenlerin özü de bu öncekilerden pek farklı değildir. Örneğin *Parti Bayrağı* dergisi Mao revizyonizmini nasıl savunduğunu şöyle açıklıyor:

"Yine o dönemde, ÇKP'ye ve Mao Zedung'a ait Türkçeye çevrilmiş belgeler, Japonya'ya karşı direnme savaşına kadar yazılmış bulunan ve sonradan öğrendiğimize göre birçok konuda yapılan 'düzeltmeler'i yayınlanmış olan Mao Zedung'un seçme eserlerinin üç cildi ile (dördüncü cilt daha sonra, beşinci cilt ise kısa bir müddet önce yayınlandı); Kruşçev revizyonizmine karşı polemik sırasında yazılmış olan bazı makaleler ve mektuplardan ibaretti. Bugün açıkça kavırıyoruz ki, bu belgeler, Mao Zedung ve ÇKP'nin teori ve faaliyetlerinin gerçek boyutlarıyla anlaşılması açısından son derece yetersizdi."*

Mao'nun seçme eserlerinin beş cildi daha önce yayınlanmış olsaydı, *Parti Bayrağı* bu revizyonizmin içyüzünü görebilir miydi? Buna hiç inanmıyoruz; aksine, daha çok, daha iyi savunurdu. Öncelikle, Türkçede oldukça fazla Çin kaynağı yayınlanmıştır. Mao Zedung'un seçme eserlerinin V. cildindeki makalelerinin büyük bir bölümünün *Yayınlanmamış Yazılar* (İlk baskısı 1976) ve Mao'nun *Teorik ve Siyasal Düşünceleri* adlı derlemelerde yer aldığı bilinmektedir. Kaldı ki, *Parti Bayrağı* şu sorunun cevabını verecek durumda bile değildir. Siz "MZD"nin revizyonist olduğu düşüncesine ulaşip onu reddettiğinizde, geçmişte yayınlananların dışında hangi yeni kaynak yayınlandı ki?

* Parti Payrağı, sayı: 15, s. 6.

Kuşkusuz değişen bir şey yoktu. Gerçekte değişen, Enver Hoca'nın *Emperyalizm ve Devrim* adlı eserinin yayınlanmasıydı. İşte sizi asıl kıvrandıran da bunu itiraf etme korkusudur.

Beri yandan, *Parti Bayrağı* yazarları kendilerini AEP ile kıyaslayarak, ya da Enver Hoca'nın gölgesine sığınarak günahlarından kurtulamazlar. Çünkü Enver Hoca her ne kadar ÇKP ve Mao Zedung'un çizgisi hakkındaki verilerin eksik olduğunu söylemekteyse de, bir yandan da baştan itibaren ÇKP çizgisi hakkında kuşkulu olduğunu belirtmekte ve en önemlisi de Çin revizyonizmiyle hiçbir noktada ortaklık taşımamaktadır. Mao Zedung'a "Marksist-Leninist" dendiği dönemlerde bile, onun revizyonist tezleri savunulmamış, aksine Marks, Engels, Lenin ve Stalin'in ihtilalci öğretilerine sadık kalınmıştır. Enver Hoca'nın eserleri, AEP Tarihi ve diğer kaynaklar bugün Maocu revizyonizme yöneltilen eleştirilerin hiçbirisinin de AEP'nin geçmişi için geçerli olmadığını ve bir yön değiştirmeden asla söz edilemeyeceğini gösteriyor. Buna karşılık *Parti Bayrağı* ve *Halkın Kurtuluşu* için geçerli olan bunun tam tersidir. Çünkü bu akım "genel çizgi" dediği şeyin en önemli tezlerini "Mao Zedung Düşüncesi"nin rehberliği altında formüle etmiştir. Bunu yeri geldikçe kanıtlayacağız.

Ayrıca, Enver Hoca, 1956'lardan itibaren Çin ve ÇKP hakkında birçok tereddütleri olduğunu, Çinli önderlerin "bazen sağa, bazen sola" yalpaladıklarını, ÇKP'nin bazı oportünist siyasetlerini gördüklerini, bunun nedenlerini ve kapsamını öğrenebilmek için çeşitli girişimlerde bulunduklarını; fakat ÇKP'nin revizyonist yolunu gizlemek için çeşitli manevralara ve entrikalara başvurduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, veriler her sorunu kapsayacak tamlikta olmadığı, yeterli kanıt toplanmadığı için açık bir polemikten kaçınılıyor. Sonuç olarak, AEP'nin kendini Çin revizyonizminin etkilerinden koruması olsun, kendi bağımsız Marksist-Leninist çizgisini savunmaya devam etmesi olsun rastlantı değil bilinçlidir. Bu bakımdan, AEP çizgisi, Çin revizyonizminin eleştirisini örtük olarak içinde taşımaktadır. Yani Mao revizyonizmini hararetle savunmak, "Uluslararası Komünist Hareketin genel çizgisini savunmanın bir gereği"(!) olarak görülmemiştir.

Buna karşılık, *Aydınlık*, *Halkın Kurtuluşu*, *Halkın Birliği* ve *Halkın Yolu* gibi hareketler ise bunun tam tersi bir tutumla Mao ve ÇKP "leb" demeden "leblebi" demişlerdir. Kardeşler arasındaki miras kavgasına benzetilebilecek aralarındaki sözde ideolojik mücadele, bunları, adeta Marks'ı ve Lenin'i unutup Mao aktarmacılığına indirtecek kadar gülünç boyutlar kazanmıştır.

Halkın Kurtuluşu ve *Devrimci Halkın Yolu* böylesine mantıksız ve sahte gerekçelere sarılırlarken kimseyi kandırabileceklerini sanmasınlar. Hiç kimsenin kendi revizyonist çizgisini mazur göstermek için Çin kaynakları yetersizdir demeye hakkı yoktur. Bu saçmadır. Ülkemizde Marksist-Leninist klasiklerin yayınlanmadığı söylenemeyeceği gibi, onlar dururken Mao'nun eserlerine sarılmanın rastlantı olduğu da söylenemez.

* *
*

Şimdi de *Parti Bayrağı* yazarlarının Maocu geçmişlerini nasıl gizlemeye çalıştıklarını gösteren birkaç örnek üzerinde duralım.

Parti Bayrağı'nın 15. sayısında şöyle deniyor:

"Özellikle platformumuza temel teşkil eden yazılarda, Mao Zedung'un Marksizm-Leninizme herhangi bir katkıda bulunmadığını, böyle olduğu söylenen meselelerin Lenin ve Stalin'de olduğunu ortaya koyduk."

Bu doğru mudur dersiniz? Herkes kabul eder ki, aksi kanıtlandığında yazara yalancı deme hakkımız doğacaktır.

Yazar, "özellikle platformumuza temel teşkil eden yazılarda" gibi bir kayıt getirmekle diğer yazıları kurtarmış oluyorsa da, yine de biz platformlarına temel teşkil eden bir broşürü seçeceğiz. Sözünü ettiğimiz şu ünlü "*Ulusal Demokratik Halk Devrimi*" broşürüdür. Zaten bu broşürün önsözünde, "Şüphesiz ki 'Devrimci Proletaryanın Mücadele Platformu'nun temel taşları... 'Ulusal Demokratik Halk Devrimi' yazılarında ortaya konulmuştur" denilmektedir. Dolayısıyla, alıntı yapacağımız broşür için "platforma temel teşkil etmiyor" diyemezler.

* Aynı yerde.

Bu broşürde, Lenin'in devrimin kesintisizliğini yalnızca burjuva demokratik devrimden sosyalist devrime geçiş evresi bakımından öngördüğü, ama bunun proletarya diktatörlüğü dönemine taşınması şerefine Mao Zedung'a ait olduğu anlatıldıktan sonra şunlar söyleniyor:

"Başta Mao Zedung olmak üzere Marksist-Leninistler, özellikle modern revizyonizme karşı verilen ideolojik mücadele içerisinde, diyalektik materyalizmin zıtların birliği kanununu, sosyalist toplumun incelenmesine uygulayarak, sosyalist toplumun uzun bir tarihi dönemi kapsadığını, bu tarihi dönem boyunca sınıf mücadelelerinin, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki mücadelenin kapitalizme geri dönüş tehlikesinin, emperyalizmin ve sosyal emperyalizmin saldırı ve yıkıcılık tehdidinin devam ettiğini gösterdiler." *

Bunlar anlaşılmaz değildir. Stalin'den hiç söz edilmemesi bir yana, Mao Zedung'un tahrifatlarını özellikle yoğunlaştırdığı proletarya diktatörlüğü ve sosyalist toplumun inşası sorunlarında Marksizm-Leninizme sözde "katkı"larından dem vuruluyor. Oysa, *Parti Bayrağı* yazarlarının Mao Zedung'a mal ettikleri bu "katkı" günümüzde Çin revizyonistlerinin ilk sıradaki iddiasıdır. Ve üstelik onlarla Marksist-Leninistler arasındaki polemğin de temel konusudur.

Dahası var. *Parti Bayrağı* yazarlarının Mao Zedung övgüleri burada bitmiyor:

"Mao Zedung, Çin devriminin zengin pratiği içinde bütün bu şartların tam ve doğru bir tahlilini gerçekleştirerek, Lenin'in emperyalizm döneminin özgül koşullarında işçi sınıfı önderliğinde, işçi-köylü temel ittifakına dayanan ve demokratik halk iktidarının kurulmasını hedef alan demokratik devrim teorisini geliştirdi ve yeni demokratik devrim (UDHD) teorisini formüle ederek onu, sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal geri tarım ülkelerinin koşullarına uyguladı. Çin devrimi böyle gerçekleşti. Bu teori, bugün de tüm yarı-sömürge ve yarı-feodal ülke devrimcilerinin yoluna ışık tutuyor." **

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 38.

** Aynı yerde

Mao Zedung'un "yarı sömürge, yarı feodal ülkeler" için evrensel geçerlilikte bir "yeni demokratik devrim teorisi" geliştirdiği ve Leninizme bu alanda da katkıda bulunduğu iddiası yine Maoculara aittir. Oysa Mao, Lenin ve Stalin'in demokratik devrim ve onun sosyalist devrime dönüştürülmesi hakkındaki teorilerini her bakımdan çarpıtmış ve onu sosyalizme kapalı bir küçük burjuva köylü devrimine indirgemıştır. Buna rağmen Mao'nun Leninist devrim teorisini geliştirdiğinden söz etmek, Lenin'in karşı safında yer almak demektir.

Parti Bayrağı yazarlarından daha birçok alıntı yapılabilir kuşkusuz. Ancak bu kadarı, onların, "*Platformumuza temel teşkil eden yazılarda, Mao Zedung'un Marksizm-Leninizm'e herhangi bir katkıda bulunmadığını, böyle olduğu söylenen meselelerin Lenin ve Stalin'de olduğunu ortaya koyduk*" şeklindeki yalanlarını ortaya koymak için yeterlidir. Böylelikle, *Parti Bayrağı* yazarlarının yalan söyledikleri kendiliğinden ortaya çıkmış olmaktadır.

Ama onların ne ilk ne de son yalanıdır bu. Daha önce işaret ettiğimiz gibi *Parti Bayrağı* aynı şeyi karşı devrimci "Üç dünya Teorist" nin terkedilmesi sırasında da yapmıştır.

Örneğin:

"Proleter devrimci hareket bu koşullarda, Çin yönetimi tarafından dünya komünist hareketine darbeci bir şekilde dayatılmış olan 'Üç Dünya Teorisi'ni kabul etti. Ancak her namuslu ve dürüst insan kabul eder ki, bu teoriyi savunduğumuz dönemde dahi, devrim ve sosyalizme ilişkin teori ve pratiğimiz, bu teorinin vaat ettikleriyle taban tabana zıttı ve biz, bu teoriyi, daha çok Çin'in diplomatik alanlardaki faaliyeti açısından düzenlenmiş bir şey olarak görüyor ve onu hayata geçirmeye çalışan Aydınlık revizyonizmini sınıf işbirlikçisi bir hareket olarak değerlendiriyorduk."

Aksine, "*her namuslu ve dürüst insan*" arşivleri biraz karıştırdığı ve kendisini revizyonizmin sis perdesinden kurtarıp önyargılarını terkedebildiği ölçüde, kuyruklu bir yalanla karşı karşıya olduğunu hemen fark eder.

* Parti Bayrağı, sayı 15, s. 6.

Çünkü *Halkın Kurtuluşu* şeflerinin 1975 yılından başlayarak 1978 sonlarına kadar karşıdevrimci "ÜDT"ni açıkça savundukları, bununla da kalmayıp bu teoriyi eleştirenleri bastırdıkları, hatta onlara öfkeyle saldırdıkları çok iyi bilinmektedir. Yazarın, "ÜDT"ni, "diplomatik alanlardaki faaliyetini açısından düzenlenmiş bir şey" olarak gördüklerini söylemesi ve onu sosyalist diplomasi ile bağdaştırması ise bu karşıdevrimci teorisinin özünü hâlâ kavrayamadığını gösterir. Bönce bir itiraf! Demek ki size göre, sosyalist bir ülke diplomasi gereği(!) dünya emperyalizminin safında yer alabilir, yeni sömürgeci politikalar izleyebilir, devrimleri baltalayabilir... İşte *Parti Bayrağı* yazarının Aydınlik revizyonizmine yaklaşımı da bunun gibiydi: Bir yandan ona sözümona "sınıf işbirlikçisi" derken, öte yandan "proleter devrimci" olarak görüp onunla birleşme görüşmeleri yapıyordu.

Ama *Parti Bayrağı* yazarlarının oportünist geçmişlerini yalanla silme girişimleri sırf bunlardan ibaret değildir. Bakınız daha neler söyleniyor:

"Örgüt-içi 'Üç Dünya' revizyonizmini red yazılarının tartışmaya sunulması nispeten zaman aldı. Ama bu konuda görüşler oluşmaya başlamıştı ve daha AEP 7. Kongresi'nden 3-4 ay kadar önce, tümüyle sistemleşmiş olmasa da, THKO içinde savunuluyordu. Ve THKO, AEP 7. Kongresi'ni, aynı zamanda kendisinin Marksizm-Leninizm doğrultusundaki gelişmesine güç ve omuz veren bir kongre olarak selamlarken; önemli sayıda militanımız ileri sürdükleri görüşlerin Enver Hoca yoldaşın tarihi raporu ve ZERİ İ POPULLİT gazetesinde yayınlanan 'DEVİRİMİN TEORİ VE PRATİĞİ' makalesinde ortaya konan Marksist-Leninist fikirlerle bütünüyle çakıştığını sevinçle gördüler." *

O dönemdeki gelişmelerin içinde olmayan ve zamanın belgelerini izleyememiş kimseler için yukarıdaki övgüler, THKO şeflerinin sözde büyük öngörülleri hakkında taraftarlarında coşturucu bir etki yaratabilir. Şuna bakın, nasıl öyle olmasın ki, AEP 7. Kongresi öncesinde bile 'Üç Dünya Teorisi'nin reddedilmesi gündemdeymiş ve şefler -"önemli sayıdaki militan"ıyla birlikte görüşlerinin Enver Hoca ve AEP ile çakıştığını sevinçle görmüş-

* *Parti Bayrağı*, sayı:8, s. 43

lermiş! Ne muhteşem bir sahtekarlık! Oysa söylenenlerin tek bir cümlesi bile doğru değildir. Aksine, yazarın kendi hizbine mal ettiği şeyler aslında bugün "karşıdevrimci hizip" diye karaladığı TİKB için daha doğrudur. Çünkü sonradan TİKB'yi kuran kadrolar THKO ile birleştiklerinde "ÜDT"ni savunmuyorlardı. Üstelik THKO içinde yer aldıkları dönemde bu "teori"yi savunan tek bir yazı bile yazmadıkları gibi, onu sürekli olarak eleştirdiler. Daha önemlisi 1976 sonunda AEP 7. Kongresi raporu yayınlandığında devrimci muhalefet asıl bu mesele etrafında oluşup gelişti. Buna karşılık, "ÜDT"ni savunan yazıların mimarları olan THKO şefleri, muhalefeti hedef alarak "ÜDT'nin savunulmaya devam edilmesi için genelgeler yayınlayıp fermanlar çıkardılar. Biz, revizyonist şeflerden bir kişinin dahi -7. Kongre Raporunun yayınlanmasından sonrası dahil olamak üzere- "ÜDT"ni açıktan reddettiğini ve bunun mücadelesini verdiğini görmedik. Mademki öyle, THKO "ÜDT'nin reddedilmesi sürecini 1976'dan 1978 yılı sonuna kadar neden uzatmıştır?

Parti Bayrağı yazarları kendi çizgilerinin "ÜDT" ile "taban tabana zıt" olduğunun kanıtı olarak, "*Bugün Demokratik Devrim Görevleri Öncelik Taşır*" başlıklı yazıyı gösteriyorlar. Bu yazıyı kastederek "ÜDT ile esas olarak çelişiyordu" diyorlar. Hayır! O yazıda Marksist-Leninist demeye layık en ufak bir kırıntı bile yoktur. Aksine, yazının yarısı "ÜDT'nin temel tezlerinin savunulmasından, diğer yarısıysa Mao'nun idealist çelişmeler anlayışının özetlenmesinden ibarettir. Tabii hâlâ aksini iddia ediyorlar ve kendilerine güveniyorlarsa, bu yazıyı, iddialarını kanıtlayan bir belge olarak derhal yayınlamalıdır.

Tekrar "Mao Zedung Düşüncesi" konusundaki özeleştiriyeye dönelim. PB yazarı, onca okus pokustan sonra kendini şöyle temize çıkarıyor:

"Öte yandan Mao Zedung'un yeniden değerlendirilmesi sorunu; bizim için,... bizzat, çeşitli oportünist ve revizyonist tez ve fikirlerle karşı Marksizm-Leninizmin ışığında yürüttüğümüz mücadelenin de bir sonucu olan siyasi çizgimizin, vardığı yerde doğal bir sonucudur."*

* Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 17.

Görüldüğü gibi, zeytinyağı misali suyun yüzüne çıkılıyor. İşte oportünizm böyledir, onu herhangi bir formülle yakalayamazsınız. Eklektik "Mao Zedung Düşüncesi" yıllar boyunca savunuluyor, ama sonra aynı eklektik yöntemle parça parça ayıklanıp işin içinden çıkılıveriyor! Mao'dan yapılan özetler ve alıntılar meğer hep bir süsmüş, bir rüyaymış! Maocu emperyalizm, faşizm, çelişmeler ve kitle çizgisi anlayışları; "Uzun Süreli Halk Savaşı Teorisi", Leninist kesintisiz devrim teorisinin ve proletarya diktatörlüğü öğretilerinin inkarı; Maocu sınıf tahlilleri ve milli burjuva kuyrukçuluğu (vb., vb...) bütün delilleriyle birlikte ortadayken, böylesine cüretli bir inkâr karşısında elimizden bravo doğrusu demekten başka bir şey gelmez.

Halkın Kurtuluşu ve *Parti Bayrağı* dergileri, hem *Aydınlık* ve *Partizan*'ı hem de *Halkın Birliği* ve *Halkın Yolu*'nu yüzlerce kez Mao'yu kavrayamamakla, onun teorilerini uygulamamakla suçladığı ve üstüne üstlük hasımlarının hemen her tezini bu yolla "çürüttüğü" halde, bunların hiçbir önem taşımadığı söylenebilir mi? Söylenemez; çünkü "Marksizm-Leninizimin ışığında yürüttüğümüz mücadele" denilen şey, aslında Mao revizyonizminin ışığından başkası değildir.

Buna rağmen birçok temel meselede konu adı da verilerek Maoculuğa bulaşmadığı yolunda yemin billah edilmektedir. Hele bu, milli burjuvaziye karşı yaklaşım sorununda tam bir yalancılığa ve ikiyüzlülüğe varmaktadır. Örneğin *Parti Bayrağı* yazarı Enver Hoca'nın milli burjuvazi konusunda *Emperyalizm ve Devrim*'de yazdıklarını özetledikten sonra, bunların kendi görüşleriyle çakiştığını söyleyebiliyor:

"Mao Zedung'un ve ÇKP'nin bu sorunlara ilişkin olarak savunduğu görüşler, ülkemiz proleter devrimci hareketinin savunduklarıyla taban tabana zıttır"

İnsanın aklına bu sözlerin başka ülke komünistlerini aldatmak amacıyla yazılmış olabileceği düşüncesi geliyor. Çünkü herşey bir yana THKO'nun milli burjuvaziye ilişkin Maocu görüşlerini daha 1978 yılı sonunda dergimiz *Devrimci Proletarya*'nın 2. sayısında ortaya koymuştuk. Kaldı ki, bu konuda söylenecek daha çok şey vardır.

* *Parti Bayrağı*, sayı: 8.

Fazla uzağa gitmeye gerek yoktur. UDHD broşüründe savunulan şu görüş bile *Parti Bayrağı* yazarının yüzündeki maskeyi düşürmek için yeterlidir:

"Mesele kapitalizm açısından ele alındığında bu devrim, genel olarak kapitalizme karşı değil, yalnızca emperyalizmin uzantısı komprador tekelci kapitalizme karşıdır. Bu yüzden milli burjuvazı, milli sanayi ve milli ticaret, devrimin bu aşamasında emperyalizmle ve feodalizmle olan bütün bağları koparıldıktan sonra korunacak ve hatta halk demokrasisi devletinin denetimi altında gelişmesi teşvik edilecektir."

Mao Zedung ise 1935 yılında şöyle söylüyordu:

"Burjuva demokratik devrim döneminde Halk Cumhuriyeti, emperyalist ve feodal mülkiyet dışındaki özel mülkiyeti kamulaştırmayacak ve milli burjuvazinin sanayi ve ticaret işletmelerine el koymak şöyle dursun, onların gelişmesini teşvik edecektir... Halk Cumhuriyetinin iş kanunları, işçilerin çıkarlarını koruyacak, ancak milli burjuvazinin kâr etmesini ve sanayi ve ticaret işletmelerini geliştirmesini de önlemeyecektir." **

Biz yukarıdaki alıntılar arasında biri diğerine "taban tabana zıt" olmayı gerektirecek bir çelişki görmüyoruz. Üstelik *Parti Bayrağı*'nın görüşlerini Mao'dan devşirdiği de apaçık ortada. Sadece sözcükler değişmiş, o kadar. Şimdi *Parti Bayrağı* yazarı, "Siz milli burjuvazinin mülklerini devrimin zaferiyle birlikte kamulaştırmayı düşünüyorsunuz o halde" diyebilir. Hayır, sorun bu değil. Sorun halk demokrasisi devletinin milli burjuvazinin sanayi ve ticaret işletmelerini destekleyip desteklemeyeceğinde, onların gelişmesini teşvik edip etmeyeceğinde, bunun bir ilke sorunu olup olmadığı yatmaktadır. *Parti Bayrağı* yazarı, her ne kadar "Mao sosyalist devrim aşaması için böyle bir tez getiriyor, bizse bunu burjuva demokratik devrim aşamasıyla sınırlı tutuyoruz" türünden kurtarma denemeleri yapıyorsa da, gayreti boşunadır. Sormak gerekir: "Halk demokrasisi devleti" denilen şey nedir? Bir burjuva cumhuriyeti mi, yoksa proletarya diktatörlüğüne bir geçiş biçimi mi? Buyrun cevap verin. Aynı şekilde,

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 83.

** Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: I, s. 197.

halk demokrasisi devletin varlığı koşullarında sosyalist devrim aşamasına girmiş mi olursunuz, yoksa hâlâ burjuva demokratik aşamada mı kalırsınız?

* *
*

Biz de uzun bir dönem Maocu revizyonizmin güçlü etkilerini taşıdık. Gerçi bu etkilenme hiçbir zaman Parti Bayrağı'ndaki boyutlara varmadı. Fakat kendimizi ne kıyaslama yoluyla, ne de birtakım mazeretlerle kurtarmak düşüncesindeyiz. Yaptığımız hataları ve etkisinde kaldığımız revizyonist görüşleri açıkça ortaya koymak bize hiçbir şey kaybettirmez, tersine kazandırır. Zaten devrimci tavır da bunu gerektirir.

Tekrar belirtelim ki, Parti Bayrağı'nın revizyonist çizgisini eleştirirken Mao'nun etkilerinden azade olduğumuz gibi bir anlayışımız yoktur. Fakat onun revizyonizmi Marksizm diye yutturmasına, ya da terk ettiği revizyonizmin kırıntılarından "yeni" bir revizyonizm çeşidi ortaya çıkarmasına da sessiz kalınamaz. Bu, Çin revizyonizminin ömrünü uzatmaktan başka bir şey değildir.

Parti Bayrağı'nın Maoculuğun ömrünü nasıl uzattığını, yani Mao'dan kopya ettiği eski tezlerinin üzerine nasıl "Marksist-Leninist" etiketi yapıştırdığını aşağıdaki alıntıda da görebiliyoruz:

"Nitekim, genel siyasi çizgimizi oluşturan temel tezlerin içinde Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in fikirleri ve eserlerine ters, bunlarla doğrulanmayacak bir görüş yoktur. Bu nedenledir ki biz, elde ettiğimiz yeni veriler ve bilgiler ışığında Mao Zedung'u yeniden değerlendirirken, Marksizm-Leninizmin klasiklerinin yanısıra, kendi ideolojik-siyasal çizgimizi de esas alıyor ve bu çizgiyi tüm oportünist ve revizyonistlere karşı kararlılıkla savunuyoruz.""

Okuyucu bu sözleri aklından çıkarmamalıdır. *Halkın Kurtuluşu* ve *Parti Bayrağı'nın* yanılmaz ideologları eski çizgilerini savunmakta kararlı imişler! Yukardaki sözler, ancak baştan beri

* Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 17.

kendisi ile "Mao Zedung Düşüncesi" arasında kalın bir çizgi çekebilen ve revizyonizmin tüm akımlarına karşı mücadele içerisinde oluşan devrimci bir harekete yaraşabilir. Oysa bu hareketi baştan beri belirleyen şey, Maocu revizyonizmi savunmak ve uygulamak olmuştur. Gerçi *Parti Bayrağı* yazarı oportünist suçlarını bildiğinden temkinli olmayı elden bırakmıyor ama bunda bile kabadayılığını sürdürdüğü görülüyor:

"Bu eleştirilerin sonunda, şimdiye kadar yayınladığımız özellikle temel yazılarımızı titizlikle gözden geçirip, tek bir kelimedede dahi Mao Zedung'un etkisi varsa -ki böyle şeyler vardır- bunların özeleştirisini yapacağız. Başkaları çizgimizin Maocu bir çizgi olduğu (!) üzerinde fırtınalar koparmaya devam etsinler. Ama söylenen her şey kanıtlanacaktır."*

Burada söylenen son cümleyi biz de aynen tekrarlıyoruz: "*Söylenen her şey kanıtlanacaktır*"! Yalnız, *Parti Bayrağı* yazarı, bugüne kadar savundukları Maoculuğu tek tek kelimelerden ibaretmiş gibi gösterme kurnazlığı yoluna başvuruyor. Bizce Maocu revizyonizmin tezleri şu veya bu alıntı, şu veya bu övgü yazıların içinden cimbızlanınca ondan kurtulunmuş olmaz. Çünkü sorun bu değildir. Mao'nun adı geçsin veya geçmesin, *Parti Bayrağı*'nın tezlerinin özü bu revizyonizmin bakış açısıyla örülmüştür. Bu yüzden, eklektik bir çizgi, eklektik bir yöntemle Marksizm-Leninizm yoluna kanalizasyon edilemez.

Halkın Kurtuluşu ve *Parti Bayrağı* yazarlarının yalan sistemini açığa çıkarmak için yüzlerce sayfa karıştırıp, binlerce ilişki ortaya çıkarmak mümkündür. Ama bu gereksizdir; biz konumuzla ilgili bellibaşlı örneklerle işaret etmeyi yeterli görüyoruz. Yoksa, ne oportünizmin çelişkilerini sergileyerek onu yok edebileceğimiz düşüncesindeyiz, ne de *Parti Bayrağı*'nın yalanlarının herkesçe yutulduğu inancındayız. Zaten onları, onların kendilerinden daha iyi çürüten yoktur. Siz karşıdevrimci "ÜDT"ni eleştirirsiniz, onlar sizin "Uluslararası Komünist Hareket içindeki hizipçiler", "bölücüler" olduğunuzu haykırırlar. Siz "UDHD" siyasetlerinin ve "Uzun Süreli Halk Sa-

* *Parti Bayrağı*, sayı: 17, s. 8.

vaşı" teorilerinin revizyonist olduğunu söylersiniz, onlar sizi Mao Zedung'a dayanarak bir güzel çürütürler. Siz "Mao Zedung Düşüncesi"nin revizyonist olduğunu ortaya koyarsınız, onlar bunu karşıdevrim yoluna girdiğinizin bir kanıtı olarak kullanırlar... Ama her defasında da yenik düşen onlar olur. Çünkü bu idealistlerin tek marifetleri "*Bütünlüklü Marksist-Leninist çizgi*", "*50 yıllık revizyonist geçmişin aşılması*" vb. üzerine "*pr- r- role-ter dev- v- v- rimci*" türden nutuklarla arş-ı alayı ayağa kaldırmaktır. Ne var ki bu balonlar çok geçmeden söner. Tekrar şişirilir... Fakat kendilerine layık gördükleri nitelermeler asla ulaşamadıkları bir serap olarak kalır.

TKKB'nin, *Halkın Kurtuluşu* ve *Parti Bayrağı* ile arasındaki çelişkilerin kaynağı ne salt ahlaki bir sorundur, ne de kuru bir nefrete dayanmaktadır. Asıl sorun ideolojik ve politik nedenlerde yatmaktadır. Hakkımızda uydurdukları yalanlar üzerinde dururken, bir an bile temeldeki bu etkenleri unutmadık, unutmamalıyız. Olguları çarpıtmadaki karaktersizlik ve kaypaklık, oportünist şeflerdeki ahlaki çürüme ve yozlaşmanın bir belirtisidir. Bütün bunlar küçük burjuva ideolojisinin çıkmazından doğulaydır. *Halkın Kurtuluşu* şeflerinin sorunu, ülkemizde emperyalizmin ve faşizmin yıllardır uygulayageldiği baskının yarattığı içten içe çürümede, küçük burjuva teslimiyet ruhundadır. Bununla iç içe örülmüş olan ideolojik ve siyasi şekillenmededir.

Maocu revizyonizmin yerli bir çeşitlemesi niteliğindeki *Halkın Kurtuluşu* çizgisi geçmişte kalmış bir olgu değildir. Bu çizgi, bugün hâlâ savunulmakta ve uygulanmaktadır. Değişen Mao'nun sözünün edilmemesi, eski özün yeni biçime uydurulmaya çalışılmasıdır. Bu nedenle, bundan sonra üzerinde duracağımız konular salt geçmişe ait değil, gelecekte de savunulacak şeyler olacaktır. Sorun üzerinde ısrarla durulmasını gerektiren esas neden de budur.

BÖLÜM II

EMPERYALİZMİN KÜÇÜK BURJUVA YORUM TARZI

Bugüne kadar *Parti Bayrağı* yazarları Leninist emperyalizm tahlilini Türkiye'de en iyi kendilerinin kavradıklarını iddia etmişlerdir. Oysa emperyalizm gibi Leninizm tarafından derinlemesine analiz edilmiş bir konuyu son derece güdük ve tek yanlı bir tarzda kavramışlardır. Derginin hemen her sayısında emperyalizmin küçük burjuva eleştirisinin yeni bir örneğiyle karşılaşmanız mümkündür. Zaten küçük burjuvazi dünyanın hiçbir yerinde emperyalizmi doğru kavrayamamıştır. Bunu dikkate alan Lenin *Emperyalizm* kitabında emperyalist politikaya karşı toplumdaki her sınıfın kendi ideolojisi açısından tutum takındığına işaret etmiş; "Emperyalizmin Eleştirisi" başlığı altında Kautski, Hobson, E. Agahd ve A. Lansburgh gibilerini eleştirmiştir.

Bu bölümde, emperyalizmin Leninist kavranışının diğer sorunları çok yakından ilgilendiren niteliğini de dikkate alarak, küçük burjuva yorum tarzının *Parti Bayrağı* yazarlarına nasıl yansıdığını gösteren bazı örnekler üzerinde duracağız.

Tekelci Kapitalizm ve Üretici Güçler

Parti Bayrağı'nın çeşitli sayılarında aşağıdaki görüşlerin onlarca kez tekrarlandığını görebilirsiniz:

"Serbest rekabetçi dönemde bu ortalama kâr (ya da onun üzerindeki geçici bir fazla) da somutlanıyor ve kapitalistler bu kârı elde etmek için yarışırken, *iradeleri dışında* üretimi, tekniği vb. yani üretici güçleri geliştirmek zorunda kalıyorlardı; oysa emperyalizm döneminde bir avuç mali sermayedarın üretim ve pazar üzerinde kurduğu egemenlik, onlara ekonomi dışı yöntemlerle

azami kârı elde etme olanağını sağlamaktadır. Bunun için üretici güçleri geliştirmek zorunlu değildir, tersine tekelci kapitalistler üretici güçlerin yıkıma uğradığı durumlarda azami kârı daha kolaylıkla elde edebilirler. Örneğin, aşırı üretim buhranı dönemlerinde tekelin kendilerine sağladığı avantajla fiyatların düşmesini önler, böylece buhranı derinleştirir ve süresini uzatırken (ki bu üretici güçlerin daha fazla yıkımı demektir) tatlı kârlar vururlar. Azami kârın elde edilmesini sağlayan, üretimdeki ve üretim tekniğindeki gelişmeler değil; anlaşmalar, ekonomik ve siyasi dalaveralar, zorbalık ve egemenliktir. Tekelci kapitalistlerin çıkarı iradeleri dışında dahi olsa, üretici güçlerin değil, bu yöntemlerin gelişmesindedir." *

Parti Bayrağı yazarnın yukarıdaki sözleri ilk bakışta doğruymuş gibi görünüyor. Öyle ya, şimdiye dek tekelci kapitalistlerin "üretici güçleri geliştirdiğini", "sömürgelere uygarlık taşıdığını", "barışçıl yayılma ve gelişme eğilimine sahip olduğunu" söyleyenler hep revizyonistler oldular. Emperyalizm asalak ve çürüyen kapitalizmdir; üretici güçlerin gelişmesinin etkeni değil, engelidir. Bunlar doğru. Fakat yukarıdaki alıntı dikkatli bir şekilde okunursa, tekelci kapitalizmin iktisadi ve siyasi özelliklerinin Lenin'de olduğu gibi bütünselliği ve onun çeşitli yönleri arasındaki diyalektik ilişkiler içerisinde değil; kuru, tek yanlı ve iradi bir biçimde ele alındığı görülecektir. Bu anlayış hemen her yerde tekrarlandığı, *Parti Bayrağı*'nın temel tezlerine belirgin bir tarzda yansıdığı için üzerinde durmayı hak ediyor.

Parti Bayrağı yazarı, emperyalizm döneminde mali sermayenin azami kârı elde edebilmesinde üretim ve pazar üzerindeki tekelci egemenlik ve ekonomi dışı yöntemler tek başına yeterlidir; bunun için üretim ve teknikte hemen hiç gelişme olmaz; üretici güçlerin gelişmesi tamamen durmuştur, çünkü bunlar yıkıma uğratılırsa azami kâr daha kolay elde edilir; üretimdeki ve teknikteki gelişmenin yerini artık bütünüyle "dalaveralar" ve "zorbalık" almıştır, diye düşünüyor. Tekelci kapitalizmin azami kâr dürtüsünü iradi bir çabaya indirgeyen bu yorum tarzı, as-

* Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 62.

linda Leninist emperyalizm tahlilini "sol"dan revizyona tabi tutmak ve ana eğilimler adına tali eğilimleri silip atmak anlamına gelir.

Burjuvazi devrimci olduğu çağda feodal üretim ilişkilerini yıkararak yerine üretici güçlerin gelişmesine uygun düşen burjuva üretim ilişkilerini geçirdi. Kapitalizmin hızlı gelişimi, engelsiz yükselişi buna dayanıyordu. Fakat kapitalist üretim ilişkileri de giderek eskidi ve üretici güçlerin gelişmesinin önünde köstek haline geldi. Bu bakımdan, belirleyici dönüm noktası olarak, kapitalizmin iç uzlaşmaz çelişkilerinin uç noktasına varmakla kalmayıp, durgunluk, çürüme ve çöküş devresine girdiği emperyalizme geçiş dönemi alınabilirdi. Artık bu dönemde tek el, kapitalizmin ölümü ve "sosyalizme geçişin başlangıcı" anlamına gelmektedir. Kapitalizmin emperyalizm aşamasında mali sermaye üretici güçlerin gelişmesinin önündeki başlıca engeldir. Bu engelin aşılması için artık kapitalist üretim ilişkilerinin zorla yıkılması ve yerine sosyalist üretim ilişkilerinin geçirilmesi gerekir. Çünkü emperyalizm, dünya kapitalizminin üretici güçlerini yüksek bir düzeye ulaştırarak sosyalizme geçişin maddi önkoşullarını yaratmıştır.

Bu çağda mali sermaye, öncülleri olan sanayi sermayesinden ve bankalardan farklı olarak tek elci bir nitelik taşır. O doğası gereği ilerleme etkenlerini değil tek elciliği ve hegemonyacılığı, çürüme ve asalaklığı, genel dünya krizlerini ve emperyalist paylaşım savaşlarını, yani çöküş etkenlerini üretir. Serbest rekabetin karşıtı olan tek elin hüküm sürmesi, "rekabetin sağladığı itici gücü belli ölçüde" ortadan kaldırır. Yani sıra yüksek kartel fiyatları siyaseti izlenmesi ve pazarlar üzerinde kurulan tek elci hakimiyet, üretici güçlerin daha fazla gelişmesini engeller. Tek tek kapitalist ülkelerde ve kapitalist sistemin tümünde sık sık patlak veren aşırı üretim bunalımları kapitalistlerin üretici güçleri tahrip etmek zorunda kalmalarına neden olur. Azami kâr için içte ve dışta azgın bir sömürü ve yağma politikası yürüten emperyalist burjuvazi, gerici yüzünü her alanda gösterir. Dünya pazarının ve hammadde alanlarının ele geçirilmesi ve yeniden paylaşılması nedeniyle patlak veren dünya savaşları, "mal değerlerinin toptan çöküşünü, üretici güçlerin gelişiminin

kösteklenmesini ve son derece gerekli olan asgari tüketim malları üretimini olanaksız kılan savaş sanayinin alabildiğine bir büyümesini" (Lenin) getirir. İşte üretici güçlerin gelişmesine engel olan tekелci kapitalizmin bazı temel özellikleri kısaca bunlardır.

Buna karşın tekелci kapitalizm döneminde üretici güçlerin gelişmesinin kösteklenmesini sıfıra eşitlemek sorunu çarpıtmak demektir. İşte *Parti Bayrağı* dergisi böyle bir anlayışın savunucusudur. Daha önce yapılan alıntıda da görüldüğü gibi öylesine bir tablo çizilmektedir ki, sanki emperyalizm döneminde kapitalist üretim yöntemleri, teknik hiç gelişmez; ibre geriye dönerek işler ve "azami kâr daha kolaylıkla" elde edildiği için tekелci kapitalistler üretici güçleri sürekli geriye doğru yıkıma uğratırlarmış gibi. Burada, üretici güçlerin engellenmesinin emperyalizm döneminin özellikleri ile koşullu, göreceli, duraksamalı, eşitsiz ve dengesiz doğası görmezden gelinerek, her şey iradeye ve ekonomi-dışı yöntemlere indirgeniyor. Aslında bu, sürecin bazı temel eğilimlerine işaret ederken, diğer eğilimleri tamamen silen bir anlayışın ifadesidir.

Emperyalist dönemde, kapitalizmin asalaklığının ve çürüme eğiliminin -ki esas olan ve giderek belirginleşen de budur-yorumlanması, kapitalizmin artık gelişmediği, gelişemeyeceği şeklinde yapılamaz. Nitekim Lenin bunu açıkça ifade etmiştir:

"Ancak, bu çürüme eğiliminin, kapitalizmin hızlı gelişmesini önle-yeceğini sanmak yanlış olur. Önlemez. Emperyalist dönemde, bazı sanayi kolları, burjuvazinin bazı katmanları, bazı ülkeler, bu eğilimlerden birini ya da ötekini, küçük ya da büyük ölçüde gösterirler. Genel olarak, kapitalizm, eskiye göre çok daha büyük hızla gelişmektedir. Bu gelişme, yalnızca genellikle gitgide daha eşitsiz hale gelmekle kalmayıp gelişme eşitsizliği, sermaye bakımından en zengin ülkelerin (İngiltere) çürümesinde kendini özellikle göstermektedir." *

Görüldüğü gibi, Lenin sorunu hiç de tek yanlı bir şekilde ele almıyor; aksine, bir yandan tekелci kapitalizmin çürüyen,

* Lenin, Emperyalizm, s. 150.

can çekişen kapitalizm olduğunu söylerken, bir yandan da ondaki hızlı gelişme eğilimine işaret ediyor. *Parti Bayrağı* ise ölüme doğru giden, gittikçe daha fazla tökezleyen bir tekelci kapitalizm değil de, sanki artık ölmüş bir kapitalizm söz konusuymuş gibi davranıyor. Tekelci burjuvazi kapitalist üretimi hiç geliştirmeden yapabilseydi ve azami kâr daha kolay elde ettiğini düşünerek üretici güçleri yıkıma uğratmakla yetinseydi eğer, zaten kendiliğinden ölüp giderdi. Oysa tekelci burjuvalar rakiplerini alt etmek ve azami kârlarını arttırmak için, bazen tekniği geliştirmek, üretimi genişletip hızlandırmak zorunda kalırlar. Buysa, onların şiddet ve gericilik eğilimini olsun, yağma ve talan politikasını olsun dışalayan ve gereksiz klan bir şey değildir.

Parti Bayrağı yazarları mali sermaye kapitalist üretimi ve tekniği geliştirmez; dalaveralar ve yağmacılık onun için yeterlidir anlamına gelen sözler söylerlerken, aslında kapitalizmin eşit olmayan ekonomik ve politik gelişme yasasını da reddetmiş oluyorlar.

Dünya kapitalizminin üretici güçlerinin yüksek bir düzeye ulaştığı emperyalist dönemde, kapitalizm büyük bir hızla gelişir. Ancak bu gelişme eşitsiz, orantısız, kesintili, sıçramalı ve yıkıntılarla olagelir. Bunu, farklı işletmelerde, "sanayinin tek tek kollarında, tek tek ülkelerde ve ayrı ayrı dönemlerde kapitalizmin olağanüstü hızlılıktaki gelişimini hiçbir şekilde dışalamayan" bir biçimde görebiliriz. Dolayısıyla, çöken ve çürüten kapitalizmde gelişme tamamen imkansız hale gelmiş değildir. Aksi takdirde, gerek bir ülke içindeki tekeller arasındaki rekabeti, gerekse farklı emperyalist devletler arasındaki eşitsiz ve sıçramalı gelişmeyi açıklayabilme olanağı ortadan kalkar. Hatta tek elci kapitalizmin şiddetli sarsıntı ve krizlerini, emperyalist savaşları, yoğunlaşan hegemonya mücadelelerini ve bunları hazırlamakla kalmayıp hızlandıran etkenleri de anlamamış oluruz ki, o zaman bize her şey bir rastlantıymış, bir dalaveraymış gibi görünür.

Stalin emperyalizm koşullarında eşit olmayan gelişme yasasını açıklarken şöyle diyordu:

"... tekniğin görülmemiş gelişmesi ve kapitalist ülkelerin gelişme düzeylerinin hızla aynı düzeye erişmesi, bazı ülkelerin sıçrama yaparak öbürlerini geçmesinin mümkün olması, güçlü ülkelerin daha az güçlüleri yerlerinden atmaları, ama hemen gelişen ülkelerin doğması ve bu süreci yavaşlatmasıdır."*

"Tam da kapitalizimin tekniğini rasyonelleştirmesi ve pazarın ememeyeceği geniş bir mal yığını üretmesi gerçeğidir ki, emperyalist kamp içindeki, pazar ve sermaye ihracı alanları uğruna mücadeleyi kızıştırmaya vesile olmakta ve yeni bir savaşın, dünyanın yeniden paylaşılmasının koşullarının yaratılmasına yol açmaktadır."**

Bu alıntılar da gösteriyor ki, tekniğin gelişmesiyle kapitalizmin krizleri ve dünya savaşları arasında doğrudan bir bağ vardır. Bu, hiç de tekellerin teknik ilerlemeyi suni olarak frenlemesini görmemek anlamına gelmez. Tekellerin durgunluk ve çürüme eğilimi, bazı ülkelerde ve bazı sanayi kollarında görülen teknik gelişmeyi ortadan kaldırmaz.

Parti Bayrağı yazarları, kapitalist sistemde tekniğin yetkinleşmesinin, ekonomi-dışı yöntemler ve azami kâr dürtüsüyle hiçbir şekilde bağdaşmayacağı, biri varsa sanki diğeri olmazmış gibi bir düşünceye sahiptirler. Çünkü kapitalizmin geçici de olsa üretimi ve tekniği geliştirebileceğini kabul etmenin, emperyalizmi "ilerici" görmek ya da devrimin gündemden kalktığını savunmak anlamına geleceğini sanıyor ve bu korkuyla hareket ediyorlar.

Bir zamanlar Zinovyev de tıpkı *Parti Bayrağı* yazarları gibi kapitalizmin teknik yetkinleşmesi ile bunalım arasındaki bağı kavrayamamıştı. O yüzden, Stalin tarafından eleştirilmişti:

"Kapitalizmin bunalımının ve çöküş hazırlığının, istikrarın bir sonucu olarak büyüdüğünü anlamamaktadır. Kapitalizmin son zamanlarda tekniğini yetkinleştirdiği ve rasyonelize ettiği ve pazar bulamayan geniş bir mal yığını ürettiği bir gerçek değil midir?""

* Stalin, Troçkizm mi, Leninizm mi?, s. 149.

** a.g.e., s. 353.

*** a.g.e., s. 352.

Burada *Parti Bayrağı* yazarları şöyle bir itirazda bulunabilirler: Tekelci kapitalistler üretimi ve tekniği geliştirdiklerinde ellerinde geniş bir mal yığını birikir; ama bunlar pazarda eritilemeyeceği, dolayısıyla azami kâr gerçekleştiremeyeceği için bundan vazgeçerler. Ve üretimi, tekniği vb. yani üretici güçleri geliştirmek (*Parti Bayrağı*) zorunda olmadıklarını görerek, ekonomidışı yöntemlere yönelirler. Ne var ki, bu tam da kapitalizmin nesnel yasaları yerine iradeyi geçirmek ve onu çıkmazlarından kurtarmak olur.

Nitekim *Parti Bayrağı* yazarları da bunun teorisini yapmaktan kaçınmıyorlar:

"Tekelci kapitalizm, üretici güçlerin gelişmesini sağlamaya çalışmaz, tersine önlemeye çalışır. Çünkü üretici güçlerin gelişmesi, kapitalizmin krizini derinleştirir... Kapitalizmin çelişmeleri keskinleştikçe, tekelci burjuvazi üretici güçlerin gelişmesini önlemek için daha yoğun bir çabaya girer... Bunun için kapitalizmin krizinin derinleşmesi, onu üretici güçlerin gelişmesini önlemeye iter." *

Tekelci kapitalizm üretici güçlerin gelişmesinin engeli değildir ve onu sürekli geliştirir, diyecek değiliz. Ancak yukarıdaki ifade tarzından da anlaşılabilirliği gibi, tekelci kapitalistler sanki iradi bir çabayla krizi önleyebilirlermişcesine sözler sarfediliyor. Yazara göre kapitalistler, krizi derinleştirmesin diye üretici güçlerin gelişmesini önlemeye çalışırlar. Burada kapitalistlerin iradesinin birinci plana geçirildiğine şüphe yoktur.

Bu görüş, Malthus ya da Keynes'in teorilerinin değişik bir kılıfla piyasaya sürülmesinden başka bir şey değildir. Örneğin Keynes kapitalizm koşullarında devletin uygun önlemler alması durumunda devresel krizlerden ve kronik işsizlikten kaçınabileceği iddasındaydı. Hatta kapitalizmin "kontrol edilmesi"nin ve "düzene sokulması"nın mümkün olduğunu söylüyordu.

Kapitalistler, bunalımdan kaçınmak için ne yaparsa yap-sınlar ondan kurtulamazlar; olsa olsa bindikleri dalı keserler. Özellikle aşın üretim bunalımları sırasında kapitalistler üretimi

* Parti Bayrağı, sayı: 6, s. 88-89.

durdurmak ve üretici güçleri tahrip etmek zorunda kalırlar. Bununla krizden kurtulmak için yapılan iradi çabayla pek bir ilgisi yoktur. Eğer belirleyici olan bu olsaydı, daha çöküşü izleyen atılım ve genişleme döneminde üretimi genişletmez, göreceli de olsa tekniği geliştirmezlerdi. Bunu yapamazlar, çünkü onların düşündükleri tek şey azami kârlarıdır. Kapitalizmi çelişki ve hastalıklarından kurtarmak için burjuvazinin bilinçli bir faaliyet yürütebileceğini sanmak saçmadır.

Biz bu konuda *Parti Bayrağı* yazarına değil Stalin'in Rus kapitalistleri hakkında aşağıda söylediği görüşe katılıyoruz:

"Onların istedikleri, sadece, sınai üretimi son derece genişletmek, sınırsız bir iç pazara egemen olmak, üretimi tekelleştirmek ve ulusal ekonomiden mümkün olan en fazla kârı almaktır; onların bilinçli faaliyeti, salt pratik günlük çıkarlarının ötesine geçmiyordu."*

Öyleyse tekellerin teknik karşısındaki tutumlarını nasıl değerlendirmek gerekiyor? Enver Hoca bunu özlü bir şekilde ortaya koydu:

"Kâr hırsı, rekabet, tekelleri üretim sürecinde ileri teknolojiye yatırım yapmaya zorlar. Fakat emperyalizmin gelişiminin bütün tarihsel sürecinde egemen eğilim, orantısız gelişmeye ve gelişmeyi engellemeye doğrudur."**

Sonuç olarak, bu konudaki doğru yaklaşımın bellibaşlı noktalarını kısaca şöyle özetleyebiliriz:

1) Tekellerin teknoloji alanında gerçekleştirdikleri nispi gelişme, onların genel olarak üretici güçleri geliştirdikleri anlamına gelmez. Bu, hem üretici güçler kavramının daha geniş bir anlam ifade etmesi, en azından tekniğin ve üretimin genel organizasyonu gibi daha kapsamlı olması, hem de teknolojik gelişmenin dünya kapitalizmi ölçeğinde her ülkeyi ve her üretim dalını kapsayan, orantısızlığı ve eşitsiz gelişmeyi ortadan kaldıran, sürekli ve dengeli bir nitelik taşımasının olanaksızlığından dolayı böyledir. 2) Emperyalizm üretici güçlerin gelişmesinin önündeki başlıca engeldir; egemen eğilim onun teknik gelişmeyi fren-

* Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s. 681.

** Enver Hoca, *Emperyalizm Devrim, Azmi Yayınları*, s. 100.

lemesi doğrudur. Dünya kapitalizminin esas özelliği asalaklık ve çürümedir. Ancak "engel", "köstek", "frenleme" gibi kavramlar tamamen durma, mutlak geriye dönüş vb. şeklinde de yorumlanamazlar. 3) Önemli olan teknolojik gelişmenin, (a) kime hizmet ettiğine, yani yığınların refahına değil tekellerin azami kârlarına ve onların daha yoğun bir şekilde sömürülmesine hizmet ettiğine bakmak, (b) özel olarak teknik ilerlemenin, genel olarak üretici güçlerin serbest ve hızlı gelişmesinin ancak "mülksüzleştirilenlerin mülksüzleştirilmesi", yani proleter devrimi yoluyla sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması ile mümkün olabileceğini asla unutmamaktır.

Emperyalizm Feodalizme Bir Geri Dönüş müdür?

Parti Bayrağı yazarları, tarihi değerlendirirken, ister geçmiş olsun ister geleceğe olsun serbest rekabetçi kapitalizm çağı odağından bakıyorlar. Kapitalizmin tarihsel yerini kavrayamadıkları ve duygusal küçük burjuva eleştirisinin akıntısına kapıldıkları için, serbest rekabetçi kapitalizmi idealize ediyorlar ve gerek feodalizme gerekse emperyalizme karşı çıkışlarını hep bu mevzilerden yapıyorlar. Aslında bu "Mao Zedung Düşüncesi"nin tipik bir özelliğidir.

Aşağıda söylenenler buna bir örnektir:

"... tekelleri kapitalizm, serbest rekabetçi dönemde 'özgürleştirdiği' emekçileri yeniden siyasi gericiliğin kalıpları arasında sıkıştırmak. varlığını sürdürebilmek için 'ekonomi dışı zor'u kapitalizm koşullarında yeniden gündeme getirmek için elinden geleni yapar. Tekelleri burjuvazinin bu işteki başlıca aracı faşizmdir. Faşizm feodal gericilikle birleşerek, feodal kalıntıları yaşatarak, onu canlandırarak (bu yalnızca yarı-sömürge, yarı-feodal ülkeler için değil, aynı zamanda feodal kalıntıların tam olarak tasfiyesinin henüz tamamlanmadığı bir aşamada emperyalist devletler haline gelmiş olan Almanya, Japonya gibi ülkeler için de geçerlidir) ve bunun yanı sıra, 'ekonomi dışı zor'un aracı olarak faşist sendikacılığı, korporasyonlar, loncalar düzenini geliştirerek bu fonksiyonunu yerine getirir." *

* Parti Bayrağı, sayı: 10, s. 54.

Bir başka yerde ise aynı şeyler şöyle anlatılıyor:

"... emperyalizm ve komprador tekelci kapitalizmin menfaati işçi-yi tamamen özgürleştirmekte değil, onu kişisel bir bağımlılık içi-ne sokmaktadır. Bu yüzden yarı-feodal toprak ağalığı ekonomi-sinde bu iş için feodal kalınlardan yararlanılırken, emperyalist (ve komprador) sermayenin denetimindeki modern sanayi işlet-melerinde ve diğer iş yerlerinde faşist yöntemlerden yararlanıla-rak ekonomi dışı zor tekrar gündeme getirilir ve işçilerin işgüçle-rini özgürce satmaları kısıtlanır. Bu yöntemlerden bazıları sınıf sendikalarının ve özgür sendikacılığın yasaklanarak yerine orta-çağ loncalarının kapitalizm koşullarında yeniden diriltilmeye çalışılması anlamına gelen işçi-işveren ortak örgütlenmeleri, faşist sendikacılığa dayanarak gerçekleştirilen 'toplumsal anlaşma-lar'ın geçirilmesi, 'kara listeler' vb. yöntemlerle çalışma özgürlü-ğünün yokedilmesidir. Bütün bu yöntemler 'işgücü piyasası'nın tekellerin denetimi altına girmesi ve böylece üretime ekonomi dı-şı yollarla bağlanmasını gerçekleştirir. Oysa sanayi kapitalizmi çağında kapitalistlerin elinde bu imkanlar yoktu." *

Burada çizilen tablo, örtük olarak, kapitalizmin tekelci aş-amasının ve bu aşamada ortaya çıkan faşizmin feodalizme geri dönüş ile özdeşleştirildiği bir görünüm sergiliyor. Bu bakımdan, emperyalizmin iktisadi temeli ile siyasal üstyapısı arasındaki ilişkinin "emperyalist ekonomist"lerden ödünç alınmış görüşler-le açıklandığı, Leninist emperyalizm tahlilinden sapıldığı söyle-nebilir.

Çünkü emperyalizm salt bir siyaset sistemiymiş gibi göste-riliyor. Ve o, yalnızca "ekonomi dışı zor" ile açıklanmakla kalma-yıp; siyasi gericilik eşittir faşizm, faşizm eşittir ortaçağ gericiliği ve onun biçimleri formülasyonu içine hapsediliyor. Kapitalizmin emperyalizme dönüşmesi, serbest rekabetin tekele yol vermesi ve bunların politika alanındaki izdüşümleri ile bağ kopartıldıktan sonra, salt siyasi alanda, faşizmden başlayıp ortaçağ gericiliğine doğru uzanan pasaportsuz gezintiler yapmak pek şaşırtıcı olmasa gerek. Bu, düpedüz tarih perspektifinin kaybedilmesi demektir.

* Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 79.

Eğer emperyalizm tarihsel sürecin gelişmesinde, bir başka ifadeyle üretim tarzlarının art arda dizilişlerinde feodalizmi izleyen kapitalizmin en yüksek aşaması olarak anlaşılmazsa, onun sadece örgütsel mekanizması değil politikası da bir "tesadüf"müş gibi görünür. O zaman, tarihsel materyalizm öğretisi bir yana bırakılır ve sosyo-ekonomik formasyonların özellikleri, dolayısıyla bireylerin olsun hakim sınıfların olsun belirli tarihsel koşullar kendilerini şartlandıran ekonomik ve sosyal çerçeve içindeki hareketleri değil de, isteyeninin istediğini yapabildiği keyfi ve subjektif yönelimler esas alınmış olur. Böyle olunca, sosyal ve ekonomik gelişme yasalarının yerine finans kapital burjuvazisinin iradesi geçirilmekle kalmayıp, onun feodalizmin politikasına dönüşü sağladığı ve "kişisel bağımlılığı" yeniden hakim kıldığı da kolaylıkla iddia edilebilir. *Parti Bayrağı* yazarının tekelci sermayenin veya faşizmin feodal gericilikle birleşmesini yanlış yorumlayarak bunu, ortaçağ koşullarına geri dönüş gibi göstermesi işte bu idealist tarih anlayışının ürünüdür.

Bilinir ki, insanlık tarihinin gelişimi rasgele bir seyir izlemez. İlkel komünal, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist toplumların gelişimi, tarihin doğal akışına uygun olarak, aşağıdakinden yukarıkine, bir alt düzeyden bir üst düzeydekine doğrudur. Soruna bu perspektifle baktığımızda, sanayi kapitalizmi çağından mali sermaye çağına geçişin emperyalizm kılığında hortlamış feodalizmin yeniden tarih sahnesine çıkışıyla bir ilgisi olmadığını anlamamız zor olmaz. Yoksa tarihsel gelişmeyi bir sonrakinden bir öncekine basit bir tekrarlanış, veya kısır bir döngü ile açıklayan metafizik anlayışa teslim olunur. Nitekim tekelci burjuvazinin politikalarının ve faşizmin, "kişisel bağımlılık", "loncalar düzeni" ve "feodalizmin canlandırılması" gibi kategorilerle açıklanması da bundan başka bir şey değildir.

Emperyalizm, içte ve dışta, kısacası her alanda siyasi gericiliktir. Tekele denk düşen demokrasi değil, tersine şiddet, zorbalık, halkların hegemonya altına alınması, sömürge soygunlarının yoğunlaşması, militarizmin güçlenmesi ve yeniden paylaşım savaşlarıdır. Kapitalizmin çürümesi, kendini, bunlarla birlikte "rantiye devlet"te, borsa oyunlarında, spekülasyonda,

rüşvette vb.'de gösterir. Mali oligarşi, yalnız içte işçi sınıfını ve emekçi kitleleri değil, dışta geri ülke halklarını da boyunduruğu altında tutar; onları silah gücüyle ve zorbalıkla zaptetmeye çalışır.

Bu böyle olduğu halde biz bunları ortaçağ koşullarına geri dönüş çabasıyla, en azından onunla basit paralellikler kurarak açıklayabilir miyiz? Emperyalizmin ve faşizmin bugüne kadar uygulaya geldiği zulüm ve barbarlıkları, onun temellendiği iktisadi ve tarihsel koşullardan nasıl koparabiliriz? Gerçi Stalin ve Dimitrov faşizm üzerine yazdıkları yazılarda zaman zaman feodal uygulamaların hortlatılmak istendiğinden söz etmişlerdir. Ancak bunun *Parti Bayrağı* yazarının söyledikleriyle bir ilgisi yoktur.

Aynı şekilde Lenin tekelci kapitalizmin çürüdüğünü vurgularken, "Demokratik cumhuriyetçi emperyalist burjuvazi ile, gerici, monarşist emperyalist burjuvazi arasındaki farklılık, tam da her ikisinin de ... yaşıyorken çürümelerinden ötürü ortadan kalkmıştır" demektedir. Bununla birlikte, Lenin'in bu sözlerinin feodal sömürücü sınıflar ile tekelci burjuvazinin özdeş olduğu anlamına gelmeyeceği açıktır. Çünkü Marksizmi az çok bilen biri işçiyle kapitalist arasındaki ilişkiyi serf köylüyle toprakbeyi arasındaki ilişki ile; faşist baskı yöntemlerini feodalizmdeki "iktisadi baskı dışındaki baskı" ile; ve yine modern sanayi işletmelerini ortaçağın loncaları ile aynileştirmeye kalkışmaz.

Emperyalizmin ve faşizmin, feodalizm çağının vahşet ve zulmünü fersah fersah geride bıraktığına kuşku yoktur. Ancak feodalizmin ekonomik ve sosyal koşulları ile, son ve en yüksek aşamasına ulaşmış kapitalizmin koşulları ve temel çelişkileri oldukça farklıdır. Emperyalizm çağı, her şeyden önce, proleter devrimleri çağıdır. Bu çağda, feodalizmden farklı olarak artan sömürü ve baskı kadar, onu temelleriyle birlikte ortadan kaldıracak isyan ögeleri ve koşulları da vardır.

Bir yandan;

"Egemenlik ilişkileri ve onlarla birlikte ortaya çıkan şiddet, 'kapitalist gelişmenin en son aşamasında' rastlanan tipik belirtilerdir; ve bu, mutlak egemenlik sahibi ekonomik tekellerin kurulmasıy-

la zorunlu olarak ortaya çıkması gereken ve gerçekte de ortada olan sonuçlardır."*

Öte yandan;

"Emperyalist aşamasında kapitalizm, üretimin tam toplumsallaşmasına doğru gitmektedir; iradelerine ve bilinçlerine aykırı olarak, kapitalistleri, tam rekabet özgürlüğünden tam toplumsallaşmaya bir geçişi belirleyen yeni bir toplumsal düzene doğru adeta sürüklemektedir." **

Lenin'in işaret ettiği bu iki olgu dikkate alınmadan emperyalizmin iç çelişkileri ve tarihsel yeri doğru kavranamaz. Bunlar kavranmazsa, faşizmin kökeninin emperyalizmin toplumsal ve ekonomik temelinde yattığı gerçeği de karanlıkta kalır. Nitekim *Parti Bayrağı*'nın başka sayılarında faşizmi tekелci burjuvazinin mutlak ve sürekli devlet biçimi gibi ele alması olsun, onu feodal gericiliğin restorasyonu ile karıştırması olsun buradan kaynaklanmaktadır. Örneğin "feodal kalıntıların canlandırılması", "ortaçağ loncalarının diriltilmesi", "korporasyonlar, loncalar düzeni" vb. hakkında söylenenleri ele alalım.

Kuşkusuz faşizm açık terör ve zorbalıkla kitlelerin devrimci hareketlerini bastırmaya ve onları itaatkar köleleri haline getirmeye çalışır. Bu amaçla, zorbalığı korporativizmle birleştirir; sendikaları ve yığın örgütlerini kapatır; demokratik özgürlükleri yok eder; her alanda yasaklar getirir vb... Yine sömürenlerle sömürülenlerin sanayi, tarım ve hizmetler kesimlerinde tek bir çatı altında örgütlenmesini amaçlayan korporativizm, bu yolla mali sermaye egemenliğini pekiştirmeye, emek ile sermaye arasındaki uzlaşmaz çelişkiyi sözde ortadan kaldırmaya çalışır. Gerçek faşist sendika tekелciliğinde, gerekse korporasyon (ya da lonca) düzeninde başlıca amaç budur.

Ancak faşizmin örgütlemeye çalıştığı korporasyonlar ya da loncalarla, aynı zanaatı yapanların birliği demek olan ortaçağ loncaları arasında çok temelli farklılıklar vardır. *Birincisi*, faşizm kapitalizm koşullarında korporasyonları uzun süre devam

* Lenin, *Emperyalizm*, s. 34.

** a.g.ö., s. 32.

ettiremez. Çünkü sınıf mücadelesinin gelişmesi bunu er geç parçalar. *İkincisi*, feodal ve ataerkil ilişkilere dayanan feodal dönemin loncaları meta ekonomisinin gelişmemesi, dolayısıyla meta üreticilerinin farklılaşmaması ile karakterize olur. Buna karşılık, faşist korporasyonlar sınıf farklılaşmasının son derece belirgin olduğu, proletarya ile burjuvazi arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın azami ölçüde keskinleştiği kapitalizm koşulları altında gündeme getirilir. Bundan ötürü, ortaçağ loncalarında ustalar ile kalfa ve çıraklar arasında keskin bir sınıf mücadelesinin, hem ekonomik hem de tarihsel koşulları yoktur. *Üçüncüsü*, buna bağlı olarak, ortaçağ loncalarında *kişisel bağımlılık* için gerekli bütün koşullar mevcuttur; örneğin çıraklar loncaya adeta perçinlenmiş gibidir. Loncalar söz konusu olduğu sürece meta ekonomisinin gelişmesi bile kişisel bağımlılığı, geleneklerin rolünü ve çırağın usta karşısındaki kul/ köle durumunu ortadan kaldırmaz. Faşist korporasyonlardaysa işçiler ve emekçiler üzerinde ideolojik etkisi olduğu sürece faşizm belli bir itaat sağlayabilir, ama sınıf çelişmelerinin ve sınıf mücadelelerinin şiddetlenmesini asla önleyemez.

Sonuç olarak, tekелci sermayenin faşizm aracılığıyla feodalizmi canlandırmasından ve feodal yöntem ve araçları diriltmesinden söz etmek korporasyonlarla ortaçağ loncaları arasındaki köklü farklılıkları vurgulamadan ikisi de aynı şeymişçesine "tahliller" yapmak tarih perspektifini yitirmek demektir. Bu, bir yandan emperyalizmi ve faşizmi çöküşe götüren etkenleri, diğer yandan da devrim güçlerini, yani işçi sınıfını ve halkları devrime doğru iten tarihsel koşulları görmemeye yol açar. Aynı zamanda, faşizmin gücüne tapınmayla sonuçlanan karamsar ve kaderci görüşleri besler. Zaten *Parti Bayrağı*'nın savunduğu "sürekli faşizm teorisi" ile emperyalist ekonomizmden ödünç aldığı tezler asıl bu anlayıştan kaynaklanıyor.

Parti Bayrağı'nın feodalizmle tekелci kapitalizm ve faşizm arasındaki tarihsel farklılıkları büyük ölçüde silmesinin, bir başka deyişle bunlar arasında basit paralellikler kurmasının kökeni nerede yatmaktadır? Bizce, bunu, *Parti Bayrağı*'nın "serbest rekabetçi kapitalizm çağı"nı idealize etmesinde aramak ge-

rekir. Çünkü o, gerek feodalizmi, gerekse tekelci kapitalizmi ve faşizmi bu merkezden eleştirmekte, "sanayi kapitalizmi"ne ters düşen hemen her şeyi aynileştirmektedir.

Ancak "sanayi kapitalizmi"ni idealize edebilmesi için, onu, "kötü"nün simgesi saydığı tekelci kapitalizmden büsbütün ayırması gerekmektedir. Nitekim bunu yapıyor: *Parti Bayrağı*, ikiz kardeşi *Proleter Devrimci Partinin Yolu*'nu eleştirirken hiddetle şöyle bağırıyor:

"Onlar için tek bir kapitalizm ve ekonomik yasa vardır; çağı geçmiş, tarihe karışmış olan sanayi kapitalizmi ve onun yasaları."
(abç)*

Sanayi kapitalizmin çağının geçtiği ve tarihe karıştığı doğrudur. Ama buna rağmen "sanayi kapitalizminin ve onun yasaları"nın tarihe karıştığı söylenebilir mi? Söylenemez. Her ne kadar yükselen kapitalizm olgunlaşmış ve çöken kapitalizme dönüşmüş, çağ değişmiş, yeni organizasyon ve ilişki biçimleri (vb.) ortaya çıkmışsa da, emperyalizm, "kapitalizmin özgün tarihsel bir aşaması" onun "doğrudan doğruya devamı"dır. Yani kapitalizmin her iki aşaması arasında ne denli önemli farklar olursa olsun, yine de birbirine zıt iki ayrı sosyo-ekonomik sistem değil, tek ve aynı sosyo-ekonomik sistem söz konusudur.

Gerçi emperyalizme geçişle birlikte üretim tarzının değişmediğini *Parti Bayrağı* da kabul ediyor, ama bunu kavramadan söylediği daha bir virgöl geçmeden ortaya çıkıyor:

"Bu, kapitalizmin bir üretim tarzı olarak özelliklerini korumaya devam ettiği halde, onun *gelişme çağını niteleyen özelliklerin zıddına dönmesi*, onun kendi içinde bir değişim geçirmesi anlamına geliyordu." (abç)**

Görüldüğü gibi *Parti Bayrağı*, emperyalizmi sanayi kapitalizmini "niteleyen özelliklerin zıddına dönme" şeklinde açıklıyor. Bu, yanlıştır. Doğrusu şudur:

"Emperyalizm, genel anlamda, *kapitalizmin bazı özelliklerinin gelişimi ve doğrudan doğruya devamı* olarak ortaya çıkmıştır.

* Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 67.

** Parti Bayrağı, sayı: 13-14, s. 61.

Ama, kapitalizm, kapitalist emperyalizm haline ancak gelişmesinin belirli ve çok yüksek bir düzeyinde, kapitalizmin esas özelliklerinden *bazıları kendi karşıtlarına dönüşmeye başladığı* zaman; kapitalizmin yüksek bir ekonomik ve toplumsal yapıya geçiş döneminin bazı öğeleri bütün gelişme çizgisi boyunca biçimlenip belirlediği zaman gelebilmiştir." (abç)*

Tekel-öncesi kapitalizmle tekелci kapitalizm arasındaki bağı koparılması, emperyalizmle feodalizm arasında kurulan özdeşlikten bağımsız değildir. Bunlar arasındaki ortak payda, emperyalizmin küçük burjuva eleştirisi, bir başka açıdan serbest rekabetçi kapitalizmin idealize edilmesidir. *Parti Bayrağı* yazarı, dünya tarihinin merkezine serbest rekabetçi kapitalizmi -ya da "milli kapitalizm"-i koymakta ve mantığını şöyle işletmektedir: "Kötü"yü temsil eden feodaliteyi "iyi"yi temsil eden "*sanayi kapitalizmi*" alt etti; öyleyse aynı derecede "kötü" olmakla kalmayıp, ona geri dönen emperyalizmi de "*sanayi kapitalizmi*" alt edecektir!

Bu mantık yürütme tarzının, Türkiye'deki kapitalizm tahlillerine ve "Ulusal Demokratik Halk Devrimi" teorisine nasıl yansıdığına yeri geldikçe değineceğiz.

Çarpık Bir Finans-Kapital Tanımı

Parti Bayrağı dergisi, *finans kapital*'in tanımıyla ilgili olarak Lenin'in *Emperyalist Ekonomizm* adlı broşüründen şöyle bir alıntı yapıyor:

"Şu sorulabilir; kapitalizm emperyalizme yol verdiğinde, yani tekel öncesi kapitalizmin yerine tekелci kapitalizm geçtiğinde bu bakımdan ne değişmiştir? Sadece borsanın gücü arttı, çünkü, *finans kapital banka sermayesiyle karışıp birleşmiş en üst tekel seviyesinde banka sermayesidir*. Büyük bankalar borsayla kaynaşmış ve onu yutmuştur." (abç)**

Altı çizili yerde de görüldüğü üzere, Lenin finans kapitali sözümona şöyle tanımlamış oluyor: "**Finans kapital banka ser-**

* Lenin, *Emperyalizm*, s. 106.

** *Parti Bayrağı*, sayı: 6, s. 122.

mayesiyle karışıp birleşmiş en üst tekel seviyesinde banka sermayesidir." Lenin'in *Emperyalizm* adlı eserini az çok dikkatli okuyan herkesin daha ilk bakışta fark edebileceği gibi, burada, çok önemli bir yanlış söz konusudur; çünkü tanımın son-
dan ikinci kelimesinin "*banka*" değil, "*sanayi*" olması gerekir. Bu, alıntının yapıldığı kaynağa bakmayı gerektirmeyecek kadar açıktır. Biz, çeviri hatası olabileceğini de düşünerek Koral Ya-
yınları çevirisine baktık, nitekim oradaki tanım söylediğimiz gi-
bi. Ne var ki, *Parti Bayrağı* yazarının kullandığı kaynak *Halkın Yolu Yayınları* çevirisi idi. Bu çeviri elimizde olmadığı için kar-
şılaştırma olanağı bulamadık. Ama aynı yanlış tanım *Parti Bay-
rağı*'nın bir başka yazısında da kullanılıyordu. (Bkz: s. 6, sf. 48). Ve derginin 12. sayısındaki düzeltme celtvelinde bu konu-
da herhangi bir düzeltme de yapılmamıştı.

Sonuçta, ortada finans kapitalin "banka sermayesiyle kay-
naşmış banka sermayesi" olduğu gibi açık bir tahrifat söz konu-
suydu. Hiç kimse Leninist emperyalizm tahlilinin en önemli beş
köşe taşından biri olan bu konudaki tahrifatın önemsiz olduğu-
nu söyleyemez herhalde. Hele, bu alanda çok iddialı sözler sarf
eden bir dergi için daha da önemlidir bu. Ancak yine de *Parti
Bayrağı* yazarlarını sırf bundan dolayı eleştirmek ucuz bir eleş-
tiri olacaktı. Tabii aynı tahrifat derginin başka sayılarında da
tekrar edilmemiş, çizgileşmemiş olsaydı.

Parti Bayrağı finans kapital (mali sermaye) konusunda di-
ğer sayılarında da şunları söylüyor:

"Bilindiği gibi, *mali sermayenin esas unsurunu bankalar oluşturu-
r.*" (abç)*

"Ne var ki, İ. Kaypakkaya emperyalizm çağında bile, egemen
olan sermayenin *mali sermaye, banka sermayesi* olduğunu
unutmakta..." (abç)**

"Genel olarak mali sermayenin ve özel olarak da mali sermaye-
nin temel unsurunu teşkil eden banka sermayesinin..." ***

* *Parti Bayrağı*, sayı: 9, s. 64.

** Aynı sayı, s. 71.

*** Aynı sayı, s. 69.

"Tekelci kapitalizmin kalbi bankadır. Tekelci kapitalizm, firmalara ya da şirketlere bakılarak değil, ancak ve ancak, mali sermaye sistemine ve bu sistemin kalbi bankalara bakılarak incelenebilir."*

"Eskiden hammadde kaynakları (üzerinde tekel kurulmamış haliyle) ve üretim araçları sanayicilerin elindeyken, şimdi bankaların elindedir. Para sermaye ise, hemen tamamıyla banka hakimiyetindedir."**

Bunları "ancak ve ancak" tekelci kapitalizmin ve finans kapitalin ne olduğunu zerrece anlamamış bilgiler söyleyebilir. Mali sermayenin oluşumu ve organik yapısı bundan daha berbat nasıl tahrif edilebilir ki? Mali sermaye ile banka sermayesini aynı şeymiş gibi gösterip, tekelci kapitalizm kavramı yerine "banka kapitalizmi" türünden kavramlar uydurmak, Lenin'in "düzeltilmesi" değilse ona büyük bir "katkı" olmalıdır!

Parti Bayrağı'nın revizyonist yazarları mali sermayenin "temel" unsurunun bankalar olduğunu söylüyorlar. Yani mali sermaye deyince, banka sermayesini anlıyorlar. Bu, kavramı birçok yerde "*mali sermaye (banka sermayesi)*" veya "*mali sermaye, banka sermayesi*" şeklinde özdeş kullanımıyla da açıklık kazanıyor.

Oysa çok iyi bilindiği gibi mali sermayenin oluşumunda şu çok önemlidir. Tekelleşme süreci içerisinde sanayi sermayesinin ve banka sermayesinin bir evrim geçirerek bunların tek bir bü-tünde kaynaşmaları, iç içe geçmeleridir. Mali sermaye kavramına özünü veren işte sermayenin her iki biçiminin tekelleşme sürecindeki bu kaynaşması ve "*en üst*", "*tekel*" seviyesinde üstün bir sermaye haline gelmesidir.

Lenin'in bu konudaki görüşleri son derece açıktır:

"... mali sermaye, birkaç tekelci büyük banka sermayesinin, tekelci sanayi gruplarının sermayesiyle kaynaşmasının bir sonucudur.."***

* Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 48.

** Aynı yerde.

*** Lenin, Emperyalizm, s. 107.

"... işte karteller, sendikalar, tröstler; işte milyarları çekip çeviren on kadar bankanın onlarla birleşip kaynaşan sermayeleri." *

Parti Bayrağı yazarının tekelci banka sermayesiyle tekelci sanayi sermayesi arasındaki kaynaşmayı nasıl atlayıp geçtiği, onun "Tekelci kapitalizm, firmalara ya da şirketlere bakılarak değil, ancak ve ancak, mali sermaye sistemine ve bu sistemin kalbi bankalara bakılarak incelenebilir" demesiyle de kesinlik kazanıyor. Eğer *kaynaşma* olgusunun anlamını kavrasaydı, kartelleri ve tröstleri tekel dışı bir şeymiş gibi gören sözler sarf etmezdi. Bu, "*emperyalizmin başlıca ekonomik temeli*" olan tekel korkunç biçimde darlaştırmak olmuyor mu? Emperyalizmi kavrayan birinin çağın dev tekellerini, yani çokuluslu şirketleri, "firmalar, şirketler" diye küçümseyip geçiştirmesi olanaksızdır. Tröstlerle bankaların karşı karşıya getirilmeleri ve tekelci kapitalizm kavramından büyük sanayi gruplarının dışlanması akıl alır şey değildir.

Yazarın, Lenin'in *Emperyalizm* adlı eserinin başlıklarını unutacak kadar hafıza kaybına uğraması tuhaftır. Oysa Lenin kitabının birinci bölümünde "*Üretimin Yoğunlaşması ve Tekeller*" başlığını kullanır ve orada üretimdeki yoğunlaşmayla birlikte dev işletmeleri, tekelci birlikleri, kartelleri ve tröstleri somut olarak inceler. Yani ne sanayi tekellerini incelemeye gerek yoktur der ne de bunları bankaların karşısına koyar.

Aksine, üretimin yoğunlaşmasını ve tekelleri inceledikten sonra şunları söyler:

"Tekel, bu, 'kapitalizmin gelişmesinin en yeni aşaması'nın son sözüdür. Ancak, bankaların rolünü hesaba katmazsak, tekellerin gücü ve rolü konusundaki bilgimiz çok yetersiz, eksik ve sınırlı olmaktan ileri gidemez."**

Buna rağmen *Parti Bayrağı* yazarı tekelin başlıca biçimlerinden biri olan kartelleri, tröstleri (vb.) atlıyor ve sanki her şey bankalardan ibaretmiş gibi davranıyor. Yazarın bu konudaki ilginç görüşü şudur:

* a.g.e., aynı yerde.

** a.g.e., s. 37.

"Tekelci kapitalizmin kalbi bankadır. Tekelci kapitalizm, firmalara ya da şirketlere bakılarak değil, ancak ve ancak, bankalara bakılarak incelenebilir. Firmaların varlığı, firmalar arası rekabet, firmalar arası çelişmeler vs. şeklinde çeşitli sanayi işletmelerini temel alan değerlendirmeler, ancak serbest rekabetçi dönemde yapılabilirdi, tekelci dönemde değil. Tekelci dönemde, birkaç dev ülkedeki 8-10 dev banka, tüm dünya ekonomisini kontrol altında tutmaktadır. İstediği kadar büyük olsun, fabrikalar, işletmeler ve firmalar, bankaların (mali sermayenin) kontrolündedirler ve bir günde, bir dev bankanın elinden diğerine geçebilmektedir." *

Emperyalist ülkelerdeki "karun zenginliğinde bir grup dev banka"nın, mali sermaye adına dünyayı haraca kesen uluslararası bankaların rolünü görmezden gelmeden diyebiliriz ki, *Parti Bayrağı* tekelci kapitalizmde sadece bankayı, bankadaysa yine bankayı görüyor. Bunun dışında bir şey görmediği gibi, görmek gerekmediğini de açıkça söylüyor. Oysa birkaç dev bankanın tekelci kapitalist sistemdeki muazzam rolüne işaret etmek başka şey, bunu "firma" veya "şirket" denerek küçümşenen süper tekellerden, tröstlerden, holdinglerden soyutlayarak yalnızca bankaların dünya ekonomisini kontrol ettiğini söylemek, her şeyi bankalarla başlatıp bankalarla bitirmek daha başka bir şeydir.

Lenin *emperyalizm* kitabında tekelci kapitalizmin "*başlıca dört belirtisi*" veya "*başlıca dört tekel tipi*" dediği şeyleri şöyle anlatır:

"İlkin, tekel, daha yüksek bir gelişim aşamasına ulaşmış üretim yoğunlaşmasından doğmuştur. Bunlar, tekelci kapitalist gruplar, karteller, sendikalar ve tröstlerdir..."

"İkinci olarak, tekeller, özellikle kapitalist toplumun en fazla kartelleşmiş ana-sanayi kollarında -kömür ve demir sanayinde-, başlıca hammadde kaynaklarına el konmasını gerektirmiştir..."

"Üçüncü olarak, tekeller, bankalardan çıkmıştır. Eskiden mütevazı birer aracı olan bankalar, bugün mali-sermaye tekelini ellerinde tutmaktadırlar."

"Dördüncü olarak, tekeller, sömürgecilik siyasetinden doğmuştur..."**

* Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 48.

** Lenin, Emperyalizm, s. 148-149.

Lenin tekelin dört tipini böyle sıralıyor. Görüldüğü gibi, Lenin tekelleri birbirlerinin karşısına koymuyor, tersine onları bütünlükleri ve karşılıklı bağlantıları içinde ele alıyor. Böylelikle, tekelci kapitalizmin temel özellikleri ve mali sermayenin dayanakları ortaya konmuş olmaktadır.

Öncelikle şunu belirtelim ki, bankaların tekelci kapitalist sistemdeki yerleri ve gerçek güçleri, tekelci büyük bankaların sermayesi ile tekelci sanayi gruplarının sermayelerinin birleşip kaynaşmaları dikkate alınmadan daha özcesi bankacılarla sanayicilerin "kişisel birlik"i ortaya konmadan belirlenemez. Mali sermayenin gücü, yalnız para sermayeyi elinde tutmasından gelmez; aynı zamanda üretim, ulaşım ve pazarlama alanlarındaki tekelden, "sanayi, ticaret, tarım ve bankacılık işletmelerindeki birleşmeler ve kombinasyonlar"dan gelir. Oysa tekeli tek tipe, yani salt bankaya indirgemek onu bileşenlerinden koparmak demektir.

Banka sermayesi ile sanayi sermayesi arasındaki bağı koparan *Parti Bayrağı* tam da Hilferding'in çizgisine düşüyor. Çünkü Lenin Hilferding'ten yaptığı şu alıntıyı eleştirmektedir:

"... Gerçekte, sanayi sermayesi haline dönüşen bu banka sermayesine -yani para-sermayeye- 'mali-sermaye' (finans capital) diyorum. Kısacası, 'mali-sermaye' bankaların çekip çevirdiği, sanayicilerin kullandığı bir sermaye oluyor."*

Buna karşılık, Lenin'in görüşü ise şöyledir:

"Bu tanım eksiktir; çünkü *çok önemli bir olguyu, üretimin ve sermayenin genişleyen yoğunlaşmasının tekellere yolaştığı ve hâlâ açmakta olduğu olgusunu sessizce geçiştirmektedir*. Ancak, gene de Hilferding'in yapıtı (...) kapitalist tekellerin rolü üzerinde gereğince durmaktadır."

"*Üretimin yoğunlaşması, bunun sonucu olarak, tekeller; sanayinin ve bankaların kaynaşması -ya da içiçe girmesi- işte mali-sermayenin oluşum tarihi ve bu kavramın özü.*" (abç)**

* Aktaran Lenin, a.g.e., s. 57.

** a.g.e., s. 58.

Lenin'in Hilferding'e yönelttiği eleştirisi *Parti Bayrağı* için de geçerlidir. Çünkü her ikisi de tekelleşme olgusunu geçiştirmek-
te ve mali sermayeyi "para sermaye"ye indirgemektedir.

Üstelik, *Parti Bayrağı*, kavrayışsızlığını mali sermayenin oluşumunu, yeni üretimin ve sermayenin yoğunlaşması süreci-
ni görmezden gelirken de ele veriyor.

"Mali sermaye, holdingler, karteller, tröstler, sendikalar vs. şek-
linde örgütler inşa ederek, ekonominin en kilit noktalarını ele ge-
çirerek oligarşik bir sistem oluşturur.""

Sanırsınız ki, uyanık bir burjuva birgün mali sermaye diye
bir şey icat etti ve sonra da tutup onunla "holdingler, tröstler,
sendikalar vs. şeklinde örgütler inşa ederek" ekonominin kilit
sektörlerini ele geçirdi. İşte tarih bakış açısı ve oluşum fikri ol-
mayan akıldane mali sermaye nasıl oraya çıktı sorusunu sor-
madan, onu gökten zembille böyle yeryüzüne indiriyor. Sanki
mali sermayeyi yaratan zaten kartelleri, tröstleri (vs.) ortaya çı-
karan üretimin yoğunlaşması, buna paralel olarak para serma-
yenin büyük bankalarda toplaşması ve bu süreç içinde sanayi
ve banka sermayelerinin kaynaşması değilmiş gibi.

Parti Bayrağı Lenin'in *Emperyalizm* adlı eserinde adlarını
anarak eleştirdiği herkese yakındır. Ama Lenin'e olabildiğince
uzaktır. Örneğin mali sermaye konusunda ters kutupta bulun-
sa da Kautsky'den çok uzakta değildir. Çünkü Kautsky de em-
peryalizmin ayırddedici özelliğini sınai sermayede görüyor ve
banka sermayesini bir yana atıyordu. Oysa Lenin Kautsky'yi
eleştirirken "*emperyalizmin ayırıcı özelliği sınai sermayede değil,
ama tümüyle mali sermayededir*" demektedir. Mali sermayeyi
banka sermayesine indirgeyen *Parti Bayrağı* ise, "kişisel birlik"
olayını mali sermaye alanının dışına kaydırırken Kautsky ile ay-
nı mantıkta buluşmaktadır.

"Uluslararası bankalar ve çeşitli şekillerde ortaya çıkan devlet
bankası, özel banka vs. ülkenin hammaddesine, sanayisine, ti-
caretime, para ve kredisine hakim olmuştur." **

* Parti Bayrağı, sayı: 6, s. 118.

** Parti Bayrağı, sayı: 9, s. 70.

"... Uluslararası bankaların uzantıları özel ve devlet bankaları, her zaman kendi aralarında ve hükümetlerle içiçe geçmiştir" *

İlk alıntıda da görüldüğü gibi her şey bankalarla açıklanıp, "kişisel birlik" olgusu -burada Türkiye somutu söz konusu edilmekle birlikte sorunun özü değişmemektedir- "özel bankalar/ devlet bankaları/ hükümet" formülasyonu içine hapsediliyor. Aslında, Lenin'in tanımına karşıt olarak getirilen "tek ayaklı" yeni bir tanımdır bu.

Çünkü Lenin, "*kişisel birlik*"i şöyle açıklar:

"Bankaların ve sanayilerin 'kişisel birlik'i, hükümet ile bunlar arasındaki 'kişisel birlik'le tamamlanmıştır."**

Parti Bayrağı'nın mali oligarşi anlayışı bankaların kendi aralarındaki ve yine bunlarla hükümet arasındaki dar alanın dışına kesinlikle taşmaz. Lenin ise bankalar ile büyük ticari ve sınai işletmeler arasındaki kişisel birleşmeyi hükümet ile bunlar arasındaki kişisel birleşmeye doğru genişletir.

Parti Bayrağı, burada da Lenin'in "emperyalizmin coşkun hayranı" diye şiddetle eleştirdiği Alman burjuva iktisatçısı Schulze-Gaevernitz'le aynı bakış açısında buluşur.

Lenin bu burjuva iktisatçısını şöyle eleştirir:

"Alman emperyalizminin coşkun hayranı, Schulze-Gaevernitz şöyle haykırıyor:

'Alman bankalarının yönetmi, kesin olarak, sayıları bir düzineyi geçmeyen kimselerin eline öylesine bırakılmıştır ki, bugün, bunların çalışmaları, kamu yararı yönünden kabinedeki bakanların çoğundan daha önemlidir.' (*bankacıların, bakanların, sanayicilerin, rantiyeli kişilerin 'içiçe' kenetlenmesi burda sessizce geçiştiriyor.*)" (abç)***

Burjuva iktisatçılarıyla aynı görüşler paylaşıldıktan sonra geriye söylenecek fazla bir şey kalmıyor.

Sermaye İhracının Kautskici Yorumu

Emperyalizmin ayırdedici özelliği sermaye ihracıdır. Bu olgu, serbest rekabetçi kapitalizmden farklı bir durumdur. Çün-

* Aynı yerde.

** Lenin, Emperyalizm, s. 51.

*** a.g.e., s. 153-154.

kü o dönemi niteleyen ve birinci planda olan şey meta ihracıydı. Bununla birlikte, emperyalizm döneminde sermaye ihracının yanı sıra meta ihracı da vardır ve üstelik sermaye ihracı meta ihracını harekete geçiren bir rol oynar.

Emperyalist ülkelerdeki "*sermaye fazlası*"nın diğer ülkelere ve geri kalmış ülkelere ihraç edilmesi, dünya kapitalist ekonomisinin oluşmasında ve gelişmesinde en önemli etkidir. O yüzden, sermaye ihracı kavramı anlaşılmadan, ne sermayenin uluslararasılaşması ve tekelleri bir nitelik kazanması, ne çokuluslu şirketler ve tekellerin dünyayı paylaşmaları, ne de bunlar arasındaki rekabetin ve çatışmaların keskinliği anlaşılabilir. Aynı şekilde, bu, dünya proletaryasını ve dünya burjuvazisini gitgide daha fazla karşı karşıya getiren ekonomik temelle de çok yakından ilgilidir.

Diğer her meselede olduğu gibi önemi ölçüsünde bu sorun da Kutsky'den günümüze kadar bütün revizyonistler tarafından en bayağı bir biçimde saptırılmaya çalışılmıştır. Sözü *Parti Bayrağı* dergisine getirirsek, onun sermaye ihracı meselesini diğer konularla aynı ölçülerde tahrif ettiğini söyleyemeyiz. Fakat şunu söyleyelim ki, o sermaye ihracını yüzeyselleştirmekte ve kendi çizgisinin ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda sağından solundan törpülemektedir.

Sermaye ihracı konusunda *Parti Bayrağı* şöyle yazıyor:

"Emperyalist ülkelerde ortaya çıkan *sermaye fazlası*, toprak fiyatının düşük, ücretlerin az, hammaddelerin ucuz, sermayenin kıt, dolayısıyla da kârın her zaman yüksek olduğu, *geri tarım ülkelerine* akar." (abç)*

"Ortaya çıkan sermaye fazlalığı ne olacaktır? Sermayenin az, toprak fiyatının nispeten düşük, işgücü ve hammaddelerin ucuz olduğu, kârın yüksek olduğu geri tarım ülkelerine; kârın yüksek olduğu her yere akacaktır." **

Burada söylenenler emperyalist sermaye ihracının genel durumunu sunmak yerine, bize en fazla sermaye ihracı hareketindeki genel eğilimi veriyor. Fakat yine de eksik bir tablodur bu. Çünkü meselenin bir yönü, hatta belki de en önemli yönü

* Oportünist "Üç Dünya Teorisi" ve "Üç Dünyacı" Aydınlik Revizyonizmi, s. 53.

** a.g.e., s. 198.

üzerinde durulurken, diğer yönler gözden kaçırılıyor. Sermaye ihracının geri tarım ülkelerine aktığı şeklindeki görüş tam da bu anlama gelir.

Sermaye ihracı, mali sermaye için bir zorunluluktur. Emperyalistler bakımından azami kâr sağlamak, önüne çıkan engelleri aşmak ve tekel durumunu gerçekleştirebilmek için vazgeçilmez bir gerekliliktir bu. Emperyalist ülkeler, gelişmiş sanayi ülkeleri de dahil olmak üzere bütün ülkelere sermaye ihraç ederler. Fakat sermayenin genel hareketine bağlı olarak, sermaye ihracı, belli bir eğilime göre ve kendi amacına uygun koşullara yönelerek hareket eder. Bunu belirleyen temel kıstas, sermayenin organik bileşiminin düşük, dolayısıyla kâr haddi yüksek ve sermaye az olduğu için buna talebin fazla olduğu ülkelerdir. Bu duruma uygun ülkeler ise sömürgeler ve bağımlı ülkeler, yani geri tarım ülkeleridir.

Lenin bunu şöyle ifade ediyor:

"Geri kalmış ülkelerde, kâr her zaman yüksektir; çünkü buralarda sermaye pek az, toprak fiyatı nispeten düşük, ücretler az, hammadde ucuzdur." *

Lenin sermayenin akışındaki genel hareketi belirleyen eğilime işaret ederken bunları söylüyor. Kuşkusuz geri kalmış ülkeler tekellerin en yüksek tekel kârlarına uygun yerlerdir. Buralar, aynı zamanda emperyalistlerin en fazla gereksinim duydukları hammadde alanlarını tekel altına almada, rakipleri bundan yoksun kılmada ve pazarları ele geçirmede dünya hegemonyası re'abeti bakımından son derece önemlidir.

Fakat bu önemli olgu üzerinde durmak kimseye sermaye ihracını bununla sınırlama hakkını vermez. Çünkü Lenin yukarıdaki alıntıdan bir önceki cümlede, kapitalistlerin sermaye fazlasının "*dış ülkelere, geri kalmış ülkelere*" yöneldiğini söyler ve böylelikle sorunun diğer önemli bir yönüne de işaret etmiş olur. Burada, "*dış ülkelere*" sözünden daha çok emperyalist ülkelerin birbirlerine yaptıkları sermaye ihracını anlamak gerekir. Eğer emperyalist dönemde sermayenin uluslararasılaşması, tekeller arasındaki rekabet ve emperyalistler arası çelişkilerin derinliği gibi olgular çarpıtılmak istenmiyorsa, sorunun bu yönü geçiştir.

* Lenin, Emperyalizm, s. 75.

rilmemelidir. Yoksa, emperyalizm tanımını sanayi ülkelerinin tarım ülkelerini ilhak etme çabası olduğu görüşü üzerine oturan Kaustsky'ci anlayışa düşölür.

Nitekim Lenin Kautsky'yi eleştirirken şöyle demektedir:

"Sermaye ihracı mı? Birleşik Amerika Devletleri gibi bağımsız ölkelere sömürgelerden daha çok sermaye ihraç ediliyor."*

Parti Bayrağı sermaye fazlasının geri tarım ölkelerine aktığını söyleyerek ileri kapitalist ölkeleri unutturken tam da Lenin'in bu tespitine ters düşmüş oluyor.

Zaten olgular da onu yalanlıyor. Lenin'in emperyalizmi tahlil etmesinden önceki yıllara, yani emperyalizm döneminin bağındaki duruma bakmak bu bakımdan öğretici olacaktır: 1902 yılı rakamlarına göre dış ölkelere yatırılan ve borç verilen Fransız sermayesinin tutarı 34 milyar frank dolayındaydı. Bunun yarından biraz fazlası emperyalist ölkelere ve sınai bakımdan geri sayılmayacak ölkelere yatırılmıştı. 1911 yılında İngiltere dış ölkelerdeki toplam sermaye yatırımlarının yarısını tek başına ABD'ye yatırmış bulunuyordu. Aynı şekilde, Almanya'nın kapitalist ölkelere yaptığı sermaye ihracı toplamı sömürgelerdekinden daha fazlaydı.

Eğer sermaye ihracında sorunun bu yönü, yani emperyalist ölkeler arasında ulusal sermayelerin iç içe geçişleri görölmezse, bu sermayenin ne tekelci karakteri, ne de uluslararası niteliğı kavranabilir. Sermaye ihracı, emperyalist ölkelerden geri kalmış ölkelere ve yanı sıra onların kendi içlerinde engelsiz bir akış sağlayarak, kapitalist dünya ekonomisinin birimlerini birbirlerine bağlamaktadır. Oysa *Parti Bayrağı* emperyalistler arası rekabetin derinliğini gizlemekte ve daha önce de işaret ettiğimiz gibi emperyalizmin sadece tarım bölgelerini değil, sanayi ölkelerini de ilhak eğilimi taşıdığını görmezden gelmektedir. Lenin'in eleştirdiğı gibi, Kautsky de emperyalizmi, "sanayileşmiş her kapitalist ulusun, gittikçe daha geniş tarım bölgelerini... ilhak etmek ya da egemenliğı altına almak" şeklinde tanımlıyordu.

Kaldı ki, *Parti Bayrağı*'nın sermaye ihracı konusundaki tahrifatları salt bunlarla sınırlı değildir. Daha ileride tekrar döneceğimiz üzere, o sermaye ihracının kapsamını anlamadığını Türkiye somutunu ele alırken de ele vermektedir.

* Lenin, Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky, s. 30.

Bölüm III

OPORTÜNİZMİN TEORİK TEMELLERİ YA DA BAZI HAREKET NOKTALARI

Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı Konusundaki Polemikler Üzerine

Özellikle son birkaç yıldır Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı, devrimin kapsamı gibi konularda *Halkın Kurtuluşu*, *Halkın Birliği*, *HalkınYolu*, *Partizan* ve *Aydınlık* arasında görünüşte kıyasıya bir polemik sürdürülmektedir. Aslında, soruna yaklaşım yöntemi, varılan sonuçlar ve devrimin gelişmesinde önerilen yollar bakımından aralarında ciddi farklılıklar olmadığı halde, bunlar birbirlerini en ağır sözlerle itham ediyorlar. Her biri kendi dışındakileri aynı kök üzerinde yükselen revizyonistler kategorisine dahil ediyor.

Fakat söz konusu polemiklerinde bunlardan hiçbiri de ülkemizin sosyo-ekonomik ve nesnel siyasi yapısının bugünkü durumu ve tarihi evrimi hakkında Marksizm-Leninizm adına ciddi sayılabilecek tek bir adım dahi atmamışlardır. Sadece revizyonizmin tezleri güçlendirilmiş veya bir alanda reddedilen revizyonizm diğer alanlarda yoğunlaştırılmıştır. Sonuç olarak, sosyo-ekonomik yapı, demokratik devrim gibi konularda yazılan her yazı, bu akımların revizyonist karakterini, dolayısıyla küçük burjuva sınıf yapısından kaynaklanan ideal ve özlemlerini gösterir birer örnek durumundadır.

Bize göre, *Halkın Kurtuluşu*, *Halkın Birliği*, *Halkın Yolu*, *Partizan* ve *Aydınlık*'ın revizyonist görüşlerinin kaynağında aynı "Mao Zedung Düşüncesi" yatmaktadır. Şu farkla ki, bunlardan sonuncusu revizyonist evriminin son aşamasına varmış, hareket noktalarını mantıki sonuçlarına dek götürdüğü için tipik karşıdevrimci bir akım haline gelmiştir. *Aydınlık* şimdi Mao'nun

Çin devrimi öncesi tezlerinin bir kısmına bile zamanını doldurmuş gözüyle bakmakta ve artık Çin sosyal emperyalizminin dış politikasının bugünkü ve gelecekteki çıkarlarının misyoneri rolünü üstlenmektedir. Gerçi karşıdevrimci *Aydınlık* dışındaki-lerin Maocu etkilenmelerinin derecesi bir ve aynı değildir. Ama yine de hepsinin üzerinde birleştiği ortak temel Maocu revizyonizmdir.

Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı konusunda en iddialı olanlardan ilk ikisini *Halkın Kurtuluşu* ve *D. Halkın Birliği* oluşturuyor. Bunlar sosyo-ekonomik yapı üzerinde sayfalar dolusu yazılar yazdılar, sözde keskin polemikler yürüttüler. Ne var ki her ikisi de Mao'ya dayandı, biri diğerini bu yolla çürütmeye kalkıştı. Maocu revizyonizmin eklektik yapısı buna öylesine uygundu ki, her biri Mao'nun bir tezine sarnılarak Mao'yu Mao'yla tokuşturdu. Tabii böylelikle, Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in öğretileri Maocu bakış açısından yargılanmış oluyordu. Arasına Marksist-Leninist klasiklere de başvuruluyordu, ama bu, sözümona "Mao Zedung Düşüncesi"ni, son kertede de *Halkın Kurtuluşu*, *D. Halkın Birliği* veya *Partizan*'ı doğrulatmak içindi.

Bu noktada şu sorulabilir: Söz konusu akımları Mao'ya doğru çeken gizil güç neydi? Şüphe yok ki, Maocu küçük burjuva ütopyalar, Çin gibi Türkiye'nin de geri bir tarım ülkesi olmasından, daha doğrusu bir küçük burjuvalar ülkesi olmasından ötürü yerli iklime kolaylıkla uyarlanabiliyorlardı. Küçük üretimi idealize edip, küçük ve orta burjuvazinin sınıf çıkarlarını dile getiren Mao, "proleter devrimci"lerimizi doğrudan kendine bağlıyordu. Mao'yu ilk okuduklarında karşılaştıkları küçük burjuva ütopyalar, onları, kendi ideologlarına duydukları sıcak ve yakın bir ilgiyle zincirleyebiliyordu. Çünkü çözmeleri gereken sorunların çoğu kendileri tarafından kolayca benimsenebilecek halde Mao'da vardı. Geriye bir tek Lenin ve Stalin'den alıntılarla bunları süslemek, Türkiye motiflerini oraya buraya serpiştirmek kalıyordu. Bundan sonrası, "eklektik bütün"ün hangi parçasını kimin kapacağı, şu veya bu tezden kimin daha fazla etkileneceği, daha ince ve usta yöntemleri kimin kullanabileceği sorunuyla ilintiliydi.

Halkın Kurtuluşu ve *Parti Bayrağı* bugüne dek siyasi çizgisini daha çok Mao Zedung'a dayanarak ortaya koydu. Şimdi Mao'dan vazgeçildi diye bu çizginin özünün değiştiğini söylebilir miyiz? Özü şöyle dursun, biçimi ve kapsamı bile değişmedi. Örneğin *Aydınlık* eleştirilerinde bu hareketin Maocu temellerine dokunulmadığı gibi, onun tezleri tamir edilmeye ve inceltilmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde, Kaypakkaya, Mao Zedung'u tahrif ettiği için suçlanmış ve o, baştan sona Maocu bakış açısıyla çürütülmeye kalkışılmıştır. Yine *Parti Bayrağı*, bir müddet sonra *Aydınlık*'a iltica eden *Halkın Yolu*'nun başyazarlarının çıkarttıkları *Devrimci Teori*'nin ilk sayısında yayınlanan platformu - ki bu bir iltica pasaportundan başka bir şey değildi- hakkında şöyle yazıyordu:

"Eklektik bir özellik taşıyan platformun Türkiye'nin yarı sömürge, yarı feodal bir yapıya sahip olduğunu, yarı feodal yapı içerisinde kapitalizmin hakim bir özellik kazandığını savunurken ve Türkiye devriminin niteliğini vb. ele alan diğer pasajlarına esas olarak katılıyoruz" *

"*Elli yıllık revizyonist geçmişin aşılışı*"nın kanıtı sayılan Şefik Hüsnü eleştirisi de bütünüyle Mao'nun temel tezlerinin ışığında yazılmıştır. Ş. Hüsnü, M. Belli ve D. Perinçek gibilerinin Maocu revizyonizm bakış açısından eleştirilmelerinin, onların aşılmasını nasıl sağlayabileceğini siz düşünün artık.

Bu söylediklerimiz *D. Halkın Birliği* için de aynen geçerlidir. *D. Halkın Birliği* bugüne kadar Kaypakkaya'nın Maocu çizgisini hedef alan, onun özünü reddetmeye yönelik hiçbir adım atmamıştır. Sadece Kaypakkaya'nın Mao'dan kopya ettiği bazı görüşleri törpülemeye, liberal rötüşlerle onları keskinliğinden uzaklaştırmaya çalışmıştır. *D. Halkın Birliği*, Mao'dan en fazla uzaklaşır gibi görüldüğü sosyo-ekonomik yapı tahlilinde bile, aslında Mao'nun yörüngesinin dışına çıkmış değildir. Çünkü bu sözde tahliller hem anti-Marksist ve liberal bir bakış açısıyla yapılmaktadır, hem de sosyo-ekonomik yapı tespitinden kalkılarak ortaya konan strateji ve program formülasyonları Mao Ze-

* *Parti Bayrağı*, sayı: 1, s. 44.

dung'la uyum içerisinde. Özellikle bu noktada *D. Halkın Birliği* ile *Halkın Kurtuluşu* arasında esaslı bir ayrılık bulmak çok güçtür.

Bunu, ikisi arasında birkaç yıldır sosyo-ekonomik yapı, strateji ve program meseleleri üzerinde yürütülen polemiklere baktığımızda kolaylıkla görebiliriz. Bu polemikler, yalnızca her iki akımın idealist ve eklektik görüşlerinin bir ifadesi değil, aynı zamanda Türkiye devrimci hareketinin anatomisinin kavranmasına ışık tutan bir anahtardır.

Bilindiği gibi, bu tartışma, Türkiye'de feodal kalıntıların Prusya Yolu tarzında tasfiye olup olmayacağı etrafında dönüyor, ve buna bağlı olarak emperyalizmle ilişkiler, sosyal sınıfların konumu, devrimin izleyeceği strateji vb. gibi konulara doğru genişliyor. Biz burada asıl şu iki temel nokta üzerinde duracağız: a) Sosyo-ekonomik yapı tespitinde ve yanı sıra Prusya Yolu mu Amerikan Yolu mu tartışmasında yöntem sorunu. b) Bu tespitlerden çıkarılan sonuçlar ile strateji ve program arasındaki ilişki.

Yöntem Sorunu

Parti Bayrağı Türkiye tarımında feodal kalıntıların hiçbir şekilde ve hiçbir zaman Prusya Yolundan tasfiye olamayacağını, bunun teorik planda bile -"yarı sömürge, yarı feodal ülkeler" için- kabul edilemeyeceğini iddia ediyor. *D. Halkın Birliği* ise feodal kalıntıların Prusya Yolundan zaten tasfiye edilmekte olduğunu, belli bir dönem sonra da ortadan kalkacağını savunuyor. Elbette bu arada biri diğerini en keskin bir dille revizyonizme düşmekle suçlamakta, aynı görüş ve alıntılar temcit pilavı gibi tekrar tekrar öne sürülüp durmaktadır. Fakat içlerinden hiçbiri de sosyo-ekonomik yapı araştırma ve incelemesinde yöntemimiz ne olmalıdır diye sormayı akıl edemiyor. Bu nedenle, gerek konuyla ilgili ayrı ayrı yazdıkları yazılarda, gerekse polemiklerinde zıt kutuplarda görünmelerine karşın aynı yöntemde birleşiyorlar.

Biz Prusya Yolu tartışılmasın demiyoruz tartışılсын ama, entelektüelce ve Türkiye gerçekliğinden kopuk olarak değil. *Parti*

Bayrağı'nın ve Partinin Yolu'nun (D. Halkın Birliği 'nin yayın organı) polemikleri, Türkiye'de kapitalizmin evriminin ve feodal kalıntıların bugünkü durumunun analizinin, iç ve dış koşulların somut araştırılmasının dışında cereyan ediyor. Eğer inceleme ve araştırmalarınız Marksist-Leninist ekonomi politiğin yöntem ve kıstasları dışında tutulup, *bugünkü* ekonomik ilişkiler sisteminin ve sınıflar arasındaki uzlaşmaz karşıtlıkların bilimsel bir tahliline dayandırılmazsa, ülke gerçekliğinin yerini küçük burjuva ütopyaların veya soyut lafazanlıkların alması kaçınılmaz olur.

Nitekim bu dergiler de konuyla ilgili yazı ve tartışmalarında gerçekliğe dayanmadıkları için lafazanlıktan ve tek yanlılıktan bir türlü kurtulamıyorlar. Tarımda kapitalizmin gelişmesinde yarı sömürge yapının ve feodal kalıntıların mevcut durumu değil de, gelecekte "şu olur-bu olmaz" türünden nesnel koşullardan kopuk ve hiçbir maddi dayanağı olmayan varsayımlar temel alınıyorsa, bunun sonunda ancak spekülatif siyasetler ortaya çıkarılabileceğine şüphe yoktur. Türkiye'nin gerek emperyalizmle olan ekonomik, mali, siyasi, kültürel ilişkileri olsun gerekse sanayinin, ticaretin ve tarımın durumu olsun somut olarak incelenmeden, uzlaşmaz sınıf karşıtlıkları ekonomik temelleriyle birlikte ortaya konmadan sosyal ve ekonomik yapının çözümlendiği, onun gelişme yönünün belirlendiği nasıl söylenebilir? Çıkış noktası, mevcut durumun analizini ve yanısıra ekonomik ve sosyal yapının gelişmesine yön veren yasaların kendi özgül koşulları içindeki işleyişini ortaya çıkarmak olmayınca, geleceğe ilişkin tartışmaların metafizik sosyolojinin gösterdiği yolda, "science fiction" yöntemleriyle yürütüleceği besbellidir. Marksist-Leninist yöntemle, bu metafizik yöntem arasındaki ilişki olsa olsa kimya ile simya arasındaki ilişki olabilir.

Marx, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı* adlı önemli eserinde kendi yöntemini açıklarken, "İnsan anatomisi, maymun anatomisinin anahtarıdır" demekteydi. *Parti Bayrağı* ve *Partinin Yolu* ise bunun tam tersi bir yol izleyerek, insan anatomisi hakkında belli bir fikir sahibi olmadan, hem maymun anatomisini hem de insan anatomisinin gelecekte alabileceği biçimi "kusur-

suz" bir şekilde ortaya koyuveriyorlar! Zaten bu nedenledir ki, "teori"leri her bir-iki yılda bir tepetaklak oluyor.

Engels, Marksist diyalektik yöntemi açıklarken şöyle söylüyordu:

"Fikirler zinciri, sözkonusu tarihin başladığı şeyle başlamalıdır, ve bunun sonraki gelişmesi tarihsel seyrin soyut ve teorik bakımdan tutarlı bir biçimde yansımından başka bir şey olmaya-caktır; bu düzeltilmiş bir yansıma olacaktır, ama her anın gelişmesinin tam olgunluğa vardığı noktadan, klasik saflığı içinde müşahade edilebilmesiyle, bizzat tarihin gerçek seyrinin sunduğu yasalar gereğince düzeltilmiş bir yansıma olacaktır."*

Buna karşılık, polemikçilerimizin tartışması, daha feodalizm Prusya tarzında tasfiye edilir mi edilmez mi, gelecekte şu mu olacaktır bu mu olacaktır gibi kalıpların dışına çıkmış değildir. Elebette burada, ne **"tarihsel örneklerle, gerçekte sürekli temas"** (Engels) söz konusudur, ne de söylenenlerin Marksist-Leninist teorik yaklaşımla bir ilgisi vardır. Buna karşılık, Mao'nun Çin hakkındaki çarpıtılmış tespitleri ve yüzeysel tasvirleriyle olan temas sürekli korunuyor. Tabii bu yolla hem Marksizm-Leninizm ölü bir doktrin haline getirilmiş oluyor, hem de bir arpa boyu bile yol alınamıyor.

Diyelim ki Sabancıların ve Tanmanların çiftlikleri örnek veriliyor. Fakat ne tuhaftır ki, her ikisi de bu çiftlikleri tahlil edip olgulara dayanacakları yerde, tartışmayı tam da orada, yani sürdürülmesi gereken noktada kesiyorlar. Bu, sadece kırsal alanlar için değil, sanayi için de böyledir. Eğer mevcut ilişkileri, gerçek durumu incelemiyorsanız; onun geleceği hakkında nasıl yargıya varabilirsiniz?

Marksist ekonomik çözümleme yöntemi söz konusu olduğuna göre Lenin'in popülistleri eleştirirken söylediklerine bakmak yararlı olacaktır:

"Pazarlar sorunu", 'olabilirlik' ve 'gereklilik' üzerine verimsiz spekülasyon ortamından kurtarılıp, Rus ekonomik düzeninin ne gibi bir şekil aldığını ve neden başka bir şekil değil de, bu şekli al-

* Marx-Engels, Seçme Yapıtlar, cilt: I, s. 621.

makta olduğunu *açıklama* ve inceleme temeline, katı gerçeklik temeline oturtulmalıdır.”*

İşte bu yaklaşım tarzı Marksist yöntemin bir sorunun çözümünde nasıl uygulanması gerektiğinin güzel bir örneğidir. Bu yolu izlediniz mi kapitalizmin evrimindeki nesnel süreçleri iç gelişme yasaları ve zincirleme bağlantıları ile değil de, dışsal nedenlerle, normal yoldan sapmalarla açıklayan öznel yöntemden kaçınmış olursunuz. Çin toplumunu Mao da tıpkı Rus popülistleri gibi "talihsizliğin talihe dönüşmesi", köylüler üzerindeki zulmün yoğunluğu, zenginlik/ yoksulluk karşıtlığı gibi üretim ilişkileri sisteminden uzaklaşan anti-Marksist yöntemlerle açıklıyordu. Daha doğrusu, ekonomik ve toplumsal gelişme sürecini içsel ilişki ve çelişkilerden koparıyordu. Olguları ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız, zincirleme bağlantılarından ve neden/ sonuç ilişkilerinden yoksun rasgele bir yığın olarak ele alıyordu. Bu nedendir ki, Mao, toplumdaki sınıfları ve sınıf farklılaşmalarını tahlil etmek yerine kalıplar haline getirilmiş, dondurulmuş, değişmeyen bazı ölçütleri sıralamayı, her on yılda bir yüzeysel sınıf tasvirleri yapmayı yeterli görmüştür. İşte bu Maocu yaklaşım *Parti Bayrağı* ve *Partinin Yolu* dergileri için de değişik ölçülerde geçerlidir. Örneğin ilki kapitalist evrimi bir noktaya kadar kabul eder ama daha sonrası için onu dondurur veya hakim sınıfların politik tercihlerini mutlak yasalar haline getirir. Diğeriyse ülke ekonomisini kapitalist dünya ekonomisinden koparır; sürecin bir yönünü görürken, öbür yönünü görmez.

Marksizm-Leninizm, bize, sosyal ve ekonomik yapıya yön veren evrensel gelişme yasalarını, ekonomi politik bilimini verir; ama Türkiye toplumunu açıklayan sihirli formüller ve reçeteler vermez. O yüzden, ekonomik ve sosyal sistemin hangi gelişme düzeyinde olduğunu, **"neden başka bir şekil değil de bu şekli almakta olduğunu"** açıklamadıktan sonra, "yasalar"dan, "necessellik"ten söz etmenin ne anlamı olabilir? Bu yapılmadıktan sonra "Prusya Yolu"nın mümkün olup olmadığı üzerine yüzlerce sayfa doldurmak neye yarar? Açıktır ki, bu yöntemle farklı

* Lenin, Bütün Eserler, Ülke Yayınları, cilt: I, s. 102.

tarihsel ve özel koşullar için geçerli şemaları papağan gibi tekrarlamamanın bir adım ötesine gidilemez.

Lenin'in popülistlerle ilgili olarak söylediği aşağıdaki sözler, hem Marksist yöntemi göstermesi, hem de subjektivizmin karakteristik özelliklerini ortaya koyması bakımından öğretici olmaktadır:

"Soru bütünüyle Rusya gerçekliği temeline, bunun ne olduğunun, neden başka türlü değil de böyle olduğunun açıkça ortaya konduğu bir temele indirgenmeliydi: Popülistlerin toplumbilimleri tümüyle gerçeğin bir tahliline değil de 'ne olabileceği' konusundaki tezler üzerine temellendirmeleri boşuna değildi; çünkü gerçeğin popülist hayalleri acımasızca yok ettiğini gözleriyle görüyorlardı."*

"Demek ki soru farklı bir şekilde ortaya konmalıydı: Rusya'da kapitalist üretim ilişkilerinin ('çözülmesinin kaçınılmazlığı' vb. değil de) *varlığı* ispatlanmalıdır; Rusya'nın verilerinin 'meta ekonomisinin kapitalist ekonomi olduğu' yasasını da haklı çıkardığı, yani bizde de meta ekonomisinin her yerde kapitalist ekonomiye doğru büyüdüğü ispatlanmalıdır; her yerde özünde burjuva olan ilişkilerin hüküm sürdüğü ve üreticinin üretim araçlarından ayrılmasına ve her yerde başkaları hesabına çalışmasına yol açan şeyin o ünlü popülist 'rastlantılar', ya da, 'siyaset' vb. değil de, bu sınıfın (burjuvazinin) egemenliği ispatlanmalıdır."**

Son olarak, burada şunu belirlemek gerekiyor: Prusya Yolu/Amerikan Yolu tartışması veya kapitalist evrimin geleceği üzerinde durulamaz mı? Kuşkusuz durulabilir. Fakat bu, sosyo-ekonomik yapının mevcut durumundan ve olgulardan kopuk bir şekilde, onlar bir yana bırakılarak spekülasyonlar üzerinde yürütülemez.

Sosyo-ekonomik Yapı Analizinden Çıkarılması Gereken Sonuçlar Üzerine

Sosyo-ekonomik sistemin temelleri ve gelişme süreci neden tahlil edilmelidir? Buna en kısa şekilde devrim programını, strateji ve taktikleri doğru bir biçimde açıklayabilmek, işçi sınıfının

* a.g.e., s. 436.

** a.g.e., s. 445-446.

tarihsel rolünü ve toplumun bu en devrimci sınıfının müttefiklerini ve düşmanlarını doğru belirleyebilmek, amaçlar ve hedefler uğruna yürütülen mücadeleyi somut olgulara dayanarak sürdürmek için diye cevap verebiliriz. Her ülke kendine özgü koşullara ve farklı gelişme düzeylerine sahip olduğundan, Marksist-Leninistlerin başta gelen görevi, sınıflar arasındaki uzlaşmaz karşıtlıkları ekonomik temelleri, sosyal ve siyasi yönleri ile araştırmak ve buna dayanarak devrimin muhtevasını, itici güçlerini, gelişme yolunu vb. ortaya koymaktır.

Bu böyle olduğu halde, *Parti Bayrağı* ve *Partinin Yolu* aynı sosyo-ekonomik yapı tespitlerinden, aynı devrim stratejileri, aynı siyasi çizgiler ortaya çıkarabiliyorlar. Hatta bu, onların "Proleter Devrimcilerin Birliği" balayına çıkmalarını engellemediği gibi kafalarını meşgul eden bir sorun bile olmuyor. Üstelik her ikisi de "Mao Zedung Düşüncesi"nin evrensel geçerliliği konusunda hemfikirler. Bundan normal bir durum olarak söz edilemez, eğer sosyo-ekonomik yapı analizinin hakkı verilecekse tabii... Öte yandan ters kutuplardan hareket eden iki oportünist akımın aynı sonuçlar üzerinde birleşmesinde de şaşılacak bir şey yoktur. Ne var ki, devrimin stratejisinde ve programda birleştikten sonra sosyo-ekonomik yapı konusundaki tartışmaların hâlâ neden sürdürüldüğünü anlamak mümkün değildir.

Açıktır ki, sosyo-ekonomik yapı meseleleri Marksist-Leninist bir bakış açısıyla ele alınmadığı için, sözde tahlillerle bunlardan çıkarılan sonuçlar arasında da bir uyum yoktur. Neyin neye kafiye olacağı bilinmediği için Maocu halkçılıkta ve onun idealist çelişmeler, "Uzun Süreli Halk Savaşı", ara aşamalı devrim, "milli kapitalizmle gayri milli kapitalizm arasındaki mücadele" vb. anlayışlarında tartışmasız birleşmiştir. Çünkü her iki akım da "bilirkişi" olarak "Mao Zedung Düşüncesi"ni tanımaktadır.*

* Bu kısmın sonundaki iki sayfa kaybolmuştur.

Bölüm IV

MAOCU "İKİ TÜR KAPİTALİZM TEORİSİ"

Halkın Kurtuluşu ve *Parti Bayrağı* dergileri, *Aydınlık* revizyonizmine ve diğer yandaşlarına karşı sürdürdükleri polemikleri genellikle "Mao Zedung Düşüncesi"nin teorik ve siyasi platformunun savunusu temeli üzerine kurmuşlardır. Bu gerçeği kabullenmemekte inatla direnseler de, Maoçu revizyonizmden ödünç alıp çizgilerinin temeline koydukları öylesine bazı tezler vardır ki, bunları çekip aldınız mı "*bütünlüklü Marksist-Leninist çizgi*" denilen kağıttan şatonun bir deste kağıt yığını haline gelmesi işten bile değildir. Örneğin "İki Tür Kapitalizm Teorisi" bunlardan biridir. Bu Maoçu "teori", Leninist emperyalizm tahlilini olduğu kadar, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısına ve devrimin temel sorunlarına yaklaşımı da çok yakından ilgilendiriyor.

Mao Zedung'un eserlerinde önemli bir yer tutan "İki Tür Kapitalizm Teorisi", ÇKP'nin 1949'lardaki teori ve pratiğinin temel unsurlarından biri durumundaydı. Bu konuda *Halkın Kurtuluşu* ve *Parti Bayrağı*'nda savunulan görüşlerin tümünü olmasa da, örnek olması bakımından bazılarını aktarabiliriz:

"Mao Zedung, Çin'de iki tür kapitalizm olduğunu ve bu iki tür kapitalizmin de iki tür temsilcileri olduğunu öğretmektedir bize. İşbirlikçi kapitalizm ve milli kapitalizm. İşbirlikçi burjuvazi ve milli burjuvazi. Halkın Sesi oportünistleri, Mao Zedung'un adını dillerinden düşürmüyorlar. Ama Mao Zedung'un öğretilerini uygulamıyorlar ve dikkate almıyorlar. ... devrim yolunda ışık olarak kullanmıyorlar." *

"Bu gayri-milli kapitalizmin tasfiyesi, milli kapitalizmi daha da geliştirecektir. Önündeki engeller kaldırılan bu kapitalizm, geli-

* *Halkın Kurtuluşu*, sayı: 69, s. 3.

şip serpilebilecektir. Ama devrimci proletarya, milli kapitalizmin halkın üzerinde tahakküm kurmasına izin vermeyecektir. Milli kapitalizm, emperyalizm ve ona bağımlı işbirlikçi kapitalizm ve feodalizm tasfiye edilmeden ekonominin esas unsuru haline gelemeyecektir.”

“Ülkemizde gayrı-milli kapitalizmi büyük burjuvazi, milli kapitalizmi ise orta burjuvazi temsil etmektedir.

“İşbirlikçi kapitalizmin yıkıma uğraması, elbette bunlar karşısında milli kapitalizmin güçlenebilmesini getirecektir.”

“Sömürge ve yarı sömürgelerde iki tür sermayenin varlığı, kaçınılmaz olarak iki tip kapitalizmin varlığına yolaçar. Bunlar, komprador kapitalizmi ve milli kapitalizmdir. Bu iki tür kapitalizmin temsilcisi de, komprador burjuvazi ve milli burjuvazidir.”**

“Bu nedenle de halk yığınlarının başına geçerek demokratik devrimi tamamlamak ve milli (rekabetçi) kapitalizmin gelişmesini sağlayacak şartları yaratma görevinin işçi sınıfına düşmesi.”***

İşte, *Parti Bayrağı*’nın sayfalarını dolduran “İki Tür Kapitalizm Teorisi” buna benzer milli burjuva kuyrukçusu görüşlerden oluşuyor. Bu teori, aynı zamanda *Halkın Yolu*, *D. Halkın Birliği*, *Partizan* ve *Aydınlık* gibi dergilerin üzerinde buluştukları bir kavşak durumundadır.

Geçen yılın sonlarında bir yayın organımızda -*Devrimci Proletarya- Parti Bayrağı* ve *Halkın Kurtuluşu*’ndan benzer alıntılar yaparak, bunların Mao revizyonizmine ait tezler olduğuna işaret etmiştik. Fakat ideologlarımız buna doğrudan cevap vermekten kaçındılar ve yalnızca;

“Revizyonist hizipçiler ise, TİP’in açtığı yoldan ilerleyerek uluslararası Marksist-Leninist hareketin ardına gizlenip Troçkizm kuyuyorlardı. Onlara göre, milli burjuvazi, ittifak kurulabilecek bir sınıf değildir..****

şeklinde oportünist bir homurtuyla yetindiler. Elbette bu doğaldı; çünkü bir kuyrukçu için önünde vecd içinde secde ettiği mil-

* Aynı yerde.

** Parti Bayrağı, sayı: 13-14, s. 38.

*** Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 94-95.

**** Parti Bayrağı, sayı: 13-14, s. 10.

li burjuvazi aleyhine söylenecek en küçük bir söz bile dayanılmaz olacaktı. Biz şimdiye kadar hiçbir yerde milli burjuvazinin ittifak kurulamayacak bir sınıf olduğunu söylemedik. Sadece hiçbir kanıta dayanmadan TİKB'ye "revizyonist" diyen *Parti Bayrağı* ve *Halkın Kurtuluşu* elebaşılarının Maocu revizyonist ve milli burjuva kuyrukçusu olduklarını kıvırtmalarına meydan vermeyecek tarzda ortaya koyduk.

Aslında, *Parti Bayrağı*'nın Mao'dan monte ettiği "İki Tür Kapitalizm Teorisi", salt bir ekonomik çözümleme ile sınırlı değildir; tersine, onun çizgisinin her alanına yayılmış milli burjuva kuyrukçuluğu zincirinin bir ilk halkasıdır. Çelişmeler sorunundan ittifaklar sorununa, anti emperyalist demokratik halk devriminden sosyalist devrime geçiş ve sosyalist devrimin sorunlarına kadar her alanda bu anlayışın unsurlarını görebiliriz. Bu nedenle, burada, çıkış noktası niteliğindeki "İki Tür Kapitalizm Teorisi" üzerinde duracağız. Ama şunu da belirtelim ki, bu başlık altındaki eleştirilerimiz ancak diğerleriyle birleştirildiğinde Maocu tablo hakkında tam bir fikir elde edilebilecektir.

"İki Tür Kapitalizm" olarak adlandırılan şey, gerçekte yarı sömürge, bağımlı ülkelerde sermayenin daha düşük ve daha yüksek gelişme düzeylerine denk düşen, bileşimleri ve dünya sermayesi ile ilişkileri farklı olan, ama "özünde aynı tipte olan iki ekonomi"dir. Elbette, örneğin ülkemizde işbirlikçi tekелci burjuvazi ile orta burjuvazi gerek ekonomideki konumları ve sermayelerinin niteliği, gerek siyasi iktidar karşısındaki durumları, gerekse emperyalizmle aralarındaki ilişkiler bakımından aynı konumda değildirler. Bununla birlikte, *Parti Bayrağı* yazarları, burjuvazinin emperyalizme doğrudan bağımlı ve bağımlı olmayan kesimleri arasında ayırım yaptıkları için değil; "İki Tür Kapitalizm" dedikleri şeyi, sanki bunlar arasında ortak olan hiçbir şey yokmuş ve ayrı ayrı üretim tarzları söz konusuymuş gibi birini diğerinin karşısına koydukları, "milli kapitalizm"i "gayrimilli kapitalizm"in panzehiri haline getirdikleri ve bu ikincisini ilkinde tasfiye ettirecek, sözümona onu kökünden kazıyacak erdemler yükledikleri için revizyonizmin bataklığında kulaç atmaktadırlar. Onlar **mevcut aşamada devrimin anti-**

emperyalist içeriğini vulgarize ederek ve bunu darlaştırarak, sınıf mücadelesini "İki Tür Kapitalizm" dedikleri şeyin kendi içindeki mücadeleye indiriyorlar. Bu "teori", proletarya ile onun en yakın müttefiklerini basit birer figürana, "kuyruktakiler" durumuna düşürüyor. **Ve devrim, egemen unsur "gayri-milli kapitalizm"in, tali durumdaki "milli kapitalizm" tarafından alt edilerek "milli kapitalizm"in egemen hale getirilmesi ile özdeşleştiriliyor.** Bu, Maocu devrim formülünün ta kendisidir. *Parti Bayrağı* yazarları, "işbirlikçi kapitalizm ve feodalizm tasfiye edilince", ekonominin esas unsuru haline geleceğini umdukları milli kapitalizmin sınırsızca gelişme şartlarına kavuşmasına rağmen "*halkın üzerinde tahakküm kurmayabileceği*"ni sanıyorlar.* Bu, orta burjuvazinin belli koşullarda, belli bir ölçüde devrime katılabileceği olgusunu büyütüp, ütopyalar diyarında yeniden kalıba dökerek idealleştirmek ve "milli kapitalizm" denilen şeyi sermaye karakterinden ayıklayarak can simidi haline getirmektir. *Parti Bayrağı* yazarları böylece yüz yıl aradan sonra Narodnizmi yeniden keşfetmek şerefine erişiyorlar.

Aslında Maocu revizyonizm "milli kapitalizm" olarak adlandırdığı şeyi, emperyalizmin ve genel olarak kapitalizmin tüm kötülüklerinden ve zararlı unsurlarından arınmış, bunların karşısına çıkartılabilecek ve "millet'i kurtarabilecek ayrı bir "üretim tarzı" olarak tasavvur etmiştir. Oysa bu, halkçı ideolojinin idealleştirdiği serbest rekabetçi kapitalizmden başka bir şey değildir. Mao'nun 1949 öncesindeki teori ve pratiğine, özellikle de Çin Devrimi'ne anti emperyalist, demokratik nitelik kazandıran emperyalizme ve feodalizme karşı küçük ve orta burjuvazinin talepleriyle çıkılması ve Lenin'in "Narodnik kapitalizm" ya da "demokratik kapitalizm" dediği şeye yönelinmesi idi. Ama bunun bir diğer yanı da emperyalizmin ve feodalizmin tasfiye edilerek, bağımsız ve "demokratik kapitalizm'e göre örgütenmiş bir toplum düzeni kurulmasının sosyalizm olarak gösterilmesi idi. İşte bu 1949 öncesi Maocu teorinin gerici ve ütöpik yanısıdır. Çünkü

* "Yeni Demokratik Devrim"in sonunda, "milli kapitalizmin egemen hale getirileceği, ama onun halkın üzerinde tahakküm kurmasına izin verilmeyeceği" şeklindeki ütöpik tez, Mao'dan da önce Sun Yat-Sen tarafından ortaya atılmıştı.

kapitalizmin en hızlı şekilde gelişmesinin koşullarını olgunlaştırma adına "milli sanayi ve ticarete" koşulsuz ve sınırsız destek öngörülüyordu. Serbest rekabete dayanan tekel-öncesi kapitalizmin idealize edilmesi ve bunun halkın sömürden kurtuluşunu gerçekleştirecek yeni bir üretim biçimi olarak sunulması başlıbaşına bir oportünizm etkeniydi.

Tüm çizgisini "Mao Zedung Düşüncesi"ne dayandıran *Devrimci Teori* dergisi bu konuda şöyle yazıyor:

"Milli Kapitalizm, 'komprador kapitalizm' gibi bir adım ileri iki adım geri gitmez. Bu kapitalizm, emperyalizme olduğu kadar, feodalizme kıyasla da gerçekten ileri bir üretim biçimini temsil eder. Emperyalizmin yarı-sömürgelerdeki varlığına ve 'komprador kapitalizm'e kıyasla, milli kapitalizm üretici güçlerin gelişme düzeyine *bir ölçüde tekabül eden* (aç DT) bir üretim biçimidir."*

Marksizm-Leninizme yapılan bu dahice katkılar, Maocu "*İki Tür Kapitalizm Teorisi*"nin can damarını, aynı zamanda da onun derindeki sırtını oluşturur. Demek ki, "milli kapitalizm", emperyalizme, komprador kapitalizme ve feodalizme göre "*ileri bir üretim biçimi*" imiş! Görüldüğü gibi, sanki üç ayrı kapitalist üretim biçimi varmışçasına davranılıyor ve bunlardan "en ileri üretim biçimi" ünvanı da milli kapitalizme veriliyor. Buna göre diğer bütün "üretim tarzları"nın panzehiri "milli kapitalizm" olmuş olmaktadır. Öyleyse, kurtuluş milli kapitalizmde!... Emperyalizm ve proleter devrimleri çağında emperyalizmin ve yerli hakim sınıfların tasfiyesinin yeni bir üretim tarzına geçiş için yeterli sayılması sosyalist üretim biçiminin pabucunun dama atılması demektir. Bu, sorunun çarpıtılmasının da ötesinde, burjuva düzenini "ezeli-ebedi ve doğal bir şeymiş" gibi göstermektir. Küçük mülkiyetin, emperyalizmi ve feodalizmi parçaladığı ölçüde üretici güçlerin gelişmesini harekete geçireceğini, sosyalizme geçişin yolunu açmaya yardımcı olacağını duyduk, ama böylesini asla!.. Aslında revizyonist *Devrimci Teori* yazarının burdaki amacı "en ileri üretim biçimi" dediği "milli kapitalizm"ın egemenliği için mücadeleyi mazur göstermek ve bu

* Devrimci Teori, sayı: 1, s. 111.

amaçla, onu, kapitalist üretim tarzından tamamen kopartarak düşlerle süslenmiş bir "halk kapitalizmi" haline getirmektedir.

Parti Bayrağı yazarları bu aynı tezi başka bir dille ifade ediyorlar:

"Yarı-sömürge, yarı-feodal toplumun biçimine değil, özüne ilişkin bir meseledir. *UDHD toplumun biçimini özüne uyduracak bir düzenleme değil, onun özünü toprak devrimi yoluyla değiştirecek olan bir devrimdir.*"(abç) *

Burada söylenenler de aynı kapağa çıkar. Açıktır ki, toprak devrimi ancak yarı feodal ilişkileri tasfiye edebilir. Bu ise sadece feodal sömürü biçimine son verir. Eğer "UDHD" toplumun özünü "toprak devrimi yoluyla" değiştirecekse -ki bu UDHD eşittir toprak devrimi demekten başka bir anlama gelmez-, onun yalnız başına yapabileceği şey, tasfiye edilen biçimin (feodal sömürü) yerine kapitalist sömürü biçimini geçirmek olacaktır. Halk demokrasisi sistemi bununla bir tutulamayacağına göre *Parti Bayrağı* yazarı da "yarı-sömürge, yarı-feodal" toplumun özünü değiştirmeyi, onun yerine "milli kapitalizm"i geçirerek gerçekleştirmeyi savunmuş oluyor... Şüphesiz burada toplumun özünde bir değişmeden söz edilebilir. Ama o zaman sizi bir Narodnik'ten veya bir Mao'dan ayırdeden ne olacaktır? Görüldüğü kadarıyla, *Parti Bayrağı'nı* onlardan ayıran ciddi bir farklılık yok; çünkü o da devrimi, yalnızca, **"yarı-sömürge ülkelerde sanayi kapitalizmine geçiş ve feodal kalıntıların tasfiyesi"** şeklinde anlamaktadır.** Gerçekte, bütün bunlar, devrimin aşamalı ve kesintisiz karakterini çarpıtarak, "yarı-sömürge, yarı-feodal toplum"u, "milli sanayi kapitalizmi" aşamasına yükseltmek şeklinde formüle edilebilecek Maocu revizyonizm adına yapıyor.

Parti Bayrağı'nın "İki Tür Kapitalizm Teorisi" Mao Zedung patentli olduğuna göre Mao'nun bu konuda neler söylediğine bakalım:

"Emperyalizmle Çin'in milli sanayisi arasındaki çelişme, Çin sanayicilerinin emperyalistlerden imtiyaz elde edememeleri sonucunu doğurmaktadır."***

* Halkın Yolu'nun Baş Çelişme Anlayışının Eleştirisi, s. 62-63.

** *Parti Bayrağı* yazarları devrimin karakterini aynen böyle, yani "sanayi kapitalizmine geçiş" (Halkın Birliği'nin Yarı-Feodalizm Anlayışının Eleştirisi broşürü, s. 40) olarak formüle ediyorlar.

*** Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: I, s. 140.

"Bazı kişiler, Çin komünistlerinin bireysel inisiyatifin gelişmesine, özel sermayenin büyümesine, özel mülkiyetin korunmasına karşı olduğundan şüphe etmektedirler, fakat bunlar yanılıyorlar. Çin halkının bireysel inisiyatifinin gelişmesine gaddarca köstek olan, özel sermayenin büyümesini engelleyen ve halkın mallarını tahrip eden, yabancı baskı ve feodal baskıdır. Bu engelleri ortadan kaldırmak ve bu tahribatı durdurmak, halkın toplum çerçevesinde kişiliğini serbestçe geliştirebilmesini ve bu türden özel kapitalist ekonominin kazanç elde edecek, fakat 'halkın geçimi üzerinde tahakküm kurmayacak' şekilde serbestçe gelişebilmesini sağlamak ve özel mülkiyetin bütün uygun biçimlerini korumak: İşte bunlar, savunduğumuz Yeni Demokrasi'nin görevidir."

Görüldüğü gibi, Mao Zedung, sorunu emperyalizmle Çin milli sanayi arasındaki çelişme zemininde ele alıyor. Bu durumda, proletaryanın ve emekçi halkın görevi özel kapitalist ekonomiyi desteklemek, özel mülkiyetin korunmasına ve özel sermayenin büyümesine özen göstermek oluyor. "Yabancı baskısı ve feodal baskı"ya karşı çıkış ise, otomatikman özel sermayenin engellenmesi koşuluna bağlı kılınıyor. Bu söylenenlerde sınıf bakış açısının zerresi var mıdır? Mao, devrimin anti emperyalist, demokratik halkçı karakterinin arkasına gizlenerek onu yabancı ve fodal baskıya karşı özel kapitalist ekonominin gelişmesini hızlandırmak ve "gayri-milli kapitalizm"e karşı "milli kapitalizm"i'nin zaferini sağlamak düzeyine indirgemiş olmuyor mu?

Burjuva demokratik aşamada emperyalistler, yerli büyük burjuvazi ve büyük toprak sahipleri ile halk yığınları arasındaki uzlaşmaz karşıtılıkların çözülmesi doğrultusunda gelişecek devrim hareketi, elbette kapitalizmin tümünü ortadan kaldırmayı, yine bu aşamada orta burjuvaziyi ve küçük mülkiyeti büsbütün tasfiyeyi amaçlayamaz ve bunu gerçekleştiremez. Bu aşamada küçük mülkiyet feodal toprak mülkiyetini parçaladığı, hatta orta burjuva kesimler emperyalizme karşı mücadeleye katıldığı

* Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: III, s. 253.

takdirde, bu, devrimin siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak ilerici bir rol oynar. Bu yüzden, devrimci proletarya kendi önderliği altında yürüteceği mücadelede devrimin halkçı içeriğini, müttefiklerinin ve karşıdevrim güçlerinin farklı niteliklerini görmezden gelemez. Fakat bunun orta ve küçük burjuvazinin sınıf çıkarlarının tam kapasite savunusu ve burjuva projelerin gerçekleştirilmesi için kesin kefalet vermelerle, proletaryanın sınıf bağımsızlığını ve devrimin geleceğe yönelik mücadelesini tamamen bir yana atmakla bir ilgisi yoktur. Devrimci proletarya hiçbir zaman "özel sermayenin büyümesi", ya da onun güçlenmesi için eksiksiz vaadlerde bulunamaz. Tersine, **geçici** müttefiklerine karşı son derece dikkatli davranmak ve kendi önderliğini korumaya en büyük özeni göstermek zorundadır.

Bütün bunlar Mao Zedung'un "yeni demokratik devrim" teorisini, "gayri-millî kapitalizm" ve feodalizm ile millî kapitalist ekonomi arasındaki çatışma basit formülasyonu üzerine oturtmasının bir sonucudur. Bu durumda, doğal olarak, emperyalizm ve yerli hakim sınıflara karşı "millî kapitalizm"i temsil eden ve içlerinde ekonomik bakımdan en güçlü sınıf olan orta burjuvazi "önder sınıf" olmaktadır. Proletaryaya düşen ise onu var gücüyle desteklemektir. Böylelikle, önderlik ve sınıf mevzilenmesi tam tersine dönüştürülüyor.

Mao Zedung tezlerini şöyle bir mantık üzerine kurmuştur: Çin'in millî kapitalizmi gelişmekte ve feodalizmi adım adım tasfiye etmekteyken, bir talihsizlik sonucu Çin toplumunun başına gayri-millî kapitalizm felaketi çöktü. Ve bu "emperyalizmin Çin feodal güçleri ile birleşerek, Çin kapitalizminin gelişmesini durdurmak için kurduğu tuzak" ile sonuçlandı.*

Mao, daha sonra da şöyle diyor:

"Emperyalizm 'can çekişen kapitalizmdir'. Ama can çekiştiği için de varlığını sürdürebilmek amacıyla ... herhangi bir sömürge ya da yarı-sömürge, kendi burjuvazisinin diktatörlüğü altında kapitalist bir toplum kurmasına hiçbir şekilde izin vermeyeceği

* Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: II, s. 310.

açıktır. Japon emperyalizmi özellikle vahim iktisadi ve siyasi buhranların batağına saplandığı ve can çekişmekte olduğu için Çin'i istila etmek, onu bir sömürge haline getirmek, böylece Çin'de burjuva diktatörlüğüne ve milli kapitalizme giden yolu tıkamak zorundadır.**

Burada bizim dikkati çekmek istediğimiz esas şey, emperyalizmin yanı sıra sömürge bir ülkede feodal ve diğer tüm gerici güçlerle birleşmesi, o ülkede bağımsız kapitalist gelişmeye izin vermemesi gibi gerçekte varolan olgular değil, Mao Zedung'un tıkanıldığını söylediği "milli kapitalizme giden yolu" açma ve onun egemenliğini sağlama görevinin komünistlere, proletaryaya ve devrime düştüğünü vaaz etmesidir. İşte, Mao Zedung'tan devralınan "İki Tür Kapitalizm Teorisi" bundan dolayı revizyonisttir.

Mao Zedung, toplumun merkezine proletaryayı değil, "milli sanayi ve milli burjuvaziyi" koymaktadır. Ona göre, emperyalizmin "uzlaşmaz karşıtı" olan ve kapitalist dünya ekonomisini parçalayıp yok edecek güç de budur. Ya da en azından milli burjuvazi ile proletarya eşdeğerde sayılmaktadır.

Nitekim Mao şöyle demektedir:

"Emperyalizm, saldırısının ihtiyaçlarını karşılamak üzere, Çin'de komprador sistemini ve bürokrat sermayeyi yarattı. Emperyalist saldırı, Çin'in sosyal ekonomisini canlandırdı, onda değişiklikler meydana getirdi ve *emperyalizmin karşıtlarını, yani Çin'in milli sanayisini ve milli burjuvazisini ve özellikle de doğrudan doğruya emperyalistler tarafından yönetilen işletmelerde, bürokrat sermaye ve milli burjuvazi tarafından yönetilen işletmelerde çalışan Çin proletaryasını yarattı.*" (abç)**

Yukarıdaki alıntıda, emperyalizmin karşıtı olarak Çin'in milli sanayi ve milli burjuvazisi, yanı sıra da proletarya gösterilmektedir. Bu, sadece emperyalizmin karşısında milli sanayi çıkararakla sınırlı değildir, aynı zamanda proletaryanın rolü ve en devrimci sınıf olduğu gerçeği de inkar edilmektedir.

* a.g.e., s. 356.

** Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: IV, s. 461-462.

Mao'nun, milli burjuvazinin yanı sıra proletaryadan söz ederken "özellikle" vurgusunu yapması, onun her iki sınıfı da eşit olarak mevzilendirdiği gerçeğini değiştirmez. Çünkü, "özellikle" sözcüğü ancak eşdeğerde iki şey arasında birinin tercih edildiği ya da vurgulanmak istendiği durumlarda kullanılır. Dolayısıyla, emperyalizme ve içindeki egemen sınıflara karşı mücadelenin önderi ve esas itici gücü olan proletaryanın yerini "milli burjuvazi"nin de alabileceği, onun proletaryanın fonksiyonunu yerine getirebileceği savunulmuş oluyor. Bu görüş, kuyrukçu ve reformisttir. Milli burjuvazi, belki emperyalizme ve feodalizme karşı bir mücadele potansiyeli taşır; fakat onun ne sürekli ve kararlı bir mücadelesinden söz edilebilir, ne de emperyalizm karşısında uzlaşmaz olduğundan... Lenin'in de belirttiği gibi: **"Bir sınıfa karşı ancak ve ancak düşmanından kesinlikle ve bütünüyle farklılaşmış ve bu düşmana bütünüyle karşıt başka bir sınıf mücadeleye edebilir."** Oysa milli burjuvazi gerek emperyalizm gerekse "bürokrat sermaye" karşısında hiç de bu konumda değildir ve olamaz. Bu fonksiyonu, ancak proletarya ve onun devrimdeki önderliği yerine getirebilir.

Mao Zedung'un bu tezleri üzerinde, aynı görüşler *Parti Bayrağı* ve *Halkın Kurtuluşu* tarafından da savunulduğu ve bunların kaynağı Mao'da olduğu için durduk. Aslında, hem Mao Zedung'un "gayri-milli kapitalizm"i "milli kapitalizm"le alt etme ve bu sonuncusunu hakim kılma çizgisinin, hem de ondan aynen kopya edilen *Parti Bayrağı*'nın görüşlerinin en iyi eleştirisi Çin pratiğinin kendisidir. 1949 Çin Devrimi tam da Mao'nun çizdiği rotada gelişmiştir. Emperyalizmin ve büyük toprak sahiplerinin hakimiyetine son verildiği ve milli sanayi ve ticaret hakim ekonomi biçimi haline getirildiği halde, sosyalizme geçilemeyince doğal olarak kapitalist üretim ilişkileri yeniden üretilmiş, ve bu, belli bir süreç sonra sosyal emperyalizme varış ile noktalanmıştır.

Burada soruna açıklık getirebilmek için yarı sömürge, bağımlı ülkelerde egemen sınıfların ve burjuvazinin durumu üzerinde kısaca duralım.

Bilindiği gibi, emperyalizm, başta işgal ve zor olmak üzere

her yöntemi kullanarak boyunduruk altına aldığı bağımlı ve sömürge ülkelerde sömürüsünü sürdürebilmek için, tüm gerici güçlerle, yarı feodal sınıflarla ittifak kurdu ve buralarda onlara dayandı. Feodal toprak ağaları, kapitalistler, bürokratlar, gerici din adamları (vb.) emperyalizmin işbirlikçileri arasında yer alıyorlardı. Bu, tekel kârı ve hegemonya peşinde koşan mali sermayenin siyasi gericiilik eğiliminin doğal bir sonucuydu. Emperyalizm, bir yandan bu ülkelerdeki kapitalist gelişmeyi hızlandırıcı bir rol oynarken, bir yandan da ittifak ettiği sınıfları koruyor ve destekliyordu. Sermaye ihracı sonucu kök salan kapitalist ilişkiler, yarı sömürge ülkelerde bağımsız bir kapitalist gelişmenin değil, emperyalizmin denetimi ve güdümü altında bağımlı, onun geri ve çarpık uzantıları şeklindeki bir gelişmenin etkeniydi. Başlangıç evrelerinde sömürge ve bağımlı ülkelerin büyük çoğunluğunda burjuva tabakaların çok az sermayeleri vardı, ya da hemen hemen hiç yoktu. Lenin'in belirttiği gibi, bunlar finans kapital hakimiyeti koşullarında siyasi bağımlılık dışında sermaye edinme olanağına sahip değillerdi. Ancak uluslararası tekeldi sermayenin yaptığı sermaye ihracı ve diğer ilişkileri temelinde, emperyalizme göbekten bağımlı bir büyük burjuvazi ve yerli hakim klikler oluşacaktır.

Kuşkusuz bu süreç salt emperyalizmle blok kuran ve onunla sıkı ilişkiler içerisine giren büyük burjuvazinin oluşumu ile sınırlı değildir. Stalin'in de işaret ettiği gibi, emperyalizmle ilişkilerine ve devrimci hareketin bu ülkelerdeki gelişimine bağlı olarak, sömürge ve yarı sömürgelerde burjuvazi iki kesime ayrıştı: ilki emperyalizmle birleşen büyük burjuvazi, diğeri ise emperyalizmle bağları zayıf olan veya yabancı sermayeye bağımlı olmayan milli burjuvazi. Bu sonuncu kesim emperyalizmin baskısıyla karşılaşılıyor ve çok cılız da olsa anti emperyalist bir mücadele portansiyeli taşıyordu. Stalin milli burjuvazinin "*ülkesindeki devrimci hareketi emperyalizme karşı*", "*belli bir aşamada ve belli bir süre için*" destekleyebileceğini söyledi ve bu koşullarda onun *güvenilmez* de olsa müttefik olabileceğini belirtti.

Elbette, emperyalizmle birleşen işbirlikçi büyük burjuvazi ile orta burjuvazi aynı konuma ve özelliklere sahip değildir. İş-

birlikçi büyük burjuvazi, emperyalizmle bütünleştigi ve onun sermaye ihracı temelinde büyüdüğü için, tekellerin ona taşıdığı özelliklere göre biçimlendi. Emperyalist burjuvazinin denetiminde ve ona bağımlı olmakla birlikte, tekelci bir nitelik de taşımaktaydı. Bir başka ifadeyle, "emperyalist ekonomik siyasete ve doğrudan emperyalist müdahaleye bağımlı" olmak koşuluyla, ülkede sanayi sermasını, para sermayeyi ve ticaret sermayesini birleştirme temelinde faaliyet gösteriyordu. İşbirlikçi tekelci sermayenin güçlenmesi, bu yöndeki faaliyet ve büyümeyle birlikte oluyordu. Ve bu sınıf, aynı zamanda toprak ağaları ile ittifak içerisindeydi. Dolayısıyla, her ikisi de emperyalizmin ülkedeki başlıca sosyal dayanakları, siyasi iktidarı elinde tutan karşıdevrimci sınıflardı.

Bununla birlikte, orta burjuvazinin bazı kesimlerinin yabancı sermayeyle bağları ve çıkar ilişkisi olmasına karşın, genellikle yabancı sermayeye büyük burjuvazi kadar bağımlı değildir. Üstelik siyasi iktidarı ellerinde tutmadıkları gibi, tekelci bir nitelik de taşımazlar. Orta burjuvazinin yabancı sermayeye bağımlı olmayan kesimleri bile ekonomik varoluş koşulları gereği hem sık sık yalpalarlar, hem karşıdevrim safında yer alabilirler ve güvenilmezdirler, hem de belli dönemlerde devrimci hareketi destekleyebilirler. Bunların daha kararlı bir tavır takınmaları koşullara ve proletaryanın önderliğine bağlıdır.

Kısaca sıraladığımız bu farklı yanlar nedeni ile, işbirlikçi tekelci burjuvazi ve toprak ağaları mevcut aşamada emperyalizmle birlikte devrimin siyasi ve iktisadi bakımdan tartışılmaz hedefleri oldukları halde, orta burjuvazi genel olarak iktidarın elde edilmesiyle birlikte *hemen* tasfiye edilmez.

Bunlar revizyonistlerin, Troçkistlerin (vb.) şu veya bu yönden çarpıttıkları olgulardır. Troçkistler yarı sömürge ülkelerde burjuvazinin iki kanada bölünmesini ve orta burjuvazi olgusunu kabul etmezler iken; Çin revizyonistleri yarı sömürgelerin kapitalist dünya ekonomisi zincirinin halkaları olduklarını görmezden gelirler ve bu ülkelerin hakim sınıflarına küçük ve orta burjuvaziye has işlevler yüklerler.

Mao Zedung'un ve *Parti Bayrağı*'nın "İki Tür Kapitalizm Te-

orisi"ne tekrar dönersek, söylediklerimizle bu "teori" arasında benzerliğin yanı sıra, bir farklılık da dikkati çekecektir. Ama benzerlik sadece genel planda ve görünüştedir. Bu, yarı sömürge ülkelerdeki burjuvazinin farklı kesimlerinin varlığı, bunlar arasındaki ayırım ile sınırlıdır. Bununla birlikte, biz, emperyalizme ve işbirlikçi tekелci sermayeye -elbette toprak ağalarına da karşı "milli sanayi ve ticaret"i çıkarılmasını, "gayri-milli kapitalizm" denilen şeyin "milli kapitalizm"le alt edilmesini savunmuyoruz ve savunmayız. Bunu savunmak, doğrudan doğruya proletaryanın mevzilerini terk ederek milli burjuvazinin mevzilerine geçmek olur. Bırakınız milli burjuvaziyi bir yana, proletaryanın daha yakın ve "az-çok güvenilir müttefikleri" olan ve devrimin safılarına mutlaka çekilmeleri gereken şehir ve kırsal küçük burjuvazisine bile böyle yaklaşmaz.

İşbirlikçi tekелci burjuvazinin elindeki sermaye yabancı kapitalizme sıkı sıkıya bağlıdır ve onunla iç içedir, onun için millilik diye bir şey söz konusu değildir. Çünkü işbirlikçi tekелci sermaye uluslararası tekелci sermaye ile deyim yerindeyse kaynaşmış ve adeta onun bir parçası haline gelmiştir. Buna karşılık, orta burjuvazinin bazı kesimlerinin sermayesi için aynı şey söylenemez. Küçük burjuvazi gibi yabancı sermayeye bağlı olmayan orta burjuva kesimler de emperyalizme ve feodalizme karşı, bunların önünde engel oldukları milli, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme doğrultusunda mücadele edebilir. Bu, proletaryanın önderliği olmadan da mümkündür ve zaten dünyada bunun birçok örneği vardır. Bu takdirde, küçük ve orta burjuvazi, emperyalizmin ve feodalizmin mevzilerine darbe indirerek, onları tasfiye ederek anti emperyalist ve demokratik mücadeleyi güçlendirici bir rol oynamış olurlar. Bu ise nesnel olarak proletar dünya devrimine hizmet eder.

Fakat bu olgulardan hareketle proletarya önderliğindeki anti emperyalist demokratik halk devrimi, Mao'nun yaptığı şekilde "iki tür kapitalizm" arasındaki yarışmaya ve milli kapitalist ekonominin hakimiyetinin sağlanmasına asla indirgenemez. Çünkü bu durumda milli burjuvazinin gerici ve uzlaşıcı yanı, çelişkili konumu, desteğin koşulluluğu, sosyalizme kesintisiz

geçiş vs. göz ardı edilmekte; ve gerek "milli sanayi ve ticaret"ın güçlendirilmesi, gerekse orta burjuvaların sermayelerinin büyümesi için her şeyi yapmak gerektiği sonucu çıkmaktadır. Böyle bir şeyi savunmaksa katışıksız kuyrukçuluk olur. Komünistler, devrimin anti emperyalist içeriğine uygun olarak sınıf mücadelesinin serbestçe gelişmesi koşuluyla orta sınıfların mücadelesine destek olurlar; ama bu ne tek yanlı, ne mutlak, ne de şartsız ve sınırsızdır.

Parti Bayrağı Maocu biçimiyle savunduğu "İki Tür Kapitalizm Teorisi" gereği, toplumumuzdaki temel uzlaşmaz karşıtlıkları, emperyalizm ve feodalizm ile serbest rekabetçi kapitalizm arasında göstererek, tam da işaret ettiğimiz kuyrukçu çizgiye düşmektedir.

Konumuza ışık tutması bakımından Lenin'in demokratik devrim aşamasında küçük mülkiyete nasıl yaklaştığına bakmak yararlı olacaktır:

"Kapitalist ekonomi düzeninde, işçiyi küçük bir toprak parçasına bağladığı, zamanı geçmiş teknikleri meşrulaştırdığı ve ticari devreye toprağın girmesini frenlediği için, küçük mülkiyet, üretici güçlerin gelişmesini geciktirir. Emek-rant sisteminin egemen olduğu yerlerde, küçük toprak mülkiyeti, kendisini emek-ranttan kurtarmak suretiyle, üretici güçlerin gelişmesini harekete geçirir, köylüyü tek bir yere bağımlı kılan kölelikten kurtarır, Kısacası, küçük köylünün feodal ekonomi ile kapitalist ekonomi arasındaki çelişkili durumu küçük mülkiyetin, sosyal-demokratlar tarafından *geçici ve istisnai olarak desteklenmesini* haklı çıkarmaktadır." (abc) *

Lenin küçük köylü karşısındaki tavrını net bir ekonomik tahlille böyle açıklamaktadır. Ama bu, hiç de koşullardan kopuk ve tek yanlı değildir; tersine küçük mülkiyetin ne zaman, nasıl ve ne ölçüde desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. İşte bu bakış açısı insanı küçük mülkiyeti mutlak bir tarzda desteklemekten ve küçük burjuva projelere angaje olmaktan alıkoyar. Oysa, sorun milli burjuvazi olunca yabancı sermaye ve

* Lenin, Tarım Sorunları, s. 295.

feodalizmi parçalama, onları geriletme gibi koşul koyma ve sınırlamalar -milli burjuvazinin küçük burjuva köylüden farklı olarak, aynı zamanda bir sömürücü sınıf olduğu unutulamaz- çok daha zorunludur. *Parti Bayrağı* ise, ilginç "İki Tür Kapitalizm Teorisi" ile eski Mihirci anlayışları yeniden hortlatmaktadır. Hatırlanacağı gibi, 1970 döneminde *Dev-Genç* "gayri-millî sermaye"ye ait olduğu gerekçesiyle *Pepsi-Cola* ve *Coca-Cola'yı* boykot ederek, buna karşı "millî sermaye"ye ait *Ankara gazozu* içme kampanyası açmıştı. Aslında bu, Kemalizmin eski "*yerli malı kullan*" kampanyasının basit bir tekrarıydı.

Sonuç olarak, dünyada birbiriyle ilişkisi olmayan ve taban tabana zıt kapitalizmler yoktur. Tek kapitalist üretim biçimi vardır, birkaç tane değil... Kapitalizmin, olsa olsa tarihi olarak ayırdedilebilir, farklı gelişme aşamalarına denk düşen biçimleri söz konusu edilebilir. Marksizm-Leninizm, bunu, tekel-öncesi kapitalizm ve tekelci kapitalizm, ya da sanayi kapitalizmi ve emperyalist kapitalizm olarak tahlil etmiş ve bunlar arasındaki hem zıt hem de ortak yanları ortaya koymuştur. Fakat bunların her ikisi de aynı üretim tarzını temsil ederler.

Emperyalist kapitalizm, serbest rekabetçi kapitalizmin gelişmesinin ve onun kendini yeniden üretmesinin tarihi bir sonucu olarak, "kapitalizmin esas özelliklerinden bazıları kendi karşıtlarına dönüşmeye başladığı zaman", "kapitalizmin yüksek bir ekonomik ve toplumsal yapıya geçiş" döneminde ve onun "özgün tarihsel bir aşaması" olarak ortaya çıktı. Elbette, emperyalizm dönemi, ne serbest rekabetçi tipteki kapitalizmi, ne de feodalizmi büsbütün ortadan kaldırmıştır. Çağımızda kapitalist dünya ekonomisinin ve uluslararası ilişkilerin temelini emperyalizm oluşturmakla birlikte, serbest rekabetçi kapitalizm de varlığını sürdürmektedir. Geçen çağın kapitalizminin özelliklerine denk düşen, emperyalizm ve feodalizmle çelişen bu kapitalizm, köylülük ve bir bakıma millî burjuvazinin bazı kesimlerinin temsil edilen görece demokratik bir kapitalizmdir. Nitekim Lenin de "oktobrist kapitalizm" ve "demokratik kapitalizm" türlerinden söz ederek, kapitalizmin biçimleri arasındaki farka dikkat çekmiştir. Fakat bununla "İki Tür Kapitalizm Teorisi" ara-

sında ortak bir yan yoktur. Çünkü bu "teori", Lenin'in ayırımı-
nın tersine, kapitalizmin biçimlerinden birini diğerinin panzehiri
yapmakta, üstelik onun tam savunucusu rolünü üstlenmekte
ve sanki bunlar arasında hiç ortak yanlar yokmuş gibi hareket
etmektedir.

Mali sermaye; asalaklığı, rantıye niteliği, sermayenin tekelle-
şmesini temsil etmesi ve kapitalizmin çürüme ve çöküş etkenle-
rini geliştirmesi nedeni ile sanayi sermayesinden farklıdır. Fa-
kat sermayenin farklı biçim ve kategorileri arasında ayırım yap-
mak, hangisi söz konusu olursa olsun, onun sermaye niteliğini
ortadan kaldırmaz. Proletarya devrimi, belki kapitalist ekonomi-
nin farklı kategorilerini farklı evrelerde tasfiye eder; ama bu
böyledir diye kapitalizm kapitalizm olmaktan çıkmaz. Buna kar-
şılık, Mao'ya bakılırsa "milli kapitalizm" kapitalizmden milli bur-
juvaziye ait sermaye sermayeden sayılmaz. Eğer "özel serma-
ye"nin "halkın geçim şartları üzerinde tahakküm
kurmayabileceği" söylenebiliyor ve sınıfsız topluma kadar yaşa-
ma hakkı tanınan milli burjuvazinin sosyalizmle bütünleşeceği
ileri sürülebiliyorsa, bunlar tam da o anlama gelir.

Lenin, "halk sanayi"ni idealleştiren Narodnikleri eleştirir-
ken şöyle diyordu:

"Onlar, sermayenin insanlar arasında belirli bir ilişki olduğunu,
karşılaştırılan kategoriler gerek daha yüksek, gerek daha düşük
bir gelişme düzeyinde olsun, hep aynı kalan bir ilişki olduğunu
kesinlikle kavrayamıyorlar. Burjuva iktisatçıları da bunu hiçbir
zaman kavrayamamışlardır: Böyle bir sermaye tanımına sürekli
karşı çıkmışlardır.

"Burjuva düzeninin kategorilerini ezeli-ebedi ve doğal bir şeymiş
gibi görmek, burjuva düşünürlerin en tipik bir davranışıdır. İşte
bu nedenle sermaye içinde örneğin gelecekteki üretime yarayan
birikmiş emek gibi tanımlar benimserler, yani onu, toplumun
ezeli-ebedi bir kategorisi olarak tanımlarlar. Meta ekonomisi ta-
rafından örgütmüş olan *bu birikmiş emeğin* çalışmayanların
eline geçtiği ve başkasının emeğini sövmeye yaradığı, özel
ve tarihsel olarak belirli bu ekonomik biçimlenmeyi göz ardı
ederler." *

* Lenin, Bütün Eserler, cilt: I, s. 211-212.

Lenin'in buradaki eleştirisi farklı koşullar bile söz konusu olsa, Mao'nun "İki Tür Kapitalizm Teorisi", milli burjuvazinin sosyalist aşamada dahi korunup desteklenmesi vb. açısından aynen geçerlidir. Gerek Mao Zedung gerekse onun çömezi *Parti Bayrağı*, devrimin aşamaları ve sermayenin farklı biçimleri gerekçesi ardına gizlenerek, sermayenin gelişme düzeyi ne olursa olsun, onun her birinde de ortak olan özelliklerini görmezden geliyorlar.

Stalin, orta burjuva ekonomisi şurda dursun, küçük meta ekonomisinin bile kapitalist ekonomiyle özünde aynı tipte olduğunu söylüyordu:

"Kapitalist düzende.... kentin kapitalist ekonomisi ile köylünün küçük meta üretimi ekonomisi, özünde *aynı tipte* iki ekonomiydi. Hiç kuşku yok ki, meta üretiminde bulunan küçük köylü ekonomisi, tam olarak kapitalist ekonomi sayılmaz. Ama özü itibarıyla, kapitalist ekonomiyle aynı tiptedir. Çünkü üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanır."*

Stalin'den yaptığımız bu alıntı, "İki Tür Kapitalizm Teorisi"ne yöneltilebilecek en kısa, en özlü eleştiridir. Orta burjuvazinin aynı zamanda sömürücü bir sınıf olduğu, varlığını küçük meta üretimi temelinde sürdüren küçük ve orta köylüler gibi genelde sömürücü sayılmayan tabakalardan daha farklı olduğu düşünülmürse, bu daha kolay anlaşılır.

Devam edelim. 1929'larda Sovyetler Birliği'nde sağ oportünistler, sosyalist sektör ile sosyalist olmayan sektörü, "birbirine çarpmadan rahatça ileriye doğru kayan" ve yolları kesişmeyecek paralel iki vagonmuş gibi görüyorlardı. Bu "denge teorisi"ni, Mao da Çin'de sosyalizmin inşası döneminde savunmuş ve uygulamıştı. Aslında bu, devrimin demokratik aşamasında ortaya atılan "İki Tür Kapitalizm Teorisi"nin bir sonraki aşamadaki mantıksal devamıydı.

Aynı "denge teorisi"ni *Parti Bayrağı* da paralel iki vagon olarak düşlediği "gayri-milli kapitalizm" ile "milli kapitalizm" arasındaki ilişkilere uyarlıyor: "gayri-milli kapitalizm" devrime ka-

* Stalin, Leninizmin Sorunları, s.:340.

dar hakimiyetini sürdürecektir, ama bu arada "milli kapitalizm"de güçlenebilecek veya durumunu korumaya devam edecektir....

Parti Bayrağı yazarları şöyle yazıyorlar:

"Genellikle halıcılık, madeni eşya imalatı, tekstil, mobilyacılık, kunduracılık, konfeksiyon vb. dallarda faaliyet gösteren orta sanayi burjuvazisinin küçük bir kısmının palazlanarak büyük burjuvazi ile birleşmesine karşılık, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde büyük bir kısmı yıkım ve iflasa sürüklenmektedir. Ancak bu oluşum, belirli bir kitlenin sürekli erimesi şeklinde ortaya çıkmamaktadır. Buhranları takip eden canlanma dönemlerinde (bu dönemler gittikçe daha kısa bir süreyi kapsamaktadır ve daha az belirgin bir hale gelmektedir) *yıkılan işletmelerin yerine gelişen yenileri kurulmaktadır*. Büyük burjuvazinin imal veya monte ettiği dayanıklı tüketim mallarının bir kısmının parçalarının büyük işletmelerde imalinin yeterince kârlı bulunmaması nedeniyle, bunlar orta burjuvazinin elinde bulunan işletmelere sipariş edilmekte ve *böylece bu kesime yeni faaliyet alanları açılmaktadır*. Ayrıca bu duruma bağlı olarak *tamir atelyelerinin sayısında önemli bir artış görülmektedir*. *Sonuç olarak bu sınıf varlığını devamlı olarak korumakta ve yavaş da olsa bir gelişme göstermektedir*. Ama bir bütün olarak bakıldığında bu sınıf yarı-sömürge bir ülkede, hep cılız ve güçsüz kalmaya mahkumdur. (abç)*

Türkiye'nin mevcut koşullarında şehir orta burjuvazisinin durumu ve onun ne yönde gelişeceği hakkında söylenenler bunlardır.

Yukarıda da görüldüğü gibi orta burjuvazinin yıkıma ve iflasa sürükleneceği söyleniyor; ama yanı sıra "yıkılan işletmelerin yerine gelişen yenilerinin" kurulduğu, "bu kesime yeni faaliyet alanları açıldığı" ve bunların "sayısında önemli bir artış" olduğu da söyleniyor. En önemlisi ise orta burjuvazinin ülke ekonomisinde "varlığını devamlı olarak korumakta" ve "yavaş da olsa bir gelişme göstermekte" olduğunun söylenmesidir. Sonuç

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 113-114.

olarak söylenmek istenen şudur: Orta burjuvaziye ait işletmeler kriz dönemlerinde iflas etseler bile sadece durumlarını korumakla kalmazlar, güçlenmeye de devam ederler.

Burada olgular tam tersine çevriliyor. Oysa söylenilenin aksine, mevcut sosyal ve ekonomik koşullar devam ettiği sürece, durumlarını korumakla kalmayıp, ekonomideki hakimiyetlerini ve denetimlerini genişletecek olanlar emperyalistler ve işbirlikçe tekelci burjuvalardır. Orta burjuvazinin ekonomik gücüyse yabancı ve yerli tekeller lehine gittikçe azalacaktır. Bu, mutlak bir eğilim, kapitalizmin gelişme yasalarının doğal bir sonucudur. Sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi süreci devam ettiği, kapitalist birikimin genel yasası işlediği sürece başka türlü de olamaz. Elbette bu süreç her şeyden önce ve esas olarak doğrudan üreticilerin mülksüzleştirilmelerine yol açacaktır, ama bununla birlikte orta burjuvazinin ülke ekonomisindeki eski rolü de sarsılacak ve gerileme gösterecektir. Tabii bu arada orta burjuvaların çok az bir kısmının güçlenip, "yukarı" tırmanabileceklerini de belirtmek gerekir.* Hatta küçük burjuvazinin ufak bir kesimi bile orta burjuvazinin saflarına katılır. Ama bütün bunlara karşılık, tekelci sermayenin gücünü pekiştirmesi ve ekonomideki denetimini gitgide genişletmesi, aynı zamanda bunu orta burjuvazi aleyhine geliştirmesi, kapitalizmin günümüzde hızlı işleyen bir yasasıdır. Çünkü şehir orta burjuvazisinin yabancı tekeller ve yerli holdingler karşısında iflas etmekten kaçınabilmesi ve onlarla başa çıkabilmesi mümkün değildir. Kapitalizm koşullarında küçük balığın büyük balığı yuttuğu ya da bunların kardeş kardeş yaşayıp gittikleri söylenemez.

Orta burjuvalara ait işletmelerin sayı olarak artış göstermeleri olsun, iflas ve yıkıntıları izleyen dönemlerde bunların yenilerinin kurulmaları olsun sözünü ettiğimiz genel eğilimi ortadan kaldırmaz. Örneğin kimya, elektrik makineleri ve aletleri sanayinde orta burjuvaziye ait işletmelerin yaşama olanakları

* Mesele küçük ve orta büyüklükte işletmelerin sayısal artışları değildir. Bu mümkündür. Ama bunun yanında tekelci işletmelerin ülke ekonomisindeki rollerinin artacağı da kesindir. Çünkü tekelci sermaye kendisinden küçükleri tasfiye ederek ve gerileterek ilerleyecektir.

ya hiç yoktur, ya da çok zayıftır. Çünkü bu sanayi dalları ve benzerleri, emperyalist tekellerin özellikle rağbet ettikleri, aynı zamanda da ileri bir teknoloji ve yoğun sermaye gerektiren alanlardır. Gerçi, otomobil sektörünün uzantısı durumundaki işletmelerde ve tamirhanelerin yaygın oldukları ve bunların tasfiye edilmeleri sürecinin nispeten durağan olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, ileri bir teknoloji ve büyük sermaye gerektirmeyen gıda maddeleri sanayinde ve konfeksiyon alanında orta ve küçük işletmeler yaygın olarak vardır. Fakat bunlarda da tekellerin etkinliklerinin gün günden arttığı, diğerlerini geri plana ittiği gözlenebilmektedir. Lenin emperyalist ülkelere ilişkin olarak bu konuda şunları söylemiştir:

"Burada, artık, büyük ve küçük yapımevleri, teknik yönden gelişmiş ve geri kalmış işletmeler arasında bir rekabet sözkonusu değildir. Kendi zorbalıklarına ve tahakkümlerine boyun eğmek istemeyen küçük işletmelerin tekeller tarafından boğulması gerçeğiyle karşılaşyoruz." *

O dönemden bu yanaki süreç Lenin'in tespitini doğrulamış; orta ve küçük mülk sahipleri, sanayiciler, hatta tekellerin bir kısmı bile en büyük tröstler tarafından iflas ettirilmişlerdir. Henüz varlıklarını sürdürenler ise tekellerin etki alanı içinde kalmışlardır.

Enver Hoca da günümüzde bu tür işletmelerin durumuna değinirken aynı şeye işaret etmektedir:

"Bu ülkelerde hâlâ varolan küçük ve orta büyüklükteki işletmeler doğrudan doğruya tekellere bağımlıdırlar. Emirleri tekellerden alırlar ve onlar için çalışırlar. Onlardan krediler, hammaddeler, teknoloji vb. alırlar. Pratikte onlar tekellerin uzantıları haline gelmişlerdir." **

Elbette emperyalist ülkelerdeki durumla, yeni sömürgeci boyunduruk altındaki Türkiye'deki durum tıpatıp aynı değildir. Eğer bir kıyaslama yapmak gerekirse, ülkemizde küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin oranca emperyalist ülkelerdekinden

* Lenin, Emperyalizm, s. 33.

** Enver Hoca, Emperyalizm ve Devrim, s. 62-63.

daha çok oldukları ve bunların tasfiye edilme süreçlerinin nispi olarak daha yavaş işlediği söylenebilir. Veya küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin yarı sömürge ülkelerde bazı sektörlerde tekellere bağımlı hale getirilmedikleri de söylenebilir. Ama tasfiye eğilimi vardır ve kapitalizm olduğu sürece de var olacaktır.

Parti Bayrağı'na gelince, o kapitalizmin gelişme yasalarını ve bütün bu olguları bir yana itmekte ve onların yerine kendi sınıfsal eğilimine uygun subjektif özelemleri geçirmektedir. Nitekim umudunu orta burjuvaziye bağladığı için, onun tasfiyesi yönündeki eğilimi görmezden geliyor. Ona bakılırsa, "gayri-millî kapitalizm" ile "millî kapitalizm" tıpkı iki rayda yan yana ilerleyen vagonlar gibi kesişmeden ilerleyebilir. Birinin diğerini geriletmesi, tasfiye etme eğilimi diye bir şey yok. Oysa herkes bilir ki, kapitalist gelişme gelişigüzel ve rüzgâr nereden eserse ona göre değil, belli yasalar ve neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde ilerler. Böyle olunca, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin aşırı kârlar elde edemeyeceklerini, teknik gelişmeye ayak uyduramayacaklarını ve sermayelerinin organik bileşimini sürekli yükseltmelerinin mümkün olamayacağını kabul etmek gerekir. Kapitalist üretim, genişletilmiş yeniden üretim yasalarına göre ilerler. Bu, işbirlikçi tekelci sermaye açısından tamamen böyledir; onlar emperyalist sermaye ihracına yapışarak ve halkı azgınca sömürerek sermayelerini sürekli yükseltirler, gaspettikleri artı-değerin bir bölümünü her defasında sermayelerine eklerler. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ise, sermayelerinde ya çok küçük bir artış kaydederler, ya da durumlarını ancak korurlar. Ama daha çok da gerilerler ve yeniden üretimi bile gerçekleştiremezler. Üstelik bunlar birbirlerinden tecrit edilmiş bir ortamda değil, yabancı ve yerli tekelci sermayenin egemenliği, zorbalığı koşullarında olagelir. Özellikle de kriz dönemleri büyüklerin küçükleri yutabilmesini, onları iflasa sürüklemesini son derece kolaylaştırır.

Emperyalizme bağımlılık, feodal kalıntıların varlığı ve genelde ülkenin geri düzeyi karmaşık bir durum gösterdiğinden, kapitalizmin gelişme yasalarının işleyişini anlamayı zorlaştırır. Ama bunlar vardır ve Mao ya da *Parti Bayrağı* öyle dedi diye ortadan kalkmazlar.

BÖLÜM V

PARTİ BAYRAĞI KAPİTALİZMİN EGEMEN ÜRETİM BİÇİMİ OLMASINDAN NEYİ ANLIYOR?

Parti Bayrağı ve Halkın Kurtuluşu, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı hakkında bugüne değin sözde çok şey yazmalarına karşın, egemen üretim biçiminin ne olduğu konusunda hâlâ net bir şey söylememişlerdir. Sadece, ellerinde birkaç formülü birden tutmuşlar ve bu formülleri polemige girdikleri akıma göre değiştirip durmuşlardır.

Bu konuda kabul edebildikleri "en ileri" tespit şudur:

"Yarı-feodal toplumumuzda bugün esas yön kapitalizm haline gelmiştir. Ülkemizde kapitalizm, genel olarak her geçen gün gelişmekte, ve giderek daha da hakim bir karakter kazanmaktadır."

Bu bile, net ve kesinliği olan bir tespit değildir. Çünkü hem "yarı-feodal toplumumuz" tespiti yapılmakta, hem "esas yön kapitalizm haline gelmiştir" denmekte, hem de kapitalizmin "giderek daha da hakim bir karakter kazanmakta" olduğu söylenmektedir. Böylelikle, sorun belirsizliğe terkedilmekle kalmamakta, ıkcırcıklı bir şekilde de sunulmaktadır. Oysa, esas mesele Türkiye'nin yarı-sömürge ekonomisinde meta ekonomisinin ve kapitalist ekonomi biçiminin egemen biçim haline gelip gelmediğini belirlemektir. UDHD yazarı gerçekte "yarı-feodal" tespiti yapıyor, ama araya kapitalizmi de katarak kendine bir kaçamak yolu arıyor. Ne var ki, "kapitalizm ... giderek hakim bir karakter kazanmaktadır" demekle bu tespit ortadan kalkmış olmuyor.

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 79.

Bu bakımdan, Lenin'in Plehanov'un program taslağını eleştirirken söyledikleri UDHD yazarı için de geçerlidir:

"Rusya'da kapitalizm gittikçe daha çok üretimin egemen biçimi haline geliyor...' Bu, şüphesiz yetersizdir. O, zaten egemen olmuştur (eğer 60 zaten 40'a egemen olmuştur dersem, bu hiç de 40'ın var olmadığı veya onun değerini yitirmiş olduğu anlamına gelmez)."

Plehanov'un "Rusya'da kapitalizm gittikçe daha çok üretimin egemen biçimi haline geliyor" tespiti ile, UDHD yazarının "kapitalizm ... giderek daha da hakim bir karakter kazanmaktadır" ifadesi aynı anlama gelir. Açıktır ki, bu, *Aydınlık* şefi D. Perinçek'in Türkiye'de kapitalizmin değil, feodalizmin egemen olduğu şeklindeki revizyonist tezinin yeniden pazarlanmasından başka bir şey değildir. Çünkü yazar günümüz Türkiye'sinde kapitalizmin zaten egemen ekonomi biçimi haline geldiğini söylemekten kaçınmakta ve "kazanmaktadır" diyerek bundan yan çizmektedir. Bu, çoktan olagelmiş bir olguyu, geçmiş ve şimdiki zamandan geleceğe doğru çekmek ve belirsizliğe terk etmek demektir. Yine, yazarın "yarı-feodal toplumumuzda bugün esas yön kapitalizm haline gelmiştir" demesi de aynı kapıya çıkar. Çünkü böyle demekle ülkemizde kapitalizmi ekonomik bir sistem olarak değil, "yarı-feodal" toplumda "esas yön" haline gelen bir "özellik" olarak görmüş oluyor. Sonuçta, Türkiye'nin, emperyalizme bağımlı geri kapitalist bir ülke olduğu gizleniyor ve ülke ekonomisinin mevcut durumu daha önceki evrelerindeki gibi açıklanıyor.

Ancak bu yan çizme burada kalmamakta, *Parti Bayrağı* yazarları başka yerlerde bunun teorisini bile yapmaktadırlar:

"Sınıflı toplumlarda, hakim üretim ve dağıtım tarzından bağımsız bir egemenlik olamaz. *Yarı-sömürgelerde, hakim üretim ilişkileri hakim olan üretim ve dağıtım tarzı nedir? Komprador-feodal üretim ilişkileri ve üretim tarzı.*"(abç)**

Yazardan öğreniyoruz ki, yarı sömürge ülkelerin tümünde de "*hakim üretim ilişkileri*" "*Komprador-feodal üretim ilişkileri*"

* Lenin, RSDİP Program Taslakları, s. 55.

** Oportünist "Üç Dünya Teorisi" ve "Üç Dünyaçı" Aydınlik Revizyonizmi, s. 60.

imiş! Yarı sömürge ülkeler şahsında hakim üretim ilişkilerinin "*komprador-feodal üretim ilişkileri*"(!?) olduğunu söylemek, sadece bu ülkelerde kapitalizmin egemen olamayacağını iddia etmek anlamına gelmez; aynı zamanda "hakim üretim ilişkileri" kavramını piçleştirmek anlamına da gelir.

Yazar kapitalizm ile feodalizm arasındaki temel farklılıkları görmezden gelerek her ikisini de tek bir kategoride eritiyor, ve artık ne o olan ne bu olan yeni bir "**komprador-feodal üretim ilişkileri**" kavramı icat ediyor. Örneğin buradan hareketle, o, "komprador tekелci burjuvazi" dediğinde "hem burjuva, hem de feodal" bir sınıfı kastettiğini söyleyebiliyor. "Komprador-feodal üretim ilişkileri"nin *hakim* olabilmesi için, onun kapitalizm ya da feodalizm gibi tek tip bir üretim tarzı olması gerekir ki, bizce bu saçmadır. Çünkü, "komprador üretim ilişkileri" Marksizmde böyle bir kavram yoktur- ve "feodal üretim ilişkileri" tarihi olarak ayırdedilebilir ayrı ayrı üretim tarzlarına denk düşerler. O halde bir ülkede ikisinin birden hakim olduğundan değil, olsa olsa birinin diğerine hakim olduğundan söz edilebilir: Ya kapitalizm feodalizme hakimdir, ya da tersi. Nitekim Lenin yukarıdaki alıntıda 60'ın 40'a hakim olması şeklinde bir benzetme yapıyor. Lenin bu benzetmesinde "60" ile kapitalizmi, "40" ile feodal kalıntıları kastetmektedir. Buna karşılık, bu, *Hal-kın Kurtuluşu* yazarlarının dilinde iki başlı bir sfenkse, ya da her iki kefesi birbirine denk bir terazi örneğine dönüşüyor.

Anlaşılaacağı gibi, onlar "komprador-feodal üretim ilişkileri ve üretim tarzı" derlerken, bununla feodalizmden kapitalizme geçiş sürecindeki bir toplumda farklı üretim ilişkilerinin bir arada bulunmasını değil, "yarı-sömürge, yarı-feodal toplum"a özgü tek tip bir üretim tarzını anlatmak istiyorlar. Bu anlayışa göre nasıl kapitalizmde kapitalist üretim biçimi, sosyalizmde sosyalist üretim biçimi egemen oluyorsa, yarı sömürge bir ülkede de "komprador-feodal üretim ilişkileri" egemen olmuş oluyor!

Burjuva devriminin tamamlanamadığı ve feodal kalıntıların tasfiye edilemediği, daha feodalizmin çöküş evresindeyken ve meta ilişkileri gelişmekteyken, yabancı kapitalizmin boyunduruğu altına giren ve normal evrimini tamamlayamayan Türki-

ye'de, bugün de, kapitalizm-öncesi üretim ilişkileri ile kapitalist ekonomi biçimleri bir arada bulunmaktadır. Emperyalizmin boyunduruğu altındaki ülkemizde ekonomi feodal nitelikteki ekonomi biçimlerini ve kapitalist ekonomi biçimlerini içerdiği gibi, bunlar da kendi içlerinde farklı kategorilere ayrılmaktadırlar: Tekelci kapitalist ekonomi, orta burjuva ekonomisi, küçük meta ekonomisi, yarı-feodal toprak ağalığı ekonomisi vs. gibi. Kuşkusuz kapitalist ve yarı-feodal nitelikteki bu ekonomik biçimler birbirlerinden yalıtılmış adacıklar şeklinde değildirler. Bunların her biri bir diğeriyle ilişkili ve iç içedir. Örneğin tekelci kapitalist ekonomi emperyalizme bağlı, uluslararası tekelci sermayeyle iç içe ve kapitalist ekonominin yüksek bir gelişme derecesine denk düşer iken, küçük meta ekonomisi kapitalist ekonominin bir alt biçimidir (belli bir gelişme evresinde kapitalist üretim biçimine dönüşmesinin kaçınılmazlığı anlamında). Diğer yandan, yarı feodal toprak ağalığı ekonomisi, kapitalist sistem ile emek-hizmeti sisteminin özelliklerini taşımakla ve bunların çeşitli bileşenlerinden oluşmakla birlikte, feodalizmin bir kalıntısıdır.

Türkiye'de meta ekonomisi ve kapitalist ekonomi biçimi genelde hâkim hale gelmiştir. Bu, kırsal alanları saran yaygın ve köklü feodal kalıntıların varlığını ve toprak ağalarının siyasi iktidara ortak olduğunu inkâr anlamına gelmez. Feodalizmin kalıntıları, kapitalizm egemen hale gelmesine rağmen, ülkede belirleyici bir role sahiptir. Ne var ki, egemen üretim biçiminin ne olduğu tespit edilirken, ilk yapılması gereken kapitalist ekonomi biçimini genel planda ele almak ve her şeyden önce bu farklı kategorilerin hangi üretim biçimine bağlandığına ya da dahil olduğuna bakmak olmalıdır. Örneğin, Türkiye'de kapitalizm egemen üretim biçimidir demekle, farklı kategorileri temsil etseler ve farklı gelişme evrelerine denk düşseler de, tekelci kapitalist ekonomiyi, orta burjuva ekonomisini ve küçük meta ekonomisini hep bir arada ifade etmiş oluyoruz. Bu zorunludur; çünkü sorun ekonomik sistem, üretim ilişkileri düzeyinde ele alınmak durumundadır. Ama tabii, bu, tekelci burjuvazinin ekonomik yapıdaki egemen rolü ve tekelci denetimi ayrıca belirlenmemeli demek de değildir.

İşte *Parti Bayrağı* yazarları bir başka yanlışı da bu noktada yapıyorlar. Onlar zaman zaman kapitalizmin egemen olduğunu söylerken, bununla çoğu kez "komprador kapitalizmin egemenliği"ni kastediyorlar. Yani önceki "komprador-feodal üretim ilişkileri egemendir" tezinin yerini, bu kez de "komprador üretim ilişkileri egemendir" tezi alıyor. Böyle olunca sorun doğru mu konmuş oluyor. Şüphesiz hayır! Çünkü "komprador üretim ilişkileri" kavramı, kapitalist üretim ilişkileri genişliğinde bir kavram değildir. Bu kavram tekelci kapitalist ekonomi dışındaki kapitalist ekonomi biçimlerini dışladığından daha dar bir anlam ifade eder. Oysa *Parti Bayrağı* kapitalizmden sadece "komprador kapitalizm"i anlıyor ve böylelikle tıpkı Narodnikler gibi "halk üretimi" tarzında düşlediği "milli tapitalizm"i kapsam dışında bırakmış oluyor.

Örneğin şöyle söylüyor:

"Dergimiz, Türkiye'de kapitalist sömürünün hakim olduğunu inkâr etmiyor. Bunu söylerken de 'revizyonist' suçlaması gelir mi diye çekinmiyor. Çünkü önemli olan, gelişen kapitalizmin ve bugün egemen olan kapitalizmin *niteliğidir*."*

Hem söyleniş biçiminden, hem de yukarıdaki alıntının yapıldığı yazının bütününden anlaşıldığı üzere, "bugün egemen olan kapitalizm" sözü ile kastedilen "komprador kapitalizm"dir.** Oysa kapitalizmin egemen hale gelmesi sorunu, kapitalizmin kategorilerinden yalnızca biri olan tekelci kapitalizm düzeyinde değil, kapitalist üretim ilişkilerinin geneli düzeyinde

* *Parti Bayrağı*, sayı: 10, s. 45.

** *Parti Bayrağı* yazarlarının "kapitalist sömür"den kasıtları "gayri-milli kapitalizm" in sömürüsüdür. Çünkü "milli kapitalizm" in sömürücü olmadığına ciddi ciddi inanmışlardır. Hatta *Halkın Kurtuluşu* "milli kapitalizm" in sömürülmesinden acı acı yakınmaktadır: "... komprador burjuvaziyi gayri-milli ve ulusal hain yapan, emperyalist burjuvazi ile aynı ekonomik temele dayanması ve dış kapitalist bir ülkeyle birlikte **milli kapitalizmi sömürü ve baskı altına alması**, dış kapitalist ülkelerin ülke içindeki ekonomik ve siyasi temsilcisi olmasıdır." (sayı: 113, s. 3). Görüldüğü gibi, *Halkın Kurtuluşu* "milli kapitalizm" in temsilcisi saydığı milli burjuvaziyi "sömürülen" bir sınıf gibi gösteriyor. Küçük üreticilerin emperyalizm ve tekelci sermaye tarafından sömürüldüklerine diyeceğimiz bir şey yok. Ama şehir ve kırsal orta burjuvalarının sömürüldükleri nasıl söylenebilir?

ele alınmalıdır. *Parti Bayrağı* ise kapitalizm kavramını tek yöne indirgeyerek darlaştırmakla da kalmamakta, aynı zamanda onu hakim sınıf kavramı ile de karıştırmaktadır. Bu yüzdendir ki, hakim üretim ilişkilerinin tespitinde, feodalizm mi ağır basıyor yoksa kapitalizm mi ağır basıyor sorusunu soracağına; bunu yapmayıp feodalizmle "komprador kapitalizm"i, "komprador kapitalizm"le ise "milli kapitalizm"i karşı karşıya getirmeye kalkışıyor.

Bunun nasıl yapıldığına bakalım:

"Ülkemizde emperyalizm ve feodalizmle uzlaşmaz gelişmesi olan bir milli kapitalizm de vardır, ama bu kapitalizm, emperyalizm ve feodalizmin baskısı altında gelişememiş ve güdük kalmıştır. Bu yüzden de yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülkede hakim bir nitelik kazanamaz. Bizde emperyalizm, komprador kapitalizm, buna bağlı tefeci-ticaret burjuvazisi ve feodal kalıntılar; hepsi 'eski'nin temsilcileridir. 'Yeni'yi ancak bunlara karşı olanlar temsil eder. 'Eski'nin temsilcileri içinde bir dönem feodalizm bir dönem komprador kapitalizm hakim olmuş olabilir."

İşte, "eski" ve "yeni" kavramlarının ardında "milli kapitalizm", emperyalizmin ve "komprador kapitalizm"in karşısına böyle çıkartılıyor. Sonuç: Tekelci kapitalizme küçük ve orta burjuvazinin mevzilerinden karşı çıkmak ve kendini proletaryaya ve sosyalizme götürecekt en ufak bir köprüye bile sahip olmamak...

İşin tuhafı, birbirleriyle "korkunç" bir şekilde dalaşan *Parti Bayrağı* ile *D. Halkın Birliği* arasında bu noktada hiçbir anlaşmazlık yoktur. Bunun nedeni, Mao revizyonizmi ile olan miras ortaklığı, dolayısıyla aynı aileye mensup olmaktır.

Halkın Birliği'nin görüşleri de şöyledir:

"... bugün Türkiye'nin (esas olarak komprador nitelikte olan bir kapitalizmin hakim olduğu) kapitalist bir ülke olduğunu..."

"Ekonomik yapıyı niteleyen, hakim durumda bulunan, ekonominin kapitalist temelde örgütlenmiş kesimi, en başta da bu kesimi kontrol eden komprador kapitalizmdir."

* Halkın Birliği'nin Yarı-Feodalizm Anlayışının Eleştirisi, s. 47-48.

** Partinin Yolu, sayı: 3, s. 16-17.

*** Aynı dergi, s. 46.

"Bugün ülkemizde komprador kapitalizmi hakimdir. Komprador kapitalizmin adım adım gelişimi hakimiyet aşamasına varmıştır... Biz, ülkemizde, kapitalizmin hakimiyetinden söz ederken bunu kastediyoruz."

D. *Halkın Birliği* yazarları da kapitalizmin hakimiyeti denilince bundan "komprador kapitalizmin hakimiyeti"ni anlıyorlar.

Aslında, Maocu oportünistlerin bu tür "tahlil"lerle varmak istedikleri yer, "komprador kapitalizm"e karşı çıkışlarını "milli kapitalizm"in tam bir savunusuyla noktalamak ve sosyalizmin önünü kapitalizmin "milli" biçimiyle kapamaktır.

Bütün bu sözde tespitlerin altında yatan sır ilki DHB'nin çıkarttığı "*Partinin Yolu*" (PDPY) dergisine, ikincisi ise *Parti Bayrağı*'na ait olan aşağıdaki alıntılarda net olarak görülebilir:

"Bu yüzden komprador kapitalizminin kaldırılması ile, üretici güçlerin milli kapitalizm tarafından geliştirilmesinin şartları yaratılacaktır."(abç)**

"Bu nedenle de halk yığınlarının başına geçerek demokratik devrimi tamamlamak ve milli (rekabetçi) kapitalizmin gelişmesini sağlayacak şartları yaratmak görevinin işçi sınıfına düşmesi."(abç)***

Görüldüğü gibi her iki Maocu akım da "komprador kapitalizm"in tasfiyesinden sonra devrimin esas meselesinin "milli kapitalizm"i geliştirmek, dolayısıyla üretici güçleri geliştirerek sosyalizmin maddi önkoşullarını hazırlamak şeklinde özetlenebilecek "ara aşama" teorisinde birleşiyorlar. Onlara göre "milli kapitalizm" geliştirilebileceği kadar geliştirilmeli ve üretici güçler sosyalizme hazır hale gelinceye dek beklenmeli, acele edilmemelidir. İşte, "komprador kapitalizm"e karşı "milli kapitalizm"e sıkı sıkıya sarılmalarının ve sözde "ekonomik çözümleme"lerinin bütün amacı budur.

Genelde kapitalizm kapsamına giren ekonomik biçimler tarihteki yerleri, her birinin emperyalizm, feodalizm ve proletarya

* Halkın Birliği, sayı: 1.

** Partinin Yolu, sayı: 3, s. 19.

*** Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 94-95.

karşısındaki konumları bakımından ayırdedilebilirler. Ne var ki, bunun yerini kapitalizmi "iyi" ve "kötü" yanlara ayırmak gibi Proudhon'cu formüller alırsa, o zaman sosyo-ekonomik sistemde kapitalizmin yerini ve ağırlığını tespit etmek mümkün olmaz. Nitekim *Parti Bayrağı* da kapitalizmi içten içe "kötü yan" ("komprador kapitalizm"), "iyi yan" ("milli kapitalizm") gibi kategorilere bölmekte ve bu sonuncusunu kapitalizmden dahi saymamaktadır. Kapitalizmin ülke ekonomisine damgasını vuramayacağını öne sürebilecek kadar ileri gitmesinin altında yatan da budur.

Parti Bayrağı kan kardeşi *Partinin Yolu*'nu eleştirirken hidetle şöyle bağırıyor:

"Sayın yazar, *Halkın Kurtuluşu* ve *Parti Bayrağı*'nın 'bütün olarak ekonomik yapı yarı-feodaldır' diye bir görüşünün olmadığını, onun Türkiye ekonomisinin hakim niteliğinin 'yarı-sömürge, yarı-feodal' olarak nitelendirdiğini, ve örneğin yarı-sömürge yapının belirleyici etkenlerinden biri olan *komprador sermayenin elinde bulunan modern bir fabrikada serflik kalıntıları olmayacağına göre, yarı-feodal bir yapının da olmayacağını, ama bu tür sanayi işletmelerinin ve onların doğurduğu salt kapitalist ilişkilerin emperyalizmin ve komprador kapitalizmin, gerici, asalak niteliğinden ötürü, topluma damgasını vuramayacağını savunduğunu bilmiyor mu?*" (abç)*

Parti Bayrağı yazarı, nihayet kapitalist ilişkileri "komprador sermayenin elinde bulunan modern fabrikalar" ile sınırlandırma noktasına kadar varıyor. Eğer öyle olmasaydı, Türkiye'de kapitalizmin hakim olduğu görüşüne karşı çıkarken "salt kapitalist ilişkiler"e örnek olarak "kompradorlar"a ait fabrikaları vermekle sınırlı kalmazdı. Ona göre kapitalizmin başlangıcı da, sonu da "komprador kapitalizmi"dir. Şehir ve kırdaki orta burjuva işletmeleri, küçük meta ekonomisi ne olacak? Bunlar genel olarak kapitalist ilişkiler kapsamı içinde yer almazlar mı? Tüm bunları sessizce geçiştirdikten sonra, elbette "kapitalist ilişkilerin ... topluma damgasını vuramayacağını" iddia etmek saçmalığına

* *Parti Bayrağı*, sayı: 13-14, s. 76.

düŖecektir. Oysa sermaye ekonomik yaŖamın her alanını ege-menliği altına almakla kalmamıŖ, ekonominin her hücreesine de sız mıŖtır. Eğer böyle değilse, Tü rkiye için geri kapitalist ü lke de-mek asla m ü mkün olmaz.

Burada Rus Narodniklerinin tipik bir özelliğiyle karŖılaŖıyo-ruz. Rus Narodnikleri kapitalizmi "fabrika sanayi" ile bir tutan bakı Ŗ açıları sonucu, kapitalizmi fabrika istatistiklerine ve fab-rika iŖçilerinin sayısına indirgemiş lerd i. Ö te yandan, el-zanaatı sanayilerini, kü çü k-çaplı sanayiye ve köylü çiftçiliğini kapitaliz-min karŖısına çıkartarak, bunları sermaye dü zeninden bağım-sız saydıkları "halk sanayi", "halk ü retimi" gibi adlarla anıyor-lardı. Narodniklere göre "fabrika sanayi" yapay kapitalizmdi; "halk sanayi" ise ne Ŗu ne de buydu, sadece "kü çü k çaplı sana-yi" idi. Popü list kendi kü çü k burjuva hayallerine uygun olarak Rusya'nın henüz kapitalizm yoluna girmiş sayılmayacağını sa-vunuyor, yapay kapitalizm zayı f olduğu na göre hâ lâ geri dön ü-lebileceğine ve kapitalizmden kaçınılabileceğine inanıyordu. Bu-na bağlı olarak, ü retimin geri dü zeyinin ve emeğin sö mür ü lmesinin "dü zenin kö tü tarağı olduğu ", el-zanaatçısının ü cretli iŖçi olmasının ise "iyi tarağı" olduğu dü Ŗün ü lüyordu. Ö y-leyse, "iyi taraf korunmalı ve kö tü taraf yok edilmeli" idi. Lenin, bu formü lleŖtirmeyi ö zetledikten sonra "**iŖte popü list tezin tü-mü budur**" diyordu.

Popü listleri eleŖtirirken Lenin ayrıca Ŗunlara iŖaret etmek-teydi:

"... böyle bir gör ü Ŗ yalnız ca dü Ŗün ce tembelliğinden dolayı tutu-nabilmektedir: Fabrika kapitalizmi, öz olarak gerç eklikte nasılsa ö yle değerlendirilmiş olmasına karŖın, el-zanaatı sanayi, 'olabi-leceği' gibi değerlendirilmektedir. Birincisi, ü retim iliŖkilerinin bir tahliline dayanılarak, ikincisi ise ü retim iliŖkilerini ayrı olarak in-celemek için hiç bir çaba harcamaksızın doğrudan doğruya poli-tika alanına aktarılarak değerlendirilmektedir. 'Halk dü zen i'nin geliŖmemiş bir durumda, embriyon durumunda da olsa, aynı ka-pitalist ü retim iliŖkilerinden oluŖtuđunu -büt ün el-zanaatçılarının eŖit olduğu konusundaki safça ö nyargı yı kabul etmezsek ve bunlar arasındaki farklılıkları noksansız bir biçimde tespit eder-

sek- fabrika ve atelye 'kapitalisti'yle 'el-zanaatçısı' arasındaki farkın, kimi zaman, bir el-zanaatçısı arasındaki farktan daha az olduğunu; kapitalizmin 'halk düzeni'yle çelişmediğini, fakat onun dolaysız olarak, hemen arkasından gelen devamı ve gelişmesi olduğunu tespit etmek için, yalnızca bu üretim ilişkilerinin tahliline dönmemiz yeterli olacaktır." *

Parti Bayrağı'nın emperyalizm koşullarında yarı sömürge ülkeler şahsında dirilttiği Narodnik tezi Lenin böyle eleştiriyor. Görüldüğü gibi, her ikisinin de ortak yanı meta ekonomisinin yüksek biçimleri ile alt biçimlerini birbirlerinin karşısına koymalarıdır. *Parti Bayrağı*, kapitalizmi, "gayri-milli kapitalizm" ve "milli kapitalizm" olarak ayırdıktan sonra "milli kapitalizm"i kapitalizmden saymamakta, tıpkı Narodnikler gibi küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri "halk düzeni" şeklinde bir anlayışla idealize etmektedir. Ona göre, "gayri-milli kapitalizm" yapay kapitalizmdir; ağır sanayinin kurulmasını engellemekte, "milli kapitalizm"i sömürmekte, feodal gericilikle birleşerek ülkeyi ortaçağ koşullarına doğru geri çekmektedir. Kapitalizmin kötü tarafı budur. Düzenin iyi tarafı ise "milli kapitalizm"dir; çünkü bu kapitalizm "ulusal sanayi kapitalizmi"ni serbestçe geliştirir, emperyalizmi geriletir ve sosyalizmin şartlarını hazırlar... Öyleyse kötü taraf atılmalı, iyi taraf ise korunmalı, hatta desteklenmeli, güçlendirilmeli ve halkın geçim şartlarına hükmetmesi engellenerek ekonomimizin hâkim biçimi haline getirilmelidir... *Parti Bayrağı*'nın mantığı böyle işliyor işte.

Yazarlarımızın "ulusal kapitalizm"de nasıl her derde deva yollar keşfettiklerini aşağıdaki alıntılarda da görebiliriz:

"... Ulusal sanayi kapitalizmi ile komprador tekелci kapitalizm arasındaki ayırım noktası, birinin modern sanayi işletmeleri yarattığı halde diğerinin yaratmaması değil; ulusal sanayi kapitalizminin serbestçe gelişmesi sonunda üretim araçları üreten büyük sanayinin kurulması ve ülkenin sanayileşmesi mümkün olduğu halde, komprador tekелci kapitalizmin bu gelişmeyi sağlayamamasıdır..."**

* Lenin, Bütün Eserler, cilt: I, s. 208-209.

** *Parti Bayrağı*, sayı: 15, s. 80.

"Milli kapitalizmin gelişmesi, sosyalizmin maddi şartlarını olgunlaştırmanın yanı sıra emperyalizmi zayıflatır." (abç)*

Devam edelim. Buraya kadar *Parti Bayrağı*'nın "komprador kapitalizm"i ve "milli kapitalizm"i birbirinden nasıl kopardığını, bunları üretim ilişkileri zemininden nasıl ayırdığını gördük. Şimdi de Lenin'in Rus popülistlerini nasıl eleştirdiğine bakalım.

Lenin, Rusya'da iç pazarın gelişmesini incelerken, meta üretiminin ve kapitalist üretimin gelişmesini *bütün* ve birbirlerini izleyen bir süreç olarak ele aldı ve sosyo-ekonomik yapı araştırmalarını üretim ilişkileri sistemi temelinde yürüttü. Ve buna bağlı olarak doğal ekonominin meta ekonomisine, meta ekonomisinin ise kapitalist ekonomiye dönüşmesini göz ardı eden Narodnik tezleri mahkûm etti. Narodnikler, Rusya'nın kapitalist yoldan "kaçınabileceğini" öne sürüyor, meta üreticilerinin kapitalistler ve proletarya olarak farklılaşmalarının kent ve kırdaki oluşumlarını gizliyor ve üstelik bunları üretim ilişkileri alanı dışında ele alıyorlardı.

Lenin'in bu konudaki yaklaşımı ve Narodniklere yönelik eleştirileri şöyleydi:

"Böylece Marksistin bakış açısına göre, kapitalizm artık sağlam kökler salmış ve yalnızca fabrika sanayinde değil, fakat kırdaki ve genel olarak Rusya'nın her tarafında oluşmuş ve kesin biçim almıştır."**

"Marksistin değerlendirmesi farklıdır. Bir sanayi uğraşısının durumu ele alındığında, Marksist kendi kendine, onun iyi mi yoksa kötü mü olduğu sorusundan başka, bu sanayinin nasıl örgütlenmiş olduğu sorusunu, yani verilen ürünü üretmekte olan el-zanaatçıları arasındaki ilişkilerin neler olduğunu ve *neden başka türlü değil de böyle olduğunu* sorar. Ve görür ki, bu örgütlenme meta üretimidir, yani pazar tarafından birbirine bağlanmış tek tek üreticiler tarafından yapılan üretim... Bu tür bir toplumsal-ekonomik düzende üreticinin mülksüzleştirilmesi ve sömürülmesi kaçınılmaz olduğu kadar, mülksüzlerin mülkü olanlara tabi ol-

* Oportünist "Üç Dünya Teorisi" ve..., s. 100.

** Lenin, *Bütün Eserler*, cilt: I, s. 392.

ması ve bunların çıkarları arasındaki *bilimsel sınıf mücadelesi* kavramının içeriğini oluşturan çelişki de kaçınılmazdır. Bunun sonucu olarak üreticinin çıkarları hiçbir şekilde, birbirine karşıt unsurları uzlaştırmakta değil, tersine çelişkiyi ve bu çelişkinin bilincini geliştirmekte yatar.”*

“Meta ekonomisinin kapitalist bir ekonomi olduğu, yani belli bir gelişme evresinde kaçınılmaz olarak bu ikinciye dönüştüğü yasası...”**

“Fakat 'halkın dostları', genel perişanlığına, nispi olarak küçük işletmelerine ve son derece düşük emek üretkenliğine, ilkel tekniğine ve oldukça az sayıda ücretli işçisine karşın, köylü sanayinin de *kapitalizm* demek olduğu gerçeğini hiçbir zaman kavrayamayacaklardır.”***

“... 'Denemeler'in yazarının da yaptığı gibi, fabrika işçilerinin sayısını, kapitalist üretimde çalışan işçilerin sayısı ile aynı tutmak saçmadır. Bu, büyük çaplı makine sanayisini kapitalizmin tam da başlangıcı olarak alan Rus küçük burjuva iktisatçılarının yanılgısını tekrarlamak (ve hatta derinleştirmek) tır. Tüccarların malzemesiyle ve olağan ücretler karşılığında tüccarlar için çalışan milyonlarca Rus el-zanaatçısı kapitalist üretimle uğraşmıyor mu? Tarımdaki düzenli işçiler ve gündelikçiler patronlarından ücret almıyorlar mı? Yapı sanayinde çalışan işçiler (ki bu sanayi Rusya'da Reformdan bu yana hızla gelişmiştir) kapitalist sömürüye maruz kalmıyorlar mı? vb.”****

Lenin, el-zanaatlarını ve köylü sanayilerini ilkel tekniklerine, düşük emek üretkenliklerine ve az sayıda işçi çalıştırmalarına rağmen, bunları kapitalizmle bağlantıları içinde ele alıyor. *Parti Bayrağı* ise, küçük üreticiler bir yana, şehir ve kırsal orta burjuvalarını dahi kapitalist üretim ilişkileri alanının dışına çıkartıyor. Çünkü o, “topluma damgasını vuracak” ve ona kapitalist dememizi gerektirecek kapitalist üretim ilişkilerini yalnızca

* a.g.e., s. 426-427.

** a.g.e., s. 206.

*** a.g.e., s. 211.

**** a.g.e., s. 320.

"komprador sanayi işletmeleri" ile sınırlarken, tam da bunu yapmış olmaktadır. *Parti Bayrağı*'na göre, henüz kapitalizmin başlangıç aşamasındaki ekonomik biçimler ve feodal kalıntıların lekesini taşıyan küçük meta üretimi kapitalizmle bağlantısız sayılmalıdır.

Parti Bayrağı kapitalizmi nasıl "komprador sermayenin elindeki işletmeler"le sınırlıyorsa, aynı şekilde işçi sınıfını da bu işletmelerde çalışanlarla sınırlıyor. İşte bu konuda söyledikleri:

"... Bugün ülkede... emperyalistler ve komprador tekелci kapitalistler tarafından tekelleştirilmiş az sayıda sanayi işletmesi vardır."

"İşte ülkemizde modern sanayi proletaryası yoğun bir biçimde esas olarak bu işletmelerde toplanmıştır.

"Bunun dışında feodal toprak ağalarının ellerindeki topraklarda giderek daha fazla sömürüye baş vurmalarına ve milli burjuvazinin elindeki kapitalist işletmelerin oldukça yaygınlaşmış olmasına rağmen, gerek ülkemizde toprak ağalarının işletmelerinin 'Prusya yolundan' salt kapitalist tarım işletmelerine dönüşmesini mümkün kılacak bir sanayi sermayesi birikiminin olmayışı, gerekse milli burjuvazinin elindeki sanayi işletmelerinin, emperyalizmin, komprador kapitalizmin ve feodalizmin baskısı altında gelişememesi (kırlarda zengin köylü işletmelerinin tam kapitalistleşememesi de bu çerçeve içinde ele alınmalıdır) bu işletmelerde çalışan işçilerin sayısını sınırlamakta ve bu işçiler büyük bir çoğunlukla yarı-feodal sömürüye tabi yarı-proleterler durumunda bulunmaktadır."*

Türkiye'de kapitalizmi yalnızca tekелci sermayeye ait büyük işletmelerden ibaret gören bir anlayışın, işçi sınıfını da bu işletmelerde çalışan işçilerle sınırlaması doğaldır. Kuşkusuz, Türkiye işçi sınıfının özünü oluşturan modern sanayi proletaryasının çekirdeği buralarda toplanmıştır. Ancak *Parti Bayrağı* sadece demiryollarında ve diğer ulaşım alanlarında, ticarete, inşaat sektöründe vs. çalışan ücretli işçileri görmezden gelmekle kalmıyor; imalat sektöründeki tekел-dışı işletmelerde çalışan yüz-

* *Parti Bayrağı*, sayı: 1, Platform, s. 12.

binlerce işçiyi, modern tarım çiftliklerinde ve zengin köylü işletmelerinde (vb.) istihdam edilen tarım proleterlerini de işçi sınıfının dışında tutuyor. Ona kalırsa, tekelci sermayeye ait sanayi işletmeleri dışındaki işyerlerinde çalışan tüm işçiler yarı serf ve yarı proleterdir.

Bu, mevcut kapitalizmi üretim ilişkileri düzleminde değil de, Türkiye'ye yapay olarak dıştan aşılarmış ve "komprador sermaye"nin dışına çıkarmamış bir olgu olarak görmenin doğal sonucudur. Zaten bundan ötürü, kapitalizm ekonomik sistemimizin bir "yönü" olarak görülüyor ve sosyo-ekonomik sistemin evrimi düzensiz ve gelişigüzel bir kaos şeklinde algılanıyor. Böyle olunca, feodal işletmeler "Prusya yolu"ndan kapitalistleşemeyebiliyor, zengin köylü işletmeleri kapitalist olmaktan kaçınıbiliyor, büyükölçekli üretime rağmen küçükölçekli üretim gelişebiliyor vs...

Yine, daha önce de değindiğimiz gibi, sosyo-ekonomik sistemin tümü "iyi" ile "kötü" arasındaki yarışa indirgenebiliyor. Örneğin:

"Feodalizmin öteden beri gelişmesini engellemeye çalıştığı bir milli kapitalizm, emperyalizmin de baskısı altında ve engellenmesine rağmen, gelişmeye başlar."*

"Bu tekelci kapitalizm o ülkenin kendi milli kapitalizminin de önünde bir engeldir. Çünkü sömürge, yarı-sömürge ülkelerde milli kapitalizm henüz gelişmesini tamamlamamış ve son sözünü söylememiştir."**

"Sonuç olarak bu sınıf (şehir orta burjuvazisi-NBA) varlığını devamlı olarak korumakta ve yavaş da olsa bir gelişme göstermektedir."***

Gelişen kapitalizm "komprador tekelci kapitalizm"dir, ama "milli kapitalizm" de gelişir; emperyalizm ve feodalizm "milli kapitalizm"in gelişmesini engeller, ama o durumunu korumakla kalmaz yavaş da olsa ilerlemeye devam eder; egemen olan "komprador tekelci kapitalizm"dir, ama "milli kapitalizm" henüz

* Parti Bayrağı, sayı: 5, s. 23.

** Parti Bayrağı, sayı: 6, s. 47.

*** Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 114.

gelişmesini tamamlamamış ve son sözünü söylememiştir. *Parti Bayrağı*'nın mıymıntı yazarlarının "bir yandan"/"öte yandan" formülüyle atbaşı ilerlettikleri oyun aynen böyle sürüp gider. Tabii bu arada, "milli kapitalizm" kapsamı içinde gösterdikleri kesimlerin tekeller karşısında nasıl gerilemek zorunda kaldıklarını ve yanı sıra küçük ve orta işletmelerin farklılaşmalarına yol açan yasanın işleyişinden pek söz etmezler.

Oysa yüksek tekel kârlarıyla faaliyet gösteren yerli tekелci sermaye sürekli gücünü arttırmakta, ekonomideki rolünü ve denetimini ilerletmektedir. Buysa sermaye birikimi ve merkezileşmesi yasalarına uygun olarak küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin yıkılmalarına, denetim altına alınmalarına ve geri plana itilmelerine yol açar. Dizginler daima bir avuç tekелci burjuvanın ve büyük toprak sahibinin elindedir. Bu koşullarda küçük ve orta sermaye genel planda güçlenmek bir yana, eski durumunu bile koruyamaz; hatta nispi bir gelişme gösterse bile, bu, tekeller karşısında mutlak bir gerilemeye denk düşer. Hal böyleyken, hiç kımsenin Türkiye'nin yarı sömürge konumundan hareketle bunlar geçerli değildir, Marksist kutuplaşma teorisi Türkiye'de işlemez demeye hakkı yoktur.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: *Parti Bayrağı*, Türkiye'deki kapitalist yapının birbiriyle bağlantılı bölümleri arasına Çin Seddi koymakta ve bunlardan birine karşı cephe alırken diğerine sıkı sıkıya sarılmaktadır. Burada, Sismondi'yi eleştiren Lenin'in görüşlerini aktarmak konumuza ışık tutacaktır:

"Sismondi de küçük çaplı üretimi doğal kabul edip yabancı olarak gördüğü büyük sermayeye karşı cephe aldı. Boisquillebert para ile meta değişimi arasındaki doğal ve ayrılmaz ilişkiyi kavrayamadı ve 'burjuva emeğin' iki biçimini zıt ve diğerine yabancı olarak aldığını anlayamadı... Sismondi büyük sermaye ile bağımsız küçük üretim arasındaki doğal ve ayrılmaz ilişkiyi kavrayamadı, bu ikisinin meta ekonomisinin iki biçimi olduğunu anlayamadı. Boisquillebert 'burjuva emeğin bir biçimine cephe alırken diğer biçimini bir ütopyacı gibi göklere çıkarır'... Sismondi büyük sermayeye, yani meta ekonomisinin bir biçimine -en gelişmiş biçimine- karşı cephe alırken, bir ütopyacı gibi küçük üre-

ticiyi (özellikle köylülüğü), yani meta ekonomisinin bir başka biçimini, ilkel biçimini göklere çıkarır.”*

Lenin'in Sismondi'nin şahsında eleştirdiği şey, farklı tarihsel-toplumsal koşullar sözkonusu olsa da *Parti Bayrağı* için de aynen geçerlidir. Çünkü o da tekelci kapitalist ekonominin karşısına küçük ve orta çaplı kapitalist mülkiyetin avukatı olarak çıkıyor ve sanki bunlar meta ekonomisinden bağımsızmış, kapitalizmin çelişkilerini taşımıyormuş gibi hareket ediyor. Oysa orta burjuvazi ile tekelci burjuvazi arasında hiç de aşılmaz duvarlar yoktur. Hatta holding sahiplerinin büyük çoğunluğu ilk ortaya çıkışlarında "milli kapitalist" konumundaydılar. Yine, küçük üretim, meta ekonomisinin gelişmiş ve yüksek biçimi olan kapitalist üretimin çelişkilerini embriyon halinde içinde taşır.

* Lenin, Ekonomik Romantizm, s. 79-80.

BÖLÜM VI

İŞBİRLİKÇİ TEKELCİ BURJUVAZİ Mİ, YOKSA "KOMİSYONCU" İŞLEVİ GÖREN "KOMPRADOR BURJUVAZİ" Mİ?

Parti Bayrağı dergisinin aynı sayısında yayınlanan iki ayrı yazıda şunlar söyleniyor:

"Yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde ise, feodal kalıntılar güçlüdür ve emperyalistlerin hakimiyeti nedeniyle burjuvazi esas olarak komprador nitelikte *zayıf, güçsüz* bir burjuvazidir." (abç)*

"Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde *tekelci burjuvazinin cılız ve zayıf olması diye bir mesele yoktur.*" (abç)**

Parti Bayrağı nabza göre şerbet oportünist formülünü uygulayarak, aynı sayısında farklı hareketlere karşı yürüttüğü polemiklerde birbirine zıt görüşleri böyle savunuyor.

İlk alıntıda sömürge ve yarı sömürge ülkelerde "komprador burjuvazi"nin iktisadi zayıflığı anlatılmak isteniyor. Bu, *Parti Bayrağı'nın* tekelci burjuvaziyi hâlâ emperyalizm-öncesi ticaret burjuvazisi yarı sömürge ülkelerde yabancı kapitalizme aracılık eden kompradorlar şeklinde algılamaya devam ettiğini gösteriyor. Ama onun alıntının yapıldığı yerlerdeki asıl derdi, burjuvazinin "zayıf ve güçsüz" oluşu ile faşizme ve açık terör yöntemlerine başvuru arasında bir bağlantı kurarak, emperyalist ekonomizmine dayanak sağlamaktır. Bu nedenle, aynı sayfada Almanya'da Hitlerci faşizmin iktidara gelmesini, Alman burjuvazisinin iktisadi bakımdan zayıf düşmesine bağlayacak kadar ileri gidebiliyor. Böylelikle, sorunu, Alman burjuvazisinin siyasi

*Parti Bayrağı, sayı: 6, s. 47.

**Aynı sayı, s. 98.

iktidarını koruma ve sürdürmede eski hakimiyet yöntemlerinin yetersiz kalmasından, işçi sınıfı ve müttefikleri ile burjuvazi arasındaki siyasi güç dengesinden kaydırarak iktisadi alana çekiyor ve kaderciliğin teorisini yapıyor.

İkinci alıntıda ise, yazar tam tersi bir kutba savruluyor ve tekелci burjuvazinin "cılızlığı ve zayıflığı diye bir mesele yoktur" diyor. Ne var ki, eklektik ve pragmatik burjuva felsefesine sarılan *Parti Bayrağı'nın*, bir yerde başka öbür yerde başka bir görüşe savrulması bizi hiç şaşırtmıyor.

İşbirlikçi tekелci burjuvazi ele alınırken, onun "güçlülüğü" veya "güçsüzlüğü" söz konusu edilebilir kuşkusuz. Ama burada esas olan tekелci burjuvazinin kiminle kıyaslandığıdır. Kapitalist dünya ekonomisi içinde yarı sömürge, bağımlı ülke ekonomileri zayıf ve az gelişmiştir. Çünkü bu ülkeler emperyalistlerin hegemonyası altında, sanayinin kilit mevzilerinin denetlendiği, yeraltı ve yerüstü servetlerinin yağmalandığı, ekonominin farklı sektörleri ve bölgeleri arasındaki dengesizliğin büyük boyutlara vardığı ve ağır sanayinin kurulamadığı ülkelerdir. Bu ülkelerde burjuvazi bağımsız sermaye edinme olanağına sahip değildir, dolayısıyla emperyalist sermayeye bağımlıdır. Sonuçta, emperyalist ülkelerle yarı sömürge ülkeler kıyaslandığında sonuncu ülkelerin zayıflığından, dolayısıyla burjuvazilerinin güçsüzlüğünden söz edilebilir.

Bazı örnekler üzerinde durulduğunda emperyalist tekellerin ne denli güçlü oldukları kolaylıkla anlaşılır:

"Amerika Birleşik Devletleri'nin güçlü çokuluslu şirketlerinden biri olan 'General Motors Corporation'in üretimi Hollanda'nın, Belçika'nın, İsviçre'nin toplam sanayi üretiminden daha fazladır."

Birkaç büyük emperyalist devletin ve dev tekellerin dünyayı haraca kestikleri bir dönemde, emperyalist ülkeler arasında bile böylesine büyük farklılıklar olduğuna göre, emperyalist ülkeler ile yarı sömürge, bağımlı ülkeler arasında çok büyük uçurumlar görülmesi doğaldır. Bu uçurumu, General Motors Corporation ile Koç Holding'i kıyasladığımızda daha net görebiliriz:

* Enver Hoca, Emperyalizm ve Devrim, s. 66.

"1975'te otomobil tröstü 'General Motors Corporation', bu süper tekel, 22 milyar dolardan fazla toplam sermayeye sahipti ve yaklaşık 800.000 işçiden oluşan bir orduyu kullanıyordu.""

"... Vehbi Koç'un Koç Holding'ine bağlı işletmelerde yaratılan katma değer 1975 yılında 3 milyar 387 milyon liraya, çalışan personel sayısı 26 bine (20 bin işçi, 6 bin büro personeli) yükseldi. Holdinge bağlı Otosan, Tofaş ve Arçelik'in yan sanayisi olarak çalışan şirket sayısı 566'yı buldu.""

Görüldüğü gibi, her ikisi arasında muazzam bir farklılık vardır. Üstelik bu fark yukarıdaki rakamlara yansıyandan daha büyük boyutludur. Herşey bir yana, Koç Holding'in kendisi emperyalistler ve çokuluslu şirketler tarafından kontrol edilir.

Bununla birlikte, emperyalist ülkeler burjuvazisi ile yarı sömürge ülkeler burjuvazisini tek yanlı olarak yerli yersiz kıyaslamak doğru bir yöntem olmaz. Çünkü, bu, tekelci burjuvazinin içindeki gücünü olduğu kadar, emperyalist burjuvazi ile yerli tekelci burjuvazi arasındaki örgütlenme ve organik yapı farklılıklarını (vs.) da gizler. Yarı sömürge ülkelerin burjuvaları arasında yapılacak bir kıyaslama, belki gelişme düzeyi farklılıklarını vs. tespit etmek bakımından daha mantıklı olur.

Soruna Türkiye açısından yaklaştığımızda şunu söyleyebiliriz: İşbirlikçi tekelci burjuvazi, toprak ağaları ile birlikte siyasi ve ekonomik egemenliği elinde tutmaktadır. Yalnız şunu belirtelim ki, tekelci burjuvazi, siyasi ve iktisadi hakimiyet bakımından toprak ağalarına nazaran daha ön plandadır. Bundan dolayı, siyasi ve iktisadi hayattaki egemenliği dikkate alındığında tekelci burjuvaziye "zayıf ve güçsüz" demek mümkün değildir.

Ancak *Parti Bayrağı* işbirlikçi tekelci burjuvazinin zayıflığından söz ederken, ne Türkiye'nin somut bir tahliline dayanmaktadır, ne de emperyalist burjuvaziyle yapılan bir kıyaslamadan hareket etmektedir. Aslında bu çelişkili tespitlerin altında, onun "komprador burjuvazi" hakkındaki Maocu, Aydınlıkçı, Mihirci revizyonist tezleri yatıyor.

* a.g.e., s. 62.

** Türkiye İşçi Sınıfı Mücadeleleri Tarihi, s. 208.

Bakınız *Parti Bayrağı* bu konuda neler yazıyor:

"Komprador ve tekелci bir nitelik taşıyan bu sınıf, emperyalizamin işbirlikçisi hakim sınıflardan birini teşkil eder. Esas fonksiyonu uluslararası mali sermayenin ölkemizdeki sömürü ve yağmasının gerçekleşmesi için **ajanlık yapmaktır.**" (abç)*

"Bu durumda biraz palazlanan ulusal burjuvalar için iki yol vardır: Ya **komisyoncu** fonksiyonu üstlenerek emperyalizm tarafından yutulmak, onun ilişkilerinin bir parçası, bir uzantısı olarak kompradorlaşmak ve **emperyalist sömürüden kendine düşen kırıntılarla beslenmek...**"(abç)**

"Komprador burjuvazinin buradaki rolü, sermayesini finans-kapitalin hizmetine sunmak (ki finans-kapital tarafından yaratılan, onun ilişkiler ağı içinde yeralan sermaye, onun özelliklerini kazanır) ve **emperyalist sömürüden payına düşen kırıntılarla geçinmektir.**" (abç) ***

"Ajanlık", "komisyonculuk", "kırıntılarla beslenmek" gibi nitelermeler *Parti Bayrağı*'nın "komprador burjuvazi" konusundaki görüşünün temel ayaklarını oluşturur. Gerçekte burada söylenenler Türk tekелci sermayesini henüz evriminin başlangıcında gösteren, hatta geçen yüzyılın "*komprador ticaret sermayesi*"ni ve Osmanlı döneminin Levantenlerini tasvir eden ifadelerdir. Çünkü tekелci sermaye, emperyalizmle birlikte ekonominin temel gücünü elinde tutan ve "ulusal" ekonomiye hükmeden bir sınıf değil de, sanki sınıf olarak henüz şekillenmemiş, emperyalizme "**ajanlık eden**", "**kırıntılarla beslenen**" bir *tabakaymış* gibi gösterilmektedir. Emperyalist burjuvazi ile yerli tekелci sermaye arasındaki ilişki kuralı güce kıyasla paylaşma açısından ele alınmıyor. Bu bakış açısından paylaşma kuralı "sermaye ihraç eden ölkeler aslan payını", işbirlikçi burjuvazi ise geri kalanı alır şeklinde olur. Oysa *Parti Bayrağı* ikisi arasındaki ilişkiyi burjuvazi ile işçi aristokrasisi arasındaki ilişkiye benzeten şöyle bir kavram kullanıyor: "**Kırıntılarla beslenmek...**" Bilindiği gi-

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 116.

** Parti Bayrağı, sayı: 15, s. 66.

*** Aynı sayı, s. 73-74.

bi, Lenin bu nitelemeyi oportünizmin sosyal temelini oluşturan işçi sınıfı içindeki zayıf bir tabaka olan işçi aristokrasisi için kullanmıştı.

Kuşkusuz işbirlikçi tekelci sermayenin sömüründen aldığı pay, emperyalist tekellerin sömürsünün yanında oldukça küçüktür. Ama, bu, onu basit bir "komisyoncu" olarak göstermeyi, payını "kırıntılar" derekesine indirmeyi haklı çıkarmaz. Bu bakış açısı insanı doğrudan Çin revizyonizminin ve ülkemizdeki uzantılarının "iki süper devlet ve beşinci kolları" vb. gibi biçimler alan uydurma tezlerine götürür. D. Perinçek'in ülkemizdeki hakim sınıfları önceleri emperyalizmin ajanı bir tabaka, şimdiyse Rusya'nın ajanları olarak gösteren "tahlil"lerinin altında bu anlayış vardır.

Yukarıdaki sözlerin bir dil sürçmesi olmadığı, *Parti Bayrağı*'nın ilk sayısında yayınlanan *Platformunda* ve "*Ulusal Demokratik Halk Devrimi*" broşüründe de görülebilir:

"Esas fonksiyonu uluslararası mali sermayenin ülkemizdeki sömürü ve yağmasının gerçekleşmesi için **ajanlık** yapmaktır. Bu sınıf ("**komprador burjuvazi**" -NBA) söz konusu sömürü ve yağmanın ticaret yoluyla gerçekleştiği oranda tüccar, sermaye yatırımı ve genişletilmiş yeniden üretim yoluyla gerçekleştirildiği oranda sanayici, devlet borçları ve devlet eliyle yatırım yoluyla gerçekleştiği oranda da bürokratik bir nitelik taşır."

"... Bu durumun sonucu olarak bugün ülkede emperyalist sömürünün gerçekleşmesine hizmet eden komprador-tefecî tüccar ağı sayesinde ülkenin en ücra köşelerine kadar yayılmış, gelişmiş bir ticaret ve bununla birlikte yine aynı amaca hizmet eden emperyalistler ve komprador tekelci kapitalistler tarafından tekelleştirilmiş oldukça az sayıda sanayi işletmesi bulunmaktadır."*

Parti Bayrağı'na göre "**komprador tekelci burjuvazi**", "esas fonksiyonu" emperyalist sömürüye "**ajanlık**" yapmak olan, "**tüccar**", "**sanayici**" ve "**bürokrat**" bir sınıftır. Böylelikle, tekelci ser-

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 116.

** Parti Bayrağı, sayı: 1, Platform, s. 12.

maye basit bir ajana indirgenmekten başka, faaliyet alanları ve organik yapısı ile de darlaştırılmaktadır. Öncelikle uluslararası mali sermayenin özelliklerini edinen ve emperyalist sermaye ihracına göre şekillenen tekелci sermayenin; sanayi sermayesini, para sermayeyi ve ticari sermayeyi kaynaştıran ve elinde toplayan temel karakteristiğı çarpıtılarak, sanki bu "tekелci ticaret ve sanayicilik" ile aynı şeymiş gibi gösteriliyor. Bu, tekелci kapitalizmi hiç mi hiç anlamamak demektir. Çünkü Türkiye ekonomisinin emperyalizme bağılı olarak şekillenen yapısı ve yerli tekелci sermayenin çokuluslu şirketler ve uluslararası bankalarla olan ilişkileri görmezden geliniyor.

Somut olguların da gösterdiği gibi Türkiye'de sanayi, maliye ve ticaret emperyalizmin kontrolü altındadır. İşbirlikçi tekелci sermaye ise yabancı sermayenin denetiminde ve onunla iç içe devlet bankalarını, özel bankaları, devlete ve özel sektöre ait sanayi işletmelerini, ticareti, ulaşımı, madenciliğı, inşaat sektörünü, sigortaları ve turizmi egemenliğı altında tutmaktadır. Holdingler incelendiğinde bunların hem büyük fabrikalara sahip oldukları, hem özel bankaları ellerinde tuttukları, hem ticaret üzerinde tekел kurdukları, hem de diğer alanlara el attıkları görülür. Holdingler bir avuç banka aracılığıyla mali hayatı denetlemektedirler. Bankaların imalat sanayinde, sigortacılıkta, ticaret ve turizm sektörlerinde iştirakleri vardır. Elbette bu bankaları elinde tutanlar da yine aynı endüstri işletmelerinin sahipleri olan tekелci burjuvalardır.

Parti Bayrağı'nın görmezden geldiğı bir diğer noktaysa, Türkiye açısından belirgin bir önemi olan tekелci devlet kapitalizmidir. Bunun ya hiç sözü edilmiyor; ya da sözü edildiğinde o "devlet yoluyla yatırım", "bürokratik nitelik" gibi kavramlarla geçiştiriliyor. Oysa bugün tekелci bir karaktere sahip devlet mülkiyeti bankacılık, sanayi, ulaştırma, ticaret, tarım vs. gibi sektörleri kucaklayan geniş bir alana yayılmakla kalmamakta, ekonomik yaşamda önemli bir ağırlık da oluşturmaktadır. Büyük burjuvazi; devlet kapitalizmini, sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması sürecini hızlandırmak, kendisi için verimli olmayan dalları işletmek, kendisi ve büyük toprak sahipleri yara-

rına kullanmak üzere devreye sokmuştur. KİT'ler ve devlet bankaları; holdinglerin, tekelci kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin hizmetindedir. Bunlar aynı zamanda devlet borçları, kredi anlaşmaları, ortaklıklar vb. yollarla yabancı sermayeye bağlanmışlardır.

İşbirlikçi tekelci sermayenin organik yapısı, işlevi ve faaliyet alanları hakkındaki bu kavrayışsızlık nereden kaynaklanmaktadır? *Parti Bayrağı*'nın tekelci burjuvazi hakkındaki yanlış görüşlerinin bir kaynağı, onun Türkiye'nin "yarı-feodal bir ülke" olduğu tespiti ve ülkenin iç dinamiğini kavrayamamasıysa, diğer kaynağı da emperyalizm ile Türkiye ekonomisi arasındaki bağlantıları, bir başka açıdan sermaye ihracının biçimlerini anlayamamasıdır.

Daha önceki bölümlerde *Parti Bayrağı*'nın finans-kapital ve sermaye ihracı hakkındaki anti-Leninist görüşlerinden söz etmiş, sermaye ihracı hakkındaki tek yanlı kavrayışına tekrar döneneğimizi belirtmiştik. Konunun bu yönü doğrudan işbirlikçi tekelci sermayenin yapısını ilgilendirdiği için kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Parti Bayrağı'nın emperyalist devletlerin sömürge ve yarı sömürge ülkelere yaptıkları sermaye ihracı hakkındaki görüşleri şunlardır:

"Bilindiği gibi, mali sermayenin esas unsurunu bankalar oluşturur. Uluslararası mali sermaye, büyük bankalar kanalıyla ülke içinde ve dışında dünya pazarlarını ve dünyadaki tüm ekonomik dalları, para ve krediyi tekellerine geçirir. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelere doğru sermayenin yayılması esas olarak bankalar kanalıyla gerçekleşir. Devletten devlete verilen borçlar da, uluslararası bankaların denetimindedir. Denilebilir ki, *uluslararası bankaların inisiyatifi ve kontrolü dışında başka ülkelere doğru sermaye hemen hemen yayılmamaktadır.*"

"*Uluslararası bankaların sermaye ihracı çeşitli biçimlerde gerçekleşir.* Bu, uluslararası bankaların denetiminde herhangi bir uluslararası şirketin doğrudan yatırımı şeklinde olabileceği gibi, herhangi bir uluslararası güçlü bankanın doğrudan yatırımı şeklinde de olabilir. Bunun yanı sıra, genel olarak, uluslararası ser-

mayenin, uluslararası bankaların ve mali sermaye gruplarının elindeki devletin geri tarım ülkelerindeki devlete veya bu ülkelerden kompradorlara borç vermeleri şeklinde de olabilir." (abç)*

"Genel olarak mali sermayenin ve özel olarak da mali sermayenin temel unsurunu teşkil eden *banka sermayesinin geri tarım ülkelerindeki ekonominin tüm sektörlerini, özellikle hammadde, para, kredi, ticaret gibi dalları tekeli egemenliğine geçirmesi, yani sermaye ihracı ile ekonomiyi ilhak etmesi*, ülkenin doğrudan siyasi ve askeri bağımlılığını da kaçınılmaz olarak doğurur... *Uluslararası bankalar ve çeşitli şekillerde uzantıları olarak ortaya çıkan devlet bankası, özel banka vs. ülkenin hammaddesine, sanayisine, ticaretine, para ve kredisine hakim olmuştur.*"(abç)**

Yukarıda söylenenler kısaca şöyle özetlenebilir: 1) Emperyalist sermayenin geri tarım ülkelerine yayılması veya sermaye ihracı demek esas olarak uluslararası bankaların faaliyeti demektir. 2) Uluslararası bankalar uluslararası şirketleri denetledikleri için sermaye ihracı her halükarda bu bankaların yayılması ile eş anlamlıdır. 3) Geri tarım ülkelerinde ekonominin tüm sektörleri banka sermayesi aracılığı ile egemenlik altına alınır, ekonomik ilhak demek uluslararası bankaların ekonomiyi ele geçirmesi demektir.

Parti Bayrağı tekeli kapitalizm ve finans kapital hakkındaki yanlış kavrayışına uygun olarak, sermaye ihracını salt uluslararası bankaların işlemleri ile sınırlandırıyor. En azından büyük tekeller ile büyük bankalar arasındaki iç içeliği bir yana bırakıp, sermaye ihracının bankalara ilişkin yönleri ve bazı biçimleri üzerinde dururken, diğer biçimlerin sözünü bile etmiyor. Öncelikle, uluslararası bankalarla sermaye ihracı arasındaki ilişkiyi, emperyalistlerin geri kalmış ülkeleri denetimleri altına almalarıyla özdeşleştirmek ve sermaye ihracını buna göre sınıflandırmak saçmadır. Çünkü tekeller ve banka tekelleri diye ayırım yapabilmemize karşın, bunların her ikisi de kaynaştıkları ve aynı kişilerde birleştikleri için, bankaları denetleyen, tröstleri ve

* Parti Bayrağı, sayı: 9, s. 64-65.

** Aynı sayı, s. 69-70.

kartelleri denetlenen olarak göstermek mümkün değildir. Örneğin ABD'de Morgan ya da Rockefeller gruplarına, Almanya'da Siemens'e sadece banka grubu veya sanayi grubu diyebilir miyiz? Diyemeyiz, çünkü bunlar kollarını bankacılığa, sanayiye, ticarete (vb.), kısacası her alana uzatmışlardır. Bundan dolayı, emperyalist burjuvazi sermaye ihraç ederken, bunu tek bir biçimde değil, birçok biçimde gerçekleştirir, ve öyledir de. Yani sermaye ihracı, devlet borçları ve kredileri yoluyla yapılabileceği gibi, uluslararası bankaların ve çokuluslu şirketlerin başka ülkelerde ve yarı sömürgelerde sınai ve ticari kuruluşlara iştirakleri veya doğrudan şubeler açmaları, bir büyük bankanın veya bir tröstün kendine bağlı işletmeleri finanse etmesi gibi birçok biçimler alabilir. Dolayısıyla, sermaye ihracını, bankaların faaliyetleriyle sınırlamak onu gözlerden gizlemek demektir.

Enver Hoca, Emperyalizm ve Devrim adlı eserinde, "Hükümet borçları, krediler ve yardım bugünkü sermaye ihracının en yaygın biçimlerinden biri olmuştur" demektedir. Sermaye ihracına bu biçimi baştan beri Türkiye'de çok geniş bir gerçekleştirme alanı bulmuştur. Osmanlı Devletinin son dönemleri, ulusal savaş sonrası, "Marshall Planı" yılları ve sonraki dönem inceleirirse, Türkiye'nin her defasında girtlağına kadar borca battığı ve sırf bu yolla emperyalistlere milyarlar kazandırdığı görülür. 1978 yılında Türkiye'nin dış borçlar toplamı 11 milyar dolara yükselmişti ve bunun 3 milyardan fazlası faiz borcu durumundaydı. Türkiye, dış devlet borçlarını Dünya Bankası, IMF, OECD, İDA, IFC, Avrupa Para Fonu gibi uluslararası mali kuruluşlardan ve ABD, Federal Almanya, İngiltere, Sovyetler Birliği vb. gibi emperyalist ülke hükümetlerinden sağlamaktadır. Emperyalist sermaye bu yolla sadece faiz almakla kalmıyor; bunların kullanılacağı alanları denetliyor; ekonomiyi kendi çıkarlarına göre biçimlendiriyor; borçları meta ihracını harekete geçirmenin bir aracı olarak kullanıyor; ve yanı sıra, siyasi ve askeri imtayazlar elde ediyor. Mali sermaye, borçlandırma mekanizmasını sömürü yanında, ekonomik, siyasi ve askeri bağımlılığı katmerleştirmek amacıyla da kullanmakta ve borç alan ülkeye kolaylıkla boyun eğdirebilmektedir.

Uluslararası mali kuruluşlardan sağlanan krediler sermaye ihracını gizler. Sanılır ki, bütün mesele devletten devlete ya da bankadan bankaya borç para vermektir. Oysa emperyalist sermaye bu yolla -diğer araçların da yardımıyla- yarı sömürge ülkelerdeki özel sektörü ve devlet sektörünü, sanayiye, bankacılığı, ticareti ve ulaşımı denetler; bu ülkelerin ekonomilerinin her alanına sızar. Borçlar, kredi anlaşmaları ve yardımlarla denetlenen KİTlerin burjuva-revizyonist propagandanın da etkisiyle "milli" kuruluşlarmış gibi görülmesi buradan kaynaklanır. Oysa Etibank'tan MKEK'ya, DDY'ndan Karayolları'na ve DSI'ye kadar birçok devlet kuruluşu bu yolla finanse edilirler.

Üstelik uluslararası bankaların yarı sömürge ülkelerdeki faaliyetlerinin tek değil, birçok biçimi vardır. Bunlardan biri uluslararası bankaların sınai ve ticari kuruluşları doğrudan finanse etmesi veya onları iştirakler yoluyla denetlemesidir. Örneğin İBRD'nin uzantısı olarak kurulan TSKB'nin fonksiyonu budur ve bu bankanın Koç Holding'e ait Türk Demir Döküm Fabrikaları A.Ş., Cam Elyaf Sanayi A.Ş. ve Unıroyal Endüstri T.A.Ş. gibi sanayi kuruluşlarında iştirakleri vardır. Öte yandan, bir başka biçim de uluslararası banka ve kuruluşlarla sözde yerli bankalar arasındaki ilişkilerdir. İş Bankası 14, Akbank 13, Yapı ve Kredi Bankası 12, Türk Ticaret Bankası 4 ve Garanti Bankası 4 yabancı sermayeli kuruluşla bağlantı halindedir. Bunların yanı sıra Türk Ticaret Bankası, Osmanlı Bankası, Banko Di Roma, Hollantse Bank vs. ise doğrudan doğruya yabancı sermayeli bankalardır.

Ne var ki, sermaye ihracının veya emperyalist yayılmanın tek biçimi buraya kadar örnek aldıklarımızla sınırlı değildir. *Parti Bayrağı*'nın sermaye ihracı denilince sadece bunları, en azından esas olarak bunları anlaması ciddi bir yanılgıdır. Bu yanılgı, finans kapitali öbür ayaklarından kopartarak bankalara indirgemekten kaynaklanır.

Lenin kapitalist tekel gruplarının sermaye ihracındaki rollerini ve dünyayı nüfuz bölgelerine bölmede kullandıkları yöntemleri tahlil etmişti. Ondan bu yana uluslararası tekeller dev imparatorluklar haline gelmekle kalmamışlar, o zamanın kartel ve tröstleri bugünün çokuluslu şirketlerine de dönüşmüşlerdir.

Enver Hoca bu çokuluslu şirketlerle ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Çokuluslu şirketler emperyalizmin araçları ve yayılmasının biçimlerinden biridir. Onlar yeni sömürgeciliğin direkleridir ve bu oldukları ülkelerin ulusal egemenlik ve bağımsızlıklarına kastederler.""

İşte *Parti Bayrağı* bu çokuluslu şirketlerin dış ülkelere, yarı-sömürge, bağımlı ülkelere yaptıkları sermaye ihracını bankaların gölgesi ardında yok ediyor. Bazı gelişmiş kapitalist ülkelerden daha güçlü olan çokuluslu şirketleri bankaların ayağı altındaki futbol topları gibi algılayıp, onları basit "firmalar" olarak görüyor. Ve bunların sermaye ihracındaki rollerini sözü edilmeye bile değer bulmuyor.

Oysa dünyanın her tarafına yayılmış çokuluslu şirketler sermaye ihracının önemli bir dayanağını oluştururlar. Yine, Enver Hoca şöyle diyor:

"Yaklaşık 500 şirket her yıl ülke dışında ortalama 10 milyar dolar kâr temin ederler. Yatırımları ülke dışında olan 3.000'den fazla bu tür girişim mevcuttur.""

Çokuluslu şirketlerin başka ülkelerde açtıkları şubelerin mülkiyetinin bazen yüzde yüzü, bazen de yarısı ya da daha azı bunlara aittir. Sermaye ihracının bellibaşlı biçimlerinden biri olan bu tür yatırımlar özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sıçrama göstermiştir. Gerçi çokuluslu şirketlerin Türkiye'ye yaptıkları doğrudan yatırımların oranı diğer bazı yarı sömürge ülkelere nazaran düşüktür. Buna rağmen özellikle otomotiv, elektrikli aletler ve makine, ilaç ve kimya, gıda ve içki, lastik ve plastik sektörlerinde yoğun yabancı sermaye yatırımlarından söz edilebilir. Emperyalistler bu yatırımlar aracılığıyla önemli oranda kâr transfer ediyorlar. Üstelik bu sayede ithalat ve ihracatın yapısını, ülke ekonomisinin gelişim yönünü de biçimlendirir hale gelmişlerdir.

* Enver Hoca, *Emperyalizm ve Devrim*, s. 66.

** a.g.e., s. 83.

Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli kuruluşların sayısı 1977 yılı itibarıyla 99'dur. 50 büyük çokuluslu şirketin 32'sinin Türkiye'de sermaye yatırımı vardır. General Motors, Ford Motor, Shell, Mobil Oil, IBM, Renault, Bayer, Unilever (vb.) bunlar arasında sayılabilir. Öte yandan, bu 99 yabancı sermayeli şirketten 12'sinin sermayesinin yüzde yüzü yabancı sermayeli şirketten 12'sinin sermayesinin yüzde yüzü yabancı tekellere aittir. Yine 53'ünde yabancı sermaye payı yüzde 50'nin üstünde, 46'sında ise bunun altındadır. Buna rağmen kilit sektörlerin iplerini ellerinde tutmakta ve her zaman aslan payını kendilerine ayırmaktadırlar.

Sermaye ihracının tipik biçimlerinden biri de, 1960 yılında kabul edilen bir yasayla kurulan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'dır. Bu, anonim şirketin kuruluşunda Koppers Associates adlı konsorsiyum ve Chase International Luvestment Corporation'un yanında; AİD, İBRD, First National City Bank ve Eximbank gibi mali kuruluşların hisse payları vardır. Ayrıca, şirketin yerli ortakları arasında Sümerbank, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri, Garanti Bankası, Akbank, İş Bankası ve Endüstri Holding yer almaktadır. Görüldüğü gibi, sermaye ihracının bu biçiminde uluslararası banka ve tekeller, devlet bankaları, özel banka ve sanayi kuruluşları iç içe geçmişlerdir.

Bir başka biçimi de petrol alanında görmekteyiz: Dünyanın en büyük tekelleri arasında bulunan BP, Mobil Oil ve Shell gibi çokuluslu şirketler petrol arama ruhsatından dağıtımına kadar birçok alanda Türkiye piyasasını denetliyorlar. Bunlar Amerikalı uzmanların hazırlayıp yürürlüğe koydukları Petrol Kanunu ile dünyada eşî az bulunur imtiyazlar elde etmişlerdir. Arama, taşıma, ve dağıtım faaliyetlerini kendi aralarında paylaşmışlardır. ATAŞ'ın hisselerinin yüzde 56'sına Mobil Oil, yüzde 27'sine Shell ve yüzde 17'sine BP sahiptir. Türkiye'deki mevcut ham petrol üretiminin yüzde 55'ini Shell, yüzde 13'ünü Mobil, yüzde 30'unu ise bir KİT olan TPAO gerçekleştiriyor.

Bunlara ek olarak yabancı sermayenin iştirak yoluyla denetlediği KİT'leri de örnek verebiliriz. KİT'lerin 18'inde yabancı tekellerin katılımı vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Mannes-

mann-Sümerbank Boru Endüstrisi T.A.Ş.; TOFAŞ (İtalya); BASF-Sümerbank (BASF Chemi-Almanya); Türk Kablo A.Ş. (ABD-İsviçre); AEG-Eti Elektrik (Almanya); Türk Otomotiv Endüstrisi (ABD); T. Çimento Sanayi T.A.Ş. (Alman-Fransız); Tat Konserve Sanayi (İsviçre); Türk Traktör ve Ziraat Makinaları A.Ş. (İtalya) vs., vs... Sermaye ihracının bu biçiminde yabancı tekellerle devlet sektörünün ortaklaşa gerçekleştirdikleri yatırımlar söz konusudur.

Sermaye ihracının çeşitli biçimleri daha kapsamlı ve sistemli bir şekilde örneklendirilebilir kuşkusuz. Ancak buraya kadar verdiğimiz örnekler *Parti Bayrağı*'nın göstermek istediği gibi, sermaye ihracının, uluslararası bankaların kredileri ve iştirakleri, veyahut hükümet borçları ile vs. sınırlandınamayacağını ortaya koyuyor. Aksine, sermaye ihracını, sanayi ve banka tekellerinin kaynaşmasıyla oluşan mali sermaye ortak paydasını unutmaksızın, çokuluslu şirketlerin doğrudan yatırımlarını da dikkate alarak tüm çeşitliliği içinde tahlil etmek gerekiyor.

Parti Bayrağı'nın, işbirlikçi tekelci burjuvaziyi, geçen yüzyılın komprador burjuvazisiyle bir tutan; onun sanayi, bankacılık, ticaret, ulaşım, inşaatçılık, tarım vb. ile bağlantılarını kendi bütünlüğü içinde kavrayamayan anlayışlarıyla, tekelci sermayenin organik yapısı ve sermaye ihracının biçimleri hakkındaki yanlış görüşleri arasında doğrudan bir bağ vardır. Çünkü o, tekelci kapitalizmi, mali sermayeyi ve sermaye ihracını çarpıtmakla, Türkiye burjuvazisinin yapısını ve faaliyet alanlarını kavrama olanağını da yitirmektedir.

Bölüm VII

BIÇAK ALTINA YATIRILAN MARKSİST EKONOMİ POLİTİK

Kişisel Bağımlılık

Türkiye'de tarımsal yapı ve feodal kalıntılarla ilgili konulara geçmeden önce, *Parti Bayrağı* dergisinin feodal toplum düzeni ve onun özellikleri konusundaki yaklaşımına, dolayısıyla temel hareket noktasının ne olduğuna bakalım.

"Feodal sömürünün özelliklerini anlayabilmek için feodal üretimde artı-ürüne nasıl elkonduğuna bakmak gerekmektedir. Feodal üretimde, artı-ürünün elde edilmesinde *belirleyici olan* iktisadi zor dışı zordur. Tabii ki bu zor unsurunu kullanan feodal egemen sınıfların dayandığı *araç* ise toprak mülkiyetini ellerinde tutmalarıdır." (abç) *

Yukarıda öne sürelen görüş, ekonomi-dışı zorun çağımızda emperyalistler tarafından yeniden gündeme getirildiği şeklindeki -II. bölümde üzerinde durduğumuz- *Parti Bayrağı* tezinin bir benzeri, hatta onun kaynağı durumundadır. Burada son derece net olarak söylenen şudur: Feodal üretim biçiminde **"artı-ürünün elde edilmesinde belirleyici olan"** **"iktisadi zor dışı zordur"**, **"feodal egemen sınıfların ... toprak mülkiyetini ellerinde tutmaları"** ise bu "zór"u kullanmanın **"aracı"**dır. Bu "yeni" tez, feodal üretim biçimini ve onun temel karakteristiklerinden biri olan *ekonomi-dışı zor* meselesini tersinden kavramanın, bir başka ifadeyle onu tarihin materyalist yorumu dilinden idealist dile çevirmenin tipik bir örneğidir. Çünkü feodalizmin te-

* Parti Bayrağı, sayı: 20, s. 40.

melini teşkil eden toprağın feodal mülkiyeti ikincil bir unsur ya da dolaylı bir araç olarak gösterilmekle kalmıyor, üstelik görece ikincil önemde olan ekonomi-dışı zor feodalizmin en temel unsuru haline getiriliyor. Elbette bu yanlıştır.

Feodalizmin temelini toprağın feodal mülkiyeti oluşturur. Bu temel unsurun tamamlayıcı parçası ise toprağa bağımlı hale getirilmiş ve feodal beyin artık öldüremediği, ama toprağın bir parçası olarak alıp satabildiği, üzerinde sınırlı mülkiyet sahibi olduğu serfleştirilmiş köylülüktür. Bu anlamda, doğrudan üretici feodal beyin sınırlı mülkiyeti altındadır; onun kendi şahsı üzerinde tasarruf yetkisi olmadığı gibi, emeğiyle de feodal toprak mülkiyetine bağlıdır. Dolayısıyla, burada, asıl belirleyici unsur toprağın feodal mülkiyetidir. Kişisel bağımlılık ya da ekonomi-dışı zor ise feodal dönemin toplumsal ilişkilerini karakterize eden, onun temelinde bulunan ayırmedici bir faktördür. Öyleyse sorun *Parti Bayrağı'nın* göstermek istediğinin tersinedir; yani toprağın feodal mülkiyeti temel ve belirleyici iken, ekonomi-dışı zor tamamlayıcı ve artı-ürünün gaspedilmesinde bir araçtır.

Esasen ekonomi-dışı zorun feodal toplumdaki yeri Stalin tarafından kısa ve özlü bir biçimde tanımlanmıştır. O, şöyle di-yordu:

"Kuşkusuz ki, ekonomi-dışı zor, feodalizmin *temelini oluşturma-makla birlikte*, feodallerin ekonomik iktidarını pekiştirmeye *yar-dım* etmiştir; *feodalizmin temeli, toprağın feodal mülkiyetinde bulunur.*" (abç)*

Stalin sorunu yeterli açıklıkla ortaya koymaktadır. Toplum-sal ilişkilerin ve siyasal yapının "*en içteki sırrını, gizli temelini açığa vuran şey*"in "*üretim koşullarına sahip olanlar ile doğrudan üreticiler arasındaki ilişki*" olduğu marksist belirlemesinden hareket edersek, feodal beyi serfler üzerinde güç sahibi kılanın feodal toprak sahipliği sistemi olduğu sonucuna varmamız zor olmaz. Ama *Parti Bayrağı* ters bir noktadan hareket ettiği ve idealist tarih anlayışına sahip olduğu için, Marx'ı özetlerken bile tahrifatçılık yapabilmektedir. O, şöyle söylüyor:

* Stalin, Son Yazılar, s. 99.

"Ne ölçüde olursa olsun, *kişisel özgürlük eksikliği* toprağın bir eklentisi olarak *toprağa bağımlılık şartlarını yaratır.*" (abç)*

Parti Bayrağı kişisel özgürlük eksikliğini yaratan şeyin nedeninin ne olduğunu dahi sormadan, toprağa bağımlılık şartlarını yaratanın "*kişisel özgürlük eksikliği*" olduğunu iddia ediyor. Bu, sorunun idealistçe, baş aşağı konuluşudur. Çünkü toprağa bağımlılık şartlarını yaratan kişisel özgürlük eksikliği değil, tersine kişisel bağımlılığı yaratan feodal toplumun genel koşulları, daha açık bir deyişle feodal toprak mülkiyeti, yanı sıra üretici köylüye toprak verilmesi, onun yalnızca bir parça toprağın zilyedi durumunda olmasıdır. Bu, şuradan bellidir: Marx, kendi üzerinde tasarrufta bulunabilen üreticilerin, yani özgür emekçiler olarak ücretli işçilerin ortaya çıkmasına giden yolun "*emekçi'nin elinden üretim araçlarının sahipliğini alan süreç*" olduğunu söylemiştir. Sonuç olarak, kişisel bakımdan bağlı, özgür olmayan serf köylüden işgücünün serbest satıcısı özgür proletere giden süreç, köylülerin mülksüzleşmelerini ve topraktan ayrılımlarını -diğer koşulların yanı sıra - gerektirir. Çünkü feodal baskının kaynağında üreticiye toprak sağlanması vardır, yoksa toprağa bağımlılığı yaratan kişisel özgürlük eksikliği değildir.

Konunun bu yönünü açmaya devam etmeden önce, *Parti Bayrağı* yazarlarının özetleme kılıfı altında Marx'ı nasıl tahrif ettiklerine bakalım. Marx şöyle söylüyordu:

"Böyle koşullar altında, toprağın ismî sahibi için artı-emek, bürünülen biçim ne olursa olsun, onlardan ancak ekonomi-dışı baskı ile alınabilir... O halde, *kişisel bağımlılık koşulları gereklidir, ne ölçüde olursa olsun kişisel özgürlük eksikliği ve toprağın bir eklentisi olarak toprağa bağlı olmak*, sözcüğün gerçek anlamıyla bağımlılık."(abç)**

Marx'ın son cümlesi, hiçbir ilgisi olmadığı halde *Parti Bayrağı* tarafından daha önce işaret ettiğimiz şekle sokulmuştur. Kuşkusuz ki, bu, idealizm adına yapılan bir sahtekarlıktır. Çünkü kişisel özgürlük eksikliği ile zincirleme ilişki içerisinde

* Parti Bayrağı, sayı: 20, s. 41.

** Marx, Kapital, cilt: III, s. 829.

olan ve Marx'ın "*toprağın bir eklentisi olarak toprağa bağlı olmak*" şeklinde ifade ettiği kısım allem kallem edilip ortadan kaldırılıyor. Ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekilip alınması son kertede ekonomi-dışı zor ile mümkündür, bu anlamda onun önemi tartışma götürmez. Fakat feodal üretim tarzında bu, diğer koşulların ayrılmaz bir parçası ve hatta zincirin ilk değil sonra gelen halkasıdır. Yoksa ekonomi-dışı zor veya kişisel özgürlük noksanlığı, "*toprağın bir eklentisi olarak toprağa bağlı olma*" koşulundan koparıldı mı onu anlamak olanaksızlaşır.

Buradaki çarpıtmayı açığa çıkarmak için önce Lenin'e, sonra Engels'e başvuracağız. Lenin, ortaçağ biçimlerinden emekçinin üretim araçlarına sahipliğini, kapitalizm koşullarındansa özgürlük ve eşitliği alarak, elmalarla armutları toplamaya kalkışan Mihaylovski'yi eleştirirken şunları söylüyordu:

"... bu üretim ilişkileri -feodal üretim ilişkileri (NBA), toprağın, köylüleri sömürmek üzere toprağı onlara dağıtan büyük toprak sahipleri, toprak beyi arasında bölüştürülmesinden oluşuyordu, öyle ki, toprak, adeta aynı ücret gibiydi: toprakbeyi için bir artı-ürün üretebilsinler diye köylüye gerekli ürünleri sağlıyordu; köylülerin toprakbeyine feodal hizmet sunmalarının araçlarını sağlıyordu. Yazar, bir görüngüyü çekip çıkarmakla yetinmek ve böylece bunu kesinlikle yanlış ışık altında sunmak yerine, neden bu üretim ilişkileri sistemini izlememiştir?"*

Parti Bayrağı'nın yöntemiyle Mihaylovski'nin yöntemi aynıdır. Çünkü her ikisi de feodal üretim ilişkilerinin temel olgularını birbirinden kopartıp istedikleri yere aktarıyorlar ve keyfi olarak yerlerini değiştiriyorlar.

Engels ise köylü ile toprak arasındaki ilişkiyi şöyle açıklıyordu:

"... Ortaçağlarda, halkın toprağının elinden alınması değil, tam tersine, onlara toprak *verilmesi* feodal baskının kaynağı olmuştur. Köylü toprağını koruyordu, ama ona bir serf ya da soylu ol-

* Lenin, Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal-Demokratlara Karşı Nasıl Savaşırılar, s.71.

mayan köylü olarak bağılıydı ve beye emek ya da ürün olarak haraç vermek zorunda bırakılmıştı.”*

Engels'in feodal baskı ile doğrudan üreticinin bir kısım üretim araçlarına sahipliği arasındaki ilişki hakkındaki bu görüşü, *Parti Bayrağı*'nın asla kavrayamadığı bir şeydir. Çünkü o metafizik bakış açısı gereği, feodal üretim ilişkilerini tek bir etkene indirgeyerek, ekonomi-dışı zor ile açıklıyor. Oysa feodal iktisadi sistemin varlığı, tarihsel bir şekillenme olarak bellibaşlı koşulları zorunlu kılar ve ekonomi-dışı zor bu koşullar zincirinin halkalarından yalnızca birisidir.

Lenin ortaçağ malikane sistemini anlattıktan sonra onun koşullarına ilişkin ayırdedici koşulları şöyle sıralıyordu.

"Bu sistemin varlığı, açıktır ki, aşağıdaki şu zorunlu koşulları öngörür: *Birincisi* doğal ekonominin hakimiyeti... *İkincisi*, böyle bir iktisat, doğrudan üreticiye, genel olarak üretim araçlarının özel olarak da toprağın dağıtılmasını ve aksi takdirde toprak beylerine, işçi sağlanması güvence altında olmayacağından, bu üreticinin toprağa bağlanmasını gerektiriyordu. O halde, angarya iktisadında ve kapitalist iktisat koşullarında, artı-ürün elde etme yöntemleri, tamamen birbirinin karşıtıdır: birincisi, üreticiye toprak sağlanması temeline dayanır, ikincisi ise, üreticinin topraktan koparılmasına dayanır. *Üçüncüsü*, böyle bir iktisat sisteminin bir koşulu da, köylünün toprak beyine kişisel bağımlılığıdır. Eğer toprak beyi köylünün kişiliği üzerinde doğrudan güç sahibi olmasaydı, bir parça toprağa sahip ve kendi çiftliğini işleten bir adamı, kendisi için çalışmaya zorlayamazdı... *Dördüncüsü* ve sonuncusu... tekniğin son derece düşük ve durgun halidir..." (abç)**

İşte *Parti Bayrağı* feodal iktisadi düzenin koşullarına ilişkin Lenin'in sıraladığı bu olguları ve onlar arasındaki bağları görmezden geliyor. Oysa biz diyoruz ki, feodal toprak beyinin, toprağın zilyedi durumunda bulunan ve hukuken kendine ait iş aletlerinin sahibi olan doğrudan üreticinin artı-emeğini mal et-

* Engels'ten Aktaran Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 170.

** a.g.e., s. 169-170.

mesi, beylik-kölelik ilişkisini, özgürlük noksanlığını, serf emeği üzerindeki hak sahipliğini zorunlu kılar; aksi takdirde toprak-beyi köylüyü haraca bağlayamaz. Ancak bütün bunlar toprak-beylerinin başlıca üretim araçları üzerindeki tekelci mülkiyetlerinden ve feodal üretim tarzını belirleyen tarihsel koşullardan ayrı düşünülemezler. Bunun gibi, feodal üretim biçimine özgü, onun ayırmedici yönlerinden olan bir özellik de ondan kopartılıp bir başka üretim biçimine aktarılamaz.

Ama *Parti Bayrağı* tam da böyle yapıyor: Oportünist tezlerinin bir jokeri haline getirdiği ekonomi-dışı zoru, feodal üretim biçiminden alıp, aynen emperyalizm döneminin koşullarına taşıyor. Bunun bazı kanıtlarını II. bölümde gördük, şimdi de diğerlerine bakalım:

"... KD (Kesintisiz Devrim -NBA)'nin emperyalizmin 'talep yeterliliğinin' yarattığı pazar darlığını gidermek için, küçük üreticilerin yıkımına değil de yaşatılmasına çalıştığını, bunun için de feodal bağımlılık içinde bulunan küçük üreticileri özgürleştirmeye çalıştığı yolundaki görüşleri emperyalizme övgü düzmekten başka bir şey ifade etmiyor. Emperyalizm, gericiğe tekabül eder. O, bağımlılık ilişkilerini daha da sağlamlaştırır, sömürsünü gerçekleştirmeye çalışır. *Ve yeni kişisel bağımlılık ilişkilerini yaratır ve uygulamaya sokar.*"(abç)*

Burada bizim dikkati çekmek istediğimiz iki nokta vardır: Birincisi, küçük üreticilerin yıkımı ile özgürleşme arasındaki, diğeryse emperyalizm ile kişisel bağımlılık arasındaki ilişkilere yaklaşım tarzı. M. Çayan'ın şunu veya bunu demesi burada konumuzun dışındadır, ama *Parti Bayrağı*'nın tüm eleştirilerine rağmen M. Çayan'ın yanılıklarını paylaştığını da belirtelim. Çünkü *Parti Bayrağı*'na göre, emperyalizm, küçük üreticileri yıkıma uğratmaz da yaşatmaya çalışırsa, onları özgürleştirmeye çalışmış olurmuş! Yani her ikisi de küçük üreticilerin özgürleşmelerinin yıkımlarında değil, durumlarını korumalarında yattığı görüşü etrafında birleşiyorlar.

Küçük üretici, kendi küçük işletmesinin sahibi olarak kaldığı sürece, örneğin emperyalist ülkelerde tekellere bağımlı ol-

* *Parti Bayrağı*, sayı: 4, s. 44.

maktan, onların uzantıları durumuna gelmekten asla kurtulamaz. Bu, kapitalist türden bir bağımlılıktır. Feodal ekonomi koşullarındaysa, serf köylünün kaderi feodal yöntemlerle sömürülmek ve kişisel bağımlılıktır. Eğer küçük üretici köylü feodal ve yarı feodal ilişkiler içerisindeyse, küçük toprak parçasına bağlı tutuluyorsa, emek-rant, ürün-rant ve para-rant biçimlerini alan feodal sömürüye maruza kalacak, toprağın bir eklentisi olarak toprağa ve dolayısıyla da toprakbeyine bağımlı olmaktan, feodal kölelikten kurtulamayacaktır. Ayrıca, feodal ilişkilerin çözülme sürecinde, bir başka deyişle feodal ilişkilerin kapitalist ilişkilerle iç içe girmesi durumunda da, toprağını kaybetmekte olan ya da büyük ölçüde kaybeden köylü hâlâ yarı serf durumunda olabilir. Bunlar son derece açıktır.

Ne var ki, *Parti Bayrağı* yazarı, küçük üreticileri özgürleştiren süreci, küçük üreticileri yıkıma götüren ya da mülksüzleştiren süreçte değil de, bunun tersine, onların durumlarını korumalarında görüyor. İşte, onun, emperyalizmin küçük üreticileri yaşatmaya çalıştığını söyleyen M. Çayan'ı suçlamasının nedeni budur. Çünkü yazara göre, küçük üretici yıkıma uğramaz ve yaşatılırsa özgürleşir, ama yıkıma uğratılırsa özgürlüğünü kaybetmenin yolunu tutar. Bu, tam da özgürleşmeyi özel mülkiyette gören küçük burjuvanın bakış açısidir.

Oysa Marx hiç de aynı düşüncede değildir. O, şunları söylüyor:

"Kapitalist sistem, işçilerin, emeklerini gerçekleştirebilecekleri araçlar üzerinde her türlü mülkiyet hakkından tamamen ayrılmış ve kopmuş olmaları önkoşulunu getirir... kapitalist sistemin yolunu açan süreç, emekçinin elinden üretim araçlarının sahipliğini alan süreçten başkası olamaz. İşte bu süreçle, bir yandan toplumsal üretim araçlarıyla yaşama araçları sermayeye dönüşür, öte yandan da, doğrudan doğruya üretici olan kimseye, ücretli emekçiye dönüşür. Bu duruma göre, ilkel birikim denilen şey, üreticiyi üretim araçlarından ayıran tarihi süreçten başka bir şey değildir."

"... bu yeni özgürleşmiş kimseler, sahip oldukları bütün üretim araçları ile, eski feodal düzenin sağladığı her türlü güvenceler

ellerinden alındıktan sonra, ancak kendi kendilerinin satıcısı haline geliyorlar. Ve, onların mülksüzleştirilmelerini anlatan bu hikaye, insanlık tarihine kandan ve ateşten harflerle yazılmıştır.”*

Marx'ın açık olarak belirttiği gibi, küçük üreticilerin yıkımı, yani onların üretim araçlarını kaybederek mülksüzleştirilmeleri, aynı zamanda özgür ve bağımsız proleterlerin ortaya çıkmasına yol açar. Demek ki, feodal ilişkiler içerisindeki doğrudan üreticinin kişisel bağımlılıktan kurtularak kendi şahsı üzerinde tasarrufta bulunabilen, dolayısıyla işgücünü özgürce satabilen proletere dönüşmesi için, onun topraktan kopması, üretim araçlarını kaybetmesi -diğer koşulların yanı sıra- zorunludur. *Parti Bayrağı*'nın feodal iktisadi sistemde kişisel bağımlılığı doğrudan üretici ile onun toprağın bir eklentisi olması arasındaki ilişkiden koparan anlayışı, bu kez de kapitalist üretim mekanizması içerisinde küçük üreticinin özgürleşme süreci ile, onların topraktan, üretim araçlarından kopması arasındaki bağı görmezden gelmeye, soyut ve temelsiz bir kişisel bağımlılık anlayışına dönüşüyor. Sonuçta, kişisel bağımlılık, her iki durumda da üretim ilişkilerinden bağımsız, üretim tarzları üstü bir olgu oluyor.

Diğer noktaya gelince: *Parti Bayrağı*, "emperyalizm" diyor, "yeni kişisel bağımlılık ilişkilerini yaratır ve uygulamaya sokar." Bu görüş, feodal sistemin toplumsal ilişkilerinin karakteristikleri ile, kapitalist sisteminkileri karıştıran, bunlar arasındaki belibaşlı ayırım noktalarını silen bir anlayışın ürünüdür. *Parti Bayrağı*, feodalizmdeki kişisel bağımlılığı söküp, olduğu gibi emperyalizme taşıyor. Her ne kadar o "yeni" nitelemesini kullanarak durumu kurtarmaya çalışıyorsa da, bunun bir önemi yoktur.

Feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde kapitalist üretim feodalizmin yerini aldığı anda, bir yandan doğrudan üreticinin üretim araçlarından kopuşu ve sermayeye işgücü satan özgür emekçinin ortaya çıkışı, öte yandan üretim araçlarının ve yaşam araçlarının tekeli elinde tutan sermayedarın varoluşu gerçekleşmiş olur. Bunlar ki, kapitalist üretimin en temel ve gerek-

* Marx, Kapital, cilt: I, s. 753.

li koşullandır. Bu durumda emekçi iki bakımdan özgürdür: birincisi, işgüçlerinin doğrudan satıcıları olarak, ikincisi üretim araçlarına sahip olmamak bakımından. Artık burada feodal toplumun tipik bir yönü olan kişisel bağımlılık bu şekliyle ortadan kalkmıştır. Onun yerini, sermayenin egemenliği, ücretli kölelerin sermayeye olan kapitalizme özgü bağımlılığı almıştır. Kapitalizmin, emperyalist kapitalizme dönüşmesine gelince, o, feodalizmin kişisel bağımlılığını yeniden devreye sokmuş değildir. Tekelci kapitalizm, yeni dönemde kendi ekonomik temelinden doğan egemenlik ilişkilerini, şiddet ve gericiliği, serbest rekabetçi kapitalizmin ilişkilerinin yerine geçirmiştir. Kapitalist ücretli kölelik sisteminde toplumsal emeğin örgütlenmesi salt açlık disiplinine dayanmakla kalmaz, tekelci sermaye en az feodal sömürücü sınıflar kadar zalim ve zorbadır da. Ne var ki, feodalizmin toprağa bağlı, toprakbeyinin toprağıyla birlikte alıp satıldığı kişisel bağımlılık koşullarındaki köylü ile toprakbeyi arasındaki ilişki, tekelci kapitalizm koşullarındaki emek-sermaye ilişkisinden farklı sosyo-ekonomik koşulların ürünleri olmak bakımından ayrılır.

Parti Bayrağı'nın, feodalizmin kişisel bağımlılık olgusunu, bu üretim tarzının özelliklerinden soyutlayarak mekanik bir tarzda tekelci kapitalizme aktarması felsefi açıdan "salt metafizik"tir. Benzer anlayışından dolayı Lenin Mihaylovski'yi şöyle eleştiriyordu:

"Bu filozof, toplumsal ilişkileri, çeşitli kuruluşların basit mekanik bir toplamı, çeşitli görüngülerin basit mekanik bir sıralaması imişler gibi, salt metafizik bir görüşle ele almaktadır. Bu görüngülerden birini -ortaçağ biçimleriyle çiftçinin toprak mülkiyeti- çekip çıkarıyor ve bunun tıpkı bir tuğlanın bir yapıdan ötekine aktarılabilmesi gibi, bütün öteki biçimlere aktarılabilceğini sanıyor."

"Bunun yerine, bize, çeşitli toplumsal biçimlenmelerden anlam-sızca tek tek unsurlar çıkarılarak -ortaçağ biçiminden bir şey, 'yeni' biçimden bir başka şey alınarak kurulmuş bir ütopya sun-

*Lenin, Halkın Dostları Kimlerdir..., s. 71.

muştur. Buna dayanan bir teorinin gerçek toplumsal evrimden uzak kalmaya mahkûm olduğu açıktır...”

İşte *Parti Bayrağı*’nın yaptığı da tam tamına budur. Mali sermaye feodal ilişkilerin ve sanayi kapitalizminin yerini almışsa, onun eskiye değil kendi ilişkilerini üreteceği besbelli değildir? Tekelci kapitalizmin ekonomik ve toplumsal ilişkilerini, feodal sistemden mekanikçe aktarılmış kategorilerle açıklamaya kalkışmak, bilimsellik bakımından olsa olsa bir farenin kalbini bir file nakletmeye girişen hekimin tutumuna benzer.

Soruna, hem feodal kalıntıların, hem de tekelci kapitalizme ait ilişkilerin bir arada bulundukları karmaşık bir toplumsal yapı oluşturan Türkiye somutu açısından bakalım. Yan feodal ekonominin bulunduğu Kürdistan’daki toprak ağası ile doğrudan üretici arasındaki bağımlılık ilişkileri, kentteki tekelci burjuva ile işçi arasındaki ilişkilerle bir tutulabilir mi? Mülksüzleştirilme sonucu üretim araçlarını kaybederek kente göçmüş ve bir fabrikaya girmiş işçinin koşullarının değişmediği nasıl söylenebilir? Açıktır ki, sömürü ve baskının koşulları kadar, emeğin toplumsal organizması içindeki konumları her ikisinde de aynı değildir. Feodal ekonomideki kulluk-kölelik ilişkilerinin veya angarya ve yükümlülüklerin yerini, kapitalizmdeki ücretli kölelik, tekelci sermayenin siyasi gericiliği ve egemenlik ilişkileri alır. Gerçi tekelci sermayenin gericiliği ile feodal gericilik özleri bakımından aynıdır, çağımız bu bakımdan aradaki farklılıkları silmiştir. Ancak bu, her birinin politik yöntemlerinin doğrudan temellendikleri üretim ilişkilerini dikkate almamak gerektiği sonucunu doğurmaz. Bu, tekelci sermayeden kaynaklanan ve doludizgin bir gericilik olan faşizm gündemde olduğunda da geçerlidir. Faşizmin politikası ile feodal sınıfların politikası arasında ne kadar benzerlikler ve ortaklıklar olursa olsun, bunlar yine de ayrı tarihsel dönemlere denk düşerler ve birbirlerinden ayrır-dedilirler.

Buna karşılık, *Parti Bayrağı*, Mihaylovskivari görüşlerinde ısrarlıdır:

*a.g.e., s. 73.

"*Parti Bayrağı*, ülkemizdeki kapitalistleşme sürecinin esas olarak sahip olduğu özellikler nedeniyle, 'emeğin özgürleşmesi'ni değil, yaratılan işçi sınıfının işgücünü satarken, 'ekonomi-dışı zor'a maruz kalmasını getiren feodal kalıntıları yaşattığını ve bunu faşist 'zor'la bütünleştirdiğini savunuyor. 'Emeğin özgürleşmesi' demek feodal kalıntıların tasfiye edilmesi ve işçinin işgücünü satarken, ekonomik zor dışında başka bir zora maruz kalmaması (aç-PB) demektir."(abç)*

"Emperyalizm döneminde ise bu durum kökten değişir..."**

"Yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde emperyalizm çağında gelişen komprador kapitalizm ise, emperyalizmin uzantısı ve finans-kapital hakimiyetinin, sömürsünün ve gericiliğinin temsilcisi ve aracısıdır. Bu kapitalizm de feodalizmle uzlaşmaz bir biçimde çelişmek, onu tasfiye etmek ve 'emeği özgürleştirmek' bir yana, tam da bunun tersi bir görevi yerine getirir."(abç)***

Burada önümüze iki soru çıkmaktadır: "Emeğin özgürleşmesi" denince "işçinin işgücünü satarken, ekonomik zor dışında başka bir zora maruz kalmaması"nı mı anlamak gerekir? "Komprador kapitalizm", emeği özgürleştirmenin "tam tersi"ni mi yapar, yani kişisel bağımlılığı yeniden mi yaratır? Her iki soruya da olumlu yanıt veren *Parti Bayrağı* böylelikle ne feodalizmi, ne de kapitalizmi zerrece anlayamadığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Önce "emeğin özgürleşmesi"nden başlayalım. Özgür işçi denildiğinde bundan ne anlamak gerekir? Marx bunu iki anlamda kullanmıştır: Birincisi emekçinin kendi işgücü üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilmesi, "kendi kişiliğinin kayıtsız şart-sız sahibi olması." İkincisi ise işgücünden başka satacak başka herhangi bir metaı olmaması, bir başka ifadeyle üretim araçlarından bütünüyle kopması. Ancak bu koşullardadır ki sermaye sahibi kapitalistle işgücünün sahibi pazarda karşı karşıya gelirler; biri alıcı, diğeri satıcıdır ve her ikisi de yasa önünden eşittir.

* Parti Bayrağı, sayı: 10, s. 53.

** Aynı sayı, s. 54.

*** Aynı sayı, s. 55.

Aralarında "ortak" iradeye dayalı serbest bir sözleşme yapılır. "Emeğin özgürleşmesi"nden ancak bu koşullarda söz edilebilir ki, zaten bu ekonomi-dışı zorun kalkması demektir. İşgücünün serbestçe alınıp satılabilmesini ifade eden "özgür" sözcüğü, burada, ortaçağın tüm kısıtlamalarına ve kişisel bağımlılık ilişkilerine karşılık olarak kullanılmaktadır. Serf köle gibi taşınır bir mal değildir ama kendi işgücü üzerinde serbest hak sahibi de değildir; topraktan ücret almadığı gibi, hem ona haraç öder hem de toprağa bağlı bir köledir. Buna karşılık, işgücü üzerinde tasarruf sahibi işçi "özgür"dür, işgücünü serbestçe satar veya "satmaz". Ancak buradaki özgürlük burjuva anlamında bir özgürlüktür, biçimsel ve sözdendir, gerçekte meta ekonomisi kendi yasalarına özgü bağımlılığı kendisiyle birlikte getirir. Bu koşulları feodalizmi tasfiye eden serbest rekabetçi kapitalizm yaratmıştır.

Bunların birlikte, *Parti Bayrağı* yazarı, serbest rekabetçi kapitalizmde işçinin işgücünü satarken "ekonomik zor dışında başka bir zora maruz kalmadığını" sanmakla büyük bir yanılgıya düşmekte, burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki amansız baskısını görmezden gelmektedir. Her şeyden önce, kapitalist üretim ve birikim mekanizması, kendisiyle birlikte işçi sınıfı üzerinde baskı da üretir. Marx'ın belirttiği gibi:

"Ne denli özgürce kurulmuş bir sözleşme olarak gözükmüşse gözüksün, söz konusu artı-emeğin, özünde her zaman *cebri bir çalıştırmanın ürünü* olarak kalır." (abç)*

Ayrıca, Marx, uzun mücadeleler sonucu sağlanan yasal düzenlemelerin öncesini şöyle anlatır:

"Biz, işgücünün uzatılması konusundaki eğilimin, bir İngiliz burjuva iktisatçısının belirttiği gibi, Amerikan Kızılderililerine İspanyolların yaptıkları vahşetin bile erişemediği sermayenin neden olduğu canavarca zorbalıklar altındaki artı-emeğe duyulan kurt gibi açlığın, yasal düzenlemelerin zincirleriyle sonunda sınırlandırıldığını gözden geçirmiş bulunuyoruz."**

* Marx, Devlet ve Hukuk Üzerine, s. 116.

** Marx, cilt: I, s. 266-267.

Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde bir meta haline gelen işgücünün serbestçe alınıp satılmasını dar bir şekilde kavrayan *Parti Bayrağı* yazarının, işçinin "ekonomik zor dışında başka bir zora maruz kalmadığı"nı sanması, onun serbest rekabetçi kapitalizmi idealize etmesinden ve burjuva özgürlüğün sınıf özünü anlayamamasından kaynaklanıyor. Üstelik, feodal ayrıcalıkların, ekonomi-dışı zorun, genel olarak feodalizmin çözülmesi ve tasfiyesi sürecinde işçinin nasıl ortaya çıktığından ve özgürleştiğinden de habersizdir.

Marx bu süreci şöyle anlatır:

"Bu, bir dizi, zor yöntemlerini içerir ve biz, bunlardan, sadece, ilkel sermaye birikimi yöntemi olarak çağ açıcı olan bazılarını gözden geçirmiş bulunuyoruz. Doğrudan doğruya üreticilerin mülksüzleştirilmeleri, *acımasız bir vahşetle ve en bayağı, en rezil, en küçültücü, en çirkin tutkuların dürtüsü* altında gerçekleştirilmiştir." (abç)*

Parti Bayrağı yazarı, serbest rekabetçi kapitalizm dönemi-ni, arkası feodalizmin önü faşizmin "ekonomi-dışı zor"u ile çevrili bir cennet olarak düşünmekte ve sonuçta feodalizme ait bu kategoriyi ölümsüz, ebedi ve tanrısal bir ilke haline getirmektedir. Bu yüzden, "komprador kapitalizm"ın ve faşizmin kendi ekonomik ve sosyal koşullarından bağımsız olarak "ekonomi-dışı zor"u ya da kişisel bağımlılığı yeniden ürettiğini öne sürmektedir. Nitekim daha önce aktardığımız görüşünü bir keze daha vurgulamak gereğini duyuyor:

"... komprador tekelleri kapitalizm, yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde faşizmin dayanağıdır ve bu kapitalizm; kapitalizm koşullarındaki 'iktisadi baskı dışındaki zor'u temsil eden faşist zorbalığa başvurarak 'emeğin özgürleşmesi'ni önlemeye çalışır." **

Tekrar vurgulayalım ki, ekonomi-dışı zor feodal üretim biçimine ait bir kategoridir. Fazla uzağa gitmeye gerek yoktur: Kürdistan'da köylü toprağa bağlıdır, toprak ağasına haraç vermek zorundadır, köyünü özgürce terkedemez, ağayla arasında-

* a.g.e., s. 803.

** *Parti Bayrağı*, sayı: 10, s. 55.

ki ortakçılık (vs.) ilişkileri serbest bir sözleşmeye değil örf ve adetlere dayanır, hakları son derece kısıtlıdır, ağanın sözde himayesi altındadır vb., vb... Öte yandan, tekelci sermaye, feodalizmin bu kalıntılarını tasfiye etmek bir yana, onunla bağdaşır, feodal gericilikle ittifak içerisinde ve bunlara yeni baskı ve yasaklar ekler. Ancak yarı serf köylünün toprak ağasına bağımlılığı kendi maddi temeline özgü yanlar taşır; bu, işçi ile tekelci kapitalist arasındaki ilişkiyle aynı olmadığı gibi, faşist terör ve kısıtlamalar da kişisel bağımlılıkla aynı şey değildir. İkisi arasında basit paralellikler kurmak ve bunları özdeşleştirmek, anti-feodal, anti-emperyalist ve sosyalist mücadelede önemli yanlışlara neden olur; sosyalist mücadeleyle demokratik mücadelenin içeriklerinin karıştırılmalarına yol açar.

Bu noktada, Marx'ın yönteminin ne olduğuna bakmakta yarar vardır. Marx, *Felsefenin Sefaletinde*, Proudhon'un *Parti Bayrağı*'na çok benzeyen görüşlerini eleştirirken şunları söyler:

"Felsefenin ardından tarih gelir. Bu, artık ne anlatımcı tarih, ne de diyalektik tarihtir; bu kıyaslamalı tarihtir. M. Proudhon bugünün matbaa işçisiyle ortaçağların matbaa işçisi arasında, Cren-sot işçisiyle bir köy demircisi arasında, bugünün edebiyatçısı ile ortaçağların edebiyatçısı arasında bir paralellik kuruyor ve terazin kefesini ortaçağların oluşturduğu ya da ilettiği işbölümüyle az çok ilgisi olanlardan yana eğiyor. Bir tarihsel çağın işbölümünü, bir başka çağın işbölümüyle karşı karşıya koyuyor."*

Parti Bayrağı'nın tarih anlayışı da Proudhon'ununki gibidir. Çünkü o bugünün faşist zoru ile feodalizmden kalma "ekonomi-dışı zor" arasında hem paralellik kuruyor, hem de her ikisini aynı şey sayıyor. Tabii bu arada, bir işçinin üretim araçlarıyla, teknikle, sömürünün biçimiyle, karşıtı olan sınıfla ilişkileri ve çağın koşulları ile; bir yarı serf köylünün toprakla, teknikle, meta ekonomisiyle, toprak ağasıyla ilişkileri ve içinde yaşadığı sosyo-ekonomik koşullar arasındaki bütün farklılıklar gözden kayboluyor.

Şunu da belirtelim ki, Marx'tan alıntılar yaparken, bunların tekelci kapitalizmin ilişkilerini ortaya koymakta yeterli oldu-

* Marx, *Felsefenin Sefaleti*, s. 139-140.

ğu düşüncesinde değiliz. Aksi takdirde, ekonomik biçimlerin ve ilişkilerin geçici, tarihsel olduğunu kendisi söyleyen Marx'ın yöntemine ters düşmüş olurduk. Bu yüzden, çağımızın niteliği, tekel-öncesi kapitalizm ile tekelci kapitalizm arasındaki farklılıklar ve yeni dönemde sınıflar arasında değişen ilişki biçimleri (vb.) mutlaka göz önüne alınmak, emperyalizmin egemenlik ve bağımlılık ilişkileri bir önceki çağla karıştırılmamak zorundadır. Ama, bunun, tekelci kapitalizm döneminin özelliklerini feodalizm çağıyla basit paralellikler kurarak açıklamakla bir ilgisi yoktur. Nitekim Lenin emperyalizm tahlilinde mali sermayenin siyasi gericilik ve şiddet eğilimini, özgürlük düşmanlığını vs. anlatırken feodalizmle paralellik kurma gereğini duymamıştır. Hatta sömürgecilik meselesine değinirken uyanda bile bulunmuştur:

"Sömürge politikası da, emperyalizm de, kapitalizmin çağdaş döneminden, hatta kapitalizmden önce vardı. Kölelik üstüne kurulu bulunan Roma, bir sömürge politikası izliyor ve emperyalizmi uyguluyordu. Ama, ekonomik ve toplumsal biçimler arasındaki farkı görmezden gelerek ya da arka plana iterek, emperyalizmin 'genel düzeni' üzerine fikir yürütmek, tıpkı 'Büyük Roma' ile 'Büyük Britanya' arasında kıyaslamalara girmek gibi birtakım boş palavralara ve bayağılıklara düşürür kişiyi. Çünkü kapitalizmin eski evrelerindeki sömürge politikası bile, mali-sermayenin sömürge politikasından temel ayrılıklar göstermektedir."

Faşizme gelince, o çağımızla ve tekelci kapitalizmle bağlantılı çıplak bir terör sistemidir; uzlaşmaz sınıf çelişkilerinin olağanüstü derecede, en üst düzeyde şiddetlendiği koşulların ürünüdür. Faşizmin zorbalığı ile feodal gericilik ülkemizde birbirini tamamlayan, biri diğerinden destek alan bir olgudur. Ancak bu, Marx'ın feodal rantın biçimlerinden emek-rant kategorisine dahil ettiği, "ekonomi-dışı baskı" ile faşist baskının aynı şeyler olduğu anlamına gelmez.

* Lenin, Emperyalizm, s. 99.

Sonuç olarak, *Parti Bayrağı*'nın, emperyalizmin ve "komp-rador kapitalizm"ın "yeni kişisel bağımlılık ilişkilerini yarattığı ve uygulamaya soktuğu" ya da "faşist zorbalığın" feodalizmden kalma "ekonomi-dışı zor" olduğu tezi, metafizik ve idealist bir görüştür. Bu, devrimimiz ile sosyalizm arasındaki bağı koparma ve proletaryanın görevlerini salt burjuva demokratik görevlere sığdırma anlayışını doğurur. Ve serbest rekabetçi kapitalizm öz-leminden doğan bir küçük burjuva teoridir.

"Yepyeni ve Çürütülemez" Bir Rant Teorisi

Feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farklılıkları bilme sorunu, tarihsel bakımdan birbirlerini izleyen bu üretim tarzlarının temel karakteristiklerini, yanı sıra Marksist değer, rant ve kâr teorilerini kavramayla sıkı sıkıya bağlıdır. Tarımda kapitalizmin evriminin incelenmesi söz konusu olduğunda ise, bunlar içinde artı-değer ve rant teorileri özel bir yere sahiptir.

Feodal üretim biçiminde ödenmemiş emeğin normal biçimi olan rant ile kapitalizm koşullarındaki modern rant arasında ne gibi bir fark vardır? Kapitalist rant ne demektir? *Parti Bayrağı* bu sorulara şöyle cevap veriyor:

"Feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farklılığı belirleyen artı-ürünün rant ve kâr biçiminde elde edilip edilmemesidir. Feodal üretim biçiminde elde edilen artı-ürün toprak rantıyla özdeşdir. Oysa *kapitalizmde toprak rantı kârın bir üstündeki fazlalığa tekabül eder. Burada artı-değere özdeş olan kârdır.*" (abç)*

Bizim burada esas üzerinde duracağımız, "*artı-değere özdeş olan kârdır*" şeklinde Marx'ın teorisine karşıt olarak getirilen tanımdır. Feodal üretim biçiminde doğrudan üreticinin artı-emeğinin normal biçiminin toprakbeyi tarafından mal edinilmesi feodal rantı oluşturur. Buna karşılık, kapitalist rantta ise artı-emek veya artı-değerin tümü değil, ancak onun bir bölümü toprak sahibi tarafından mal edinilir. Bu nedenle, artı-değer kâra özdeş değildir. Çünkü artı-değer kapitalist tarafından mal edinilen ortalama kârdan başka, onun üzerindeki fazlayı da içe-

* Parti Bayrağı, sayı: 20, s. 40.

rir. Yani artı-değer kapitalistin ve toprak sahibinin bölüştükleri payların toplamını kapsar.

Ama eğer, *Parti Bayrağı* yazarı, Marx'ın yer yer yaptığı gibi, "kâr sözcüğünü artı-değerin çeşitli gruplar arasında üleşilmesini dikkate almaksızın, kapitalistin çekip aldığı artı-değerin toplam tutarını anlatmak" için kullandığını özel olarak belirtseydi, durumunu biraz kurtarmış olurdu. Ne var ki, o zaman da "artı-değere özdeş olan kârdır" cümlesi bir totoloji olmaktan kurtulamazdı. Zaten o, Marksist ekonomi politiğin temel kavramlarını rasgele ve anlamlarını bilmeden kullandığını peş peşe gelen iki cümlede de ortaya koymaktadır. Çünkü ilk cümlede "kapitalizmde toprak rantı kârın bir üstündeki fazla olarak "tanımlanmaktadır ki, bu, artı değer kârla özdeş *değildir* anlamına gelir. Ama bir cümle sonra artı-değerin kârla özdeş olduğu söylenerek bu yalanlanmaktadır. Böyle olunca, doğal olarak kâr artı-değere özdeşse rant nerede, toprak rantı kârın bir üstündeki fazlaysa artı-değerle kâr nasıl özdeş olabilir, soruları gelmektedir akla.

Öncelikle feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farklılığı artı-ürünün rant ve kâr biçiminde "elde edilip edilmemesi" şeklinde getirmek eksik ve yanıltıcıdır. Bunlar arasındaki farklılık sadece üretim biçimlerindeki ve tarihsel koşullardaki farklarla sınırlı kalmaz. Üstelik feodal sömürü ile kapitalist sömürünün rant ve kâr şeklinde karşı karşıya getirilmeleri de doğru değildir. Çünkü feodal ekonomik düzende artı-ürün; emek-rant, ürün-rant ve para-rant şeklinde mal edinilmesine karşın, kapitalist ekonomide toprak rantı artı-değerin ancak bir bölümünü teşkil eder. Ya da yarı feodal ekonomi biçiminde görülegeldiği gibi, toprak sahibi hem feodal rantı hem de kârı mal edinen kişi kimliğinde olabilir. Dolayısıyla, sorunu vulgarize etmekten kaçınmak ve her iki rant biçimi arasındaki farklılıkları ortaya koymak gerekir.

Lenin feodal ranttan kapitalist ranta geçiş sürecini şöyle özetlemektedir:

"Toprak rantının tarihiyle ilgili olarak Marx'ın, emek rantının (köylü topraktakinin toprağında çalışarak artı-ürün yaratır) nasıl

ürün olarak ödenen rant ya da aynî (köylü kendi toprağında artı-ürün yaratır ve onu 'ekonomik olmayan zorlama' nedeniyle toprakbeyine verir) ranta dönüştüğünü, daha sonra para rantına (meta üretiminin bir gelişmesi sonucu olarak paraya çevrilen, aynî rant -eski Rusya'da obrok) ve en sonunda da, köylülerin yerini toprağı kiralanmış emek yardımı ile işleyen girişimcinin almasıyla, kapitalist ranta dönüşmesini göstererek yaptığı tahlilleri belirtmek de önemlidir.”*

Feodal rant toprak beyinin köylülerin artı-ürününü gaspetmesinin bir biçimi iken, kapitalist rant tarım işçilerinin sömürsü sonucu elde edilen artı-değerin bir bölümünün toprak sahibine giden kısmıyla sınırlıdır. Kapitalist rant, kapitalist üretim koşullarının oluşumuyla birlikte, kapitalist kiracı çiftçinin toprak beyi ile toprağın gerçek işleyicisi arasına girmesi sonucu -klasik biçim- artı-değerin bir parçası olarak ortaya çıkar, ve bu, kapitalizm-öncesi ilişkileri tümüyle parçalar. Ama eğer bir kapitalist hem toprağın sahibi, hem de onu kendi sermayesiyle işliyorsaydı, bu durumda rant, faiz ve kâr, artı-değerin tümü olarak o kapitalist girişimci tarafından mal edinilmiş olacaktır. Ancak böyle bir durumda artı-değerin kârla özdeş olduğu söylenebilir.

Parti Bayrağı'nın tahrifatına gelince, bu tahrifatın kendisi küçük cürmü büyüktür. Oysa Marx ve Engels tahrifatçıların çokluğunu bildiklerinden artı-değerle kârın karıştırılmaması gerektiğini, artı-değerin çeşitli kısımlara ayrıldığını defalarca belirtmek gereğini duymuşlardır. Her ne kadar karşılığı ödenmemiş emeği işçiden çeken sanayici kapitalistse ve artı-değerin ilk sahibi olarak o görünürse de, artı-değer kapitalistle toprak sahibi arasında bölüşülür. Marx, artı-değer tutarının çeşitli bölüşüm biçimlerini *Kapital*'de göstermiş ve bunları ayrıntılı olarak tahlil etmiştir.

Buna rağmen *Parti Bayrağı* "kâr artı-değere özdeştir" şeklindeki tahrifatını sürdürmekte, hatta onu zenginleştirmektedir:

"Rant, artı-değerin ve artı-emeğin normal biçimi olmaktan çıkıp salt, bu artı emeğin onun, sömürücü kapitalist tarafından kâr bi-

* Lenin, Marx Engels Marksizm, s. 39.

çiminde mal edilen bölümünün **içindeki bir fazlası** durumuna düşer.”(abç)*

Parti Bayrağı’nın tırnak kullanmadan tek sözcük dışında *aynen çaldığı* yukarıdaki tanım, aslında Marx’ın Kapital’inden alınmadır. Tanımın Marx’taki aslı şöyledir:

“(Rant) ... Artı-değerin ve artı-emeğin normal biçimi olmaktan çıkıp, salt, bu artı-emeğin, onun, sömürücü kapitalist tarafından kâr biçiminde maledilinen bölümünün **üstündeki bir fazlası** durumuna düşer...” (abç)**

Görüldüğü gibi, cümle, bir kelime hariç Marx’tan alınmıştır. Fakat tarihin en ünlü revizyonisti bu tanımlı en başarılı biçimde nasıl çarpıtabilirse, *Parti Bayrağı* yazarı da o denli ustalıkla çarpıtmıştır. Dikkat edilirse, Marx’a ait “*üstündeki*” kelimesi atılıyor ve yerine “*içindeki*” kelimesi konuyor. Böylelikle, Marx’ın, artı-değerin ya da artı-emeğin sömürücü kapitalist tarafından mal edilen bölümün *üstündeki* bir fazlası şeklindeki kapitalist rant tanımı, kapitalistin mal edindiği bölümün *içindeki* bir fazla tanımı halini alıyor. Tabii o zaman rant artı-değerin içinde bir bölüm değil, kârın içinde bir bölüm oluyor ki, bu da “kâr artı-değerle özdeşdir” ünlü tezinin savunulmaya devam edildiğini gösteriyor.

O halde, rantı nasıl tanımlamak gerekir? Lenin’in buna cevabı şöyledir:

“Marx’a göre, bir ürün, başlıca, gerekli ürün ve artı-ürün olmak üzere ikiye ayrılır. Bu artı-ürünün belli bir bölümü, toprak rantını, yani sermaye üzerinden *ortalama kâr çıkarıldıktan sonra geriye kalanı* içerir.” (abç) ***

Görülüyor ki, rant, kapitalistin mal edindiği ortalama kârın içindeki değil, üstündeki kısımdır. Şayet kapitalist kiracı rantı toprak sahibine ortalama kârın içinden vermiş olsaydı, zarar edeceğinden bir dahaki sefere toprağı kiralamayacaktı.

Şimdi de, bu konuda Marx’ın neler söylediğine bakalım:

* Parti Bayrağı, sayı: 20, s. 48.

** Marx, Kapital, cilt: III, s. 837.

*** Lenin, Tarım Sorunları, s. 317.

"... artı-emek, karşılığı ödenmeyen emektir; artı-değer de, ayrıca, farklı adlar alan kısımlara, kâra (girişim kârı *artı* faize) ve ranta bölünür."*

*"Rant, faiz ve sınaî kâr, metanın artı-değerinin, yani metanın içerdigi ödenmemiş emeğin çeşitli bölümlerine verilen farklı adlardan başka bir şey değildir ve bunların hepsi de bu kaynaktan, yalnızca bu kaynaktan elde edilirler."***

Sorun, üzerinde daha fazla durmayı gerektirmeyecek kadar açıktır. Böylelikle, *Parti Bayrağı* yazarının, "artı-değere özdeş olan kârdır", "rant, ... kârın içindeki bir fazladır" gibi kavramları Marx'tan değil, gerçekte Dühring ve Rodbertus gibilerinden aşırıldığı ve vitrininde her çeşit mal bulunduran dergisinin ününe ün kattığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

* Marx, *Kapital*, cilt: III; s. 873.

** Marx-Engels, *Seçme Yapıtlar*, cilt: II, s. 74.

BÖLÜM VIII

TÜRKİYE'DE FEODALİZMİN KALINTILARI VE TARIMDA KAPİTALİZM

Feodal ekonomik sistemin ve kapitalist sistemin bazı yönleri üzerinde durduktan sonra, şimdi de feodalizmin kalıntılarıyla ilgili sorunlara geçiyoruz.

Bugüne değin Türkiye solunun önemli bir kesiminde sosyo-ekonomik yapı konusundaki görüşlere büyük ölçüde Mao Zedung'un kalıplaşmış "dogma"ları hâkim olmuştur. Bu yüzeysel tespitlerin en gayretli taşıyıcısı ve uyarlayıcısı revizyonizmin en bayağı biçimlerinden birini temsil eden *Aydınlık* idi. Son zamanlarda *Aydınlık*'ın eski fonksiyonunu ve özellikle sosyo-ekonomik yapı konusundaki görüşlerinin bayraktarlığını *Parti Bayrağı* devralmış görünüyor.

Parti Bayrağı Mao'dan kopya ettiği "yarı-feodal toplum" anlayışını ayakta tutmak için elinden geleni yapıyor. Maocu siyasetlerini temellendirmek bakımından da buna ihtiyacı vardır. Eğer Türkiye'de kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğunu net olarak kabul eder; sanayiye ve tarımı, kenti ve kıyı buna göre somut olarak tahlil ederse, bu, siyasal çizgisiyle açıkça çelişecektir. Onun için, büyük kapitalist çiftlikleri, köylü tarımında meta ekonomisinin gelişmesini görmezden gelerek, tartışmalarını hep yarı-feodal toprak ağalığı ekonomisi etrafında döndürüyor. Kuşkusuz yarı feodal ilişkiler konusu tarımsal yapının analizinde birinci dereceden önem taşır. Fakat bu diğerlerinden tecrit edildiği için meta ekonomisinin gelişim düzeyi, sermayenin egemenliği ve kapitalizmin tarımdaki evrimi büyük ölçüde gizlenmekte, kalıplaştırılmış yarı feodal sözcüğü her kapıyı açan sihirli bir maymuncuk haline getirilmektedir.

Biz bu bölümde, Türkiye tarihinde feodal ekonominin çözülme sürecini olsun, yarı feodal ilişkilerin bugünkü durumunu ve genel olarak tarımsal yapıyı olsun sistemli olarak inceleme yoluna gitmeyip, yer yer kendi bakışımızı özetlemekle, yer yer de *Parti Bayrağı'nın* yanlışlarına değinmekle yetineceğiz.

Feodal İktisadi Sistem ve Osmanlı Devletinde Feodalizm

Feodal iktisadi düzende, klasik biçimiyle, toprakların tümü ikiye bölünmüştü: Malikane toprakları feodal beylerin elindeydi; ev ve eklentileri, küçük toprak parçaları ise köylülerin tasarrufundaydı. Ormanlar, otlaklar, sular vb. beylerin serveti sayılırdı. Bu sistemde egemen ekonomi biçimi büyük malikane sahiplerinin toprak mülkiyeti idi. Serf köylü ise kendi aletlerine sahipti ve çok az toprağın zilyedi durumundaydı ama toprağa bağlıydı ve üstelik beyin sınırlı mülkiyeti altındaydı. S erf köylü kendi aletleriyle belirli günlerde malikane topraklarında bey için, belirli günlerdeyse kendi topraklarında kendisi için çalışırdı. Toprak beyinin mal edindiği artı-ürün feodal rantı oluşturuyordu ki, bu sırasıyla emek-rant, aynî-rant ve para-rant gibi biçimlere bürünmüştür.

Lenin'in de özetlediği gibi, feodal iktisadi sistem; 1) doğal ekonominin hakimiyeti, 2) üretici köylünün toprağa bağlanması, 3) köylünün toprak beyi karşısındaki kişisel bağımlılığı, 4) tekniğin düşük düzeyi ve durgun hali gibi zorunlu koşulların varlığını öngören tarihsel olarak belirlenmiş bir üretim tarzıdır. Bu üretim tarzı, kendi iç evrimi sonucu belli evrelerden geçmiş, kapitalizmin embriyonlarının büyümesi sürecinde feodal ekonominin çözülmesiyle kapitalizmin unsurları serbest kalmıştır. Meta ekonomisinin gelişmesi, pazarın oluşumu, işgücünün metalaşması ve paranın sermayeye dönüşmesi gibi etkenler uzunca bir dönem boyunca kapitalist üretimin koşullarını hazırlamışlardır. Kapitalist üretim biçimi önce kentlerde ticaret ve sanayi alanlarında gelişmiş, kapitalist ilişkiler büyük sanayi merkezlerinde egemen olurken, kentler tarımı da peşlerinden sürükleyerek, toprağı sermayenin bir parçası haline getirmişlerdir.

Klasik biçimiyle Avrupa'da görülen feodal iktisadi sistemin başlıca özellikleri bunlardır. Buna karşılık, Osmanlı İmparatorluğu'nun iktisadi düzeni doğu toplumlarına özgü bazı değişiklikler gösteriyordu, ama özü itibariyle feodal iktisadi sistemden ayrı değildi. İmparatorluk, merkezi ve askeri özellikler gösteren feodal bir devlettir.

Erken dönemlerinde Osmanlı Devleti, feodal bir askeri örgütlenme olan timar sistemine göre, toprağa dayalı olarak örgütlenmişti. Timar, toprağı tasarruf biçimleri ve mülkiyet açısından başlıca dört kısma ayrılıyordu: 1) çıplak mülkiyeti devlete ait olana miri mülk, sipahi timarları, 2) toprağın sahibinin özel şahıslar olduğu mülk timarları, 3) gelirleri esas olarak dinsel görevlere ayrılan vakıf timarlar, 4) Kürt aşiretlerinden oluşan yurtluk ve ocaklık timarlar. Osmanlı Devleti'nde, başta sultan ve saray çevresi, devlet görevlileri, ulufe ve timar sahipleri tüm gelirlerini ve harcamalarını köylülerden mal edinilen artı-üründen sağlıyorlardı. Timar sisteminin getirdiğı askeri yükümlölükler, dolayısıyla savaş giderlerine ayrılan fon ve harcamalar köylünün ödenmemiş artı-emeğinin bir parçasıydı. Toprak mülkiyeti biçimleri arasındaki farklılıklar ne olursa olsun toprak sahibi ile doğrudan üretici arasındaki ilişkileri belirleyen serflikti. Küçük toprak parçalarının tasarrufuna sahip reaya, gerek devlete gerekse alt-feodallere rant ve vergi ödemekle yükümlüydü. Rantın bir biçimi olarak tezahür eden vergiler durumu değiştirmiyordu. Sonuçta, köylüler bir eklenti olarak toprağa bağlıydılar ve devlet olsun ona bağılı timar sahipleri olsun köylülerin ödenmemiş artı-emeğine ekonomi-dışı zor yoluyla el koyuyorlardı.

Osmanlı Devleti, 15. ve 16. yüzyıllardaki güçlü durumunu giderek kaybetti ve çöküş sürecine girdi. Avrupa'da kapitalizmin olanca hızıyla geliştiğı çağda, Osmanlı toprak sistemi feodal niteliğini hâlâ korumaktaydı. 19. yüzyılın ortalarına doğru bir yandan çeşitli milletler imparatorluktan ayrılırlarken, bir yandan da büyük kapitalist ve feodal devletler gözlerini ona dikmişler, parçalayıp yutma hesapları yapıyorlardı. Osmanlı Devleti'nin el zanaatlarına ve manifaktüre dayalı sanayii son derece

zayıftı, ve üstelik, hem yabancı kapitalistlere karşı ağır borç yükleri altına girmişti, hem de ithalat ve ihracatı kontrol edilmekteydi. 1870'lere gelindiğinde İngiliz kapitalizmi Türkiye'yi ekonomik ve politik denetimi altına çoktan almıştı bile. Böylece, sanayi daha ilk aşamalarındayken ve meta ekonomisi henüz gelişmekteyken Osmanlı Devleti yabancı kapitalizmin boyunduruğu altına girdi.

Yabancı kapitalizm Türkiye'ye girerken iç ve dış ticareti hareketlendirerek ve sermaye ihraç ederek para-meta ilişkilerini geliştirdi ve feodal ilişkiler üzerinde çözücü etkiler yarattı. Özellikle İstanbul ve İzmir gibi büyük liman kentlerine demir atan kapitalist şirketler, hammadde ihtiyaçlarını karşılamak ve mallarını pazarlamak için, hem tarım ürünleri üretimini, hem de ticareti teşvik edici bir rol oynadılar. Yabancı kapitalistler ara halka olarak kompradorlara dayanıyorlardı. İngiltere'nin hammadde ihtiyaçlarını karşılamak üzere pamuk, üzüm, tütün, incir, kökboya, zeytin, haşhaş vb. gibi tarım ürünleri daha yaygın ve fazla olarak üretilmeye başlandı.

19. yüzyılın sonlarına doğru Çukurova ve Batı Anadolu'nun bazı yörelerinde tarımda meta ekonomisi nispeten gelişmişti. Örneğin Çukurova'da pamuk gibi sınai bitkilerin üretimi ve demiryolları yapımı kapitalist ilişkilerin yeşermesine neden oldu. İzmir çevresinde ve Batı Anadolu'da İngiliz kapitalistleri önemli miktarda topraklar aldılar. Bunlar tarıma bazı tekniklerin girmesi ve meta ekonomisinin gelişmesi gibi sonuçlar doğursa da, kapitalist üretimin genel koşulları henüz oluşmadığından başladığı gibi devam etmedi. Çünkü köylüler üzerindeki feodal sömürü ve yükümlülükler önemli bir engel oluşturuyordu. Gerçi çok az da olsa tarım işçileri ortaya çıkmaya başlamış, mülksüzleştirme ve topraktan kopuş süreci hareketlenmiş, yarı-feodal biçimlerdeki ortakçılık ve kiracılık ilişkileri gelişmişti, yani eski feodal ilişkiler sarsılmaktaydı. Ancak 20. yüzyıla girilirken Anadolu tarımının geniş bölgelerinde feodal ve yarı feodal ekonomi biçimleri egemen durumdaydı. "Doğu" ve "Güneydoğu Anadolu" ile "Orta Anadolu"da feodal ekonomi daha köklüken,

Çukurova, Batı Anadolu ve Marmara bölgelerinde yarı feodal yapı belirgindi; buralarda feodal ilişkilerle kapitalist ilişkiler iç içe girmişti ve meta ekonomisi gelişmekteydi.

Türkiye emperyalizmin hegemonyası altına girdikten ve bir yarı sömürge haline geldikten sonra gerçekleşen 1908 burjuva devrimi sosyo-ekonomik yapıda köklü bir değişiklik getirmedi. Ulusal savaştan sonraysa siyasi bağımsızlık sağlanmıştı ama emperyalizme olan ekonomik ve mali bağımlılık hâlâ devam ediyordu. Burjuvazi, toprak ağalarının ayrıcalıklarına dokunmak şöyle dursun, iktidarı onlarla paylaştı. Stalin'in de belirttiği gibi, "Kemalist hükümet, işçi ve köylülere karşı mücadelenin bir hükümeti" idi ve oklarını toprak devrimi ihtimaline karşı yöneltmişti. Ancak milli devrimin zaferi merkezi-feodal devletin, sultanlık ve hilafetin yıkılmasıyla sonuçlandığı için, siyasi üstyapı alanında bazı burjuva dönüşümlerin yolu da açılmıştı. Kemalist hükümet yüzeysel bir takım burjuva reformlarla yetindi ve eski feodal ayrıcalıkların, ortaçağ kurumlarının yerine burjuva-feodal kurumları geçirdi.

1920'lerde, Osmanlı Devleti'ne ödenen rant ve vergiler "cumhuriyet" döneminde aşarla sınırlı kalmıştı. Yeni dönem, yerel feodallerin daha da güçlenmesini ve eskiden özel mülk olmayan devlet mülkü toprakların özel feodal mülklere dönüşmesini beraberinde getirecektir. Gerçi 1925 yılında köylünün devlete ödediği aşar vergisi kaldırıldı, ama bununla birlikte toprak ağalarının köylüler üzerindeki feodal sömürüsü devam ediyordu. Bu dönemde, Çukurova, Batı Anadolu ve Marmara bölgelerinde meta ekonomisi gelişip yaygınlaşıyordu. Tarım işçilerinin ve topraksız köylülerin sayısında artışlar görüldü. Ancak Kürt aşiretlerinde feodal ilişkiler Anadolu'nun diğer bölgelerine göre daha köklüydü.

Feodal ilişkilerin çözülüşü ve yarı-feodal biçimlerle birlikte kapitalist ilişkilerin gelişmesi, daha çok son 50-60 yılın işidir. Emperyalist sömürü mekanizması bir yandan ülkenin az gelişmiş ekonomik yapısını belirlerken, öte yandan da tarımda dengesiz ve orantısız bir kapitalist ilişkiler ağı ortaya çıkarmıştır.

Günümüz Türkiye'sinde Toprak Ağalığı Ekonomisi ve Feodal Kalıntılar

Emperyalizme bağımlılık koşulları altında olan ve kapitalist üretim biçiminin egemen hale geldiği günümüz Türkiye'sinde, kırsal alanlarda feodal ekonominin temelleri sarsılmış ve feodal üretim ilişkileri önemli ölçüde çözülmüş bulunmaktadır. Feodalizmin kalıntıları halen dengesiz bir şekilde bölgelere göre değişen ölçülerde tarımsal yapıya damgasını vurmakta ve az gelişmiş yapının unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bugün köylüler üzerindeki yarı feodal sömürü ve baskının dayandığı temel direkler toprak ağalığı ekonomisidir. Gerçi toprak ağalığı ekonomisi artık eski biçimiyle kalmamıştır ve şu ya da bu ölçüde kapitalist ilişkileri de bağrında taşımaktadır. Ancak bunlar feodal niteliklerini henüz kaybetmemişlerdir.

Eski biçimiyle feodal iktisadi sistem kalmadığına ve feodal büyük toprak mülkiyetine dayalı iktisadi yapı kapitalizme doğru değişim geçirdiğine -ki kapitalist ekonominin egemen olduğu koşullarda bu kaçınılmazdır- göre, mevcut geçiş dönemindeki büyük tarım işletmelerini ve toprak beyi tarımını nasıl nitelendirmek gerekir? Lenin'in bu konudaki yaklaşımı şöyledir:

"Geçici bir döneme özgü sayısız türde biçimlere sahip olan çağdaş toprakbeyi tarımı, çok çeşitli birleşimler halinde iki ana sistemden ibarettir *emek-hizmeti* sistemi ve **kapitalist** sistem."^{*}

Lenin'in belirttiği gibi, yarı feodal toprak beyliği ekonomisi, kapitalizmin ve serfliğin özelliklerini birleştiren ve her ikisine ait unsurları da içeren karma ve geçici bir sistemdir. Büyük toprak sahiplerinin malikanelerinde egemen olan bu iktisat sistemi, bölgelere, hatta tek tek her birinin durumuna göre değişebiliyor; bazılarında kapitalist sistem egemen iken, bazılarında emek-hizmeti sistemi egemen olabiliyor. Veya her iki sistemin kaynaştığı, hangisinin egemen olduğunun ayırdedilemediği oluyor.

Lenin'in teorik sunuşu Türkiye'deki toprak ağalığı ekonomisinin genel durumuna da ışık tutmaktadır. Bu açıdan bakıl-

^{*} Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 171.

dığında, Türkiye'de eski şekliyle feodal ekonomi sisteminin kalmadığı, feodal kalıntıların en koyu olduğu yerlerde bile toprak ağalığı çiftliklerinde şu veya bu ölçüde kapitalist özelliklerin bulunduğu, hatta bunlarda feodal özelliklerin tali durumda ve kapitalizme göre geri planda kaldıkları söylenebilir. Öte yandan, serflik kalıntıları "Doğu" ve "Güneydoğu Anadolu"da yaygın ve köklü olduğu halde, bu, batıda ve güneyde çok daha farklıdır. Bu bakımdan, hangi ekonomi biçiminin egemen olduğunu tespit edebilmek için, yarı feodal toprak beyliği ekonomisinin iç yapısını iyi incelemek gerekir. Bu inceleme yapılmadan, ne hangi sistemin egemen olduğu, ne de köylülüğün farklılaşma düzeyi belirlenebilir.

Parti Bayrağı'na gelince, onun kullandığı biçimiyle "yarı feodal" kavramı, köylülüğün farklılaşmasını örtbas etmek, toprak ağalığı ekonomisinin iç yapısı ve onun evrimi konusunda kayıtsız kalmak ve tarımsal yapının araştırılmasını gereksiz saymak için bir bahane olmaktadır. Ona göre, köylü ve toprak beyi tanımına ait bütün birimler "yarı feodal" ya da "yarı serf" şeklinde nitelenebilir. Bu biçimdeki "yarı feodal" tanımı nedeniyle kapitalist çiftlikler ile yarı feodal işletmeleri, tarım proleterleri ile orta ve zengin köylüleri aynı payda altında toplayabiliyor.

Parti Bayrağı'nın bu konudaki ilginç görüşlerinden bazıları şunlardır:

"Yarı-feodal sömürü dendiğinde anlaşılması gereken, feodal ve kapitalist sömürünün her türden (sömürünün özünü ister kapitalizm, isterse feodalizm belirlesin) bir bileşimidir. *Doğal ekonominin hakim olduğu koşullarda feodal bir temel üzerinde sömürülen* ama, kapitalizmin de filizlenmeye başladığı (emekçi köylünün kendisine kalan ürünün bir bölümünde, sırf emekçi olmak sıfatıyla değil, 'iş aletlerinin bir kısmının sahibi sıfatıyla, kendinin kapitalist sıfatıyla' hak iddia ettiği) ortakçılık koşullarında olduğu gibi, *meta ekonomisi koşullarında tarım işçisinin toprak ağasının işletmesinde işgücünü satarak çalıştığı*, ama üzerindeki ekonomi dışı baskının tamamen ortadan kalkmadığı (işgücünü sattığı, ama özgürce satamadığı) koşullarda *da* söz konusu olan yine yarı-feodal sömürüdür. Hem ortakçı köylü, hem de şu

ya da bu ölçüde ekonomi-dışı zora maruz kalan tarım işçisi, yarı-feodal sömürü altındadır ve fiilen yarı-serf durumundadır." (aç Parti Bayrağı)*

"Bir işçi hem kapitalizmin hem de feodal kalıntıların baskı ve sömürüsü altındadır. Burada işçi ile toprak ağası, ya da zengin köylü arasındaki ilişki, 'yarı-feodal, feodal-burjuva' ya da 'yarı-feodal, yarı-burjuva' bir ilişkidir."***

"İşte Söke'de, Pazarcık'ta ve *Halkın Birliği*'nin deyimiyle 'en ileri' birçok yerde bu yüzden işçiler yarı-feodal sömürü altındadır. Elçiliğin, dayıbaşıllığın sürüp gitmesi bundan başka bir anlama gelmiyor."***

"... en gelişmiş yarı-feodal çiftlikler... Örneğin Tanman'ların Söke Ovasındaki çiftlikleri, Sabancı'ların Çukurova'daki çiftlikleri vb. bile..."****

Parti Bayrağı'nın "yarı-feodal sömürü" ve "yarı-serf" kavramları, Marksist ekonomi politiğin değil, uydurma ekonomi politiğin bakış açısından ifade edilmiştir. Daha sonra üzerinde duracağımızdan, burada, Türkiye tarımındaki büyük kapitalist tarım işletmelerine "yarı-feodal çiftlik" denmemesi gerektiği üzerinde şimdilik durmayacağız. Yine, modern anlamdaki tarım proleterlerine "yarı-serf" denmesi üzerinde de durmayacağız. Burada, ilkin kır proletaryasının yaptığı emek-hizmeti ile köylü çiftçinin yaptığı emek-hizmeti arasında bir ayırım yapılmaması, bunların her birinin emek-hizmeti sistemi ile kapitalist sistem karşısındaki durumlarının ve bir sistemden diğerine geçişin dikate alınmaması üzerinde duracağız.

Önce şu bilinmelidir ki, yarı feodal sömürüden yarı feodal sömürüye, yarı serften yarı serfe fark vardır. Buna rağmen *Parti Bayrağı* hem kapitalist sömürünün ağır bastığı durumları gizliyor, hem de köylülüğün farklı kategorileri arasındaki ayırımları silip atıyor. Ona göre emek-hizmeti gören bir küçük köylü ile, henüz tam özgürleşemese de yine de bir tarım işçisi sayılması

* Parti Bayrağı, sayı: 13-14, s. 66.

** Halkın Birliği'nin Yarı-Feodalizm Anlayışının Eleştirisi, s. 37.

*** Adı geçen broşür, s. 29.

**** Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 82.

gereken gündelikçi aynı kaba konabilir. Böyle olunca, serflik ilişkilerinin ağır bastığı bir yerde köylülüğü daha çok feodal toplumun bir sınıfı yapan, ama kır proletaryası ile kır burjuvazisinin ayrılmakta olduğu ve kapitalist ilişkilerin ağır bastığı bir başka yerde onu burjuva toplumunun sınıflarına yakınlaştıran durumlar kayboluyor ve her şey tek bir tona boyanıyor. Elbette bu tür tahliller sonuçta "Doğu"lu toprak ağası ile, Batılı kapitalist çiftçinin işine yarar.

Oysa Lenin ekonomik tahlillerinde hiçbir şeyi kabaca "yarı-feodal" veya "yarı-serf" deyip geçiştirmez. Tersine, görünenin altına inmeye, "**çekirdeğin içine nüfuz etmeye**" çalışır. İşte örneği:

"Yukarıda anıatılanlardan bugünkü toprakbeyi tarımında uygulanan biçimiyle, emek-hizmetinin iki tipe ayrılması gerektiği sonucu çıkar: (1) ancak çeki hayvanlarına ve aletlere sahip bir köylü çiftçinin yapacağı emek-hizmeti ... ve (2) hiç alete sahip olmayan bir kır proletaryasının yapabileceği emek-hizmeti... Açıktır ki, birinci ve ikinci tip emek-hizmeti karşıt anlamı taşır ve sonuncu tip, hiç sezilmeyen bir dizi geçişlerle kapitalizmle kaynaşarak, doğrudan doğruya kapitalizme geçişi oluşturur. Bizim yazımızda emek-hizmetinden söz edilirken, genellikle bu ayrım yapılmaz. Oysa, emek-hizmetinin kapitalizm tarafından yok edilmesi süreci içinde, ağırlık merkezinin birinci tip emek-hizmetinden ikincisine kayması büyük önem taşır."

"Dolayısıyla, 'gereken biçimde' yürütülen bir çiftlikte bile, emek-hizmeti ve bağımlılık devam etmektedir; ama birincisi, bunlar, şimdi özgür kiralamaya kıyasla ikincil bir durumdadırlar ve ikincisi, emek-hizmetinin kendisi de bir değişikliğe uğramıştır; halen devam eden, esas olarak ikinci tip emek-hizmetidir, bu, köylü çiftçilerin emeği değil, düzenli emekçilerin ve tarım gündelikçilerinin emeğidir.""

Lenin, emek-hizmetinin farklı biçimlerini bu tarzda ele alırken, bunların kapitalist sistemin egemen olduğu işletmelerle

*Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 181-182.

**a.g.e., s. 193-194.

mi, yoksa emek-hizmeti sisteminin egemen olduğu işletmelerle mi bağlantılı olduğunu, ve bunların köylülüğün farklılaşması, tarımda makineleşme (vb.) ile olan ilişkilerini de ayrıntılı olarak ortaya koyuyor. Bunlar yapılmadığı sürece toprakbeyi tarımının gelişme yönü ortaya konamaz. Demek ki sorun *Parti Bayrağı*'nın yaptığı gibi, serflik kalıntıları ancak devrimle tasfiye edilebilir; Prusya yolundan kapitalist gelişme mümkün değildir; ortakçı da, yarıcı da, tarım işçisi de feodal kalıntılardan zarar görürler, öyleyse hepsi de "yarı-serf"tir gibi sihirli genellemelerle geçiştirilecek kadar basit değildir. İşte bundan dolayıdır ki, *Parti Bayrağı*'nın, kapitalizmin egemen üretim biçimi olduğunu ve düzen koşulları içinde kalındığı sürece kapitalizmin evriminin kaçınılmazlığını bir yana bırakıp, Narodnik yöntemlerle sürdürdüğü gelecekte kapitalizm gelişir mi gelişmez mi tartışması lafta boğuntuya getirilmiş bir aldatmaca olarak kalmaktadır. Aslında o, gelecekte kapitalizm hiç gelişmeyecekmiş, 'yarı feodal yapı olduğu gibi kalacakmış gibi görüşlere sahip olduğu için bu yola başvuruyor. Tabii böyle yapmakla geçmişten bugüne, köylü ve toprakbeyi tarımında olagelen evrimi ve buna yön veren yasaların işleyişini kendi açısından açıklanamaz hale getiriyor. Çünkü ona göre gerek köylüyü kırsal işçilere dönüştüren, gerekse feodal ağayı gitgide kapitalist sömürüye başvuran bugünkü toprak ağası haline getiren etkenler söz konusu değildir. Nasıl olmuşsa hem ortakçı köylü, hem de tarım işçisi ortaya çıkmış! Ama fark etmez; çünkü ikisi de yarı-serf!.. Mantık budur.

Şunu da belirtelim ki, *Parti Bayrağı*'nın mevcut kapitalist gelişme düzeyini olduğundan geri gösteren görüşlerine karşı çıkmamız, bizim feodal kalıntıları görmezden geldiğimiz anlamına gelmez.

Türkiye'de feodal kalıntıların en katı biçimlerde yoğunlaştığı, meta ekonomisi ve kapitalist ilişkilerle teması daha az olan, kapitalist ilişkilerin en geri olduğu bölge "Doğu" ve "Güneydoğu Anadolu" bölgeleridir. Kuşkusuz feodal kalıntılar sırf burayla sınırlı değildir, kapitalizmle iç içe geçmiş halde Anadolu'nun çeşitli bölgelerine derece derece yayılmıştır. Ancak genellikle Kürt ulusunun yaşadığı söz konusu bölgede yaygın olarak vardır.

Buralarda, tarıma makine girmeye başlamış olmakla ve pazar ilişkileri gelişmekle birlikte, feodal ve yarı feodal sömürü biçimleri çeşitli görünümeler altında sürmektedir. 1971 yılına ait Köy Envanter Etütlerine göre, topraklarının tamamı bir şahsa, bir aileye ya da bir sülalaye ait olduğu belirlenen 709 köyden büyük çoğunluğunun Kürt illerindeki köyler olması da bunu doğrulamaktadır. Örneğin, bu tür köylerin illere göre dağılımında ilk dört sırada şu iller vardır: Urfa (123 köy), Gaziantep (96 köy), Mardin (91 köy) ve Diyarbakır (70 köy).

Aşiret reisleri ya da toprak ağaları üretici köylüleri, bazen belli günlerde kendi topraklarında ve işlerinde karşılıksız çalıştırarak (emek-rant), bazen köylünün ürününden pay alarak (ürün-rant) ve bazen de sattığı üründen elde ettiği paranın bir kısmına el koyarak feodal yöntemlerle sömürüyorlar. Bununla birlikte, toprak ağalığı ekonomisinin yarı feodal geçiş sürecinde olması nedeniyle, bunlar katıksız halde değil kapitalist sömürü biçimleriyle iç içedirler. Meta ekonomisindeki büyümeye ve belli çözümlere rağmen, köylü toprağa bağlıdır ve ağanın nüfuzu altındadır. Köyün ihtilaflarından köylülerin yer değiştirmelerine, onların evlenmelerinden seçimlerde kime oy vereceklerine kadar birçok şeyde toprak ağasının sözü geçer. Türkiye bütününde kapitalizmin egemen olması bölgeyi kendi girdabının akıntısına çekmiştir; ama bölgede emek-hizmeti sisteminin kapitalist sisteme geçiş sürecinin durgun karakteri gereği, bu, çok yavaş bir tempoda olabilmektedir.

Sadece "Doğu ve Güneydoğu Anadolu" ile sınırlı olmayan ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde toprak ağalığı ekonomisi ile birleşmiş tarzda veya değişik biçimlerde süren ortakçılık konusuna değinmekte de yarar vardır. Ortakçılık veya yarı ortaklığın toprak ağalığı ile birleştiği, köylü topraklarının ağa topraklarından ayrılmadığı yerlerde, bunun, yarı feodal ilişkiler çerçevesinde cereyan ettiği söylenebilir. Toprak ağaları, doğrudan angarya hizmetinin yanı sıra, emek hizmetinin bir biçimi olarak, ortakçılık yoluyla az topraklı ya da topraksız köylüleri sömürüyorlar. Bu, genellikle şöyle olmaktadır: Ortakçı köylü, kendi aletleriyle (veya kısmen toprak sahibine ait aletlerle) ağanın mülkiyetinde-

ki belli bir toprak parçasını ekmekte ve elde ettiği ürünün (yarısını ya da daha fazlasını) bir kısmını ağaya vermektedir. Çoğu kez yerleşik geleneklere ve ağanın isteğine uygun olarak düzenlenen ortakçılık ilişkisi, toprak ağasının artı-ürünü köylüden çekip almasının bir biçimi olarak çıkmaktadır karşımıza. Ancak ortakçılık çeşitli biçimler alabildiği gibi, artı-emeğin mal edinilmesinde feodal ve kapitalist rant iç içe de geçebilmektedir.

Köylüyü ortakçılığa zorlayan genellikle yoksulluktur. Ortakçılık yapanlar çoğunlukla az topraklı köylüler ve orta köylülerdir. Fakat ağırlık gitgide kendi toprağı olanlardan topraksızlara doğru kaymaktadır. Çünkü ortakçılık şartları ağırlaşmakta ve köylü gün günden yoksullaşmaktadır. Bu, toprak ağalarının kendi işletmelerinde kısmen makineli tarıma geçmeleri ve pazara açılmalarıyla birleşince, Lenin'in "emek-hizmetinin ikinci biçimi" dediğı duruma yol açmaktadır.

Parti Bayrağı, buraya kadar anlattıklarımızı "yarı-serf" kategorisi içinde tek renge boyamakla kalmamakta, üstelik olguları da çarpıtmaktadır:

"1962-1963 köy envanter etütlerine göre tüm çiftçi ailelerin %30.7'si topraksızdır. Bunların %28.7'si tarım işçiliğı yapmakta, %2'si ise geçimini ancak ortakçılık ve kiracılık yaparak temin etmektedir. Ayrıca toprak sahibi ailelerin %17.4'ü ek olarak ortakçılık ya da kiracılık yapmaktadır. Bu sayılara göre köy nüfusunun yaklaşık olarak %20'si yarı-serf durumundadır."*

Burada, basit bir yöntemle, ama istatistikî bir kesinlikle getirilen oldukça komik "yarı-serf" oranı tespiti ilginçtir. Yazarın yöntemi şudur: Toprak sahibi aileler içinden ortakçılık ve kiracılık yapan yüzde 17.4 oranındaki aileler ile, topraksız aileler içinde ortakçılık ve kiracılık yapan yüzde 2 oranındaki aileleri toplayarak, köy nüfusunun yüzde 20'si olarak belirlediğı "yarı-serf" oranını buluyor. Böyle bir tespit yöntemi sadece basit ve yüzeysel değil, yanıltır da. Çünkü envanter etütlerinde yüzde 17.4 olarak görünen ortakçı ve kiracı ailelere büyük toprak sahipleri, zengin köylüler ve ileride değineceğimiz kapitalist tipte kiracı iş-

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 124.

letmeler de dahildir. Sonuncular bir tarafa, ama büyük toprak sahiplerine ve zengin köylülere ne derece "yan-serf" denilebilir artık bilemiyoruz.

Diğer yandan, ortakçı aileler topraksız ailelerin yanı sıra küçük işletme sahiplerini de kapsamaktadır. 1963 Tarım Sayımı sonuçları üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, en geniş anlamıyla ortakçı aile sayısı oranı (toplam çiftçi aileler içinde) yüzde 15 dolayındadır. Bunlar içinde 500 dönümden fazla toprağa sahip olup topraklarının tamamını veya bir kısmını ortakçıya ve kiracıya veren büyük toprak sahiplerinin sayısı 5.855'tir. Buysa, sayıları yüz bine yaklaşan ortakçı ailenin büyük toprak sahipleriyle ortakçılık ilişkisi içinde olduğunu göstermektedir ki, bunların büyük çoğunluğu yan feodal sömürüye hedef olmaktadır.

Bir başka açıdan, ortakçılık ya da yarıcılıkla işlenen toprakların feodal kalıntıların güçlü olduğu Kürdistan'da yoğunlaştığı gözlemleniyor. Bu bölgede feodal ve kapitalist rant biçimlerinin iç içe geçtiklerine daha önce değinmiştik. Ne var ki, emek-hizmeti sisteminin daha yaygın olduğu Kürdistan'ın dışında da ortakçılık yapılan yerler vardır. Örneğin B. Akşit 1967 yılında Antalya'nın Manavgat ilçesi köylerinde yaptığı bir araştırmada bunu tespit etmiştir. Kapitalist sistemin egemen olduğu yöredeki farklı köylü tiplerini B. Akşit şöyle anlatıyor:

"Şimdi G köyüne gelelim ve ... köyün en büyük işletmecisini yani ağayı tanıyalım..."

"Büyük işletmeci olan Bay F.'ler Antalya'da yaşıyorlar. Kendisiyle konuştuğumuz Bay F. eski aşiret başkanının oğludur... F.'lerin olan çiftlik 5.000 dönüm olup modern araçlarla işlenmektedir. 10 tane traktörü, 3 tane kültüvatörü, 5 tane hububat mibzeri, 1 tane tohum temizleme makinesi, 4 tane su motoru, 1 tane jipi ve 1 tane taksisi olan Bay F. ailesinin tüm pamuğunu 4000 işçi bir günde çapalayabilir. 1 kahyaları, 1 ustabaşları, 8 şoförleri ve bunlardan başka birkaç tane daha sürekli işçileri olan Bay F.lerin..."

"... Bay M., 42 yaşında bir işçi... Karaçalılardan tarla çıkarmış ve tarım yapmaya başlamışlar... otuz yıl önce ağa ortakçı köylülere

tarlaları işleyip ekin diye yalvarıyormuş, fakat pamuk çıkıp köye traktör girince iş değişmiş. Bay M., modern teknolojinin girişiyle birlikte karaçalıdan çıkardığı yerlerin nasıl ağanın olduğunu acı acı görmüş. Üç kardeşinden ikisi ortakçı-işçi olup diğeri de kendisi gibi işçidir. Hiç toprağı olmayan Bay M. '...ne kazanırsak hep bilekle kazanıyoruz' diyordu... Topraksızlık, işsizlik ve geçim sıkıntısının baş dertleri."

"... Bay B. ortakçı işçilerin bir örneğidir... toprak komisyonunun 60 dönüm toprak verdiği birkaç kişiden birisi, fakat toprak alabil-
diğine kumlu olduğundan attığı tohumu ancak alabiliyor... B., ge-
çimini ortaklıktan kazanmaya çalışıyor. Önceleri ağa tohumu veriyormuş, şimdi yarısını vermeye başlamış... ağanın verimli olan toprakları pamuk için ortakçılığa vermediğinden ve yalnızca kıraç yerleri tahıl için ortakçılığa verdiğiinden yakınıyordu. Ayrıca gittikçe daha az toprak ekebildiklerini çünkü ortakçı nüfusun art-
makta olduğunu söyledi. Başka köylere ara sıra çalışmaya gidi-
yormuş..."

Yukarıdaki örnek, büyük ölçüde kapitalistleşen büyük toprak sahibinin ("Bay F.") toprak rantı ile sanayici kârını birleştirdiğini gösteriyor. Bununla birlikte, önemsiz de olsa elverişsiz toprakları az topraklı ya da topraksız köylülere ortakçılık yoluyla işletmekte ve onları bir gündelikçi gibi kullanmaktadır. Kuşkusuz burada ortakçı köylünün feodalizmin kalıntısı sayılabilecek bir sömürüsü mevcuttur, ama bunun çok önemsiz bir duruma düştüğünü de görmek gerekir. Az topraklı köylü ve tarım gündelikçisi bir başka yere gitmeye hazırdır. Makineli tarıma geçiş köylülerin topraktan koparılmasını hızlandırmış; ağa, köylünün aletleri yerine modern tarım aletlerini geçirmiş ve sonuçta tarım işçilerine ve gündelikçilere dayanan kapitalist çiftçilik sistemine geçmiştir.

Sonuç olarak, emek-hizmeti sisteminin egemen olduğu yarı feodal toprak ağalığı ekonomisi ile, kapitalist çiftçilik sisteminin egemen olduğu işletmeleri bir tutmak, bunları genel olarak "ya-

* Bahattin Akşit; Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme (Kitabın son baskısına göre düzeltilmiştir), s. 41-42.

n-feodal" kategorisi içinde toplayıp işi geçiştirmek, tarımda kapitalizmin evrimini gizler.

Parti Bayrağı'nın işine geldiği şekilde çarpıttığı bir başka olgu da kiracılıktır. Kiracılık şöyle tanımlanıyor:

"Kiracılık, yoksul köylünün toprak sahibine para-rant ödediği *bir yarı-feodal* (çünkü bu aşamada kapitalist sömürü de işin içine mutlaka şu ya da bu ölçüde karışır) *sömürü biçimidir*. Ve ülkemizde oldukça az uygulanır."(abç)*

Yazar sözcülüğünü üstlendiği ve lehine teori yapmayı görev bildiği zengin köylüyü unutup olacağı ki, tarımda kapitalist kiracılık biçimini yok sayan bir tanım yapıyor. Oysa sadece yarı feodal tipte değil, özellikle küçük üretimin toprak ağalığıyla birleşmediği yerlerde kapitalist tipte bir kiracılık biçimi de mevcuttur. Örneğin hali-vakti yerinde köylülerin bir kısmı ya toprak satın almakta, ya da az topraklı köylülerin topraklarını belli bir para karşılığında kiralamaktadır. Burada toprak kiralayan köylünün durumu kır burjuvazisinin oluşumuna denk düşerken, zaten yarı yarıya gündelikçiliğe düşmüş bulunan yoksul köylü ise küçük toprak parçasını kiraya vererek ek bir gelir temin etmiş olur. Köylülüğün alt grubunda bulunan bu köylü giderek topraklarından atılacaktır. Gerçi köylü burjuvazinin tefeci durumunda bulunup bulunmadığı ya da ortaçağ yöntemlerine dayanan sömürüye başvurup vurmadığı bölgenin özel koşullarına bağlıdır; ama kapitalist tipte bir kiralama biçiminin olduğu kesindir. Hatta bu bazen büyük çapta işletmecilik yapanların küçük işletmeleri kiralamaları şeklinde bile olabilir.

Parti Bayrağı, kapitalist kiralama biçimlerini, yarı feodal tipteki ortakçılığa dahil ederek sözde feodal kalıntıları kabarık göstermiş oluyor. Tabii bu arada kır proletaryası ve kır burjuvazisi şeklindeki köylülük içindeki ayrışmayı da göz ardı ediyor.

Öte yandan, ortakçılık veya yarıcılık konusuna tekrar dönersek, köylü ile toprak ağası arasındaki bu ilişki biçimi her zaman feodal temellere dayanmaz. Toprak ağasının köylüden mal edindiği payın içine şu veya bu ölçüde sermayenin faizi ve bir

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 126.

fazla rant da girebilir. Marx'ın aşağıda işaret ettiği şey, bu konuda, Türkiye'deki ortakçılık ilişkilerine ışık tutucu niteliktedir:

"Bir yandan çiftçi, burada, tam kapitalist işletmecilik için gerekli olan yeterli sermayeden yoksundur. Öte yandan da, burada, toprakbeyi tarafından mal edinilen pay salt rant biçimini taşımaz. Bu, gerçekte koyduğu sermayenin faizini ve bir fazla rantı içerebilir. Çiftçinin hemen hemen tüm artı-emeğini de emebilir, ya da ona bu artı-emeğin daha büyük ya da daha küçük bir parçasını bırakabilir. Bir yandan, ortakçı, ister kendisinin, ister başkasının emeğini kullansın, ürünün bir bölümünde, emekçi sıfatıyla değil, emek araçlarının bir kısmının sahibi sıfatıyla hak iddia edecektir. Öte yandan da toprakbeyi, payını yalnızca toprak sahipliği temelinde değil, ayrıca da ödünç sermaye veren olarak da istemektedir."

Ortakçılık sistemi feodal ranttan kapitalist ranta geçişin bir biçimi olduğundan, büründüğü şekiller arasındaki farkı iyi ayırt etmek gerekir. Bu arada şu da unutulmamalıdır: Tarımda makinleşme ve diğer etkenler sonucu, ortakçı aileler gitgide yerlerinden edilmekte ve bunların sayısı zamanla azalmaktadır. Konuyla ilgili araştırma sonuçları, bir yandan ortakçı işletme sayısının giderek azaldığını, diğer yandan da genel bir eğilim olarak toprak ağasının payı yükselirken ortakçı köylü payının düştüğünü gösteriyor.

Öte taraftan, köylüler üzerinde ortaçağ yöntemleriyle sürdürülen sömürü ilişkilerinin oldukça yaygın bir yönünü de tefeci-tüccar sermayesi oluşturur. Türkiye'de, gerek yarı feodal toprak ağalığı ekonomisinin olduğu yerlerde, gerekse küçük mülkiyete dayanan, verimliliği düşük bireysel işletmelerin egemen olduğu bölgelerde, tefeci-tüccar sermayesinin sömürsünü değişik bileşimler halinde, ağalık veya zengin köylülükle birleşmiş durumda veya ondan ayrı olarak görmek mümkündür. Ancak tefeci-tüccar sermayesi her halükarda egemen ilişkiler sistemiyle, tekelci sermaye ve bankalarla bağlantılıdır. Tefeci-tüccar sermayesinin özü kapitalisttir; sermayenin ilkel biçimine

* Marx, Kapital, cilt: III, s. 840-841.

denk düşer. Kırsal alanlarda kapitalizmin gelişme derecesine bağlı olarak şu veya bu biçimi almasını bir yana bırakırsak, köylüyü borç köleliği altına sokan tefeci ile köylü arasında öz-gür sözleşmeye dayanmayan zoraki bir ilişkinin olduğunu görürüz. Lenin'in belirttiği gibi, "burada alış-verişin her zaman kişisel 'yardım', 'kişisel hayırseverlik' niteliği vardır, ve alış verişin bu niteliği, üreticiyi, kaçınılmaz olarak bir kişisel, yarı feodal bağımlılık durumuna sokmaktadır." Gerek yüksek faizli tefeci borçlanmalarında, gerekse alivire satış şeklindeki köylü-tüccar ilişkisinde kapitalizm-öncesi sömürü ve bağımlılık ilişkileri mevcuttur. Gelişmemiş, tohum halindeki kapitalizmi temsil eden tefeci-tüccar sermayesi ortaçağ yöntemlerini terketmeksizin, köylünün "sermayesi"nin kârını, toprağının rantını falz şeklinde alır; köylünün kanını emerek artı-emeğinin gitgide büyüyen bir bölümünü gaspeder. Tefeci-tüccar sermayesi köylülüğün farklılaşması yönünde etkide bulunursa da, esasta geciktirici işlevi ağır basar.

Toparlarsak, toprak ağalığı ekonomisi eski biçimiyle değil geçici bir sistem, feodal ve kapitalist özellikleri birleştiren geçiş sürecindeki bir sistemdir. Günümüzde, en azından 70-80 yıllık bir sürece dayanan eski serflik sisteminin çöküşü ileri bir noktaya gelmiştir. Meta ekonomisi ve kapitalist üretim toprak ağasını satış için üretime, makineleşmeye zorlayarak, eski ekonomi biçimlerinin kalıntıları ile kapitalist ekonomi biçiminin özelliklerini aynı toprak ağalığı ekonomisinde birleştirmiştir. Böylelikle, feodal toprak mülkiyetinin egemenliği, sermayenin egemenliği ile bütünleşmiştir.

Ancak yarı feodal toprak ağalığı ekonomisi olduğu yerde durmakta mıdır? Her zaman bir çözülme sürecinde değil midir o? Feodal kalıntıların mevcut koşullarda olağanüstü bir direnme gücüne sahip olduğunu ve son derece yavaş bir hızla gerilediğini göz önüne almak kaydıyla, feodal özelliklerin gitgide daralıp zayıfladığını, buna karşılık kapitalist özelliklerin genişleyip yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Nitekim Türkiye tarihi de bunu kanıtlıyor. Ayrıca bu tarihi evrimin bir parçası olan Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerindeki durum, bir Orta Anadolu'nun,

bir Kürdistan'ın hangi yönde gelişeceğini de gösterir. Genel planda kapitalizmin egemenliği koşullarında feodal özellikler değil kapitalist özellikler öne çıkacak, emek-hizmeti sistemi kapitalist çiftçilik sistemine geçiş yönünde belirginleşecektir. Zaten bugüne kadar olan da budur. Bu salt dışsal değil, diğer etkenlerle birlikte yarı feodal toprak ağalığı ekonomisinin iç yapısına ilişkin bir olgudur.

Modern Kapitalist Tarım İşletmeleri

Parti Bayrağı yazarlarının gerçeği olgulardan bulup çıkarmak yerine, tarımsal yapının durumunu, Mao'dan ya da D. Perinçek'ten öğrendikleri ve sosyo-ekonomik yapı maymuncuğu rolünü oynayan "yarı-feodal" tanımından çıkardıklarına başta işaret etmiştik. Şimdi de bunun kapitalist tarım işletmelerinin varlığı gibi son derece net olması gereken bir konuya nasıl uyarlandığını görelim.

Parti Bayrağı yazarlarının bu konudaki tezi şudur:

*"... en gelişmiş yarı-feodal çiftliklerde, örneğin Tanmanların Söke ovasındaki çiftlikleri, Sabancıların Çukurova'daki çiftlikleri bile..." (abç)**

Bu sözler iki çiftlikle sınırlı bir teşhis yanlılığı değildir. Tersine, Türkiye tarımında hiç büyük kapitalist tarım işletmesi olmadığı ve olamayacağı anlamına gelmektedir. Çünkü Türkiye'nin en modern tarım işletmelerinin bile "yarı-feodal çiftlik" kategorisine dahil edilmesinin bir başka anlamı olamaz.

Söz konusu iddiayı çürütmek için elimizde somut veriler olmadığından, Tanmanların ve benzerleri gibi modern tarım işletmeleri üzerinde duramayacağız. Ama bir örnek olması bakımından Sabancıların çiftlikleri üzerinde durulabilir.

Araştırmacı Mustafa Sönmez'in yazdığına göre, Adana'da Sabancı Holding'in üç çiftliği vardır. Bu çiftliklerde, pamuk, buğday ve turuncgiller üretilmekte ve bunlar Sabancı ailesinin fabrikalarında hammadde olarak kullanılmaktadır. Sözünü ettiğimiz kaynakta şunlar söyleniyor:

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 82

"MISIRLI ÇİFTLİĞİ: 6630 dönümdür. Yılda ortalama olarak 1000'er ton pamuk ve buğday ürünü alan çiftlikte makineli tarım yapılır, modern tarım kapitalizmi yöntemleri kullanılır."

"CİRLİK ÇİFTLİĞİ: Karataş'taki Cirlık Çiftliği 7.000 dönümden fazla olup, buğday ve pamuk üretilir. Ayrıca çevredeki çiftlik ve bahçe sahiplerine tarım ilaç ve araçları satılır.

"ŞAKIRPAŞA ÇİFTLİĞİ: Adana-Mersin yolu üzerindeki bu çiftlikte pamuğun yanı sıra narenciye de yetiştirilir.

"Holdingin tarım işletmelerinden toplanan pamuk ve buğday ürünü, Bossa Un ve Çırçır fabrikalarında işlenir. Bu işletmelerin Umum Müdürü İhsan Sabancı'dır."*

Sabancı ailesine ait bu çiftliklerin makineli tarıma ve modern yöntemlere dayanan, ileri bir gelişme düzeyine ulaşmış kapitalist tarım işletmeleri oldukları kolaylıkla anlaşılabılır. Bunlar, Sabancı Holding'in tarımsal işletmecilik alanındaki uzantılarından başka bir şey değildir. İşletme topraklarının sonradan satın alındığı, sürekli ücretli tarım işçisi çalıştırıldığı ve işçilerin artı-değerini gaspederek rant ve kâr gelirlerinin kasalara aktarılmak istendiği besbellidir. Kaldı ki, Sabancı feodal toprak ağalığından kapitalist çiftçiliğe yönelen biri olmadığı gibi, Çukurova yarı feodal ilişkilerin yürürlükte olduğu bir bölge de değildir. Çukurova kapitalist ilişkilerin daha geçen yüzyılda fişilendiği, bugünse tarımsal kapitalizmin oldukça gelişmiş olduğu bir bölgedir. Yani, sermayenin tarıma girme koşulları burada zaten vardır.

Sonuçta, tarıma bir sanayi gözüyle bakıp çiftliklerini tekeli işletmelerinin bir yan kuruluşu gibi kullanan Sabancıların söz konusu tarım işletmelerine "yarı-feodal çiftlik" demeyi gerektiren bir neden yoktur ortada. Buna rağmen *Parti Bayrağı*'nın Sabancıları yarı feodal toprak ağası olarak nitelemesine ramak kalmıştır.

Gerçi *Parti Bayrağı* kapitalist devlet çiftlikleri hakkında söz etmekten kaçınmaktadır. Peki, tarımsal devlet işletmeleri kapitalist olabiliyorlarken, Sabancıların çiftlikleri neden olmasın?

* Mustafa Sönmez, Türkiye Ekonomisine Yön Veren Holdingler, s. 134.

Üstelik devlet çiftlikleri, tekelci kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin ortak mülküdür. Devlet, sanki Sabancılardan daha kapitalistmiş gibi.

Biz burada, hem *Parti Bayrağı*'nın tespitinin çürüklüğünü göstermek, hem de tarımda kapitalist büyük tarım işletmelerinin bir örneği üzerinde durmak bakımından bunlara değindik. Kuşkusuz, tarımda kapitalist büyük tarım işletmeleri oldukça az ve "istisnai" durumdadır. Bununla birlikte, Sabancıların çiftlikleri gibi özel kapitalist büyük tarım işletmelerinin yanı sıra, aynı nitelikte devlet çiftlikleri olduğu da bir gerçektir. 1963 genel tarım sayımı sonuçların göre, tarımdaki devlet işletme ve çiftlikleri, tarımda işlenen arazinin yaklaşık yüzde 2'sini 408.443 hektar- kapsamaktadır. Üstelik bunlar makineli tarım ve modern çiftçilik yöntemleriyle işletilmekle kalmamakta, 2.117 hektar alanı bulan işletme arazisini de kiralamaktadırlar. Bu devlet çiftliklerinde işçi ile tarım işletmesi sahibi devlet arasındaki ilişki yarı feodal değil, işgücünün satıcısı ile alıcısı arasındaki kapitalist bir ilişkidir.

Konuyla ilgili bir başka noktaya daha işaret etmek gerekiyor: Sözü ettiğimiz tarımsal büyük işletmeler teknik düzey, işletmenin niteliği vs. gibi bakımlardan sosyalist kolektif işletmeye geçiş için gerekli nesnel koşullara sahiptir. Bu nedenle, devrimin zaferiyle ve devrimci halk iktidarının kurulmasıyla birlikte bu işletmeler millileştirme yoluyla kolektif işletmeler, bir başka deyişle sosyalist devlet çiftlikleri haline getirilmelidir. Böyle bir durumda, doğal olarak, topraklar köylülere dağıtılamayacağı gibi, eski ücretli tarım işçileri de halk demokrasisi devletinin işçileri haline gelirler. Yani bu işletmeler tarımda kolektif mülkiyetin başlangıç noktaları, örnek ve önder kaldıraçların rolü oynamaya adaydırlar. Yalnız bu konuda şu iki noktaya dikkat etmek gerekir: Birincisi, bu türde büyük tarım işletmeleri son derece sınırlı bir yere sahip olduklarından toprak reformu gibi devrimimizin merkezi sorunlarından birisinin önüne geçiremez, bu nedenle sorunun tali bir yönüdür. İkincisi ise, kapitalist nitelikteki bazı tarım işletmelerinin devlet işletmeleri haline getirilmelerinde, çevre emekçi köylüleri ve bu işletmelerde çalış-

şanlar bakımından koşulların olgunlaşmaması gibi bir durum söz konusuysa, buna girişilmemeli, gerektiğinde o topraklar devrimci köylü komiteleri aracılığıyla köylülere dağıtılabilmelidir. İktidarın elde edilmesinden önce, bu konularda, toprak devriminin ya da devrimci köylü hareketinin hızını kesecek, onu zaafa uğratacak durumlardan sakınabilmek için, gerektiğinde büyük tarım işletmelerinin bazıları köylü komitelerinin kararına bırakılabilir.

Buna karşılık, *Parti Bayrağı* önce toprakların köylülere dağıtılmasına karar veriyor, sonraysa buna uygun düşecek sözde "sosyo-ekonomik tahlil"ler yapıyor. Büyük kapitalist tarım işletmeleri için "yarı-feodal çiftlik" denmesinin ve tarım programlarının tamamen küçük burjuva bir projeye dönüşmesinin bir kaynağı da budur.

Bölüm IX

KÖYLÜLÜĞÜN FARKLI LAŞMASI, MÜLKSÜZLEŞME VE PROLETARYANIN DEVRİMCİ NİTELİĞİ

Köylülüğün Farklılaşması ve Maocu Bakış Açısı

Tarihin bütün revizyonistleri şu veya bu bahaneye dayanarak sınıf düşmanlıklarının artık yumuşadığı ve sınıf farklılıklarının ortadan kalkmakta olduğu doğrultusunda teoriler öne sürmüşlerdir. Bilindiği gibi, bunların en ünlüsü, Marksist yoksullaşma teorisini inkâr ederek, çelişkilerin yumuşadığını iddia eden Bernstein'dir. Aynı tez bir başka yoldan, bir başka biçimde Mao Zedung tarafından da savunulmuştur. Gerçekte bir köylü ideologu olan Mao, köylülüğün farklılaşmasını kendine özgü bir tarzda gizliyor, kırsal sınıf ve tabakaları üretim ilişkileri alanının dışına çıkararak yoksulluk-zenginlik karşıtlığı gibi anti-Marksist kıstaslarla ele alıyordu. Daha çok da köylülüğün emperyalizme ve feodalizme karşı olan çıkar birliğinin ardına saklanıp, köylülük içindeki farklılıkları ve iktisadi çelişkileri örtbas ediyordu.

Parti Bayrağı'nın köylülüğün farklılaşması konusundaki dayanağı da Mao revizyonizminin teorik kıstaslarıdır. Bu nedenle, onda köylü sorunuyla birlikte Marksist sınıf kavramı ve sınıf mücadelesi teorisi çarpık bir hal almıştır.

Parti Bayrağı kırsal sınıf ve tabakaları şöyle "analiz" ediyor:
"Feodalizmin tasfiye edilmediği ülkemizde nüfusun önemli bir kısmını köylülük teşkil etmektedir ve toprak ağalarının dışında ki köylülüğün temel talebi toprak ve özgürlüktür." (abç)*

* Halkın Kurtuluşu, sayı: 52.

"Bizimki gibi yarı-sömürge ve yarı-feodal ülkelerde 'köylülüğün' (ki burada, kapitalizmin oldukça gelişmiş fakat feodal kalıntıların da oldukça yaygın bir şekilde varlığını sürdürdüğü şartlarda, köylülük derken artık eskisi gibi yekpare bir sınıfı değil, fakat feodal kalıntılara karşı mücadelede ortak menfaatleri olan, üretime değişik ölçülerde de olsa fiilen katılan *çeşitli sınıf ve tabakalardan oluşan kitlelerin tümünü, toprak ağaları dışında kalan tüm köylü nüfusu kastediyoruz*) toprak ve özgürlük için mücadelesi, yani toprak devrimi mücadelesi..." (abç)*

Burada Maocu bakış açısının püf noktasını, "**toprak ağaları dışındaki köylülük**", "**toprak ağaları dışında kalan tüm köylü nüfus**" ve "**çeşitli sınıf ve tabakalardan oluşan kitlelerin tümü**" şeklinde ifade edilen köylülük tanımı oluşturuyor. Bu tanım, toprak ağaları dışında kalan köylüleri homojen bir kitle, farklılaşmamış, feodal toplumun bir sınıfı gibi aldığı; ve, toprak devriminin sosyal güçlerini çarpık bir görünüm altında sunduğu için oldukça önemlidir. Özellikle de ülkemizin bugünkü gelişmişlik düzeyinde, hem proleter mücadelenin, hem de demokratik mücadelenin önünü karartan bir tahrifat söz konusudur.

Köylü sorununa yukarıdaki kavramlar temelinde yaklaşan *Parti Bayrağı* ne derse desin, köylülüğü geriye dönük yönüyle, feodalizme karşı ortak çıkarları açısından görüyor. Oysa köylülüğün feodalizme karşı ortak çıkar birliği sorunun bir yanı, geriye doğru dönük yanıdır; beri yandan köylülüğün farklılaşması denilen bir yan, köylülük içinde kır proletaryası ve kır burjuvazisi şeklinde gelişen bir ayrışma da vardır. Kapitalizmin ve meta ekonomisinin hakim olduğu bir toplumda, köylülüğü tümüyle feodal toplumun bir kategorisi olmaktan çıkaran, onu, bir kupta proletarya, öbür kupta burjuvazi olarak bölen süreç ne bir tesadüftür, ne de durağan bir şeydir. Bunu görmezden gelerek "**toprak ağalarının dışındaki tüm köylü nüfus**"tan söz etmek; kırsal alanlarda toprak ağaları ve köylüler dışında başka sınıflar yokmuş gibi davranmakla ve köylülüğün iktisadi grupla-

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 120-121.

rı arasındaki çelişkileri yok saymakla aynı şeydir. Bu, kişiyi, Mao'da olduğu gibi doğrudan "**köylü sosyalizmi**"ne götürür.

Türkiye'de köylülük, kapitalizmin az gelişmişliği ve feodalizmin kalıntıları nedeni ile, bir uçta özel kapitalist çiftliklerin öteki uçta ücretli tarım işçilerinin yer aldığı, buna karşılık küçük ve orta köylüler kitlesinin büyük ölçüde eridiği ~~derin~~ bir farklılaşmaya uğramamıştır. Böyle bir durum, ancak gelişmiş kapitalist ülkelerde görülebilir. Ancak kırsal alanlarımızda köylülük farklılaşmaktadır; bu, tamamlanmamış bir süreç olmasına karşın böyledir. Meta ekonomisi sistemine dayanan kırsal alanlarımızda küçük üreticilerin yıkıma uğraması, mülksüzleşmesi ve kır proletaryası ve kır burjuvazisi olarak ayrışması bir kaçınılmazlıktır. Eğer, köylülüğü, örneğin 1920'ler ve 1970'ler kesitlerinde ayrı ayrı ele alıp, bunları birbiriyle karşılaştırsak, bu farklılaşma eğilimini net olarak tesbit edebiliriz. Bu nedenle, köylülük dediğimizde ölü ve durağan bir kavramı değil, sosyo-ekonomik gelişme düzeyine göre değişen, somut koşullar çerçevesinde sınıf kutuplaşmasının belirli bir düzeyini ifade eden bir kavramı anlamalıyız. Türkiye'nin mevcut koşullarında köylülük ne yoksulluk ve zenginlik tonları taşıyan bir "köylü nüfus", ne alt/üst/orta şeklinde geçirilebilecek mülk eşitsizlikleri taşıyan "homojen bir kitle", ne de toprak ağalarına karşı çıkar birliği olan uyumlu bir "kırsal topluluk"tur.

"Toprak ağalarının dışında tüm köylü nüfus" denilen şey, aslında farklı farklı tipte köy sakinlerini barındırır içinde: Zengin köylüler, orta köylüler, küçük köylüler, yarı-proleterler ve tarım proleterleri gibi. Bunları feodal toprak ağalığı sistemine karşı birleştiren ortak çıkarlar elbette vardır; ama öte yandan zengin köylüler ile tarım işçileri arasında sınıf karşıtlıkları da vardır. Bu nedenle, "köylü nüfus" içerisinde yer alan her sınıf ve tabaka, farklı iktisadi ve toplumsal özellikleri nedeni ile, hem devrimimizin bu aşamasında, hem de sosyalist aşamada ayrı ayrı konumlarda yer alacaklardır. Eğer bunlar irdelenmez ve dikkate alınmazsa, kırsal alanlardaki sınıf mücadelesi Marksist-Leninist bir bakış açısıyla yürütülemez. Çünkü proletaryanın demokratik aşamada olduğu gibi sosyalist aşamada da en

sağlam ve doğal müttefiki olan yoksul köylülük ile, daha ilk aşamada bile devrime katılması zor olan, sosyalizme geçilirken ise proletaryanın kapitalizme karşı mücadelesi içerisinde tasfiye etmesi gereken zengin köylülük "çeşitli kitlelerin tümü" adına bir tutulamaz. Bu, insanı sınıf işbirliği çizgisine götürür ki, Mao'da ve *Parti Bayrağı*'nda olan da budur.

Tarım programımızı Marksizm-Leninizm temelinde inşa etmek ve toprak devrimini doğru bir tarzda ele almak istiyorsak, "köylü nüfus"un farklı iktisadi gruplarını ve bunlar arasındaki iktisadi ilişkileri çeşitli yönleriyle incelememiz şarttır.

Köylülüğün farklılaşmasının önemli bir belirtisi toprak dağılımındaki eşitsizliktir. Ancak bu parçalanma bile sorunun sadece bir yanıdır. Çünkü ayrıca köylülerin alt grupları tarımdan dışarı sürülür, sürekli mülklerini kaybeder ve proleterleşirler. Dahası, köylülükteki farklılaşma toprak satın alma, kirayla toprak tutma, tarım tekniğini geliştirme, gündelikçi kiralama vs. gibi birçok alanda kendini gösterir. Örneğin zengin köylüler daha fazla toprağa sahip olmakla kalmazlar, aynı zamanda toprak satın alabilir ya da kiralayabilirler. Daha fazla paraya sahip olduklarından araç ve gereçleri iyi durumdadır, traktör alabilirler, gündelikçi kiralayabilirler ve kredi bulma olanakları fazladır... Kır proletaryası açısından durum bunun tam zıddıdır: Ya hiç toprakları yoktur, ya da kendilerini geçindirmeye yetmeyecek kadar azdır. Gitgide o küçük toprak parçalarını da kaybederler. Kır yoksulları, gerek toprak ağalarına, gerekse zengin köylülere ait işletmelerde gündelikçi olarak çalışmadan geçimlerini temin edemezler. Dolayısıyla ilkleri gibi zengin köylüler de bunları sömürürler. Bu, emperyalistlerin, tekelci kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin sömürüsüyle birleşince, kır proletaryası ile kır burjuvazisi arasındaki farklılaşma derinleşir; "köylülük" gitgide parçalanır ve sonunda kır yoksulları dışarı sürülerek köylü olmaktan çıkarılırlar. Sömürü ve baskı onları proletaryanın saflarına, kentlere sürer. Köylülüğün üst grupları diğerleri aleyhine durumlarını her alanda iyileştirir ve kır yoksullarının mülklerini kendi sermayelerine dönüştürürlerken, öbürleri işgüçlerini satmadan geçimlerini temin edemezler. So-

nuç olarak, kapitalist gelişme demek, aynı zamanda köylülüğün farklılaşması, kır proletaryası ve kır burjuvazisi olarak kutuplaşması demektir. Bu yüzden, orta köylülük gitgide erir; az bir kısmı "üste" tırmanırken, çoğunluğu kır yoksullarının saflarına katılır. Elbette köylülüğün farklılaşması bizimki gibi bir ülkede sancısız ve engelsiz değildir; aksine, kırsal alanlardaki kapitalizmin az gelişmişliği, feodal kalıntılar vs. bu süreci geciktirir ve köylülükteki kutuplaşmayı nispeten frenler. Ne var ki, köylülük daha şimdiden farklı sınıf ve tabakalar olarak bölünmüştür ve farklılaşma süreci şu ya da bu hızla sürmektedir.

Burada köylülüğün farklılaşması konusunda bir fikir edinmek için, tek başına yeterli olmadığını da belirterek, toprak dağılımının ne gibi bir biçim aldığına bakalım. Daha önce kırsal alanlardaki köylü ailelerin yüzde 37'sinin (1963 verilerine göre) tamamen topraksız köylülerden oluştuğu gibi önemli bir olguyu dışta bıraktığımızı da belirtelim.

TARIM TOPRAKLARININ İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE DAĞILIMI				
İşletme Büyüklüğü (Dekar)	1963 İşletmelerin Dağılımı	İşlenen Alanın Dağılımı	1970 İşletmelerin Dağılımı	İşlenen Alanın Dağılımı
1-50	68.8	24.4	75.1	29.6
51-100	18.1	23.9	14.7	23.2
101-200	9.4	23.7	7.1	21.8
201-500	3.2	17.0	2.6	14.3
501-1000	0.4	4.5	0.4	5.7
1000 ve daha fazla	0.1	6.5	0.1	5.4
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0

Yukandaki tablo, toprak dağılımındaki eşitsizliği ortaya koyuyor. 1970 yılında toprak sahibi aileler içinde toprakların yüzde 5.4'ünü büyük toprak sahibi aileler -toprak sahibi ailelerin bin-

de biri- işletmekteydi. Buna karşılık, ailelerin yüzde 75.1'inin sahip oldukları toprak oranı sadece yüzde 29.6'dır. Tabloda, 1963-1970 yılları arasında tırmanan toprak kutuplaşmasını izlemek mümkündür. En alt ve en üst dilimlerde artış kaydedilirken, ortadakilerin erimesi köylülükteki farklılaşmanın bir belirtisidir. 1-50 dekarlık işletmelerdeki artışı besleyen küçük ve orta köylülerdeki toprak kaybıdır. 7 yıllık dönemde hem küçük işletmelerin sayısı artmıştır, hem de bunlarda işletme başına düşen toprak miktarında azalma vardır. Bu durum, toprakların gitgide büyük toprak sahiplerinin ve kır burjuvalarının elinde toplandığını, öte yandan toprakların parçalandığını ve küçük işletmelerin arttığını gösteriyor ki, bunun bir adım ötesi mülksüzleşmedir.

Sonuç olarak, *Parti Bayrağı* Maocu şemalara dayanarak köylülük içindeki bir azınlığın kır burjuvazisi olarak sivrilmesine karşılık, büyük çoğunluğun proleterler ve yarı proleterler haline gelmesi sürecini çizlemeye çalışıyor. Bu tür sözde köylülük tahlillerinin proletaryayı müttefikleri içinde eriteceği, onun sınıf bilincini karartacağı açıktır. Kuşkusuz, ülkemizde köylülük ile toprak ağaları arasındaki uzlaşmaz çatışma keskindir. Ve bu yüzden biz toprak devrimi mücadelesini bu eksen üzerine oturturuz. Ama köylülük içindeki farklılaşmanın onun içindeki sınıf mücadelesini güçlendirdiğini, köyün yoksul unsurlarını kent proletaryasına yakınlaştırdığını, proleter mücadele ile demokratik mücadelenin iç içeliğini arttırdığını da unutmayız. Bunun tersi bir tutum, proletaryanın mevzilerini terk etme ve zengin köylü sosyalizmi çizgisine yönelme sonucuna yol açar.

Lenin'in aşağıda belirttiği bakış açısına sadık kalabilmek için, köylülükteki farklılaşmayı dikkatle izlemek ve onu homojen bir sınıf olarak görmemek şarttır:

"... bütün koşullar altında, demokratik tarım reformunun durumu ne olursa olsun, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin amacı, kır proletaryasının bağımsız sınıf örgütü uğruna mücadele etmek; ona, çıkarlarının, köy burjuvazisinin çıkarlarıyla uzlaşmaz bir biçimde ters düştüğünü anlatmak; onu, meta üretimi varoldukça kitlelerin yoksulluğunun ortadan kalkması olanaksız olan küçük-ölçekli mülkiyetin çekiciliğine kapılmaması için uyarmak; ve son

olarak da bütün yoksulluğun ve bütün sömürünün yokedilmesi-
nin tek yolu olan kesin bir sosyalist devrimin gerekliliğini ısrarla
anlatmaktadır.**

İşte, bu bakış açısı köylü sorunundaki Marksist-Leninist
yaklaşımın özüdür. Bir proleter sosyalist ile bir devrimci de-
mokrasi ayıran asıl nokta burada yatmaktadır. Leninizm bu
noktada Mao revizyonizmi ile, dolayısıyla *Parti Bayrağı* ile de ke-
sin bir bağdaşmazlık içindedir. Onlar ki, Lenin'in bu perspekti-
fini bırakınız anti emperyalist demokratik aşamada uygulama-
yı, tersine olarak kent ve kırsal kapitalistlerine koşulsuz destek
vermeyi, hatta bu desteği sosyalist aşamada bile sürdürmeyi
savunurlar.

Parti Bayrağı köylü sorununda öylesine bir oportünizme
batmıştır ki, sadece proleteryanın müttefiki olamayan sınıflara
değil, müttefiklerine bile kuyrukçu bir tarzda yaklaşmaktadır.
Orta köylü karşısındaki tavrı buna örnektir:

"Proletarya demokratik devrimde orta köylülüğü emperyalizme
ve feodalizme karşı destekleme ve güçlendirme politikası izle-
yecektir. Çünkü küçük köylü mülkiyeti feodalizme ve küçük köy-
lü ekonomisi de toprak ağalığı ekonomisine göre daha ileri bir
kategoriye temsil eder." (abc)**

Anti emperyalist demokratik halk devrimi aşamasında pro-
letarya iç ve dış düşmanlarına karşı orta köylülükle ittifak kur-
malıdır. Yani devrimci proletarya hareketi, emperyalizme ve yer-
li hakim sınıflara karşı mücadelesinde orta köylüyü
desteklemelidir. Çünkü küçük köylü mülkiyeti feodalizme karşı
ilerici bir konumda bulunur. Bu nedenle, orta köylülüğü em-
peryalizme ve feodalizme karşı mücadelesinde destekleme poli-
tikasına bu anlamda bir şey demiyoruz. Ancak *Parti Bayrağı*'nın
"destekleme"den bundan tamamen ayrı bir şey anladığı ortaya
çıkıyor. Örneğin "güçlendirme politikası" ne demektir? Besbel-
li ki, bu, reformcu bir küçük burjuva projesidir. Güçlendirme
politikası, mevcut düzen koşulları içinde kaldığı sürece, orta

* Lenin, İşçi Sınıfı ve Köylülük, s. 384.

** Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 129.

köylüleri iktisadi bakımdan güçlendirmekten başka bir anlam taşımaz. *Parti Bayrağı* devrimin bu aşamasında orta köylüleri "güçlendirme politikası" izlerse, bundan ne sonuç çıkar? Bilinir ki, orta köylü biraz güçlendirilirse, o zengin köylü olur.

Ama *Parti Bayrağı*'nın köylülük konusunda kafası karma-karşıktır. Bakınız, köylülük derken "toprak ağaları dışında kalan tüm köylü nüfusu kastediyoruz" diyen *Parti Bayrağı* neler söylüyor:

"... devrimci proletarya, proletarya diktatörlüğüne başkaldırmadıkları sürece sosyalist devrim süreci içinde de köylülüğün hiçbir tabakasına karşı zora başvurmayacak ve sonuna kadar ikna yöntemlerini kullanacaktır.**

Köylülük kavramı çoğu kez orta, küçük ve yoksul köylüleri kapsayacak tarzda kullanılır. *Parti Bayrağı*'nın köylülükten anladığı bu değil de, "toprak ağaları dışında kalan tüm köylü nüfus" olduğuna göre, demek ki o sosyalist devrim aşamasında zengin köylülere karşı da zor kullanmayacağı, yalnızca ikna yöntemi kullanacağı konusunda bugünden söz vermektedir. Bilindiği gibi, bu, Maocu ve Buharinci oportünist bir tezdur. Oysa Marksist-Leninistler kırdaki sosyalist inşaa ve kooperatifleşme sürecinde yalnızca emekçi köylülere; orta, küçük ve yoksul köylülere karşı zor kullanmazlar. Buna karşılık, zengin köylüler, vurguncular ve spekülâtörler söz konusu olunca, onlara sadece ikna yöntemini kullanacağımız konusunda asla söz veremeyiz, vermeyiz. Çünkü zengin köylülerin zora başvurulmadan "ikna" olacaklarını hiç sanmıyoruz.

Ancak *Parti Bayrağı* yazarlarının bir yerde söylediklerinin bir başka yerdekine uymadığını da belirtelim. Örneğin onların zengin köylüler konusunda şöyle görüşleri de vardır:

"... geri tarım ülkelerinde aynı zamanda yarı-feodal zengin köylü, yani milli burjuva özellikler de taşıyan küçük toprak ağaları..." (abç)**

"... zengin köylülük geniş çapta yarı-feodal özellik taşır."***

* Kaynak ilk baskıda unutulmuş.

** Halkın Kuratuluşu. sayı: 127.

*** Parti Bayrağı, sayı: 6, s. 25.

"... kırlarda zengin köylü işletmelerinin tam kapitalistleşememesi..." *

Buna göre zengin köylü hem kapitalist hem de feodal özellikler taşıyan, ama "tam kapitalistleşemeyen" küçük toprak ağası oluyor. *Parti Bayrağı* yazarları ya ne dediklerini bilmiyorlar, ya da "Ulusal Demokratik Halk Devrimi" broşüründe toprak ve özgürlük mücadelesinin güçleri arasında saydıkları zengin köylülük hakkındaki bu oportünist tezlerini "düzeltmek" istiyorlar. Ama ne yaparlarsa yapsınlar her ikisi de yanlıştır.

Köylülükteki farklılaşma, feodalizm temelleri üzerinde değil, meta ekonomisinin ve kapitalist üretimin gelişmesi temelinde ilerler. Orta köylülük aleyhine alt ve üst uçlar şeklinde gelişen farklılaşma sürecinde, kır proletaryasının oluşumu ile kır burjuvazisinin oluşumu birbirine paraleldir. Hali-vakti yerinde köylüler veya zengin köylüler genel olarak feodal toprak ağalarının saflarından değil, köylülüğün saflarından, onun farklılaşmasından ortaya çıkarlar. Kapitalist ilişkilerin gelişmesi, köylülüğün üst gruplarından küçük bir azınlığı kır burjuvazisi haline getirir. Dolayısıyla, kır burjuvazisinin oluşum süreci, feodal ekonomi sisteminde değil, meta ekonomisinin, tarımsal kapitalizmin gelişmesinde aranmalıdır. Bu bakımdan, *Parti Bayrağı*'nın zengin köylüleri toprak ağalarının "farklılaşması"ndan, toprak ağalarının "düşük"lerinden meydana gelmiş yarı feodal bir sınıf olarak göstermesi doğru değildir. Zengin köylülük, kapitalistleşemeyen yarı-feodal bir küçük toprak ağaları topluluğu değil, esas olarak burjuva nitelikte bir sınıftır. Bu sömürücü sınıfın ne ölçüde bir tarım burjuvazisi haline gelebileceği, kırsal alanların egemen sınıfı haline gelip gelmeyeceği bir dizi koşula bağlı ayrı bir sorundur.

Zengin köylüler, genellikle, kısmen üretime katılan, ama şu ya da bu sayıda gündelikçi kiralayarak tarım ücretlilerinin artı-değerine el koyan kırdaki burjuvazidir. Ama tabii zengin köylülük içinde bulunduğu koşullara göre biçimlenir. Örneğin kapitalist ilişkilerin geliştiği bölgelerde burjuva niteliği açık ve belir-

* Parti Bayrağı, sayı: 1, Platform, s. 12.

gin olurken, feodal kalıntıların köklü ve etkin olduğu bölgelerde feodal ilişkiler ağı şu veya bu ölçüde onu da kapsayabilir. Yani, bu sonuncu durumda zengin köylüler kır yoksulları üzerinde pre-kapitalist sömürü ve bağımlılık ilişkileri uyguluyor olabilirler. Uygun koşullarda tefeci-tüccar sermayesini toprak işletmeciliğiyle birleştirebilmelerinde olduğu gibi...

Parti Bayrağı'nın zengin köylüleri "yarı-feodal küçük toprak ağaları" olarak tanımlaması, kırsal alanlardaki sınıf mücadelesini saptırmaktan ve proleter mücadeleyi demokratik mücadele içinde eritmekten başka bir sonuca yol açmaz. Aslında bu görüşün kaynağı Mao Zedung'tur. *Parti Bayrağı* yazarı bunu şöyle açıklıyor:

"Mao Zedung, gerçekten de Seçme Eserlerin V. cildinde, bu konuya son derece açık bir biçimde ışık tutmaktadır... Mao Zedung, Çin'de eski tip ve yeni tipte zengin köylülerden bahsediyor. Demokratik devrimin, eski tip zengin köylülerin, feodal ve yarı-feodal sömürsüne son verirken, yeni tip zengin köylülere dokunmayacağını söylüyor ve gerekçesini şöyle açıklıyor: 'Yeni zengin köylüler, *devrimci üs bölgelerinde* orta köylüler ya da yoksul köylüler arasından zengin köylü haline gelmiş olanlardır. Eski zengin köylüler, devrimci üs bölgeleri kurulmadan önce de zengin köylü olanlardır. Eski zengin köylüler genel olarak ve büyük ölçüde feodal ve yarı-feodal sömürücü niteliğine sahiptirler.' Mao Zedung'un söylediği son derece açıktır. Yarı-feodal bir ülkede teşekkül eden zengin köylülük, kapitalizmin az gelişmiş niteliğinden ötürü, (ki bu zaten emperyalizmin ve feodalizmin varlığı ile ilgilidir) feodalizmle bağlarını tam olarak koparmaz, tefecilik yapar, yarı-feodal şartlarda işçi tutar... Oysa devrimci üs bölgelerinde, yeni ortaya çıkan ve gelişen zengin köylülüğün böyle bir imkânı yoktur. Çünkü oralarda feodalizm tasfiye edilmiştir. Bu yüzdendir ki, emperyalizme, komprador kapitalizme ve feodalizme karşı bir devrim olan Yeni Demokratik Devrim'de eski zengin köylülerin, feodal ve yarı-feodal (yani feodal kalıntılardan da yararlanılarak sürdürülen kapitalist) sömürleri tasfiye edilirken, devrimci üs bölgelerinde yeni gelişen zengin köylülere bu aşamada dokunulmayacaktır."

* Halkın Birliği'nin Yar-Feodalizm Anlayışının Eleştirisi, s. 35-36.

Göröldüğü gibi, *Parti Bayrağı*'nın Mao Zedung'u papağan gibi tekrarlamaktan başka bir marifeti yoktur. O, zengin köylülerin, devrimden önce, feodal kalıntıların tasfiye edilmediği koşullarda "büyük ölçüde feodal ve yarı-feodal sömürücü bir niteliğe" sahip bir sınıf olacağını söylüyor. Böyle bir iddia ne anlama gelir? Bu, feodal kalıntıların olduğu bir ülkede kır burjuvazisinden söz edilemez, köylülük içinden sıvrılan bir burjuva tabaka çıkamaz demektir. Bu, aynı zamanda köylülük içindeki kutuplaşma olgusunu ve kır proletaryasının varlığını da kabul etmemek demektir. Nitekim yazar da Mao'ya dayanarak zengin köylülerin ancak feodal kalıntılar devrimle tasfiye edildikten sonra, "orta ve yoksul köylüler arasından" çıkabileceğini ileri sürüyor. Öyleyse, yazara göre, bu aşamada Türkiye kırsal alanlarında zengin köylü tipindeki kır burjuvaları ile kır proleterleri arasında çelişki diye bir şey yok, dolayısıyla feodal kalıntıların yanı başında proleter mücadele diye de bir şey yok... Bunun tek anlamı, kır burjuvazisini gizlemek ve feodalizme karşı mücadeleden başkasını görmemektedir ki, bunun literatürdeki adı da "zengin köylü sosyalizmi"dir.

Mao Zedung'un "toprak ağaları dışında kalan tüm köylü nüfus" gibi kaba genellemelerle kırdaki sınıf çelişmelerini ve sınıf farklılıklarını gizlediği bilinmektedir. Söylediklerinde anti feodal mücadelenin sınırlarını aşan bir şey yoktu; varsa bile, bu, küçük ve orta burjuvazinin koşulsuz desteklenmesi ile sınırlıydı. Yukarıdaki alıntıdan da çıkarılabileceği gibi zaten Mao'nun köylü sorununa yaklaşımının özü budur: Feodal kalıntılar tasfiye edilecek, uzun bir süre içinde köylüler farklılaşacak, bunların içinden "yeni tipte zengin köylüler" çıkacak, ama bunlara dokunulmayacak, hatta onlar desteklenecek ve kooperatiflere alınacak... *Parti Bayrağı*'na gelince, o, Mao'nun kötü ve beceriksiz bir taklitçisinden başka bir şey değildir.

Küçük Üreticilerin Yıkımı ve Yedek Sanayi Ordusu

Köylülüğün farklılaşmasını görmezden gelen birinin tarımsal nüfusun bir bölümünün mülksüzleştirilmesinin yol açtığı

sonuçları kavraması düşünebilir mi? Düşünülemez. Nitekim *Parti Bayrağı* bu konuda da iç tutarlılığını koruyor ve bizi şaşırtmıyor:

"Kırsal alanlardaki geniş emekçi yığınlarının proleterleşmesi"; bu, proleterlerin iş güçlerini özgürce satan emekçiler haline gelmelerine mi yol açıyor, yoksa, bunlar aynı zamanda ağanın, tefeci-tüccarın ve dayıbaşı vb. asalakların yarı-feodal (yani burjuva-feodal) sömürüsü altındaki yarı-serfler durumunda mıdır? Bu proleterler, toprak köleliğinden 'kurtuluyorlar' mı? Yoksa toprak köleliği zincirlerinin yanına, bir de ücret köleliğinin zinciri mi ekleniyor? 'Gecekondulaşma', 'Şehirleşme', serbest rekabetçi kapitalizmin (isterse 'Prusya Yolundan' olsun) yol açtığı sanayileşmenin ürünü mü, yoksa emperyalizm ve komprador tekелci kapitalizmin asalaklığının, çürümüşlüğüünün, yozlaşmasının mı? Bu 'şehirleşenler', 'gecekondulaşanlar' 'emeklerini özgürce satan' sanayi işçileri mi, faşist zor altında ve feodal baskılara da maruz kalarak çalışmak zorunda bırakılan 'paryalaştırılmış' işçiler, işsizler, küçük satıcılar, asalak devlet bürokrasisinin üretici olmayan işlerinde 'istihdam edilen' emekçiler vb. mi?" *

Biz burada söylenenler karşısında iki nokta üzerinde duracağız: Birincisi "gecekondulaşma", "şehirleşme" vb. sorunlarının açıklanış tarzı ve bunların "yarı-serf" paydası altında ele alınması. İkincisi ise fazla nüfus ya da yedek sanayi ordusuna nasıl yaklaştığı.

Parti Bayrağı yazarı, kırsal alanlarda geniş yığınların mülksüzleşip proleterleşmesinin, onları yarı feodal sömürüden kurtarmayacağını ve yarı serf olmaktan çıkarmayacağını söylüyor. Bu, bir yanıyla doğrudur. Çünkü topraksız köylüler ve yarı proleterler birdenbire feodal kalıntıların alanı dışına çıkıp, işgücünün özgür satıcısı proleterler haline gelemeyizler. Eğer bu tür kır yoksulları toprak ağalığı ekonomisiyle birlikte yaşıyorlarsa, feodal baskı ve sömürüden kendilerine düşen payı almaya bir süre daha devam ederler. Ya da kente göçmüşlerse hemen sanayi proleteri haline gelemeyebilirler. Bununla birlikte, yazar, yarı

* *Parti Bayrağı*, sayı: 10, s. 55.

serf durumunda olmayan, modern anlamda tarım işçisi denilebilecek ücretlilerin az da olsa bulunduğunu ve bunların gitgide arttığını geçiriyor.

Daha da önemlisi, yazar Marksist ekonomi politiğin diliyle konuşmuyor, bu yüzden de şehirleşme ve gecekondulaşma olgularını açıklayamıyor. Şehirleşmenin, gecekondulaşmanın ve işsizliğin; "emperyalizmin ve komprador kapitalizmin asalaklığının, çürümüşlüğünün, yozlaşmasının ürünü" olduğunu söylemek bir bakıma sorunu geçiştirmek, bu olguların altında yatan nedenleri anlayamamak demektir. Bizce bunlar yalnızca kapitalist bir nitelik taşımakla kalmazlar, aynı zamanda kapitalizmin gelişmesinin bir göstergesi, "tarımın sermaye tarafından istila edilmesi"nin dolaysız bir sonucudurlar. Tekelci kapitalizmin asalaklığının ve çürümesinin bundaki payı ne olursa olsun, sorun kapitalizmden kaynaklanmakta ve feodal kalıntıların zayıflamasını ifade etmektedir. Yoksa mesele sırf kırdaki yarı serf köylülerin şehirlere taşınmasından ve yarı serf durumlarını burada da sürdürmelerinden ibaret değildir.

Parti Bayrağı yazarının buradaki anahtar yanlışı Marx'ın "*kapitalist birikimin mutlak genel yasası*" dediği yasaı kavrayamaması, onu bütünyle bir yana bırakmasıdır. Marx'ın tekel-öncesi kapitalizmi analiz ederken formüle ettiği bu yasa, çağımızda veya ülkemiz koşullarında işlemez hale mi gelmiştir? Kuşkusuz hayır. Bu yasa, tekelci kapitalizmde ve Türkiye ekonomisinde de, kendi özgüllükleriyle koşullu olmak kaydıyla işler ve işlemektedir.

Marx bu yasaı şöyle açıklıyordu:

"Toplumsal servet, işleyen sermaye, bu sermayenin büyüme ölçüsü ile hızı ve dolayısıyla, proletaryanın mutlak kitlesi ve emeğin üretkenliği ne kadar büyük olursa yedek sanayi ordusu da o kadar büyük olur... Bu yedek ordunun faal orduya göre oranı ne kadar büyükse, sefaleti, çalışma sırasında katlandığı ıstırapla ters orantılı olan toplam artı-nüfusun kitlesi de o kadar büyük olur. Nihayet, işçi sınıfının düşkünler tabakası ile yedek sanayi ordusu ne kadar yoğun olursa, resmi yoksulluk da o kadar yaygın olur. *Bu, kapitalist birikimin mutlak genel yasasıdır.*" *

* Marx, Kapital, cilt: I, s. 681.

Parti Bayrağı yazarı ise şehirleşme ve gecekondulaşma ile tekeller kapitalizm arasındaki bağa işaret etmesine rağmen, bunun, kapitalist üretimin doğal bir sonucu olduğunu kavrayamıyor. Sanki serbest rekabetçi kapitalizm olunca mülksüzleşenler hemen iş bulur ve özgür fabrika işçileri haline gelirlermiş gibi davranıyor. Kapitalizmin iki biçimini de karşı karşıya koyarak, biri "emeklerini özgürce satan sanayi işçileri" yaratırken, öbürü yarı-serf şehirli, işsizler, küçük satıcılar vb. yaratmış gibi görüşler öne sürüyor. Elbette bugünkü kente göç ve gecekondulaşma olgusunun altında günümüz kapitalizmi var ve tekeller kapitalizmin asalaklığı bunu muazzam boyutlara vardırıyor. Ama söz konusu olgular salt tekeller kapitalizmle birlikte ortaya çıkmış değiller ki! Tersine, bu, kapitalist sömürü mekanizmasının serbest rekabetçi kapitalizmden bu yana ayrılmaz bir bileşeni durumunda. Hatta "işçi sınıfının kötü, aşırı kalabalık ve sağlığa aykırı konutlarda" yaşamasından da önce, "bütün ezilen sınıflar, bütün dönemlerde oldukça aynı biçimde bu sıkıntıyı çekmişlerdir."* Dolayısıyla, fazla nüfus sorunu, serbest rekabetçi kapitalizmde de vardı, bugünkü kapitalizmde de vardır. Yani, kapitalizmin iki aşaması arasında ilkinin mülksüzleşen köylüler emip işçileştirirken, tekeller kapitalizmin bunu yapamadığı gibi bir ayrım koymak doğru olmaz.

Sorun kapitalizmin daimi yol arkadaşı olan fazla nüfus sorunudur. Lenin, bunu, Marx'ı özetleyerek şöyle anlatmıştır:

"Fazla nüfus (yani kapitalizmin ortalama işçi talebini aşan nüfus) bir sanayi ya da bir fabrikanın herhangi bir andaki işçi talebini karşılamak üzere varolmasaydı, kapitalist üretim varolmazdı ve bu dalgalanmalar kapitalist üretimin bir kanunudur. Analiz kapitalizmin girdiği tüm sanayilerde -ve sanayilerde olduğu kadar tarımda- bir fazla nüfusun oluştuğunu ve bunun değişik biçimlerde varolduğunu gösterdi. Başlıca üç biçimi vardır: 1) *Değişen fazla nüfus*: Bu kategoriye sanayideki işsizler girer. Sanayi geliştikçe bunların sayıları kaçınılmaz olarak artar. 2) *Gizli fazla nüfus*: Bu kategoriye kapitalizmin gelişmesiyle çiftliklerini kaybe-

* Marx-Engels, Seçme Yapıtlar, cilt: II, s. 365.

den ve tarım dışı bir iş bulamayan kırsal nüfus girer. Bu nüfus her fabrikada çalışmaya hazırdır. 3) *Sabit fazla nüfus*: 'Çok düzensiz' bir istihdam vardır. Bu kategori esas olarak manifaktürler ve dükkânlar içinde evde iş yapanlar, hem kırsal hem kent-sel nüfusu kapsar. Nüfusun tüm bu katmanlarının toplamı işsizler ordusunu ya da izafi nüfus fazlasını oluşturur... Bunlar işletmelerin genişleme *potansiyeli* için kapitalizmin gerek duy-duğu, ancak hiçbir zaman düzenli olarak istihdam edilemeyen işçilerdir.”*

Demek ki, kapitalizmin varlığı ve gelişmesi her zaman ve her yerde işsizliği şart koşar. Elbette fazla nüfus yasası tekelsiz kapitalist aşamada daha hızlı işler, daha şiddetli ve daha yıkıcıdır. Emperyalizmin başlıca iktisadi temeli olan tekel asalaklığı, çürümeyi temsil eder. Bu aşamada işsizlik dünya çapında bir olgu, müzmin bir hastalık halini almıştır. Kriz genelleşip her alana yayılarak ve dünyayı kuskacı altına alarak işsizliği muaz-zam boyutlara vardırmıştır. Üstelik emperyalistler krizin yükü-nü yarı sömürge ve bağımlı ülkelerin sırtına yıkarak buralarda işsizliği ve göç olgusunu şiddetlendiren bir rol de oynarlar. On-ların bu ülkelerdeki ucuz işgücü deposuna daima ihtiyaçları vardır. Öte yandan, yarı sömürge, bağımlı ülkeler sinai olarak yavaş gelişmeleri sonucu mülksüzleştirilmiş eski küçük üretici-leri istihdam edemezler; emperyalist ülkelere işgücü ihraç ede-rek bunu hafifletmeye çalışırlarsa da başarılı olamazlar.

Son olarak, gecekondu-larda oturanları, yani işçileri, işsizle-ri, küçük satıcıları, üretici olmayan işlerde çalışan emekçileri ve küçük memurları vs. "feodal baskılara da maruz kalarak çalış-mak zorunda bırakılan" "yarı serf"ler olarak görmek; kent nüfu-su sürekli artarken kırsal nüfusun azalmasının kapitalist üre-tim sisteminin yerinde saymasının değil, tersine gelişmesinin bir sonucu olduğunu görmek demektir. Gerçi Türkiye gibi geri kapitalist bir ülkede feodal kalıntıların izleri kentlerde, hatta Lenin'in Çarlık Rusyası için söylediği gibi fabrika yaşamında bi-le görülebilir. Ne var ki, bu, işçilerin ve gecekondu sakinlerinin

* Lenin, Ekonomik Romantizm, s. 58.

"feodal baskı altındaki" "yan-serf"ler oldukları anlamına gelmez. Sorunu böyle koymak feodal kalıntıları üretim ilişkileri düzleminde koparıp, ideoloji ve kültür alanına kaydırmak ve şehir emekçilerinin karşısındaki düşmanları yanlış göstermek olur.

Bu arada, *Parti Bayrağı* yazarının ekonomi politik diye bir bilim dalından habersiz olduğuna da işaret edelim. Çünkü o, önceki alıntıda "*emeklerini özgürce satan sanayi işçileri*"nden söz etmekteydi. Bu, "Ulusal Demokratik Halk Devrimi" broşüründe de tekrarlanıyor:

"... toprak kölesini, *emeğini özgürce satan* (ekonomi dışında hiçbir zora maruz kalmadan ve sözleşmeyle) *bir işçi*..."*

"*Emeklerini özgürce satan sanayi işçileri*", ya da "*emeğini özgürce satan bir işçi*" ne demektir? Marksist ekonomi politikte işçinin **emeğini** satması diye bir şey var mıdır?

Bırakınız Marksist ekonomi politik el kitaplarını bir tarafa, sıradan sendika gazeteleri bile işçinin kapitaliste ücret karşılığı sattığı şeyin emeği değil, **işgücü** olduğunu sık sık anlatırlar. Bundan dahi habersiz olan birinin Türkiye tahlillerine nasıl inanıp güveneceğiz?

Proletaryanın Devrimci Gücü Nereden Geliyor?

Proletaryanın kapitalist toplumdaki yeri, tarihsel rolü ve onu toplumun en devrimci sınıfı yapan özellikler hakkında kuktan dolma bir bilgisi bile olmayan sözde bir örgüt önderinin Marksistliğinden şüphe etmek hakkımızdır. İşte *Parti Bayrağı* yazarları bu şüpheyi bizde güçlü olarak yaratıyorlar. Onların bu konuda söyledikleri şunlardır:

"Emperyalizmin geri ülkelere girerek sermaye yatırması, işbirlikçi yerli hakim sınıflarla birlikte, modern işletmeler kurması, proletaryanın hem milli kapitalist işletmelerde, hem de emperyalistlerin ve işbirlikçilerinin kurduğu işletmelerde ortaya çıkmasına yolaçar. Bu nedenle proletaryanın gelişmesi ve olgunlaşması, milli kapitalizmin gelişmesinden daha hızlıdır. Bu ülkelerde, mo-

* Ulusal Demokratik Halk Devrimi, s. 81-82.

dern proletaryanın milli burjuvaziden daha güçlü ve daha aktif olmasının nedeni budur. Aynı zamanda, kırlarda feodalizmin çözülerek yaygın bir yarı-proletaryanın ortaya çıkması sonucu, proletarya güçlü bir müttefike sahip olur." (abç)*

IV. bölümde de kısmen değindiğimiz gibi *Parti Bayrağı* yazarlarının yukardaki görüşlerinin patenti gerçekte Mao Zedung'a aittir. "Mao Zedung Düşüncesi"nin karakteristik özelliklerinden birisi toplumun en devrimci sınıfı olan proletaryanın yerine bazen köylüleri, bazen gençliği koyması, bazen de onun milli burjuvaziyle kıyaslamaya kalkışmasıdır. Bu yüzden, proletaryayı devrimci kılan özellikleri burjuvaziden "daha yaşlı ve daha tecrübeli olması", "daha büyük ve daha geniş bir tabana sahip bulunması" vb. gibi olgularda aramış, ya da öyle göstermiştir.

Stalin, II. Enternasyonal oportünistlerinin "*devrimden ve badan korkar gibi korkmaları*" ile, "*proletarya devrimi sorunu karara bağlanırken belirli bir ülkenin proletaryasının genel nüfusa oranı hakkında istatistik hesaplara*" başvurmaları arasında bağ kurmuştur. Benzer bir tavrı da gözü kapalı Mao'yu izleyen *Parti Bayrağı* yazarlarında görüyoruz. Onlar proletaryanın "*milli burjuvaziden daha güçlü ve daha aktif olmasını*", sayısal olarak ve gelişme hızı bakımından milli kapitallizmden önde gitmesine bağlamakla tam da böyle bir anlayışa düşüyorlar. II. Enternasyonal oportünistleri proletaryanın gücünü gene nüfusla kıyaslamada arıyorlardı; *Parti Bayrağı* ise, Mao'dan aldığı ilhamla aynı şeyi proletarya ile milli burjuvaziyi kayaslayarak yapıyor.

Kuşkusuz, proletaryanın niceliği, uzun bir tarihi geçmişe sahip olması ve tecrübesi, onun tarihsel görevini yerine getirmesi ve önderlik fonksiyonu açısından önemlidir. Ancak proletaryanın gücünün aranması gereken yer burası değildir. Lenin tam da bu konuda şöyle demiştir:

"Herhangi bir kapitalist ülkede proletaryanın gücü, toplam nüfus içerisinde temsil ettiği orana göre çok daha fazladır. Bu, proletaryanın kapitalizmin tüm ekonomik sisteminin merkezine ve sinirine ekonomik olarak egemen olmasından ötürüdür ve gene

* Oportünist "Üç Dünya Teorisi ve ...", s. 88-89.

kapitalizm koşullarında proletaryanın emekçi halkın ezici çoğunluğunun gerçek çıkarlarını ekonomik ve siyasi olarak ifade etmesinden ötürüdür."

"Bu nedenle, proletarya, nüfusun azınlığını oluşturduğu zaman bile (ya da sınıf bilincine ulaşmış ve proletaryanın gerçek devrimci öncüsünün nüfusun bir azınlığını oluşturduğu zaman) burjuvaziye alaşağı etmek yeteneğindedir..."**

Görüldüğü gibi Lenin proletaryanın devrimci niteliğini sayısal durumunda değil, kapitalist üretimin maddi koşullarında, onun üretim içindeki yerinde ve temsil ettiği gelecekte aramaktadır. Yoksa iş sayıya kalırsa, toplumumuzda küçük burjuvazi proletaryadan daha kalabalıktır.

Proletaryayı toplumun en devrimci sınıfı yapan ve ona güç veren özellikleri en genel hatlarıyla şöyle özetlemek de mümkündür:

"Çünkü, proletarya sayıca az olmasına karşın, en *ileri* ekonomi biçimi olan büyük çapta üretim sistemine bağlı emekçi bir sınıftır ve bu yüzden de geleceği elinde tutan sınıftır."

"Çünkü proletarya, sınıf olarak gitgide *büyüyen*, politik bakımdan gitgide *gelişen*, büyük çaptaki gelişme koşulları gereği, kolayca örgütlenebilen bir sınıftır, çünkü onun zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi yoktur." **

Bunlar Marksizmin ABC'sidir. Proletaryanın, kapitalist özel mülkiyet sisteminin onun kişiliğinde yarattığı kapitalizmin mezar kazıcısı; kapitalizmi yıkıp sosyalizmi kurabilecek ve sınıfsız komünist topluma kadar yürütülecek savaşa önderlik edebilecek tek sınıf olduğunu herkes bilir. Marx daha bilimsel sosyalizme doğru sıçrama yaptığı ilk yıllarında şöyle demişti:

"Söz konusu olan, proletaryanın *ne olduğunu*, ve bu *varlık* uyarınca tarihsel olarak neyi yapma zorunda kalacağını bilmektir. Onun ereği ve tarihsel etkinliği, güncel burjuva toplumunun tüm örgütlenmesinde olduğu gibi kendi öz durumunda da, elle tutulur ve bozulmaz bir biçimde çizilmiş bulunmaktadır."***

* Lenin, Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü, s. 247.

** Bolşevik Partisi Tarihi, s. 21.

*** Marx-Engels, Kutsal Aile, s. 62-63.

Bütün bunlara rağmen *Parti Bayrağı* yazarları şu gülünç görüşü akıl almaz bir bönlikle tekrarlayabiliyorlar:

"Sömürge ve bağımlı ülkelerde ulusal demokratik halk devriminin tam zaferi için proletarya önderliğini zorunlu kılan milli burjuvazinin güçsüzlüğü ve proletaryanın gücüdür."*

Proletarya devrimci niteliklerinden koparıldığı zaman, devrimde önderlik sorununun "güçsüzlük"/ "güçlülük" gibi eften püften bir gerekçeye dayandırılması son derece doğaldır. Sanki anti emperyalist demokratik halk devrimine önderlik sorunu, proletaryanın özel mülkiyet sistemiyle tam bir karşıtlık için bulunmasından; bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin *en tutarlı*, sosyalizm mücadelesinin ise tek önder savaşçısı olmasından ayrı tutulabilirmiş gibi .

Bu bakış açısı, sadece proletaryanın değil, milli burjuvazinin sınıfsal özelliklerini de gözden uzak tutmaktadır. Oysa milli burjuvazi emperyalizmle ve yerli hakim sınıflarla birçok gerici bağa sahiptir ve onlarla uzlaşma eğilimi taşır. Belli dönemlerdeyse açıkça karşı devrim safında yer alır. Bir yandan varlık koşulları kapitalist üretimle sınırlıdır, diğer yandan sömürücü bir sınıftır. Milli burjuvazi, anti emperyalist demokratik devrimlere katılabilir, hatta önder durumunda bile olabilir. Ama, milli burjuvazinin menfaatli ne anti emperyalist demokratik devrimin tam ve köklü zaferindedir, ne de sosyalizme geçiştir. Şimdiye kadar onun önderlik edip de emperyalizme teslimiyetle sonuçlanmamış tek bir milli burjuva devrimi gösterilemez. Milli burjuvazinin anti emperyalizmi ve anti feodalizmi ile proletaryanın ki kıyas bile kabul etmez. Onun için, devrime önderlik sorunu bu tür anti-Marksist kıstaslarla değil, söz konusu sınıfların temel özellikleri ve çağımızın niteliği açısından ele alınmalıdır.

1979 sonunda ve 1980 başında yazıldı;
İhtilalci Komünist dergisinin 5-6.
sayılarında yayınlandı.

* Oportünist "Üç Dünya Teorisi ve...", s. 90.

Marx-öncesi sosyalizmde olduğu gibi, devrimci hareketle yeni tanışan ülkelerde de ilk sosyalizm çeşidi genellikle proleter sosyalizmi olmamıştır. Bu yüzden, Lenin'in de sık sık işaret ettiği üzere, Marksizmin öğretilerine dayanan bilimsel sosyalizm yolunu açmak ve zafer kazanmak için, Blankizm, Proudhonculuk, anarşizm, Narodnizm gibi küçük burjuva sosyalizmi çeşitlerine karşı uzun mücadeleler vermek zorunda kalmıştır. Bu, ekonomik bakımdan fazla gelişmemiş, proletarya ile burjuvazi arasındaki kutuplaşmanın yeterince derinleşmediği ülkeler bakımından özellikle geçerlidir. Engels'in ütöpik sosyalistler için söylediği gibi, adeta bir kaçınılmazlıkmişçasına, "Eksik kapitalist üretim koşulları ve eksik sınıf koşulları" çoğu kez "eksik teorilerle" karşılanagelmiştir. İşte bu akımların görece geri ülkelerde en sık rastlanan biçimlerinin başında *halkçı sosyalizm* gelir.